T. C. MALTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

HALKLA İLİŞKİLER VE TANITIM ANABİLİM DALI

ŞİİR ARACILIĞIYLA KAMUOYUNA İDEOLOJİK MESAJ AKTARIMI

DOKTORA TEZİ

MELTEM ÇİÇEK
121158102

Danışman Öğretim Üyesi: Doç. Dr. Gürdal ÜLGER

İstanbul, Mart 2016

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

11.03.2016 tarihinde tezinin savunmasını yapan Meltem ÇİÇEK'e ait "Şiir Aracılığıyla Kamuoyuna İdeolojik Mesaj Aktarımı" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler ve Tanıtım Doktora Programında Doktora Tezi Olarak **Oy Birliği/Oy Çokluğu** İle Kabul Edilmiştir.

.....

Prof. Dr. Gül BATUŞ
(Başkan)

.....

Prof. Dr. Filiz OTAY DEMİR
Jüri Üyesi

.....

Doç. Dr. Gürdal ÜLGER
Jüri Üyesi-Danışman

.....

Doç. Dr. Meltem ERİNÇMEN KANOĞLU
Jüri Üyesi

.....

Yrd.Doç. Dr. Burak KÜNTAY
Jüri Üyesi

ÖZET

Sanatın her dalının, toplumcu-gerçekçi bir anlayışla yola çıkıldığında toplumların sosyal ve siyasi meselelerinde kamuoyu ile iletişim kurmakta önemli bir yeri olduğu tartışmasız bir gerçektir. Sanat dalları içinde şiir sanatı ise bu noktada sözün, bireyi etkisi altına alan büyüleyici gücünden dolayı mesaj iletiminde ayrı bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu tez, ideoloji ve şiir ilişkisinden yola çıkarak şiirin ideolojik düşüncenin kamuoyuna aktarılmasında bir araç olarak kullanılmasını ele almaktadır.

Araştırmada; ideolojik fikirleri her iki kutupta yer alan ve hem yaşadıkları dönemin hem de daha sonraki dönemlerin kanaat önderi niteliği taşıyan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirlerinin kamuoyuna nasıl bir ideolojik mesaj aktardığının ortaya konulması amaçlanmıştır. Örneklemde yer alan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik içerikli şiirleri Söylem Analizi Yöntemi ve Alımlama Kuramından yola çıkılarak betimlenip analiz edilmiştir. Şiirler, amaçlı örneklem yoluyla seçilmiştir.

Çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde literatür taraması yapılarak ideoloji ile şiir arasındaki bağ ortaya konulmuş, örneklemde yer alan şairlerin ideolojik görüşleri ve sanat anlayışları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde araştırmanın yöntemi, evren ve örneklem yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise amaçlı örneklem yoluyla seçilen ve betimlenerek analiz edilen, toplamda 40 adet Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirinden elde edilen bulgular bulunmaktadır.

Tez, şiir aracılığıyla kamuoyuna ideolojik mesaj aktarımının gerçekleştiğini ve kanaat önderi niteliğindeki şairlerin siyasi ideoloji aktarımında önemli bir yeri olduğu, şiirin ideolojinin güçlü bir ifade aracı olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Araştırma; İletişim Bilimleri ve Türk Edebiyatı alanlarında disiplinler arası bir çalışmadır ve daha önce benzer bir çalışmanın yapılmamış olması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, kamuoyu, şiir, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek

ABSTRACT

It is a undisputed fact that each branch of art with a socialist-realistic approach has an important place in communicating of social and political issues with the society. Poetry among these branches of art has particular importance in transmission of messages due to the mesmerizing power of taking the individuals under influence. In this context, this thesis is to discuss its use as a tool in the transfer based on the ideology and poetry, poetry to the public relations of ideological thinking.

The research aims to find out the transmitted ideological messages through Nazım Hikmet and Necip Fazıl Kısakürek poems as the key-opinion leaders of the both poles of two ideological fields during their age and for next coming generations as well. In the sampling Nazım Hikmet, Necip Fazıl through ideological content poems are analyzed by Discourse Analysis Methods and explained by the basis of the Theory of reception. The poems were selected through purposive sampling.

The study consists of three parts. In the first part the literature research was conducted to be revealed the links between ideology and poetry, in the sampling the information about the ideological and artistic conception of the poets was given. In the second section the methodology of the research was described and the information about the universe and the sampling was given. In the third section through selected for sampling and depicting analyzed, and the results obtained through a total of 40 Nazım Hikmet poems and poetry of Necip Fazıl Kısakürek.

The thesis that through poetry ideological messages to the public and opinion leaders realized that by the transfer of an important role in the transmission of the poets in the nature of political ideology, the ideology reveals the conclusion that poetry is a powerful means of expression.

Research shows Communication Sciences and an addressing areas of Turkish literature and interdisciplinary approach is more important than ever in terms of the absence of a similar study.

Keywords: Ideology, public opinion, poetry, Nazım Hikmet, Necip Fazıl Kısakürek

İÇİNDEKİLER

ÖZET…….....i
ABSTRACT .....……...……ii
İÇİNDEKİLER iii
TABLOLAR LİSTESİ …….....viii
ŞEKİLLER LİSTESİ ……...….ix
GİRİŞ…….....1

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİİR VE İDEOLOJİ

1.1. İdeoloji ve Kamuoyu Kavramlarına Genel Bakış ……..…….... 5

1.2. Şiir Sanatı ve İdeoloji ……..……..... 18

1.3. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1960) Türkiye'sinde İdeoloji ve Şiir..... 25

1.3.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Şairleri Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler……...…… 35

1.3.1.1. Erken Cumhuriyet Dönemi Şairi Nazım Hikmet'in Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler ……. 38

1.3.1.1.1. Nazım Hikmet'in İdeolojisi ……..……...… 38

1.3.1.1.2. Nazım Hikmet'in Şiirinin Sanatsal Özellikleri ……..……..... 55

1.3.1.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Şairi Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler ……... 66

1.3.1.2.1. Necip Fazıl Kısakürek'in İdeolojisi ……..…….. 66

1.3.1.2.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirinin Sanatsal Özellikleri ……...… 82

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI, ARAŞTIRMA SORULARI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Amacı ……..……... 90

2.2. Araştırma Soruları ……..…….. 90

2.3. Evren ve Örneklem ……..…… 91

2.4. Önem ……..…….. 93

2.5. Araştırmanın Sınırlamaları …….. 93

2.6. Araştırma Yöntemi ……..……. 93

2.6.1.Söylem Analizi ve Alımlama Kuramı ……..……..… 94

2.7. Veri Toplama Araçları ……...….. 95

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1.Nazım Hikmet'in Şiirlerinin İncelenmesi …… 96

3.1.1. Emperyalizm Karşıtlığından Hareketle Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi …….……...… 96

3.1.1.1. Makinalaşmak Şiirinin Mesaj Analizi …….……. 97

3.1.1.2. Kerem Gibi Şiirinin Mesaj Analizi ……..…….. 100

3.1.1.3. İsimsiz Şiirlerinden "Aya Gidilecek" Şiirinin Mesaj Analizi ……..…….. 103

3.1.1.4. Lenin Üstüne Vıladimir İliç'le Konuşuyorum Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..…… 104

3.1.1.5. Türkiye İşçi Sınıfına Selam Şiirinin Mesaj Analizi ……..…..... 106

3.1.1.6. Hürriyet Kavgası Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 108

3.1.1.7. Dâvet Şiirinin Mesaj Analizi ……...…….... 110

3.1.1.8. Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Aktarılan Mesajlar ……...…….. 111

3.1.2. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi ……... 113

3.1.2.1. Açların Gözbebekleri Şiirinin Mesaj Analizi ……...……. 113

3.1.2.2. Yirminci Asra Dair Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 117

3.1.2.3. Elleriniz ve Yalana Dair Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 118

3.1.2.4. Kız Çocuğu Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 121

3.1.2.5. Büyük İnsanlık Şiirinin Mesaj Analizi ……...……... 123

3.1.2.6. Vatan Haini Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 124

3.1.2.7. Çağırı Şiirinin Mesaj Analizi ……...……. 126

3.1.2.8. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar ……...…….. 127

3.1.3. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi ……..……. 128

3.1.3.1. Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Menderes'e Söyledikleri – Diyet Şiirinin Mesaj Analizi ……...……. 129

3.1.3.2. 23 Sentlik Askere Dair Şiirinin Mesaj Analizi ……..…...… 132

3.1.3.3. Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler Şiirinin Mesaj Analizi ……..…… 136

3.1.3.4. Ceviz Ağacı Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 139

3.1.3.5. Bu Vatana Nasıl Kıydılar Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 141

3.1.3.6. Beyazıt Meydanındaki Ölü Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 143

3.1.3.7. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar ……..…...… 146

3.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinin İncelenmesi ……..……... 147

3.2.1.Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi ……..……. 147

3.2.1.1. Büyük Doğu Marşı Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 148

3.2.1.2. Destan Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 150

3.2.1.3.Sakarya Türküsü Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 152

3.2.1.4. Zindandan Memet'e Mektup Şiirinin Mesaj Analizi ……..…….. 155

3.2.1.5. Utansın Şiirinin Mesaj Analizi ……..…..... 158

3.2.1.6. Karacaahmet Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 160

3.2.1.7. Gelir Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..... 162

3.2.1.8. Halimiz Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 163

3.2.1.9. Başıboş Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 166

3.2.1.10. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar ……...……..… 169

3.2.2. İslamiyet'i ve Metafizik Konuları Ele Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi ……..……. 170

3.2.2.1. Benim Nefsim Şiirinin Mesaj Analizi ……..…….……. 170

3.2.2.2. Ağzımı Dikseler Şiirinin Mesaj Analizi ……...…….. 172

3.2.2.3. İslâm Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..... 173

3.2.2.4. İlaç Şiirinin Mesaj Analizi ……....… 174

3.2.2.5. Öfke Şiirinin Mesaj Analizi ……..……. 175

3.2.2.6. İş Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 175

3.2.2.7. İslamiyet ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar ……..……...… 176

3.2.3. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi …….…. 177

3.2.3.1. Feza Pilotu Şiirinin Mesaj Analizi ……..……... 178

3.2.3.2. Put Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..... 179

3.2.3.3. Fatura Şiirinin Mesaj Analizi …….……...……. 181

3.2.3.4. Yeni Soy Şiirinin Mesaj Analizi ……..……..… 182

3.2.3.5. Doğu-Batı Şiirinin Mesaj Analizi ……..…….... 183

3.2.3.6. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar ……...……...… 185

4. TARTIŞMA VE SONUÇ ……..…….. 186

KAYNAKÇA ……..…….. 193

EKLER

EK 1: Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in İdeolojik İçerikli Şiirleri ……..… 203

EK 2: Gençliğe Hitabe, Necip Fazıl Kısakürek ……..…….. 241

EK 3: Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın Söyleşilerinden Seçme Fotoğraflar ...……..... 243

EK 4 : Meltem Çiçek Özgeçmiş ……..……. 247

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Nazım Hikmet Necip Fazıl Şiirlerinin Karşılaştırmalı Olarak Genel Yapısı …..... 37

Tablo 1.2. Sosyalizm ……...… 43

Tablo 1.3. Muhafazakârlık …….. 69

Tablo 1.4. Necip Fazıl'ın Davasında Savundukları ve Karşı Çıktıkları ……. 73

Tablo 2.1. Nazım Hikmet'in Örneklem Olarak İncelenen Şiirleri ……...…92

Tablo 2.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Örneklem Olarak İncelenen

Şiirleri …….. 92

Tablo 3.1. Emperyalizm Karşıtlığından Hareketle Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirler ……..……. 97

Tablo 3.2. Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Aktarılan Mesajlar ……. 112

Tablo 3.3. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirler …….. 113

Tablo 3.4.Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar ……..128

Tablo 3.5. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirler ……..... 129

Tablo 3.6. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar … 146

Tablo 3.7. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirler …… 147

Tablo 3.8. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen

Mesajlar …….…… 169

Tablo 3.9. İslamiyet'i ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirler ……. 170

Tablo 3.10. İslamiyet ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen

Mesajlar ……..... 177

Tablo 3.11. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirler ……..… 177

Tablo 3.12. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar …. 185

Tablo 4.1. Nazım Hikmet'in Şiir Aracılığıyla Kamuoyuna Aktardığı İdeolojik Mesajlar ... 188

Tablo 4.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Şiir Aracılığıyla Kamuoyuna Verdiği İdeolojik

Mesajlar …….…..... 190

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Dünyayı Kamuoyu Yönetir ……...……. 13

Şekil 2: Nazım Hikmet'in Konferansı …… 36

Şekil 3: Necip Fazıl Kısakürek'in Konferansı ……...…. 36

Şekil 4: 5 Nisan 1050 Vatan Gazetesi Haberi ……...…….. 53

Şekil 5: Nazım Hikmet'in Affı İçin İmza Kampanyası …….. 53

Giriş

Şiir, insanoğlunun hayat sahnesinde yer aldığı günden bugüne hayatın içinde olan ve insanlığı da var eden bir sanat olmuştur. Tarih içinde bireysel ve toplumsal meseleler sözün şiirsel büyüsünde dile getirilmiş ve kısa sözlerle derin ve kalıcı etkiler yaratılmış, böylece şairler, asırlara sığmayan bir ölümsüzlüğü tatmış, toplumları yönlendiren bir kanaat önderi niteliği taşımışlardır. Bu ölümsüz hayatın içinde ideolojik düşüncelerini, kamuoyuna dizeleriyle aktararak kitleleri eleştirel düşünmeye sevk edenler, görüşleri her ne olursa olsun bu sözel ve sanatsal eylemlerini her tarihi devirde özgürlükleri ellerinden alınarak ödemiştir.

Sözün, sanatın, sanat dalları arasından ise şiir sanatının birey üzerindeki etkisi tartışılmaz bir gerçektir. Cumhuriyet Dönemi Türk şairlerinden Cemal Süreya da *Eşyanın Kötü Tadı ve Gerçek Hayat* başlıklı yazısında, şiirin gücünü ve dünyayı değiştirebilecek bir araç olduğu düşüncesini şu sözlerle vurgular: *Şiir, dünyayı değiştirmenin araçlarından biridir…Şiir, insan bilincini daha ilerde bir yere atacak, insana yeni duyumlar, yeni nitelikler kazandıracaktır* (Oktay 2001, s. 233). Şiirin devrim niteliğindeki büyüsünden ideolojik düşünce aktarımında yararlanmak, adeta Yunus Emre'nin aşağıda yer alan dizelerini doğrulatır:

Söz ola kese savaşı,
Söz ola kestire başı,
Söz ola ağulu aşı
Yağ ile bal ede bir söz.

Dil, ideolojinin içinde yer aldığı bir kap olarak ifade edilir. Dilin uçsuz bucaksız bir anlam üretme potansiyeli olduğu düşünüldüğünde, söz konusu anlamın farklı alanlara, metinlere, olaylara yapılan göndermelerle kurulduğu görülmekte ve sözün arkasında saklanan, içinde barınan anlam önem taşımaktadır.

Bu doktora tezinde; yaşamın vazgeçilmez parçası şiir sanatının, ideolojik düşüncelerin kamuoyuna iletiminde bir araç olarak kullanımı, Türk şiiri üzerinden betimlenmiştir. Söz konusu betimleme; aynı dönemde yaşayan ancak iki farklı ideolojiyi ortaya koyan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik şiirlerinin analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın Literatür Taraması olarak adlandırılan ilk bölümünde öncelikle ideoloji ve kamuoyu kavramları; tarihsel ve kavramsal açıdan ele alınmıştır. "Şiir nedir?" sorusunun cevabının da verildiği bu bölümde şiir ve ideoloji arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Araştırmada örneklem olarak ele alınan şairler Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in tarihsel dönem olarak içinde yer aldığı Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de hakim olan ideoloji de şairlerin içinde yaşadığı ideolojik ortamın anlaşılması ve bu bağlamda örneklem incelemesinin bir temele oturabilmesi bakımından betimledikten sonra Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirlerinin incelenmesine ideolojik zemini oluşturan sosyalizm, milliyetçilik ve muhafazakârlık ideolojileri üzerinde durularak Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik düşünceleri ortaya konulmuştur. Literatür taraması bölümünde şiirlerin söylem analizinin yapılabilmesi için örneklemde yer alan şairlerin sanat anlayışları hakkında da bilgi verilmektedir.

İkinci bölümde; araştırma yöntemi olarak seçilen Söylem Analizi Yöntemi ve Alılmama Kuramı hakkında genel bir bilgi verilmiş; araştırmanın amacı, önemi, evren ve örneklem belirtilmiştir.

Bu doktora tezinin amacı; şiir türü aracılığıyla ideolojik mesaj aktarımının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini, şiirin ideolojik görüşlerin bir ifade aracı olup olduğunu, Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde kamuoyuna nasıl bir ideolojik mesaj verildiğini ortaya koymaktır. Tezde bu bağlamda birbirine tamamen zıt ideolojilere sahip olması bakımından Nazım Hikmet ve Necip Fazıl şiirlerindeki ideolojik mesajlar incelenmiştir. Araştırmada; metnin arka planı, alt yapısı, ideolojik ve hegemonik yapı göz önünde bulundurularak bir metnin incelenmesi gerekliliğini ortaya koyması bakımından Söylem Analizi yöntemine başvurulmuştur. Söylem, iktidarın aracı da sonucu da olabilir. Söylem, iktidarı harekete geçirerek onu üretir ve onu güçlendirir ancak zayıflatabilir de. İçinde bulunduğumuz devri, "söylem çağı" olarak nitelendiren düşünüre göre; artık akıl yoktur aslında söylem dışında bir şeyimiz kalmamıştır (Sözen, 1999). Söylem; gerçeği, bilgiyi ve gücü düzenlemektedir ve söylem olmadan iktidar ilişkileri yerleşip güçlenemez. Dilbilimin çözümleme yöntemleri aynı zamanda ideoloji çözümlemesi için de kullanılabilmektedir (Rigel ve ark., 2005).

Söylem analizi yöntemi bu bağlamda dilin toplumsal bir kurum olma niteliğini de göz önünde bulundurduğundan bu yöntemin yanı sıra şiirlerin analiz edilerek betimlenmesinde Alımlama Kuramından da yararlanılmıştır zira bu kuram da edebiyat metinlerinde anlamın; sosyal meseleler, kültürel değerler ve ideolojiler çerçevesinde okuyucuya verildiğini ortaya koyan bir kuram olması bakımından şiirlerin analiz edilmesinde tercih edilmiştir.

Üçüncü bölümde ise Nazım Hikmet'in ve Necip Fazıl'ın amaçlı örneklem yoluyla seçilen toplam 40 adet ideolojik mesaj içerikli şiirleri analiz edilmiştir.Nazım Hikmet'in ideolojik içerikli şiirleri; emperyalizm karşıtlığından hareketle sosyalist ideolojiyi ve devrimi konu alan şiirler, evrensel bakışla sömürülen halkların ve genel olarak insanların meselelerini konu alan şiirler, iktidarın icraatlarına karşı görüşleri konu alan şiirler olmak üzere tematik olarak üç ana başlıkta incelenmiştir. Bu temalar altında incelenen Nazım Hikmet imzalı şiirler; *Makinalaşmak, Kerem Gibi, Aya Gidilecek, Lenin Üstüne Vılademir İliç'le Konuşuyorum, Türkiye İşçi Sınıfına Selam, Hürriyet Kavgası, Davet, Açların Gözbebekleri, Yirminci Asra Dair, Elleriniz ve Yalana Dair, Kız Çocuğu, Büyük İnsanlık, Vatan Haini, Çağırı, Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Adnan Menderes'e Söyledikleri: Diyet, 23 Sentlik Askere Dair, Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler, Ceviz Ağacı, Bu Vatana Nasıl Kıydılar ve Beyazıt Meydanındaki Ölü* adlı şiirlerdir. Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik içerikli şiirleri; milli ve muhafazakâr ideolojiyi konu alan şiirler, İslamiyet'i ve metafizik konuları ele alan şiirler, Doğu-Batı meselesini konu alan şiirler olmak üzere tematik olarak üç ana başlıkta incelenmiştir.Bu temalar altında incelenen Necip Fazıl Kısakürek imzalı şiirler; *Büyük Doğu Marşı, Destan, Sakarya Türküsü, Zindandan Memet'e Mektup, Utansın, Karacaahmet, Gelir, Halimiz, Başıboş, Benim Nefsim, Ağzımı Dikseler, İslam, İlaç, Öfke, İş, Feza Pilotu, Put, Fatura, Yeni Soy, ve Doğu-Batı* adlı şiirleridir.

Tartışma ve Sonuç Bölümünde; şiirin ideolojik mesaj aktarımında bir araç olduğu, Nazım Hikmet'in sosyalist ideolojiyi; Necip Fazıl Kısakürek'in ise milli-muhafazakar ideolojik düşünceyi kamuoyuna şiir sanatı aracılığıyla aktardığı ve şairlerin bunu nasıl bir söylemle gerçekleştirdiği ortaya konulmuştur. Bu bağlamda ideolojik mesaj aktarımında sıklıkla kullandığı Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirlerinin

güncel kullanımına dair örnekler de araştırmanın sonucunu pekiştirmesi bakımından bu bölümde yer almaktadır.

Bu doktora tezi, daha önce yapılmamış bir disiplinler arası bir çalışmayı ortaya koyması bakımından önemlidir. İletişim Bilimleri ve Türk Edebiyatı alanlarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması, Nazım Hikmet ve Necip Fazıl şiirlerinin kamuoyuna ideolojik düşünce aktaran bir araç olarak ele alınması ve şiirlerin ilk defa bu bağlamda betimlenerek analizinin yapılması önem taşımaktadır. Halkla İlişkiler ve Tanıtım alanında çalışmaların disiplinler arası bir anlayışla sürdürülmesi, kültürel ve sanatsal cepheden bir bakışla çalışmaların yönlendirilmesi düşüncesini ortaya koyan çalışma, benzer çalışmaların yapılabilmesi için alana yeni bir bakış açısı getirmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ŞİİR VE İDEOLOJİ

1.1. İdeoloji ve Kamuoyu Kavramlarına Genel Bakış

İdeoloji kavramının içeriğini ve gelişim sürecini ortaya koymadan önce kavramın sözlükteki yeri üzerinde durmak gerekir. Amerikalı düşünür Jhon Fiske'nin; anlam ve fikir üretimi süreci (Fiske, 2003) olarak tanımladığı ideoloji sözcüğü, etimolojik olarak incelendiğinde Latince idea (düşünce) ve logy (bilim) sözcüklerinin birleşimiyle oluşan yeni bir kelime olduğu görülür. Fransızca kökenli olan kelimenin sözlük anlamına bakıldığında Türk Dil Kurumu'nun kavramı şöyle tanımladığı görülür:

> 1.Siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükûmetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dinî, moral, estetik düşünceler bütünü,
> 2. (Küçültücü anlamda) Gerçekliği olmayan, soyut düşüncelere dayanan kuram,
> 3. Kendine özgü verilere dayanarak geliştiğini sanan, gerçekte ise toplumsal ve ekonomik olayların dile gelişi olan, ancak bunun bilincinde olmayan, hiç değilse bu toplumsal olayların kendisini belirlediğini hesaba katmayan kuramsal düşünce olarak diye tanımlanmıştır (tdk.gov.tr).

İdeoloji kavramı; siyaset bilimi, felsefe, sosyoloji, iletişim bilimleri, antropoloji gibi birçok disiplini de bünyesinde barındırır. Bu bağlamda kavram çok katmanlı ve çok yönlüdür. İdeoloji, sosyal bilimlerin en tartışmalı kavramıdır (Çelik, 2005).

Thompson (2013), kavramın 1796'da Destutt de Tracy (1754-1836) tarafından kullanıldığını belirtir. Fikirlerimizin geçerliliğini sorgulaması bakımından sosyal bilimlerin kaygan bir kavramı olarak kabul edilen ideoloji kavramı, ilk kullanıldığı

dönemlerde üzerinde "düşüncelerin bilimi" anlamını taşımıştır. Terim, daha sonraları ise genellikle nesnel olmayan düşünce ürünü olarak tanımlanmıştır. İdeoloji kavramı üzerine yüzyıllar içinde çok farklı tanımlar yapılmıştır:

- Belirli bir toplumsal grup veya sınıfa ait fikirler kümesi
- Egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya yarayan fikirler
- Egemen siyasi iktidarı meşrulaştırmaya hizmet eden yanlış fikirler
- Toplumsal çıkarlar tarafından güdülenen düşünme biçimleri
- Eylem amaçlı inançlar kümesi
- Anlamsal(semiotik) kapanım (Eagleton, 2011 s.18)

İdeoloji, mevcut iktidarı muhafaza etmeye veya değiştirip ortadan kaldırmaya yönelik bir fikirdir. Bu sebeple de ideolojilerin tamamı; ya mevcut yapıya yönelik bir açıklama ortaya koyar, ya hayal edilen bir geleceği oluşturmak için model geliştirir ya da siyasi gelişmenin nasıl olması gerektiğinin altını çizer (Heywood 2007, s.15).

Felsefeci, sosyolog ve siyaset bilimci JürgenHabermas'a göre ideoloji, iktidarın çarpıttığı sistemli bir iletişim tarzıdır ve bu bağlamda da ideoloji, çıkar gözeten rasyonalitenin özgürleştirici eleştiri şeklidir. Bu bağlamda da düşünür, ideolojinin sistemli bir biçimde çarpıtılmış bir iletişim biçimi olduğu düşüncesini ileri sürer ve kavramı kelime olarak da bu şekilde kullanır (Habermas, 2007).

İdeoloji kavramının farklı yaklaşım ve kullanımları söz konusu olsa da kavramın iki ana kullanımı söz konusu olmuştur.Bunlardan biri toplumun görüş birliği doğasının altını çizen ve gerçeğe derin düşünmeyle ulaşılacağı fikrinde olan Fransız rasyonalist yaklaşım; diğer yaklaşım ise bu görüşe karşı olan ve Alman kökler ile yani Hegel, Marks ve Mannheim ile vücut bulan ve hakikatin nasıl üretildiğine dayanan yaklaşımdır (Mclellan, 2005).

İdeoloji; siyasal ve sosyal alanda birçok faklı anlamı içinde barındırmasının yanı sıra göstergeler, değer ve anlamların egemen iktidarın yeniden üretilmesinde rol oynama tarzı anlamını da taşır (Mardin, 1976).

Fransız İhtilalinin son evresinde Konvansiyon İdaresi döneminde ideologlar ortaya çıkmıştır ve De Tracy de bunlardan biridir. Mardin, De Tracy'nin ideoloji kavramını

ilk olarak; “herkese doğru düşünme olanaklarının sağlanacağı fikir bilimi” anlamında kullandığının altını çizer. İdeoloji, inatla savunulan ve ne pahasına olsun vazgeçilmeyen inançlardır ve insanın tüm duygularını da bu doğrultuda harekete geçirir (Mardin 1976, s.8-15). De Tracy, ideolojiyi fizik, matematik gibi insanlara doğru düşünme olanağı veren kesinliğe sahip bir bilim olarak görür. Düşünüre göre kavram, düşünce bilimlerinin tamamını karşılamaktadır. Egemenler, kitlelere kendi iktidarlarını onaylatmak suretiyle iktidarda kalmayı ister ve bu sebeple de özellikle önyargıları yaygınlaştırırlar ve önyargılar iktidarın süreklilik kazanmasının aracı haline getirilir (Mardin, 1976).

İdeoloji, egemen siyasi düşünme biçimiyle sınırlı değildir ve yalnızca da egemen inanç sistemi anlamına gelmediğini ifade eder. İdeolojinin sonu kuramcılarına göre de ideolojiler, ideolojinin doğası gereği dogmatik ve kendi içine kapalı; hem irrasyonel hem de rasyonel görünen çelişkili niteliktedir. Post-modern düşünce de ideolojileri totaliter görür. İdeoloji; dinsel inançların da beslediği belagat ile yüklüdür.Toplumun geleceği için hayal kuran ama toplumun ortak hislerine mesafeli kalan aydınlara getirilen eleştirinin, ideolojiye de getirildiği görülür (Eagleton,2011).

İdeoloji kavramının tarihsel gelişiminde önem taşıyan Napolyon, kavramın tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Fransa’da Napolyon iktidarı döneminde insanların yanlış düşüncelerini düzeltmeyi sağlayacak bilimin yani ideolojinin yayılması gerekliliğiyle ideologlara birtakım olanaklar sağlamıştır. Institut de France’a aydınlanma felsefesine dayanan bir eğitim sistemi geliştirme görevi verilerek ideologlar önceleri Napolyon tarafından desteklenmiştir. Daha sonra Napolyon, imparatorluk rejimini güçlendirmek amacıyla dini kuruluşların eğitim verme yasağının kaldırılması sebebiyle ideologları karşısında bulmuştur (McLellan, 2005).

Süreç içinde ideolojistlere yönelik bakış açısında büyük bir farklılaşma görülen Napolyon, ideolojistleri, iyi bir toplum modelini kabul ettirme sürecinde fikirlerin gerçekle uyumlu olup olmadığını bir kenara bırakmaları dolayısıyla gerçeklerden uzaklaşan hayalciler olarak görmektedir (Eagleton 2011, s.99-100). Napolyon’un ideologları suçlamasının altında ideologların, diktatörlük yönetiminin duygusal yanılsamalar ve dindarlığa dayalı büyülü dünyasını bozmak istemeleri yatmaktadır. Eagleton (2011), Napolyon’un 1892 yılında Rusya yenilgisinden sonra ironik bir

biçimde ideologları aslında onların mücadele ettiği metafizikçilerle bir tuttuğunu onun şu sözlerinden yaptığı alıntıda belirtir:

> Sevgili Fransa'mızın başına gelen bütün talihsizliklerin kaynağını ideologların öğretisinde –yasaları insan yüreğinin ve tarihteki ibret verici olayların bilgisine uyarlamak yerine yapmacık bir tarzda, ilk ilkeleri bulup ulusların yasama biçimini bu ilkeler temelinde düzenleme çalışmasında olan boş laflarla dolu bir metafizikte- aramak gerekir (Naessvd, s.151: Akt.Eagleton 2001, s.100).

Belli bir düşüncenin, inancın ardından giden ideologlar, belli bir sosyal sınıfın bağlandığı fikirleri savunur ve bir ideolog için savunduğu ideoloji bir gereklilik olarak görülmektedir. Bu bağlamda da ideoloji, aydınların katılımını ister zira entelektüel, toplumların bilinç kazanmasında önemli rol oynar.İdeolojinin üç aşamaya inandığını öne süren Ali Şeriati, bunu şöyle açıklar:

> Birinci aşama; evreni, var oluşu ve insanı kavrayabildiğimiz ve idrak ettiğimiz yoldur. İkinci aşama, sosyal ve zihinsel çevrelerimizi şekillendiren tüm fikir ve nesneleri değerlendirip algıladığımız belirgin yoldan meydana gelir. Üçüncü aşama,onunla hoşnut olmadığımız statukoyu değiştirmek için yüklendiğimiz idealler, yaklaşımlar, yöntemler ve önerileri içerir. Üçüncü aşamada, ideolojinin temelinde toplumun süregelen halinin değişmesi ve öne alınması istenen öneriler, hedefler, idealler ve pratik planlar ile savunucularını donatmak suretiyle misyonunu yerine getirmeye başlaması gerekmektedir (Şeriati, 1986, s. 97).

Napolyon'un ideoloji kavramına bakışı Karl Marks'ta da kendini gösterir ve19. yüzyıla gelindiğinde kavrama Karl Marks, ideoloji kavramına farklı bir bakış açısı kazandırır. Siyaset çalışmaları üzerine araştırmalarını yürüten Heywood (2011) da Marks'a göre ideolojinin, içinde en az üç anlamı barındırdığını belirtir. Buna göre ideoloji, baskıcı siyasi iktidarın devamını sağlamaya çalışan yanıltıcı inançlar; egemen toplumsal sınıfın çıkarlarına hizmet eden fikirler; sınıf mücadelesi veren devrimci güçlerin doğru bilincini yansıtan bir kavramdır.İktidarın bir tezahürü olan ideoloji, sömürülenlerden sömürüldükleri gerçeğini gizlemeye hizmet ederek çağın hâkim düşüncelerini oluşturmaktadır (Heywood, 2011, s.23).

> Marks'a göre ideoloji; gerçeğin bir parçasını, insani zayıflığı, ölümü, acıyı, güçsüzlüğü içinde taşır. Böylece yorumlanmış ve aktarılmış gerçekle bir bağıntısı olduğundan bu gerçeğe geri dönebilir ve gerçekten canlı olan insanlara kurallar ve sınırlar koyabilir. İdeoloji, dünyayı nasıl görmek gerektiğini bildirir ve yaşam biçiminin yorumlanmasını sağlar. Yani belirli bir noktaya kadar 'praksis'e izin verir. İdeoloji, kendilerini haklı görmek isteyen, göstermek isteyen egemen oluşuma yardım eder. O bir dünya görüşüdür ya da bir dünya görüşünü temsil eder (Lefebvre 1964, s.96 : Akt. Kazancı, 2006).

İdeoloji, insan bilincine ve eylemlerine yönelik olarak doğru bilinç ile yanlış bilinç arasında ele alınır ve yanlış bilinci ortaya koyar. Üst yapıyı bilinç biçimleri oluşturduğundan Marks ve Engels, buna adeta bir gölge gibi bakmıştır. Doğru bilinç, sınıfların çıkarlarıyla ters düşmekte ancak yanlış bilinçte bu görülmemektedir (Marks ve Engels, 2013).

> İdeoloji sözde düşünürün, bilinçli olarak ama yanlış bir bilinçle gerçekleştirdiği bir süreçtir. Onu harekete geçiren gerçek güçler kendisi için meçhuldür; öyle olmasaydı zaten bir ideolojik süreç olmazdı (Therborn, 2008, s.14-15).

Tüm bunlardan yola çıkarak ideoloji kavramının Karl Marks ile yeni bir mecra kazandığını söylemek mümkündür. Mardin (1976), Marks'ın ideolojiye bakışını bir başka cepheden de şöyle dile getirmiştir: Marks'a göre toplumlarda iş bölümünün ortaya çıkmasıyla ideoloji, bireyin dünyayı tek yönlü görmesine neden olan yapının yarattığı çarpık düşüncedir. Marks, yanlış bilinci, bireyin toplumdaki yerinden kaynaklanan bakış açısının yarattığı yanılgı olarak ortaya koyar.Ona göre üretim biçimiyle insanlar arasındaki ilişkinin şeffaf yürüdüğü toplumlarda ise durum farklıdır yani saydamdır. Oysa ideolojiler, saydamlıktan uzak toplumlarda gerçekçi olmayan bir geçerlilik yaratan düşüncelerdir ve bunların başını da "din" çekmektedir. Marks'ın kavramı "yanlı fikir" olarak kullandığını ve *Alman İdeolojisi* adlı eserinde de bu taraflılığın, dönemin Alman düşünürlerini etkilediğini ortaya koyar (Marks ve Engels, 2013).

Marks'ın ideoloji kavramının içinde gelişmiş bir kamuoyu kavramı da yer almaktadır. Buna göre kamuoyu, kendi ilgilerini toplumun genelinin isteği gibi göstermektir. Düşünür, ideolojik düşüncelerin, bütün sosyal sınıflar için geçerli olamayacağının da

altını çizer. Ona göre ideolojik formlar, sosyal çatışmaların kendilerini yanlış aksettirdikleri üst yapı formlarıdır. Toplumlarda bilincin oluşturulması için toplumda bir aracıya ihtiyaç olduğu düşünülür. Bu bağlamda Lenin, parti teşkilatlanmasının arzu edilen araç olacağı fikrindedir (Topakkaya, 2007).

Düşünür, siyasetçi ve sosyalistkuramcı AntonioGramsci'nin de ideoloji konusundaki fikirleri önemlidir zira Gramsci,ideoloji kavramına kavramın kurucularından farklı bir şekilde yaklaşmıştır. İdeoloji, Gramsci'ye göre gerçeğe gösterilen bir tepkidir. İdeolojiler,doğru da yanlış da değildir çünkü ideoloji,yapıyı birarada tutma görevini üstlenir. Düşünür, ideoloji kelimesi yerine "bilinçlilik biçimleri, düşünce sistemleri, dünya görüşleri" gibi ifadeler kullanır. Bu kullanım, bilimsel olan ve bilimsel olmayan ideoloji; organik ideoloji ve keyfi ideoloji ayrımına gitmeyi sağlar. Gramsci'ye göre ideoloji, sistemin devamlılığını sağlayarak hem ana yapılar hem de dönemler arasında bağ kurar. Gramsci'ninegemen ideolojinin egemen hareketleri üzerindeki etkisini belirtir.Ona göre ideolojiler, hem sınıfları hem de sınıf bölümlerini birbirine bağlamadaki işlevine göre değerlendirilmelidir. Gramsci, ideolojinin toplumsal bloğu birleştirme işlevini gerçekleştirdiği fikrindedir ve ideolojinin gerçekliğini siyasi anlamda harekete geçme gücünde görür. Her bireyin toplumda bir sınıfa ait olarak yaşamını sürdürdüğünü ve bu noktada çerçevenin ideolojiler tarafından çizilerek sınırlamaların getirildiğini ileri sürer (Gramsci, 1986).

Therborn (2008) detarihsel-kapsayıcı ideolojinin devletin tüm üyelerine hitap ettiğini ve Gramsci'nin, kapsayıcı aydınları geleneksel aydınlar olarak nitelendirdiğini belirtmektedir. Gramsci'ye göre geleneksel aydınlar, özgül sınıfsal pratiklere organik şekilde bağlıdır. Buna karşın işçi sınıfının kendi aydınlarını ürettiği görülür. Gramsci'ye göre aydınların rolü, ideolojinin geliştirilmesinin yanı sıra ideolojileri karşılaştırmak ve buna göre de bazı ideolojilerle bağların kuvvetlendirilmesini sağlamaktır.

Althusser (2014) ise ideoloji kavramını, Marksist kuramı psikanalizle birleştirmek suretiyle insani özelliğin oluşumuyla kavramsallaştırmış, ideolojiyi düşünceler toplamı şeklinde gören düşünürlerden ayrılmıştır. Althusser de ideolojinin, tıpkı Freud'un bilinçdışı için ortaya koyduğu düşüncede olduğu gibi öncesiz ve sonrasız olduğu düşüncesindedir. Düşünür, ideolojinin maddi olduğunu, bir ideoloji sayesinde ve bir ideolojinin altında var olabileceğini belirterek ideolojinin bireyi özne haline

getirdiğinin altını çizer. Bir başka deyişle ideolojiler özne sayesinde özne için varlık gösterir yani ona tabidir. Althusser (2014), ideolojinin işlevlerini Hristiyan dininin ideolojisine gönderme yaparak oluşturmuştur. İdeoloji özneye neyin "var,iyi ve olanaklı" olduğunu bildirmek suretiyle özneyi kendine ta'bi etmektedir. Althusser'e göre ideolojinin tarihi yoktur ve kurucu kategorisi ise öznedir. İdeoloji, bireye özne olarak seslenir ve özneye tabi olur. Gerçekliğin değil, bireyin varoluş şartlarıyla ilişkilerinin imgesel bir temsili olduğu görüşüyle kavramı ele alan Althusser'e göre özneler de aralarında birbirlerini tanır.Özneler, birbirini tanıdıktan sonra uygun davranış biçimiyle her şey yolunda gidecektir. Bu süreç kusursuz işlediğinde sistem de kusursuz işler.Athusser, ideolojiyi toplumsal bir hitap süreci olarak görmüş ve ideolojinin bireye özne olarak seslendiğini ifade etmiştir. Althusser'e göre Devletin İdeolojik Aygıtları, sınıf mücadelesinin bir alanı olmanın yanı sıra aynı zamanda bu mücadelenin bir ödülüdür de. Bu noktada düşünür, bireyin öznelliği ve toplum düzenine boyun eğişiyle yeniden üretilmeye ihtiyaç duyulan sömürü ilişkilerinden doğan sınıf mücadelesinden birlikte söz etmektedir. Devletin ideolojik aygıtları, öznenin sistemde uyumlu olarak yer almasında büyük öneme sahiptir. Devletin ideolojik aygıtlarından kitle iletişim araçları da bu noktada görev alarak bireye bir özne olduğunu ve aynı zamanda da özne olmadığını söyler. Böylece aslında özne olan öznenin, özne gibi hareket etmemesi sağlanır. Özne bu süreçte kendini yanlış tanımaktadır zira ona kim olduğu kitle iletişim araçları tarafından söylenmekte ve ideoloji, kendi varlığını sürdürmek için bireyi adlandırmaktadır. Althusser'in ideolojiye bakışı, kitle iletişim araçlarını da bu bağlamda düşündürmektedir. Kitlelere aktardığı sayısız ileti sayesinde kitle iletişim araçları, egemen ideoloji açısından önemli bir rol üstlenmektedir. İdeolojik Aygıtlar, kitleleri yönlendirerek egemen ideolojinin kabul görmesini, yeniden üretilerek sürdürülmesini ve dolayısıyla da sistemin devamını sağlar (Althusser, 2014).

Bu bakış açısıyla Althusser'in ideolojiyi şöyle gördüğünü söyleyebiliriz.Althusser'e göre ideoloji, toplumsal yaşamla iç içedir ve ondan kaçmak imkansızdır.Yapının özne üzerindeki etkisi olarak ifade edilebilir yani yalnızca zihinde değil hayatın içindedir ve geçmişten geleceğe giden pratiklerin tümünü kapsar.

Althusser'e göre maddi oluşumdan etkilenen ideoloji, aynı zamanda da onu etkilemektedir ve sonuçları da maddidir. Düşünüre göre ritüeller ve pratikler, maddi

aygıtlardır. Devletin baskıcı ve ideolojik aygıtları, ideolojik güç sayesinde üretim ilişkilerinin yeniden üretimini sağlamaktadır. Devletin ideolojik aygıtlarının görevi, ideolojiyi kopyalayarak yeniden üretmektir. Althusser'e göre ideoloji, gerçeğin tanınması veya tanınmaması anlamına gelmez. Özne, egemen ideolojinin aynasındaki insanı yabancılaşmaya götüren imgeye göre eyleme geçmektedir yani ideoloji, özne merkezlidir. Kilise, medya, okul, aile gibi ideolojik aygıtlar da egemen ideolojiyi desteklemektedir. Althusser'e göre ideolojinin amacı; kamuoyuna egemen gücün anlayış ve değerlerini benimsetmektir.Bu sayede birey, sistemle uyumlu hale getirilmektedir (Althusser, 2014).

Marks'ın *Kapital* eserinde yer alan ideoloji tanımından yani "bilmiyorlar ama yapıyorlar" ifadesinden yeni bir okumayla ideoloji kavramına yaklaşan Zizek, bireyin faaliyetlerinin ve kendisinin bir yanılsama tarafından yönlendirildiğini bilmediği düşüncesini ortaya koyar ve gerçeklikle kurduğumuz gerçek, fiili ilişkimizi yapılaştıran bilinçdışı bir yanılsamaya değinerek bu yanılsamaya "ideolojik fantezi" adını verir. Düşünür, ideoloji anlayışımızın, yanılsamanın bilgiye yerleştirildiği klasik anlayış olarak kalması durumunda günümüz toplumunun ideoloji sonrası bir toplum olarak görüneceği düşüncesindedir (Zizek, 2004, s.48).

İdeolojilerin kitlelerin kontrolü ve manipüle edilmesindeki önemi düşünüldüğünde ideoloji kavramına bir de kamuoyu ekseninden bakmak gerekecektir zira ideoloji, toplumu oluşturan bireylerin tutum ve davranışlarını belirleyen unsurlar arasında bir yere sahiptir. Bu bağlamda Hitler Almanyası'nın Propaganda Bakanı Gobbels'in; *"Halk, bir bütün olarak düşünecek, bütün olarak tepki gösterecek ve hükümetin emrinde olacaktır"* (Bektaş, 2000, s.77). sözü ideoloji-kamuoyu arasındaki etki ilişkisini gözler önüne sermektedir.

İdeoloji kavramının yukarıda ortaya konulan niteliklerinden yola çıkarak kamuoyu kavramını ve kamuoyu-ideoloji bağlamını da mercek altına ele almak gerekir. Kamuoyu kelimesi, Latince "publicus" ve "opinion" sözcüklerinden türemiştir ve İngilizce'de "publicopinion" olarak ifade edilir. Türk Dil Kurumu, "halk" sözcüğünü; aynı ülkede yaşayan ve aynı uyrukta olan insan topluluğu; aynı soydan gelen ve ayrı ülkelerde yaşayan insan topluluğu; bir ülkede yaşayan ve değişik soylardan olan insan topluluğu; belli bir bölgede yaşayanlar;yöneticilere göre vatandaşların tamamı olarak değişik tanımlarla ortaya koymakta ve bu tanımların hepsi genişkitleleri

anlatmaktadır (ww.tdk.gov.tr). Kavramın içinde yer alan "kamu" kelimesi, grup; ve "oy" kelimesi ise kanaat anlamına gelmektedir (Bektas, 1996, s.41-68).

Neumann (1996), İngiliz filozof Joseph Glanvill'in 1661 yılında yazdığı *Dogmatik Yaklaşımın Boş Gururu* adlı eserinde "kanaat ortamları"ndan ilk kez söz ederek kavramı kullandığını belirtir. Kamuoyu, insanın toplumsal doğasına dayanan toplumsal uzlaşmanın oluşumunu ve korunmasını sağlayan ve kamuda gerçekleşen bir süreçtir ve kamusal davranışların temelini oluşturur. Toplumsal ve siyasal bakımdan çok güçlü olan kamuoyu, dinamik bir süreçtir (Neumann, 1996, s.264-273).

Kavramın içinde barındırdığı anlama dair aşağıda yer alan "Dünyaya Kamuoyu Hükmeder, Dünya Kamuoyuyla Yönetilir" başlıklı bir İngiliz karikatürü de kavramın içinde barındırdığı anlamlar bakımından çok şey söylemektedir.

Şekil 1: Dünyayı Kamuoyu Yönetir
Kaynak: www.tahe1642goodwyfe.wordpress.com

Karikatürde; ağacın tepesinde oturan kamuoyuna genç soylu, elindeki bukalemunun anlamını sorar. Kamuoyu, bukalemunun kanaatlerin gerçek dışında her yöne gidebileceği anlamını taşıdığını belirtir. Soylu; köklerdeki yeni sürgünlerin anlamını sorar. Kamuoyu, yeni sürgünlerin bir kanaatten birçok görüş türediğini ve ifade eder.

Soylu; aşağı dökülen meyveleri, gözleri görmediği halde gazete ve kitapları da sorar ve kamuoyu bunların köleleri ve özgür vatandaşları, kadınları, çocukları, herkesi kapsadığını; meyvelerin, gazete ve kitapların sadece yüksek tabakanın işi olmadığını açıklar. Bunlar her evde, her sokakta, her yerde bulunur. Peki kamuoyu ağacını neden bir "silliefoole" (aptal bir kaçık) sulamaktadır? Bu sorunun yanıtı düşündürücüdür; çünkü ancak bir aptal kamuoyuna can verebilir (Ülger, 2014).

Kamuoyu üzerine; çoğunlukçu, herkesi kapsayan, konsensüse dayalı ve kurgusal kamuoyu olmak üzere dört yaklaşım vardır. Çoğunlukçu yaklaşım, bireylerin kanaatlerini dikkate alır ancak çoğunluğun kanaatleri önem taşır. Herkesi kapsayan kamuoyu yaklaşımı, kamunun bir dizi kanaate sahip atomize bireylerden oluştuğu fikrindedir ve bireylerin kanaatlerinin toplamı kamuoyunu oluşturur. Konsensüse dayalı yaklaşımda kanaat, müzakereye dayalıdır. Kurgusal kamuoyu yaklaşımına göre ise kamuoyunun hiçbir zaman var olmadığı görüşünü ortaya koymaktadır (Herbst, 1993, 439-440 : akt. Kükrer 2011, s.194).

Kamuoyu tanımlarında daha çok herkesi kapsayan kamuoyu ve çoğunlukçu anlayışa ve konsensusa dayalı yaklaşımlar yer almaktadır (Hasdemir, 2007). Kamuoyu kavramına dair birçok tanımdan elde edilen ortak anlam, kavramın; baskın kanaatleri ifade ettiğidir. Kavramın içinde toplumun ortak tutum ve tavırları, kanaatleri yer alır (Ülger, 2014).

"Kamoyu" kavramının içinde herkes yer almakta ve kamuoyu; bireyi, kendi isteği dışında düşüncelere yönlendirebilmektedir. Shakespeare'in Othello adlı eserinde;"bütün işlerde efendimiz olan kamuoyu" söylemiyle yer alan kamuoyu; ortak çıkarlara dayanmakta, ortak sebebe bağlı olarak birleşmiş halk topluluğunu ifade etmektedir. Fikirlerin oluşmasında insanları; kültürel düzey, çevre, eğitim, gelenekler ve dini inanışlar etkilemektedir ve bu fikirler, kitlelere mal olduğunda da kamuoyu oluşmaktadır (Tortop, 1998).

Kamuoyu kavramı, tarihsel süreç bakımından ele alındığında Antik Yunan ve Roma döneminde de "Halkın sesi Hakkın sesidir." sözüyle halkın kanaatlerine verilen önem görülmektedir. Bu noktada halkın Tanrı ile özdeşleştirilerek bir temsilci konumunda olan hükümdarın çalışmalarının esasen halkın isteği, yani Tanrının isteği olduğunun düşündürüldüğü görülür. Bir hükümdarın veya veliahtın toplumun

kanaatlerini dikkate alması gerekliliğini İngiliz edebiyatı da Shakespeare sayesinde de ele almıştır.Yazarın IV. Henry adlı eserinde; IV. Henry, oğlunu kötü çevrelerle görüştüğü için azarlamaktadır ve kanaatleri dikkate almasını öğütlemektedir. Kral, tahta çıkışında da kanaatlerin rolünün önemli olduğunu açıklar. Toplum; yöneticilere, prenslere, krallara da hükmeder (Neumann,1996).

Kamuoyu kavramının, bugünkü literatür anlamıyla da ilk olarak 1661 yılında "kanaat ortamı" anlamında kullanıldığı görülür. 1750'den itibaren kavrama J.J.Rousseau da eserlerinde yer vermiştir. Neuman (1996), Rousseau ve Tocqueville'in kamuoyu üzerine düşüncelerini şu şekilde ortaya koyar: Ona göre kamuoyu bir tehdit unsurudur ancak cemaat açısından kamuoyunun etkisini olumlu görür. Rousseau'ya göre kamuoyu toplumda ortaklık sağlar ve toplumu geleneklere, toplumsal düzgülere uymaya yönlendirir. Bu sayede kamuoyunun ahlaki yozlaşmayı önlediği söylenir. Düşünüre göre kamuoyu, gücünü ahlaki niteliğinden almaktadır. Rousseau, kamuoyundan kaynaklanan saygınlık, dalgalar gibidir ve boş önyargılardan oluşmaktadır. Tocqueville ise kamu ve kamuoyu kavramından çoğunluğu anlar ve gözlemleriyle suskunluk sarmalını betimleyerek kamuoyu bakımından susmanın ve konuşmanın önemli olduğunu ifade eder. Kamuoyu, farklı düşünenleri kınamak suretiyle onları alt eder. Dışlanma korkusu ve onaylanma ihtiyacı, düzeni korumaktadır.

18. yüzyıldan itibaren ideolojinin "kamu alanı" ile benzerlik arz eden bir gelişme gösterdiğini ortaya koyan Habermas'a göre de sosyal sınıfın aklı kamunun ortak aklı tarafından yürütülmektedir ve bu da toplumun genelinin kabulü olarak görülmektedir. Habermas, bu bağlamda ideolojinin, apolitik kamu alanını ifade ettiği görüşündedir. İdeoloji, sosyal sınıf yapılarına göre farklılık göstermektedir (Habermas, 2007).

İdeolojiler, çeşitli araçlar kullanılarak kamuoyuna yayılır, kabul görür ve bu şekilde kamuoyunda rıza üretimi gerçekleşir. Burjuvazinin toplum üzerindeki kültürel kontrolü de bir hegemonyadır zira burjuvazi hem ekonomik, hem de kültürel olarak hâkimiyet kurmayı ister. Yumuşak bir güç olarak da nitelendirilebilen hegemonya, bireyi istediği noktaya getirmek için rıza üretimi gerçekleştirmek amacındadır (Özbek, 2011). Kamuoyuna egemen ideolojinin aktarımında medya, önemli bir ideolojik araçtır. Düşünceyle iç içe geçmiş, canlı bir varlık olarak tanımlanan dilin siyasi düşünce üzerinde bağımsız ve bilinç dışı bir etkisi olduğu bilinmektedir. Güçlü

grupların olumsuz eylemlerini aktaran metinlerde öznenin silinmişliği dikkat çeker (Özerkan, 2002).

Gramsci'nin ideoloji ve kamuoyu meselesini nasıl ele aldığına bakıldığında ise bu konunun düşünürün hegemonya kuramı çerçevesinde incelenmesi gerektiği görülür. Hegemonya, gönüllü ve "kendiliğinden oluşan rıza"ya dayalıdır. Hegemonyanın örgütlenmesinde; yönetici blok, sivil toplum ve devletin organları etkilidir. Yönetici blok, baskıcı aygıtlar sayesinde gücü elinde tutacaktır. Bundan dolayı da iktidarı ele geçirmeden önce siyasi hegemonyayı ele geçirme yönünde bir stratejisi kurulmalıdır ve bu noktada organik aydınların rolü büyüktür (Hall ve ark. 1985). Gerçeklerin tarihsel olarak değişilebilir olduğuna ve bir tarihi dönemin ancak o toplumdaki en ilerici sınıfın bilincine göre olabileceği inancında olan Antonio Gramsci'ye göre hegemonya; egemen gücün kendi çıkarlarını devam ettirmek amacıyla toplumda rıza üretmesi anlamına gelmektedir. *Hapisane Defterleri*'nde, düşünürün ideoloji kavramının olumsuz kullanımını reddederek kuramsal analizlerin, sözcüğün aslından uzaklaşılmasına neden olduğu içim olumsuz anlamının yaygın hale geldiğini ortaya koyar. Ona göre ideoloji, altyapının korkulu rüyası olmaya da indirgenmemeli ve örgütleyici bir güç olarak görülmelidir. Düşünüre göre, bir tarihsel blokta maddi güçler, içerik; ideoloji ise biçimdir. Ona göre organik aydınlar, kuram ile ideoloji arasındaki bağı sağlamlaştırır (Gramsci 1971, Akt.Eagleton 2011, 161-168). Buna göre;

> Antonio Gramsci'ye göre organik aydınlar, siyasi analiz ile halkın deneyimi arasında iki yönlü bir geçiş kurar ve ideoloji; "kendini örtük biçimde sanatta, hukukta, ekonomik etkinlikte, bireysel ve kolektif yaşamın bütün tezahürlerinde açığa vuran bir dünya görüşü kavramının en yüksek anlamını karşılayacak şekilde kullanılır (Gramsci 1971, s.328: Akt.Eagleton 2011, s. 164).

Rahipler, akademisyenler, dindarlar gibi geleneksel aydınlar ise kendinin toplumsal hayattan bağımsız olduğu düşüncesindedir ve organik aydınların tam karşıtıdır. Gramsci, onların bir önceki tarih döneminden kaldığı görüşündedir. Esasen geleneksel aydın ile organik aydın arasındaki fark, ideolojinin olumlu-olumsuz anlamları arasındaki farkı ortaya koyar (Eagleton 2011, s.160-164).

İdeolojinin sınırlarını genişleten Gramsci, sanatta, hukukta, ekonomide ideolojinin varlığından söz eder ve felsefe de bir ideolojidir. Gramsci'ye göre bilimle ideolojik yanılsamadan kurtulmak söz konusu olamaz zira bilim üstyapıdır dolayısıyla da ideolojidir. İdeolojilere karşı savaşılmalıdır. İdeolojinin maddi yapısı içinde okullar, kütüphaneler, kiliseler, dernekler ve mimari de yer alır. Buna karşı proletaryanın, tarihsel kişiliğinin bilincine sahip çıkması gerekmektedir. Temel bir sınıfa bağlı ideolojiler organik olduğuna göre proletaryanın da organik bir ideoloji yaratabileceği düşüncesindedir. Gramsci; parlamento, yargıçlar ve hükümeti siyasi hegemonyanın kaynağı olarak görür. Gramsci, hegemonik sınıfın aile, okul, kilise, medya gibi aygıtları kullanmak suretiyle rıza kazanmak amacıyla ideoloji ürettiğini ortaya koymuştur. Hatta mimarinin, cadde ve sokak isimlerinin de ideoloji yaratmak için birer araç olarak kullanıldığının altını çizmiştir (Gramsci, 1986).

Fransız İhtilalinin fikrî hazırlayıcılarından Helvétius; çıkarların yargıları yönlendirdiği görüşünü ortaya koyar ve din adamlarını ve iktidar uğruna toplumu körleştirmek isteyen "yarım politikacı" diye ifade ettiği grupları eleştirerek hegemonya altındaki halkın, bağlantıları kavrayamadığını ortaya koyar. Bu sorunun da "kendisi aydınlanmış akıl" ile çözülebileceğini ileri sürer. Fransız Devrimi düşünürleri de dinin iktidar üzerindeki işlevi üzerinde durarak kilise ile devlet arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla çalışmıştır (Özbek, 2000). Bu bağlamda kamuoyu üzerinde oluşturulan ideolojik hegemonya; karşıt görüşlerin yerini burjuva fikirlerin alması ve bunun da çağın sağduyusu halini almasıdır. Burjuva hegemonyasına karşı da Gramsci tarafından, siyasi ve entelektüel düzeyde meydan okunarak sosyalist değerlere dayalı proleter hegemonya oluşturulması gereği ortaya konur (Heywood, 2011, s.24).

Tezin örneklemini oluşturan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in sahip olduğu ideolojik düşüncelerin "ideoloji kavramına karşı yaklaşımının da üzerinde kısaca altını çizmek gerekir. Bu bağlamda Nazım Hikmet şiirlerinde yer alan sosyalizm ideolojisini benimseyen sosyalistler, Marks'ın fikirleri doğrultusunda ideolojinin sınıflı toplumun çelişkilerini örten ve yanlış bilinci besleyen nitelikte olduğu kanaatindedir. Daha sonra tarafsız ideoloji kavramını benimseyen Marksistler, bu noktada ideolojiyi, bir sosyal sınıfın ayırt edici fikirleri olarak ifade etmişlerdir. Necip

Fazıl Kısakürek'in görüşleri çerçevesinde muhafazakar anlayışa göre ise ideoloji, rasyonalist kibirin ortaya çıkardığı bir kavramdır ve ideolojilere güvenilmez.

Günümüzde ideoloji kavramının, liberal demokrasinin küresel bir yaygınlık kazanması dolayısıyla etkisini yitirdiği fikri bir grup sosyal bilimci tarafından ortaya atılmış bir düşüncedir ancak bir taraftan bilim insanları ideoloji kavramının eleştirel değerinin kalmadığı görüşünün karşısındadır.

1.2. Şiir Sanatı ve İdeoloji

İdeoloji kavramı ve kamuoyu ilişkisinin ortaya konulmasından sonra tezin ele aldığı sorunsal bakımından şiir aracılığıyla ideolojik düşüncenin aktarımı konusunu ortaya koyabilmek adına araştırmanın bu bölümünde şiir sanatı ve ideoloji ilişkisi üzerinde durulacaktır.

Şiir ve ideoloji arasındaki ilgiyi ortaya koymadan önce şiir tanımlarından yola çıkarak şiir türünü tanımak, şiirin sanatsal özellikleri üzerine bilgi vermek ve bunun üzerine şiir-ideoloji ilişkisini ele almak amacıyla bu bölümün başında öncelikle "Şiir nedir?" sorusunun sanatsal ve toplumsal yaklaşımlar açısından farklı cevapları ile oluşan şiir tanımları üzerinde durulacaktır.

Şiir, en eski sanat dallarından biridir ve varlığı insanlık kadar eskilere dayanır.Antik Yunan'da filozoflar, şiiri eşya ve hadiselerin taklit edilmesi olarak tanımlamış ve ayrıca da iyi şiir yazmanın kaynağının bilgelik olduğunun da altını çizmişlerdir. Bilgelik nitelendirmesi önemli bir konudur zira bu çalışmada ele alınan şiir aracılığıyla kamuoyuna ideolojik mesaj aktarımımeselesinde şairin bilge yönü, bir kanaat önderi olarak kamuoyunu ardından sürüklemesi, onu görüşleri doğrultusunda ikna etmesi bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda şair, yazar ve gazeteci Oktay (2001) da Antik Yunan'da ortaya koyulan bu görüşten asırlar sonra şairin bilgeliği üzerine benzer bir yaklaşımla şunları söyler:

> Has şiirin sesi, her zaman bilgeliğin sesidir. Yaşamın karmaşıklığını bütünlüğü ve ilişkinliği içinde anlar, dahası, gizlerin tüketilemeyeceğini, düş'ün gerçeğin ikizi olduğunu bilir. Bu betimleme, şairin de bilge kişi sayılmasını gerektirir hiç kuşkusuz. Öyledir de: Bilimsel bilgiyi bilen kişi olarak bilginden farklıdır bilge,

> varlığın ve varoluşun karanlık yanlarına da yöneliktir dünya ilgisi, tanıtlanamayanın sezgisine de değer verir. Osmanlıcadaki hakîm ve âlim sözcükleri de aynı anlamı vurgular (Oktay 2001, s.96).

Şiir sanatı hakkındaki ilk kuramsal kaynağa M.Ö. I.yüzyılda Romalı şair Horatius'un mektup tarzında yazdığı ve şiir sanatını anlattığı şiirde ulaşmak mümkündür. Buna göre şiirde estetik etki önemlidir ve şairin heyecanlarını yerli yerinde dile getirmesi beklenir (Aksoy ve arkadaşları, 1996). En eski dönemde şiir, doğaya yönelmiş ancak daha sonra dinin değer yargılarının da işin içine girmesiyle insan duygu ve düşünceleri dile getirilmeye başlanmıştır. Şiir, toplumdan kopuk olmadan vücut bulmaya devam etmiştir.

Şiir ve şairler; ilk çağlardan itibaren toplumlarda etkili, dönüştürücü ve önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda da ilk çağlardan başlayarak asırlar boyu filozoflar ve edebiyatçılar tarafından şiirin tanımı yapılmaya devam etmiş, her tanım, bir başka zihin penceresi açmak suretiyle şiirin dizelerinin ardında gizlenen farklı anlamlara doğru bir yolculuk başlatmıştır.

Dünya şairi Pablo Neruda, 1954 yılında Şili Üniversitesi'nde yaptığı konuşmasında kendisine şiirin "ne" olduğuna dair yöneltilen soruyu şu şekilde cevaplayarak şiiri şöyle tanımlar:

> Bin yıllık yapraklar düşmüştü kaynağına, tüm geçmiş geri çekmeye çalıştı onu ama yalnızca akışını güzel kokularla bezeyebildi. Yeni nehir eskimiş ölü yaprakları yok etti; onu besleyen, kararlılıkla izleyeceği yol boyunca genişleyip yayılabilirdi artık. Ve düşündüm: İşte bu, şiirin doğuşudur. O, gözle görülmeyen doruklardan gelir. O, kaynağında karanlık ve gizlidir, yalnız ve hoş kokuludur ve nehir gibi o da akışına ne düşerse düşsün emecektir. Şiir tarlaları sulayacak ve açlara ekmek verecektir. O, olgun başaklar boyunca dolanacaktır. O, insanlar ne zaman çalışsalar ve ne zaman dinlenseler şarkısını söyleyecektir. Onları birleştirecek, halklar arasında akacaktır. O, yaşamın üremesini köklere taşıyarak vadiler açacaktır. Şiir; şarkı ve berekettir (Neruda 1985, s.6).

Şiir ve şair konusunda Neruda; şairin öncelikle ana yurdunun değerlerini içine sindirip, onları onarıp sonra da karşılığını vermesi gerektiğini düşünür zira şairin

görevi, şiiriyle de eylemleriyle de toplumun gelişimine katkıda bulunmaktır. Neruda da şiirinde insanların ellerini, parmak izlerini, toprağı göstermek istediğini söyleyerek şiirin toplumcu yanı üzerinde durur. Kendisinin de şair olarak görevinin cefalı insan sorumluluklarını şiirine katmak olduğunu ve böylece şiirin boşuna yazılmış olmayacağını belirtir. 1968 yılında Concepcion Üniversitesi'nde yaptığı konuşmada; şairin yükümlülüklerinin tarihin her döneminde aynı olduğunu, şiirin bir isyan olduğunu ve sokaklara taşmak için saygı gördüğünü belirtir. Ona göre şiir her devirde ölüme terk edilmesine rağmen ne kadar dayanıklı olduğunu her zaman göstermiştir ve gelecek yüzyılda da var olmaya devam edecektir. Ona göre şiir, insanın ilerlemesine paralel olarak yaygın hale gelecektir.

1990 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Meksikalı şair ve yazar Octavio Paz'a göre; *"Şiir dönüşümdür, değişimdir, simyadır" (*Paz 1991, s.96). Dönüşümün sonunda birey, kendine ulaşacaktır. OctavioPaz'a göre şiir bir büyü, şair de büyücü olmasa bile şiirin dilin gizemli tarafını kullanmasıyla adeta büyüleyici bir söz dizisi ortaya çıkar, imgeler birbirinin içinden var olur. Şiirde mücadelenin, tüm karşıtlıkları kucaklayan imgenin zaferiyle neticelendiğini belirten Paz, şiirin dizelerinin anlamını okuyucuya ritmik bir bütünlük ve anlam taşıyan imgelerin dile getirdiğine değinir (Paz, 1991).

Şiir sanatı üzerine Türk ve Dünya edebiyatının isimleri çok sayıda tanım yapmıştır. Bu tanımlar arasında araştırmanın ele aldığı sorunsal bağlamında bakıldığında Octavio Paz'ın şiir tanımında şiirin ideolojik mesaj aktarma rolü de görülmektedir:

> Şiir bilgidir, kurtuluştur, güç ve terk ediştir. Dünyayı değiştirebilecek güçte bir eylemdir şiir, doğası gereği devrimcidir: Ruhun eğitilmesi ve içsel özgürlüğün yolu. Şiir bu dünyaya anlam kazandırır, onu yüceltir; bir başkasını yaratır. (...) Şiir içinde yeryüzünün tınladığı bir midye kabuğudur, ritimle ölçüler de evrensel uyumun yankılarıdır. (…)Halkların sesi, seçilmişlerin dili, yalnızlık sözcüğü (Paz 1991, s.7-8).

Şiirin ideolojik mesaj aktarımındaki rolüne dair Türk edebiyatı şairlerinden Cemal Süreya'nın tanımı ise şöyledir:

> Yıkıcıdır şiir. Gayrimeşrudur. Temizleyicidir. Sürekli bir ihtilaldir. Bugün şiirin bir ucu toplumsal planda insanın kavgasını, haklarını kolluyor. Bu onun çekirdeğinde ahlakî bir kaygı olduğundan değil, belki kurulu düzene aykırılık niteliği ağır bastığından oluyor. Çünkü insan haklarındaki ilkeler daha yürürlükte değil. Çünkü o ilkeler kurulu düzenle henüz çatışma halinde. Ama onların bir gün toplumlarda geniş olarak uygulandığını, kurulu düzen içinde kaynaşarak onun ayrılmaz bir parçası haline geldiğini düşünelim. O zaman şiir kollamayacak artık onları. Yeni değerler adına yeni bir devrimci yönseme adına karşı çıkacak belki de onlara. Şiirsel gerilimin dairesi yeniden kurulacak (Batur 1979, s.43,44).

Bu tanımlarda da görüldüğü gibi şiir sanatı, farklı sanat dönemlerinde sanatsal özellik bakımından değişiklik arz etse de şiirin özünde insan ve toplum meseleleri yatmaktadır. Bu bağlamda da tezin ele aldığı sorunsal açısından kamuoyu-şiir bağı ortaya konulmaktadır.

Şiir, sanatsal niteliklerinin yanı sıra toplumsal nitelikleriyle de kamuoyunun ortak dili olabilmektedir. Şiirin, eylemci ve ideolojik yönüyle kamuoyundaki yeri önemlidir. Özellikle dışavurumcu şiirin şaire yüklediği sorumlulukla toplumsal olayların sanatçıyı tetikleyerek harekete geçirmesi sayesinde duygular bu bağlamda dışa vurulmaktadır. Bu alt bölümün başında da yer verildiği gibi şair; bilgeliğiyle, yaşamı sorgulama becerisiyle topluma seslenir. Çalışmanın bu bölümünde ortaya koyulan tanımlarda çağlar içinde farklı sanatsal yaklaşımlarla birbirinden çok farklı şiir anlayışlarının ortaya konulduğu ancak yaklaşımlar ne kadar farklı olursa olsun insanoğlunun kâinatta varlık gösterdiği andan itibaren şiirin yaşamın içinde yer aldığı açıkça görülmektedir.Bu noktada şiir tanımlarındaki farklı yaklaşımlarla birlikte şiirde imgenin, dış dünyadaki varlıkların, bireyin iç dünyasındaki algılanışından yola çıkılarak şairin yaşamı sorgulama göreviyle birlikte şiir-ideoloji ilişkisini değerlendirmek gerekecektir.

> Eski çağlarda anonim bir ses ve kamusal bir varlık olan şiir, toplumların değişimlerini de yansıtır. Bir duyguyu, düşünceyi uyandırmak için şiirsel sözünün karakteristik izi dahi yeterlidir (Batur 1979, s.28).

İdeolojiler, düşünceler üst yüzeydeki katmanda yer alırken şiir ise derin sularda varlık bulmakta, toplum tarafından beslenmektedir. Propagandanın parti liderinin fikirlerini

kamuoyuna yayma ve kabul sağlama görevi, yukarıdan aşağıya yani liderden kitlelere doğru bir aktarıma neden olmaktadır. Buna karşın şiir ise tam tersi aşağıdan yukarıya yani toplumdan şiire doğru yol almaktadır.Propaganda aracı olarak şiirin kullanılmasıyla toplumla bu propaganda arasında aldatıcı bir ilişki yaratılmış olmaktadır (Paz, 1991).

Aragon şiir sanatını, insanlığın eylemiyle de tarihsel evrimiyle de bütünleştirerek şiirin çağından geride kalamayacağını ortaya koyar. Ona göre şair, gelenekseli bilmeli ve buna yeni bir nefes getirmelidir. Lenin'in sanatta yansıma kuramının doğruluğuna olan inancıyla Aragon, tüm şairlerin dönemlerini yansıtmakta olduğunu ifade eder. Lenin, edebiyatın amacının toplumsal gerçekleri yansıtmak olduğu görüşündedir. Ona göre edebiyat eseri, toplumsal hayatın gerçeklerini olduğu gibi yansıtabiliyorsa gerçekçidir. Yazar, kalemini işçilerin çıkarlarına eğilimli olarak kullanmalı, ancak gerçekleri değiştirmemelidir. Mayakovski de şiirin ancak eğilimin bulunduğu yerde var olduğu görüşündedir.Mayakovski, şiirin de adeta bir sanayi yani bir üretim olduğu görüşündedir. Ona göre şair, sınıfının öncüsü olarak savaş vermeli ve sanatın siyaset dışında kalmadığını göstermelidir. Bu bağlamda da şairin toplumun ve olayların, gelişmelerin içinde yer alması, bunları takip etmesi gerekir (Alkan, 1995). Cemal Süreya ise kapitalist ideolojinin şiire bakışını, şiirin hazcılığın ve pazarın dışına itilişini, şiirin içine düştüğü durumu şu şekilde özetler:

> Kapitalist toplumda şiirin öbür sanatlara göre daha bir köşeye atılmasının iki önemli nedeni olduğu kanısındayız.Bir kere şiir, eğlence niteliğini hiç taşımayan bir sanat.Bu bakımdan genel anlamda temizleyici, (belki) yetiştirici, (mutlaka) bileyici nitelikleri dışında bir nedenle bir aracının ona yaklaşması söz konusu olamaz. Resim, mobilya olarak da kullanılabiliyor; roman vakit öldürmek için okunabiliyor; şiir ise kendi akışı dışında yararlanılabilecek bir nitelik taşımayan bir sanat.Asi bir sanat. Bu yüzden para-mal-para düzenine pek giremiyor, kapitalist üretimin çarkında 'başka bir özel planda' görünerek devinemiyor (Süreya, 1969/3, s.3 : Akt.Batur 1979, s.33, 34).

Pazarın da burjuvazinin de dışladığı şiir, egemen sınıfı ve kapitalist pazarı dönüştürmeyi amaçlayarak kimliğini adeta bir sözcü ilan etmiş, sözcükler sayesinde yarattığı eksikliklerden uzak bir dünyaya inanmıştır. Şiir, dünyayı kabullenmekten

uzak bir anlayışla yazgıyı yeniden kendisi yazmak, değişimi yaratmak için çalışır. Şiir, eylemin önünden gitmektedir (Batur, 1979).

Şairin de şiirin de "yaşatmak" görevi olduğunun altını çizen Özdemir İnce; 1998 yılında Casablanca'da Uluslararası Şiir Festivali'nde yaptığı konuşmada şiir ve şair üzerine düşüncelerini dile getirerek şairin çağının çağdaşı olması, evrensel niteliği, dünya vatandaşı olma zorunluluğu ve sorumluluğu üzerinde durmuştur.İnce'ye göre insan, sözcüklerle konuştuğu sürece şiir hayatta olacaktır zira başlangıçta da söz vardı, şiir vardı ve insanlık devam ettiği süre de varlığını sürdürmeye devam edecektir. Ona göre şair, ulusunun ve dilinin ortak hafızasını korumakla yükümlüdür ve şiir, varlığı tehdit eden şeylere karşı bir başkaldırıdır. İnce, konuşmasında konuyu şu şekilde ele alır:

> Gerçek şairler her zaman uluslarının ve dillerinin ortak belleğinin muhafızları olmuşlardır. Mayakovski ve Brecht ne kadar ortak belleği temsil ediyorsa, Paul Celan da, YvesBonnefoy da bir ortak belleği temsil etmektedirler: Hem ulusal hem evrensel belleği. Emile Zola bir şey yapmak zorunluluğu hissettiği için "İtham ediyorum!" demiştir. "Hayatı değiştirmek gerek!" diyen Arthur Rimbaud da "İnsanlığı avunduran şairdir." Ve "Düşünsel bir kan lekesini bütün denizlerin suyu yıkamaya yetmez!" diyen Lautréamont da aynı şeyi yapmıştır (İnce 2008, s.4).

Düşünceyi, dolayısıyla da ideolojiyi taşıyan araç, dil; dilin kullanım şekli ise söylemdir. İdeolojiler, ortak toplumsal inançlardan oluşmakta ve bunlar da söylem yoluyla dolaşıma sokulmaktadır. İdeolojik söylemin yapısı; bizim hakkımızda olumlu, onlar hakkında olumsuz şeyler söylenmesi üzerine kuruludur. Bu yapı, doğal olarak; bizim hakkımızda olumsuz, onlar hakkında olumlu şeyler söylenmesini engelleyici niteliktedir. İdeolojik söylemin retorik açısından incelenmesinde söz konusu yapıyı ortaya koyan benzetmeler, ironiler, karşıt anlamlar, imgeler üzerinde durmak gerekir. Kendini olumlu-diğerlerini olumsuz sunma stratejisinde aktörlere, kurbanlaştırmaya, geleneksel temalara, yadsıma ifadelerine, bir söz oyunu olarak yinelemelerin kullanımına, dramatikleştirmeye ihtiyaç duyulur. Bu söylemsel yapıyı hayata geçirebilmek için öncelikle, ideolojik söylemin gereği doğrultusundaki bilgini konuya dönüştürülmesi gerekir (Van Dijk ve ark., 2003). Şiir, ideolojinin zihin ve gönül bağı kurarak kendini kabul ettirme, toplum gözünde meşru kılma, düşüncelerini

eyleme yönelik harekete geçirme yollarında kullanılan araçlardan biri olarak kullanılmıştır. ”Ne” söylendiğinden çok “ne amaçla ve kim tarafından ne söylendiği” önemlidir. İdeoloji, sözel kavramlar ile duygular arsında bir köprü kurmaya çalışmakta, her söylem de alıcıyı etkilemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda ideolojinin bir söylem meselesi olduğu görülür.

Söylemin amacı, alıcıyı etkilemektir. Bu amaçla taraflı özne olarak işe başlanır. Söylenenler aslında retoriksel bir icradan ibarettir yani gerçeklik ve bilmek ikincil konumdadır ve böylece de dilin tam olarak ideolojik kullanıldığı söylenebilmektedir. Klasik ideolojinin çıkar gözetme ve ikna ile sınırlı olmadığı bilindiğinden söylemin ideolojinin amaçları doğrultusunda maskeleme, evrenselleştirme, doğallaştırma, rasyonalize etme ve meşrulaştırma gibi birçok işlevi de yerine getirmeyi hedeflediği söylenebilecektir (Eagleton, 2011).

Dil, ideolojinin maddi biçimi ve ideoloji tarafından kuşatılmış olduğundan söylem, yapının yeniden üretimine etki etmektedir. Toplumsal pratiğin, metnin üretilip dağıtılmasının ve çözümlenmesinin bileşimi olan söylem; ideolojinin yeniden üretiminde başroldedir. Hegemonya toplumsal düzeyde işlemeye devam ederken söylem; okul, aile, arkadaşlık/komşuluk ilişkileri, iş yeri gibi kurumsal toplumsal alanlara yerleştirilmiştir. Hegemonya, toplumsal ilişkilerini söylem aracılığıyla oluşturmakta ve yeniden üretmektedir (Van Dijk ve ark., 2003). Egemen güçlerin tahakkümlerini inceleyen Hegemonya Kuramı da entelektüel liderlik ve tahakküm kavramları üzerinde durarak bu noktada retoriğin önemini vurgular. Hegemonya, yalnızca yönetenlerin zor kullanmasıyla değil, önderlik etmeleri ve yönetilenlerin rızalarını kazanmalarıyla gerçekleşmektedir. Dolayısıyla hegemonya, gücün ve rızanın birleşimi olarak tanımlanır. Hegemonya, toplumun rızasının kazanılmasını yani rızanın üretimini yani iknayı içermektedir (Muratoğlu, 2011). Dolayısıyla retorik, ideolojinin yayılmasında toplumda önemli roloynar.

Düşünsel üretim sürecinin dayandığı söylemin vazgeçilmez aracı dil, temsil ettiklerini toplum için anlamlandıran bir göstergeler dizisidir. Dil, o dili konuşan insanların zihinlerini biçimlendirir, yaşam algılarını ortaya koyar. Her söylem, ideoloji taşımaktadır. Bu noktada da ikna ve rıza üretiminde de söylemin alanı bir ideolojik mücadele alanı haline gelir ve ideolojik söylemde özneyi ikna amaçlanır. İdeoloji; din, mitoloji vb. simgeler tarafından dil aracılığıyla işlenir. Söylem ve ideoloji

arasında iç içe bir ilişki söz konusudur. Yakın çevresinin denetiminde söylem evrenine yaklaşan bireyin yasak söylemlere ulaşması da engellenmektedir (Van Dijk ve ark., 2003).

İdeolojinin meşruluk kazanması, evrenselleşmek ve ölümsüzleşmekten geçmektedir. Gerçekte belli bir çerçeveye, zaman ve mekâna ait çıkarlar, tüm insanlığın çıkarı gibi gösterilmektedir zira aksi durumda ideolojinin bencil ve sınırlı doğası, onun kabul edilmesi karşısında bir engel oluşturacaktır (Eagleton, s.40-85).

İdeoloji, bir anlam meselesidir ve bu anlamda da edebi eserler söylemlerinin arkasında dile getirdikleriyle beraber sözün ötesine giderek ideolojik görüşleri ifade eder. Şiirin ideolojik düşünceyi kamuoyuna aktarma görevi de bu anlamda önem taşımaktadır.

1.3. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1960) Türkiye'sinde İdeoloji ve Şiir

Araştırmanın bu bölümünde genenl hatlarıyla Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiyesi'nde nasıl bir ideolojik düşüncenin hakim olduğu, örneklemde yer alan şairlerin yaşadığı dönemin çerçevesini çizebilmek amacıyla ele alınmıştır. Türkiye'deki siyasi-sosyal yapı ortaya konulduktan sonra Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın içinde bulundukları bu ideolojik ortam karşısındaki ideolojik düşünceleri bu temel üzerinden açıklanmıştır.

Türkiye'de 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmiş ve tek partili sistemle Cumhuriyet Halk Fırkası idaresinde politik ve sosyal yaşamını inşa sürecine başlamıştır. Kemalizm'in altı ilkesi 1923 Anayasanın 2.Maddesinde; "Türk Devleti, Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Laik ve İnkılâpçıdır." ifadesiyle yer almış, buna göre; cumhuriyet idaresinde, irade ve egemenliğin ulusta olduğu, din ile devlet işlerinin birbirinden ayrıldığı, devletin yurdu bayındır hale getirmekle mükellef olduğu bir yapı oluşturulmuştur.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Türk ve Türklük unsurlarının altını çizmiş ancak bu anlayış, herhangi bir sınıf ayrımı gözetmemiştir. Bu süreçte, toplumsal kalkınmanın istenen şekilde ve düzeyde hayata geçirilebilmesi için dayanışmaya önem verilmiştir. Erken Cumhuriyet Döneminde, tek tip ancak bütünleştirici ve

dolayısıyla dayanışmaya dayalı bir resmi ideoloji görülür. Toplumsal bütünlüğü oluşturabilmek için milliyetçi söylem öne çıkmış, bu nedenle tek tip toplum oluşturma, bireyleri ortak bir amaç etrafında toplama, Türk tarihine vurgu, milliyetçi hisler yaratarak kitle ruhu yaratmak ve böylece birlik oluşturmak amaçlanmıştır. Ulusal egemenlik ön plandadır. Bu dönemin sosyal politikalarının korporatizm üzerinde hayata geçtiğini söylemek mümkündür. İş birliği anlamına gelen korporatizm, tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte ekonomik anlamda sıklıkla kullanılmış; siyasi anlamda da ortak ilkelerden yola çıkarak sosyal uyum yaratma sürecinde topluma bir organizma gibi yaklaşmış ve temelinde toplumun ortak çıkarları yer almıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde dayanışmaya dayalı bir korporatizim olduğu görülür.

Türk milletinin milli modernizasyon ideolojisi olan Kemalist ideolojide ulusa güven önemli bir yer teşkil eder ve kitleler, devrimin başarısındaki en önemli unsurdur. Devrimin kuramcısı ve stratejisti Mustafa Kemal Atatürk'tür. Evrensel boyutta bir devrim anlayışına sahip olan Kemalizm, tam bağımsızlığı, anti-emperyalist mücadelesinin temeline yerleştirmiş, bu da ideolojiye evrensel bir nitelik kazandırmıştır (Aydoğan, 2006).

Kemalizm, devlet otoritesinin bölünmezliğini ortaya koymuş ve Altı Ok ilkelerini temel almıştır. Kemalist düşüncede altı ilke arasında kelime olarak yer almasa da demokratlık, demokratlık halkçılığa indirgenerek ilkeler arasındaki yerini bu şekilde almıştır (Akyaz ve ark., 2011). Atatürk'ün halkçılık ilkesine göre vatandaşın refahı hedeflenmiştir. Bu anlamda halkçılık; din, dil, ırk, mezhep ayırımından uzak bir anlayışla ülkede sınıfsal bir yapılanmanın bulunmadığının ve her bireyin eşit olduğunun altını çizer. Bu dönemin tehlike olarak gördüğü komünizme karşı "dayanışma" üzerinde durulur (Eser ve Yüksel, 2012).

Kemalizmin hayata geçirilmesinde Türk halkının kültürel kodlarının devlet merkezinden tanımlanması gerekmiştir. Erken Cumhuriyet Döneminde Kemalizm, radikal dikey müdahale taraftarı olarak muasır medeniyet seviyesinin üzerine çıkılması için toplumun yaşam tarzını değiştirmek üzere dikey bir müdahale gerçekleştirmiştir. Dînî kurumlar devlet denetimi altına alınmış ve milli din ideali oluşturulmuştur. Kemalizm, sınıfsal bir mücadelenin bariz olarak yaşanmadığı bir dönemde ortaya çıkmıştır ancak Garplılık ve Şarklılık meselesi, Kemalizm'de bir

sınıf çatışması olarak görülmüştür. Toplumun homojen bir biçimde Batılılaşmasına inanan Kemalist düşünce, bu amacın kendine özgü bir Batılılaşma şeklinde gerçekleşmesi için çalışır. Kemalizm, olgunluk döneminde remi ideolojinin merkezini oluşturan düşünce olmuştur (Akyaz ve ark., 2011).

Kemalist düşüncede baskın unsur, milliyetçiliktir. Batıda siyasi bir akım olarak ortaya çıkan milliyetçilik, Osmanlı'da Türkçülük akımıyla kendini gösterir. Türkçülük kendini dil, edebiyat ve tarih alanındaki çalışmalarla göstermiştir. Bu çalışmalar sonucunda Türklük; II. Abdülhamit döneminde ırk ve dil açısından bir gurur vesilesi olarak görülmüş, Türk tarihinin şanlı günleri ön plana çıkarılmıştır. II. Meşrutiyet sonrasında Türkçülük, bir siyasi akım olan Türk milliyetçiliğine doğru yol almış; Türk Derneği, Türk Yurdu Cemiyeti ve Türk Ocakları gibi dernekler de buna destek olmuştur. Milliyetçilik, kurtuluşun ancak Türk milliyetçiliğinde olduğunu ortaya koymuştur. Türkçülüğün ileriki aşamasında ülke sınırları dışındaki Türkleri de tek bir çatı altında birleştirme ülküsüyle Turan fikri doğmuş ancak bu ideoloji, 1.Dünya Savaşı sonlarında etkisini yitirmiştir. Milliyetçilik anlayışında görülen bu yapıdan farklı olarak Atatürk'ün ortaya koyduğu milliyetçilik anlayışında subjektif özellikler görülür ve millet; manevi bağlarla birbirine bağlanmış topluluklar olarak tanımlanır. Atatürk, milliyetçiliği; *ilerleme ve gelişme yolunda ve milletlerarası temas ve ilişkilerde, bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla uyum içinde yürümekle beraber, Türk milletinin özel karakterini ve başlı başına bağımsız kimliğini korumak* (Kılıç 2007, s.118-119) olarak tanımlar.Atatürk; ırkçı bir milliyetçilik anlayışından uzak, kültürü temel alan milliyetçilik üzerinde durur. Mustafa Kemal, milliyetçiliğinin barışçı niteliğinin altını çizerek bağımsız Türk devletinin milli siyasetini hayata geçirmeyi hedefler.

Memleketçilik akımına göre ise milliyetçilik ideolojisinin temelinde vatan yer alır. Memleketçiler, göre Türkiye'nin yeni ideolojisinin ancak milliyetçilik olabileceğini ortaya koymuştur. Vatan kutsaldır ve ulusal gelişimin kaynağını oluşturmaktadır. Memleketçilik hareketi, muhafazakâr milliyetçiliği ortaya koymuş, milliyetçiliği İslâm dini ile buluşturmanın gerekliliğine değinmiştir. Bu noktada Türklerin İslam öncesindeki tarihi, İslam'a kavuşmak için bir arayış olarak değerlendirilmiş; milliyetçilik din ile birleştiğinde çöküntünün engelleneceği görüşü ileri sürülmüştür (Kılıç, 2007).

Türkiye'de Kemalizm'in getirdiği değersel değişme, 1920-1938 döneminde görülür ancak 1960'lara gelindiğin bu değişime karşın dinsel anlamda bir canlanma hareketi olan Nurculuk ortaya çıkmıştır. Atatürkçülük'e göre din, birey ile Tanrı arasındaki özel bir bağdır ve bu nedenle de bu düşünce sisteminde dinin toplumsal yapı ile kesiştiği noktalar geri plana alınmıştır. Bu düşünceye göre; dinin toplumsal bir kurum olarak görülmesi ve buradan hareketle de bireyi topluma bağlamak, teşkilatlandırmak gibi hedeflerin gözetilmesi yanlıştır. İslami topluluklarda temel birim olarak kurumlar değil, insan ilişkileri ağı bulunmaktadır ve mezhepler de fikir ayrılıkları olan siyasi partiler gibi işlemektedir. İslam tarihinde de sınıf çatışması yerine mezhep çatışmaları görülmektedir. Bu noktada Atatürkçülüğün ayrılıkları ortadan kaldırmak maksadıyla dini bireysel bir noktaya taşıması söz konusu olmuştur. Ancak yeniden canlandırma hareketlerinde, eski ile yeniyi birleştirme amaçlanır. Milli Selamet Partisi, endüstriyel medeniyet ve İslâm'ı bu bağlamda bir bütün olarak görmektedir (Mardin, 1976 s.133).

1920-1930 döneminde ülkede tam bir liberal yapı yoktur zira bu dönemde devletçilik ve millîleştirme hüküm sürmektedir. Bu bağlamda Tekel (1926), Devlet Demiryollan ve Limanları İdare-i Umûmiyesi (1927) vb. kurumların kurulmasıyla devletleştirme çalışmaları dikkat çeker. 19.yüzyılda Batı'da "Etatizm" olarak ortaya çıkan devletçilik, liberal yapıya tepki olarak doğmuş ve gelişmiştir. Devletçiliğin Türkiye'de erken cumhuriyet döneminde ortaya çıkışı; 1929-1932yıllarında yaşanan dünya ekonomik buhranını, serbest pazar ekonomisine duyulan güvenin sarsılması, teşvik ve ticaret kanununun istenen başarıyı sağlayamaması gibi nedenlere dayanmaktadır.1931 yılında devletçilik, CHP'nin parti programında da yer almış, 1937'de de Anayasa'da yer almıştır. Amaç; ülkede planlı bir sanayileşmenin sağlanmasıdır. Devletçilik, sosyalizmden de ve liberalizmden de farklıdır.Devletçilik ilkesinin hayata geçirilmesiyle milletin ihtiyaçları düşünülerek devlet ülkenin iktisadını eline alınmıştır. Buna karşın, 1924'te kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ile 1930'da Fethi Okyar'ın kurduğu Serbest Fırka, liberalgörüştedir. 1932-34 döneminde çıkan ve aralarında Şevket Süreyya Aydemir, YakupKadri Karaosmanoğlu, Burhan Âsaf Belge gibi isimlerin yer aldığı Kadro Dergisi; Türk devriminin müstesnalığından söz ederek bu devrimin sebebinin sınıf kavgalarının olmadığının altını çizerek Kemalizm'in diğer ideolojilere benzer bir yönelimde olmadan sistemin milli bir nitelik taşıyacağını belirtmiştir. Kadro Dergisi yazarları;

kapitalizmin burjuvazinin, sosyalizmin de işçi sınıfının egemenliğini esas aldığını ancak buna karşın Türk sisteminin millet hâkimiyetine dayandığı görüşündedir.Atatürkçü sistemde amaç; sosyal adaletin verefahın sağlanmasıdır ve sistem, sosyal sınıflar arasındaki çatışmayızararlıgörmektedir (Albayrak, 1996).

1940'lı yılların ilk yarısına gelindiğinde bir muhalefet partisi olmamasının ülkede önemli bir eksik olduğu ortaya konulmuş ve başka siyasi partilerin kurulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. 1945 yılında Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasına yönelik izin alınmış, ardından 1946'da da Demokrat Parti kurulmuş ve bununla beraber 1946 yılı seçim kampanyalarında siyasi hava sertleşmeye başlamıştır. 1946 21 Temmuz'unda yapılan seçimin neticesinde Cumhuriyet Halk Partisi tekrar iktidar partisi olmuş ancak Demokrat Parti mecliste 65 milletvekiliyle yerini almıştır. Demokrat Parti'nin muhalefet dönemindeki ideolojik söylemi, demokrasiye dayandırılmıştır. Farklı toplumsal kesimleri bünyesinde toplamayı ve bu sayede iktidar olmayı amaçlayan Demokrat Parti, demokrasi anlayışını da iktidar yolunu kendisine açacak ideolojik yapıda oluşturmuştur. Buna göre; seçimlerin demokratik yapılması yani seçim sisteminin değiştirilmesi, işçilere grev hakkının verilmesi, basın özgürlüğü, dinde özgürlük, milli iradenin hâkimiyetinin üzerinde durulmuştur (Özçelik Kaya, 2010). Demokrat Parti, 14 Mayıs 1950 seçimlerinde iktidara gelir ve yıllar sonra ülkede yaşanan bu iktidar değişikliği sonrasında yeni Başbakan Adnan Menderes, mecliste 29 Mayıs 1950 tarihinde şu konuşmayı yapar (Ahmad, 2007) :

> Birçok açıdan Dokuzuncu Büyük Millet Meclisi tarihimizde ayrı bir yere sahip olacaktır. Tarihimizde ilk defa milli iradenin tam ve serbest tecellisinin bir sonucu olarak bu güzide Meclis, milletin kaderini belirleyecek bir duruma gelmiştir. Bu tarihi gün (14 Mayıs 1950) sadece partimizin değil, Türk demokrasisinin de zafer günü olarak hatırlanacaktır (Ahmad 2007, s.55).

Demokrat Parti iktidarında muhafazakâr anlayışla İslâm merkezli liberal bir siyaset gerçekleştirilmiştir. Ceza Kanunu'nun ezanın Türkçe dışında bir dille okunmasına mani olan 526.maddesi değiştirilmiş, radyodan dini programların yapılmasına dair yasak kaldırılmış, okullarda din dersleri zorunlu olmuştur (Ahmad, 2007). 1950 seçimleri sonrasında Demokrat Parti hükümetinin ilk icraatları Kore'ye asker göndermek ve Türkiye 1951 yılında Türkiye'nin NATO'ya girmesidir. NATO

üyeliği, ülkenin dış politikasında bir başarı göstergesi olarak kabul edilmiş ancak Demokrat Parti ile Cumhuriyet Halk Partisi arasındaki anlayış farkından doğan siyasi gerginlik, ülke politikasında izlerini bırakmaya devam etmiştir. 1950 seçimlerinde Demokrat Parti iktidara gelmesiyle Cumhuriyet Halk Partisi'nin devletçi iktisadi anlayışından ziyade özel girişime daha çok önem veren yapı yerleşmeye başladığından toplumsal hayatta birçok değişiklik de yaşanmaya başlamıştır. 1940 kuşağı olarak anılan şairlerin bir bölümü yargılanarak şiirleri nedeniyle hapis cezasına çarptırılmıştır (Aksoy ve ark., 1996).

İktidar partisi olmasından sonra Demokrat Parti, 1954-1960 dönemindeki icraatları nedeniyle birçok kesimden eleştiri almış; önceki dönemde parti politikalarını destekleyen söylemlerine karşı Necip Fazıl Kısakürek de bu dönemde partiyi eleştiren yazılar yazmıştır. Bunun neticesinde Kısakürek'in mahkûmiyetler yaşaması ve Büyük Doğu dergisinin de kapatılması söz konusu olmuştur.Adnan Menderes, Üniversiteler Kanunu'nda da değişiklik isteğiyleüniversiteleri siyasetten men eden hükümlere ihtiyaç duyulduğunu açıklamış, böylece de üniversitelerden gelen muhalefetin önü kesilmek istenmiştir (Özçelik Kaya, 2010). Çok partili girilen bir sonraki seçimde yani 1954 seçimlerinde de Demokrat Parti yine iktidar partisi olur ancak 1960 yılının 27 Mayıs günü Milli Birlik Komitesi'nin; "demokrasinin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla" şeklindeki açıklamalarıyla Türk silahlı kuvvetleri yönetime el koyar ve Demokrat Parti hükümetine son verilir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında askerin önemi oldukça büyüktür. Atatürk ve silah arkadaşları, sivillerin siyasette askerlerden üstün olduğunu simgeleyecek şekilde sivil elbiseler giymekteyse de askerlerin siyasetteki konumu üstün olmuştur.27 Mayıs 1960 ihtilali sonrasında Demokrat Parti dönemi sona ermiştir. Bu dönemde daha çok demokrasi, özgürlük, eşitlik gibi konular öne çıkmış, hem toplumsal hem siyasi değişim, edebiyat dünyasına da doğal olarak yansımıştır. Uzun bir aradan sonra Nazım Hikmet'in şiirleri, 1965'ten itibaren yayınlanmaya başlamıştır ancak 12 Mart 1971 yılında yayınlanan muhtıra sonrasında yaşanan baskılara muhalefet de yine edebiyat eserleri aracılığıyla yapılmıştır (Aksoy ve ark., 1996).

1960 sonrasında Türkiye'de sosyalist ve muhafazakâr ideoloji taraftarı olanlar arasında bir huzursuzluk yaşanmasıyla birlikte üniversitelerde bu ideolojiler, ülke

sorunlarının tartışılması ve sorunlara çözüm getirilmesine yönelik düşünce kulüpleri oluşmaya başlamıştır. Türkiye'de sosyalizmin tarihsel sürecine bakıldığında başlangıcın, ilk işçi hareketlerinin görüldüğü 1870'ler olduğu düşünülebilir. Abdülaziz'in tahttan indirilip Meşrutiyetin ilan edildiği dönem, işçi hareketleri de başlamıştır. İmparatorluktaki işçi sınıfı, sanayi endüstri değil, zirai işçi sınıfıdır. 1909 yılında Tadil-i Eşgal Kanunu ile grev yapmak yasaklanmıştır. Yine aynı yıl, Osmanlı Amele Cemiyeti'nin kurucularından bir bölümü Osmanlı Terakki Sanayi Cemiyeti'ni kurmuşlar ve 1910'da Hüseyin Hilmi ve arkadaşları tarafından da Osmanlı Sosyalist Fırkası kurulmuştur. Avrupa'daki Türk sosyalist-komünist hareketleri, 1919'dan sonra Türkiye' de merkezileşmiştir. Dr. Şefik Hüsnü Değmer, uzun yıllar Türkiye' de komünizmin temsilcisi olmuştur. Dr. Şefik Hüsnü Değmer'in Jean Jaures okulundan yetişen bir sosyalist olduğu bilinmektedir. Dr. Şefik Hüsnü Değmer ve arkadaşları tarafından 1919 yılında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası kurulmuştur. 1920'de Türkiye Komünist Partisi 1921'de de Türkiye İşçi Derneği kurulur. İstanbul'un dışında Anadolu'da gerçekleşen komünizm hareketlerinde ise Mustafa Suphi ve Türk-Sovyet ilişkileri önem taşımaktadır (Sayılgan, 2009).

Türkiye'de Cumhuriyet öncesi dönemlerden başlayarak kendini tanıtmaya başlayan sosyalist ideoloji, geniş kitlelere hitap edebilecek bir nitelik kazanamamıştır. Sosyalist yazar ve politikacı Jean Leon Jaurès, Türkiye'de Cumhuriyet öncesinde de Cumhuriyet döneminde de Türkiye'de sosyalizmi tanıtma konusunda adı geçen isimlerdendir. Osmanlı Sosyalist Fırkası'ndan Hüseyin Hilmi, Osmanlı basınında da yer bulan Jaurès ile Paris'te görüşmüştür. Jaurès, Hüseyin Hilmi'ye 1910 gönderdiği mektupta ülkedeki sosyalist çalışmaları takip ve tebrik ettiğini yazar. Mektup, İştirak dergisinde 20 Mart 1326'da (2 Nisan 1910) yayımlanmıştır.Fransa Sosyalist Fırkası Reisi ve İnsaniyet (Löhümanite) gazetesinin Sermuharriri Paris Meclis-i MebusânÂzasından Mösyö Jores'in mektubu (Paris, 26 Şubat) :

> Serbest İzmir ve İştirâk Gazeteleri Müdürü Hüseyin Hilmi Bey'e, "Sizi an samim-ülkalb tebrik ederek devâm-ı muvaffakiyetinizi temenni eylerim. Her nevi muâvenet ve muzâharetehâzır ve âmâde olduğuma emin olunuz. İstediğiniz malûmâtınistâsı ve lâzım gelen kütüp ve risâilinirsâli için cevâbınızamuntâzırım. Arzûnuz veçhile Fırkamızın programını gönderdik. Bu posta ile alacaksınız. "Metin, gayyûr ve sabit-kadem olunuz. Bu meslek dâimametânet, dâima ciddiyet kabûl ve tavsiye eder. Türkiyeli birâderlerimize selâmlarımın arzını recâ ederim."

> Jaurès yalnızca Türkiyeli sosyalistlere değil, Osmanlılara da yakınlık göstermiştir (Jaures 2013, s.40).

İdrak gazetesinin de 28 Nisan 1919'daki 3.sayıda "Büyük Bir Fransız Sosyalisti" başlıklı yazısı şöyledir:,

> Fransa'da sosyalizm cereyânını en amelî bir şekil ve vaziyete ifrâğ ederek mezkûr Fırka'nınriyâsetiniihrâz eden meşhûr (Jan Jores) Harb-ı Umûmî'nin iptidalarında (Vilen) nâmında biri tarafından katledilmişti. Ahiren, dört senelik bir sükûttan sonra Paris'te cereyân eden muhâkeme neticesinde Vilen'inberaetine karar verilmiştir. Fakat son aldığımız Avrupa gazeteleri bu münâsebetle yalnız insanlık muhabbetiyle ve adâlet ve hak aşkıyla perver-şiyâb olmuş bulunan (Jan Jores)'in hâtırasını tebcîlen Paris'te pek büyük nümâyişler yapıldığını ve bu nümâyişlere sosyalist bayraklarını taşıyan üç yüz bin kişinin pek hararetli bir surette iştirak eylediklerini yazıyorlar. Biz de, Fransızların olduğu kadar bütün cihânın hürmet ve tekrim ile yâd eyleyeceği bu muhterem (Sosyalistler Babasının) bir resmini dercediyoruz. Resmin bir köşesinde zavallı Jores'in ne suretle katledildiği de vâzıhan gösterilmektedir (Jaures 2013, s.43).

Cumhuriyetin ilânından hemen sonra da Jaurès'in Türk sosyalist düşüncesinde varlık göstermeye devam ettiği görülür. Netice olarak sosyalist ideoloji, Türk yaşantısında cumhuriyet öncesinde de cumhuriyet döneminde de kendini hissettirmiştir.1945 yılında Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri gerginleşmiş, ülkede sol hareket tehlikeli görülmüş ve bu da ABD'nin başta yer aldığı kapitalist blokta yer almak için bir sebep olarak görülmüştür. 1936'dan itibaren yayınlanan Tan Gazetesi, savaş ve Nazizm, faşizm, milliyetçilik karşıtı görüşleri, Sovyet dostluğunu ve tek parti iktidarına karşı gerçek bir demokrasi isteğini ortaya koyan yazılar yazmaktadır. Bu nedenle gazete de Serteller de Moskova ile işbirliği içinde görülmüş ve adeta vatan haini olarak nitelendirilmiştir. 4 Aralık 1945 günü yapılan ve basına "Gençliğin haklı tezahürü" olarak yansıyan saldırı sonrasında gazete kapatılmıştır (Acar, 2012).

Erken Cumhuriyet Döneminde muhafazakâr siyasi düşünce ise geleneği reddeden uygulamaların ve komünizmin karşısında; milliyetçi ideolojinin de yakınında yer almıştır. Hatta 1960'lı yılların sonunda milliyetçiler arasında Türk-İslam sentezi fikri güçlenmiştir. Muhafazakâr kesim, milliyetçiliği politikada temsil eden Milliyetçi

Hareket Partisi'nin (MHP), "Tanrı Dağı kadar Türk, Hira Dağı kadar Müslüman" söylemini ve komünizmle mücadelesini desteklemiştir (Akın, 2014).

1960 sonrası sosyalistler ve muhafazakârlar arasında yaşanan huzursuzluklar sonrasında Bakanlar Kurulu, aşırı "sol" karşısında yeni önlemler alınmasını istemiş, Türkiye İşçi Partisi'nin genel seçimlere girmesi diğer partiler tarafından olumlu karşılanmamıştır. 1961 yılında Türkiye İşçi Partisi kapatılmış ve mecliste 11 Ocak 1963 tarihinde Komünizmle Mücadele Komisyonu kurulmuştur. Adalet Partisi seçim kampanyaları da anti-komünist ve İslamcı bir niteliktedir. 1960'lı yıllarda İslam, Türkiye'de komünizmin panzehri olarak görülmüştür. 1965 seçimlerinde Türkiye İşçi Partisi dışındaki partilerin sloganlarında din unsuru önem taşımıştır (Ahmad, 2007). 29 Haziran'da partinin genel başkanı Süleyman Demirel, Samsun'da yaptığı konuşmada bunu açıkça dile getirmiştir:

> Biz komünist düşmanıyız. Komünizmle yılmadan mücadeleye kararlıyız… Biz aşırı sol cereyanlarla mücadele etmeye kararlıyız. Nüfusumuzun %98'i Müslüman olduğu için komünizm Türkiye'ye giremez. Kendimize Müslüman bir millet diyebilmeliyiz (Ahmad 2007, s.241-242).

Adalet Partisi'nin iktidara gelişi sonrasında da muhafazakâr ve sosyalist fikirler arasındaki tartışmalar sonlanmamıştır. Genel Kurmay, Komünizme Karşı Mücadele Metotları kitabının silahlı kuvvetlerde okunmasına dair bir genelge yayınlamıştır. Üniversite gençliği, 1968 yılında Paris'te gerçekleşen öğrenci ayaklanmalarından da etkilenmiştir. Öğrenciler; anti- emperyalizme karşıdır ve 6.Filonun ziyareti gibi konulara karşı tepkilerini göstermiştir. Sağ-sol mücadelesinde iktidar, durumu kontrol edemez noktaya gelmiş ve bu dönemde Türkiye'de ideolojik bir kutuplaşma yaşanmıştır.12 Mart 1971 yılında Genel Kurmay Başkanı'nın da imzasının yer aldığı bir muhtıra yayınlanmış ve Anayasa'da yer alan reformları uygulayabilecek güçlü bir hükümet isteğinin altı çizilmiştir. Muhtırada;

> Parlamento ve hükümet; süregelen tutum, görüş ve icraatı ile yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuş, Atatürk'ün bize hedef verdiği çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiş ve

> Anayasa'nın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür (Ahmad 2007, s.354).

ifadeleri yer alır.1971 Mayıs ayında da tıpkı İşçi Partisi gibi Erbakan'ın kurduğu Milli Nizam Partisi yani muhafazakâr nitelikli olan parti de kapatılmış ancak söz konusu partinin Milli Selamet Partisi adıyla 1972 yılında tekrar siyasette yerini alması söz konusu olmuştur (Ahmad 2007).

Tek partili dönemde de çok partili dönemde de din meselesi önemli bir konu olarak siyasette yer almıştır. Türkiye'de Tek Parti Döneminde 1923-1950 yıllarında yer alan diğer ideolojiler gibi muhafazakârlık da bir parti veya bir kurum tarafından temsil edilememiş, ülkede resmi ideolojinin eleştirilmesi yasaklanmıştır. Bu dönem, muhafazakârların kültürel alanda varlık göstererek dergi ve kitaplarda sınırlı kaldığı dönemdir. Bu eserlerde de muhafazakâr düşüncenin temelinde yer alan din, gelenek, aile gibi temel kavramlar öne çıkmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında çok partili siyasi yaşama geçilmesinin ardından muhafazakâr düşüncenin de siyasi platformda yer aldığı görülür. Demokrat Parti'nin 1950 yılında iktidara gelmesinden sonra birçok değişiklikle beraber dinî ve siyasi düşünceler üzerindeki baskıların da azaldığı görülmektedir. Bu dönemden başlayarak muhafazakâr görüş, merkez sağda liberalizmle birlikte varlık göstermeye başlamıştır. 1950 yılındaki Demokrat Parti iktidarı sonrasındaki bu değişim, 1983 yılı sonrasında da TurgutÖzal'ın Anavatan Partisi'yle liberalmuhafazakâr yapıda görülmüştür. Türkiye'de muhafazakârlığın yeri üzerinde düşünülürken ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı da göz önünde bulundurulmalıdır (Özipek, 2010). Türkiye'de Batı'daki gibi bir muhafazakâr düşünce anlayışının olmamasının nedenini Hilmi Ziya Ülken şu şekilde özetler:

> Batı'da değişimler toplumun ait kesimlerinden gelip mevcut iktidarları sarsmıştır, o nedenle gericilik adı verilen tepkiler, reactionlar iktidar mevkiinden geldiği halde Ortadoğu'da halktan gelmektedir. Batı'dareaction şuurlu bir şekilde siyasi, içtimai bir cereyan, asrî silahlara sahip bir düşünce tarzı olduğu halde, Doğu'da "irtica" cemiyetin biricik çıkar yoluolan hareketi taassup ve skolastikle, bilgisiz kütle homurtusu ile karşılayanmüphem, tarifsiz ve sistemsiz bir cereyan olarak kaldığı için pejoratif birmânâda kullanılmıştır (Ülken1959 s.8 : akt.Güngörmez, 2014 s.170).

Erken Cumhuriyet Dönemindeki ideolojik düşüncelerin arasında sosyalizm, edebiyata yansıyan ideolojiler arasında öne çıkar ve Türkiye'de sosyalist ideolojinin öncülüğünü yapan isimler, bu devirde tutuklanmaya başlamış; parti, sosyalist ideolojiyi aktaran yayınevleri ve basın kuruluşları kapatılmıştır.1971 Muhtırası sonrasında miting ve toplantılarda Nâzım Hikmet ve onun gibi şairlerin ideolojik mesajlar içeren şiirleri okunmuş, bu şiirler aracılığıyla ideoloji kamuoyuna aktarılmak istenmiş ve şiir aracılığıyla iletişim kurulmuştur.Bu da şiirin siyasî bir metinden daha güçlü bir araç olduğunu ve işlevselliğini ortaya koyar (Gülendam, 2007).

Erken Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de yaşanan gerek siyasi gerekse sosyo-kültürel toplumsal değişim, edebiyat eserlerine yansımış; edebiyat, halkı bilgilendirmek, bilinçlendirmek, meselelerden haberdar etmek, düşündürmek, ideolojileri tanıtmak ve benimsetmek yolunda bir araç olarak kullanılmıştır.Kemalist düşüncenin, kurtuluştan sonra tesis edilecek millet ruhunun, sosyalist komünist ve muhafazakâr ideolojinin izleri, diğer türlerde de yer aldığı gibi dönemin şiirlerinin ana konusu olmuş; bu dönemde iki uç ideolojinin temsilcisi Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek, ülkede yaşananları kendi ideolojilerini ortaya koyarak dizelerine dökerek kamuoyuna ideolojik mesajları aktarmış, toplumsal ve siyasi meseleler üzerine eleştirilerini şiir aracılığıyla gerçekleştirmişlerdir.

1.3.1.Erken Cumhuriyet Dönemi Şairleri Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler

Edebiyatımızda, Batı Etkisindeki Türk Edebiyatı tarihsel döneminde edebiyat-ideoloji ilişkisi tam olarak başlamış, Tanzimat Dönemi şair ve yazarları, toplum için sanat anlayışı çerçevesinde edebiyatın fayda yönü üzerinde durmuş, sosyal ve politik hayatın aksak yönlerini eserlerine yansıtmışlardır. Bu noktadan başlayarak sanat eserinin ideolojik yönü açıkça ortaya konulmuştur. İdeolojik mesaj içeren edebi eserlerde; toplumu bilgilendirmek, ona farkındalık kazandırmak suretiyle bilinçlendirmek amaçlanmış; muhafazakâr, milliyetçi, sosyalist sanatçılar ideolojilerini eserleri aracılığıyla okuyucuya aktarmışlardır.

Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin ilk döneminde Ahmet Haşim ve Yahya Kemal Beyatlı, yeni şairlerin ustası büyük şairlerdir. Yahya Kemal'in yeni şiirinde medeni, tarihi ve milli nitelikler görülmekte; Ahmet Haşim'de şiir toplumsal sorunların dışında tutulmaktadır. 1900'lü yılların başında edebiyatımız; İslamcılık, Ulusçuluk, Sosyalizm gibi birtakım ideolojik düşüncelerle de beslenmiştir. Hecenin Beş Şairi olarak anılan şairlerimiz de hece ölçüsü ve güzel bir Türkçe ile "Türklük"ü ortaya koyan eserler vermiş, şiirlerinde Anadolu yer almıştır. 1920'li yıllar, Kurtuluş Savaşı'nın neticelenmesi, Cumhuriyetin ilanıyla birçok değişimin ve dönüşümün yaşandığı yıllar olarak şiire yansır. 1920'li yıllarda Nâzım Hikmet şiiriyle şiirde şekil ve içerik bakımından farklı bir yapı oluşur. Bu şiir siyasi bakımdan da biçim bakımından da döneme aykırı niteliktedir. Toplumsal sorunlara eğilen, devrimci içeriktedir. 1940 sonrasında uzun bir dönem şiirleri yasaklanan Nazım Hikmet, toplumcu-gerçekçi şairlerimize de rehberlik etmiştir. Aynı dönemde Necip Fazıl Kısakürek'in de resmi ideolojiye kayıtsız bir şekilde şiir sahasında söz sahibi olduğu görülür. Kısakürek şiiri daha sonrasında İslamî içeriğiyle sürmüştür (Aksoy ve ark., 1996). Kısakürek; en baştan beri tarihi materyalizmi ve komünizmi reddetmiştir. Aynı dönem şairleri olan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek, ideolojik açıdan iki ayrı noktada yer almaktadır. Söz konusu isimler, şiir dışındaki edebi türlerde de eser vermiştir. Nazım Hikmet de Necip Fazıl da şiirlerinin, edebî tartışmalarının, söylevlerinin yanı sıra tiyatro oyunların yazmıştır. Araştırmanın örnekleminde yer alan bu iki şairin şiirleri; edebiyat sohbetlerin, konferanslar, dergi ve gazeteler aracılığıylageniş kitlelere ulaşarak mesaj aktarmıştır.

Şekil 2: Nazım Hikmet'in Konferansı
Kaynak:www.hürriyet.com

Şekil 3: Necip Fazıl Kısakürek'in Konferansı
Kaynak:www.sezgiler.com

Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın şiirlerinin şekil, muhteva ve ideoloji bakımından birbirinden tamamen zıt kutuplarda yer aldığıgörülse de sosyalist ideolojinin şairi Nâzım Hikmet'in de muhafazakâr ideolojinin şairi Necip Fazıl'ın da kavga adamı olduğunu söylemek mümkündür (Sülker, 1994). Nazım Hikmet, edebiyatı sosyal sınıflar için var ederken tek başına iktidar için bir muhalif güç olmayı başarmıştır.

Çalışmanın devamında detaylı olarak ortaya konulacak iki şair arasındaki farklılık, genel hatlarıyla Tablo 1.1.'de şu şekilde verilmiştir:

Tablo 1.1. Nazım Hikmet Necip Fazıl Şiirlerinin Karşılaştırmalı Olarak Genel Yapısı

	NAZIM HİKMET	NECİP FAZIL KISAKÜREK
ŞİİRDE GAYE	Maddi yaşamı aydınlatmak, gerçek yaşamı, düzenin bozuk noktalarını anlatmak, kapitalist dünya düzeninde insanlık için savaşmak	Mutlak hakikati, Tanrı'yı aramak. Bu yolda sonsuz bir arama faaliyeti.
ŞEKİL	Serbest şiir, basamaklı şiir sistemi, içeriğe uygun şekil	Hece ölçüsü ve uyağın yanı sıra dörtlük ve ikiliklerden mürekkep nazım birimleri
TEMALAR	Aşk, hasret, daüssıla, memleket, sosyal-toplumsal olaylar	Allah, ölüm, varoluş, din, metafizik, İslami toplum anlayışı
İDEOLOJİ	Sosyalist, komünist ideoloji	Muhafazakâr ideoloji
DİN	Şiirinde yer vermemiştir.	Şiirin temel unsuru ve işlenen temel tema

Kısakürek ve Hikmet'in ideolojileri ve şiir teknikleri tamamen farklı da olsa Kısakürek, Nazım Hikmet'i şiiri kumaşı olan bir şair olarak görmüş, ancak onun derinlikten yoksun olduğunu açıkça ifade etmiştir. Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın tezadının temelinde, ideolojik görüşlerinin yani muhafazakâr ideoloji ile sosyalist ideoloji farkı yatar. Bu noktada, söz konusu iki şairin detaylı incelemesini yapmadan önce sosyalizm, muhafazakarlık ve milliyetçilik hakkında da bilgi literatür bilgisi verilecektir.

1.3.1.1.Erken Cumhuriyet Dönemi Şairi Nazım Hikmet'in Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler

Nazım Hikmet, Türk şiirine hem biçim hem de içerik bakımından birçok yenilik getirmiş ve şiiri çok sayıda yabancı dile tercüme edilen, uluslar arası düzeyde tanınan şairlerimizdendir. Bu çalışmanın örnekleminde betimlenerek analiz edilen Nazım Hikmet'in ideolojik içerikli şiirlerinin bir çerçeveye oturtulabilmesi bakımından öncelikle onun sanatının özellikleri ve ideolojik düşüncesi hakkında bilgi vermek gerekmektedir.

1.3.1.1.1.Nazım Hikmet'in İdeolojisi

Şiirler yazarım,
basılmaz,
basılacaklar ama…

Nazım Hikmet

Nazım Hikmet sosyalist görüşe sahiptir zira sosyalist olmak, onun düşüncesinde tüm insanlığın kültürel mirasçısı olmak anlamını taşır(Fiş, 2005).Sosyalist şiir; sosyalizme, Marksizm'e, bağlı bir anlayışla işçi sınıfının sömürülerek ezilmesi temasını işlemiş; toplumsal yaşantıdaki sosyal konulara değinerek yaşanan sorunların Marksist ideoloji anlayışıyla çözülebileceğini ortaya koymuştur. Bu şiir anlayışı, edebiyatımızda Nâzım Hikmet'le başlayarak 1960 sonrasında diğer şairiler arasında da yayılarak devam etmiştir (Gülendam, 2010).

Nazım Hikmet'in ideolojik düşüncesi açıklanırken sosyalist ideoloji hakkında da bilgi vermek gerekecektir. Türk Dil Kurumu tarafından "toplumculuk" olarak ifade edilen sosyalizm (www.tdk.gov.tr), Latince "birleşmek, paylaşmak" anlamına gelen "sociare" sözcüğünden türemiştir.İlk kez 1827 yılında kullanılan sosyalizmin toplumdaki sosyal haksızlıklara bir tepki olarak düşünüldüğünde, bu yaklaşımın ortaya çıkışının tarihsel olarak oldukça eski dönemlere uzandığı ortadadır. Bunun yanı sıra belirli bir tarihi süreç ele alındığında sosyalist ideolojinin 19.yüzyılda ortaya çıktığı görülür (Bourgin ve Rimbert, 1966).

Sosyalizm; 1917 yılına kadar küçük bir azınlığın etkisi olmayan bir düşüncesi olarak kalmıştır.Sonraki yıllarda ise Marks ve Engels sayesinde olgunluğa erişerek siyasi parti kurabilecek gücü elde etmiş, bu süreçte adı geçen iki düşünür; *"Avrupa'nın üzerinde bir hayalet geziyor: Komünizm hayaleti Avrupa'nın tüm güçleri bu hayaleti savuşturmak üzere kutsal bir birliğe katıldılar."* diye başlayan Komünist Bildiriyi yayınlamıştır (Russel, 1965, s.49). Proletarya ile burjuvazinin çarpışmasının zorunlu sonucu haline geldiğinden sosyalizmin görevi, iyi bir toplum yaratarak bu çatışmayı da nihayetlendirmektir.

Heywood (2007), endüstriyel kapitalist yapıya karşı bir tepki olarak ortaya çıkan sosyalizmin, liberal piyasa toplumunun da bir eleştirisi olduğunun ve işçi sınıfının içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik olumsuz şartların, işverenin tam serbestiyeti, iş birliğine dayalı toplum arayışı ile alternatif bir devrim ihtiyacı yarattığının altını çizer.

> Sosyalizm gerçekte, işçi sınıfı ideolojisinin üretken emeğe toplu yönelimi, çalışan kişiyi meta karşısında olumlaması, sınıf bilinci ve dayanışması gibi bütün merkezi öğelerinin siyasal bir strateji içerisinde belirlenmesi ve geleceğin toplumuna yansıtılmasıdır (Therborn 2008, s.79).

Kapitalizmde çarkı döndüren kâr olduğundan kazanç elde eden de emekçi değil, işverendir. Kâr amaçlı bu sistemde ürünler, gereksinimlerden öte pazar için üretilmektedir. Rekabetin getirdiği makineleşme sürecinde işçi sınıfının gereksiz hale getirilmekte ve olumsuz hayat şartlarının içine çekilmektedir. Devlet de özel mülkiyet ilişkilerini korumak suretiyle kapitalist sistemin egemenliğini devam ettirmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda adaletsiz bir sistem olarak görülen kapitalizm, işçi sınıfının özgürlüğünü de elinden almıştır. Sosyalizm, kapitalizmin karşıtı bir toplumsal ideoloji olarak ortaya çıkmıştır. Sosyalist düzende, kapitalizmin tam aksine ortak mülkiyet anlayışı ve planlı üretim söz konusudur. Kapitalist düzenin ortadan kaldırılması gerekliliği ortaya konulmuştur. Ütopik bir yaklaşımlaişçi sınıfının üretim araçlarına sahip olarak sosyalist bir yapının çatısı altında iyi bir yaşam sürmeleri hayal edilir.

Huberman (2009), Mars ve Engels'in sosyalizm düşüncesinde, sosyalizm gerçek bir zemine indirildiğinin ve bireyin ekonomik, tarihsel, toplumsal gelişimini inceleyen nitelikte olduğunun altını çizer. Marks'ın yaklaşımıyla sosyalizm, ütopik yaklaşımdan bilimsel yaklaşıma geçildiğini ve işçi sınıfının kendini kurtaracağınıifade eder. Sosyalist anlayışta tüm sınıfların ortadan kaldırılması, sömürüye son verilmesi amaçlandığını; etkin unsur olarak da proletarnın görüldüğünü belirtir. Marksist anlayışa göre devrimin, iktidarın işçi sınıfına geçmesi demek olduğunu ifade eder. Sosyalist sistemde toplum; da aşağıdaki maddeleri temel alarak oluşacaktır:

- Mülkiyet sosyaldir, yani kimseye ne bir ferde ne de bir fertler grubuna aittir, sadece bütün toplumun malıdır.
- Üretimin yönetilme işi topluma aittir.
- Üretimin amacı, insan hayat şartlarının sürekli olarakdüzeltilmesidir (Bourgin ve Rimbert, 1966, s.85).

Sosyalist ideolojinin temelini işçi sınıfı oluşturur. İşçilerin gücü, sayılarının fazla olmasından kaynaklanır. Proletaryanın gücünü kullanabilmesi için işçilerin birleşmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyalizmin temelinde dayanışma fikri yer almaktadır. Bunu sosyal bilimci Therborn (2008), şu şekilde ifade eder:

> Proleter başkalık ideolojisinde işgücü sahiplerinin, bütün yönleriyle kendi başkalık-ideolojilerine temel sağlayan kendilerine özgü bir konumları vardır. Bir yandan işgücü alıcılarıyla Pazar ilişkilerinde özgür ve eşit bireysel aktörlerdir. Öte yandan, satmak için sadece çok özel bir metaya, insan yeteneğinin ayrılmaz bir parçası olan kendi işgüçlerine sahip olmakla pazarda ayrı bir sınıf oluştururlar. Bu durumun doğasında emeğin tümüyle bir metaya çevrilmesine karşı, çalışan kişinin pazarın ve sermaye birikiminin meta rasyonalitesine karşılık iş edinme, yeterli geçim ve belli bir güvenlik hakkını ileri sürmesiyle ortaya çıkan bir direniş de saklıdır. Bu, girişimci,/yöneticinin kâr getirici eylemlerinden farklı olarak emek sürecine doğrudan katılmasıyla daha da güçlenir (Therborn, 2008, s.75-76).

Sosyalizm, toplumun güç kazanarak sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelebilmesi esasına dayanır. İdeolojide, bu noktada kolektivizm önem kazanır.

Toplumun kardeşlik bağlarıyla birbirine bağlı olması söz konusudur. Sosyalistler, bireyin sosyal yaşamın şartlarına uygun olarak biçimlendirilebileceğinden hareketle bireyin şu anki durumuna değil, ileride ne olabileceğine odaklanır. Kapitalist sistemin öne çıkardığı rekabet anlayışına karşı sosyalizmin işbirliğine ve eşitliğe dayanan yapısı yer alır. Sosyalist ideolojinin bağlı olduğu en önemli ilkelerden bir eşitliktir. Toplumda her birey eşit ahlaki değerlere ve dolayısıyla da eşit haklara sahiptir. Adaleti destekleyen, işbirliğini temellendiren, dayanışmayı kuvvetlendiren sosyal eşitlik anlayışı, servetin de doğuştan eşit olmadığı görüşüne karşıdır. Komünizmde ve Marksist anlayışta sermayenin devletleştirilerek özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasıyla gelen sosyal eşitlik düşüncesi ön plana çıkar. Sosyal demokratların ise sermayenin yeniden dağıtılarak vergilenmenin yeniden düzenlenmesiyle oluşturulacak sosyal eşitlik fikrindedir (Heywood, 2010).

Kapitalist devrim; bireysel üretim araçlarından toplumsal üretim araçlarına doğru bir dönüşüm ve kapitalistin üretim araçlarının sahip olması dolayısıyla ürünlere de sahip olarak metalaştırmasıdır. Üretim, artık toplumsal eylem niteliği kazanmıştır. Oysaki proletarya devriminde kamusal güç, proletaryanın elinde üretim araçlarını kamu mülkiyetine dönüştürmeyi, onları sermaye niteliğinden kurtarmayı Bu anlayış sayesinde de birey, kendinin ve doğanın efendisi olarak özgür olacaktır.Toplum tarihi, esasen bir sınıf mücadeleleri tarihi olarak görülebilir. Feodal toplum sonrasında oluşan burjuvazi de sınıfları yok etmemiş, sadece yeni sınıflar ve yeni ezme şartlarına karşı olarak yeni mücadeleler ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda burjuvazinin feodalizmi yıkmak için kullandığı silahlar da şimdi burjuvaziye çevrilmiştir ve bu silahları kullanacak olan da proletaryadır. Proletarya adeta bir meta gibi görülmekte, bir makine parçası gibi algılanmaktadır ve var olduğu andan itibaren de burjuvazi karşısındaki gerçek devrimci mücadele de başlamıştır. Komünistler de proletaryanın sınıf düzeyinde oluşum göstermesi ve burjuva egemenliğini yıkarak siyasi iktidarı ele geçirmesini amaçlamaktadırlar. Komünizm, mülkiyetin tamamen kaldırılmasını değil, burjuva mülkiyetinin kaldırılması gerektiğini ortaya koymuştur. Buna göre bireyler arasında sömürü olmazsa uluslarınarasında da sömürü olmayacaktır. Yapılacak şey de proletaryayı egemen sınıf haline getirmek, bu mücadeleyle demokrasiyi kazanmaktır (Marks ve Engels, 2014).

> Komünizm, bizce, oluşturulması gereken bir durum, gerçekliğin kendisini uydurmak zorunda olduğu bir ideal değildir. Günümüzdeki durumu ortadan kaldıran gerçek hareketi komünizm olarak adlandırıyoruz. Bu hareketin koşulları, bugün mevcut olan öncüllerden doğmaktadır. Bu arada yalnızca işçi olanların kitlesi –sermayeden ya da herhangi bir basit doyuma ulaşmaktan uzak bulunan yığınla işçi gücü– dünya pazarını şart koşar ve bu nedenle, rekabet dolayısıyla güvenceli bir geçim kaynağı olarak bu işin kendisinin artık geçici olmayan kaybı da dünya pazarını şart koşar. Demek ki proletarya yalnızca evrensel-tarihsel olarak var olabilir, tıpkı onun eyleminin, komünizmin, yalnızca "evrensel-tarihsel" bir varlık olarak mevcut olabileceği gibi. Bireylerin evrensel tarihsel varlığı, yani evrensel-tarihe dolaysız olarak bağlı olan bireylerin varlığı…Komünizmi geçmişteki bütün hareketlerden ayıran, onun, önceki üretim ilişkilerinin ve ekonomik ilişkilerin temelini yerle bir etmesi, doğal biçimde gelişmiş bütün öncülleri, ilk kez, o güne kadar yaşamış insanların ürünü olarak bilinçli bir biçimde ele alması ve onları doğal niteliklerinden arındırarak birleşmiş bireylerin gücüne tabi kılmasıdır. Dolayısıyla, onun örgütlenmesi esas itibarıyla ekonomiktir; bu birliğin koşullarının maddi üretimidir; mevcut koşulları, birliğin koşulları haline getirir (Marks ve Engels, 2014, s.43,72).

Egemen sınıfa karşı artık hayata geçireceği hiçbir özel sınıf çıkarı bulunmayan bir sınıf ortaya çıkmadıkça, bireylerin bu şekilde belirli sınıflar altında toplanmalarına son verilemez. Sosyalizmde sosyal sınıf ana karakter rolünü üstlenmiştir ancak sosyalistler arasında bu konuda farklı görüşler de yer almaktadır. Marksist anlayışta sınıflar burjuvazi ve proletarya olarak ikiye ayrılmıştır. Sosyalizm, eşitsizliğin kaynağının özel mülkiyette olduğundan yola çıkar ve bu anlamda özel mülkiyet adaletsiz görülerek eleştirilir (Heywood, 2010).

Sosyalist ideolojiye göre din, devletle bağları kesilmek suretiyle özel bir iş ilan edilmelidir. Bunu başaracak olan da devrimci proletaryadır. Dini birtakım cemaatler de iktidarla, otoriteyle bağlantılı olmamalıdır. Bireyler dini inanışlarında özgür olmalı, inançları dolayısıyla insanlar arasında ayrıma gidilmemelidir. Bu anlayış doğrultusunda kiliselere, cemaatlere vb. devlet ödeneği de ayrılmamalıdır. Çünkü din, toplumun yük altında ezilen kesiminin üzerindeki baskı araçlarından biridir. Sömürülen sınıf, sömürenlerle mücadele sürecinde ölümden sonraki hayatın daha iyi olduğu inancı oluşmaktadır. Ezilen sınıf, bu dünyaya karşı itaatkâr olmaları ve sonunda da diğer dünyada ilahi bir mükâfat kazanacakları düşüncesiyle avutulur. Din, topluma adeta bir afyon etkisi yapar (Lenin, 2014).

Toplumsal düzenin sosyalist anlayışla yeniden kurulmasını hedefleyen sosyalizmde kolektif çaba önemli yer tutar. Başarı ölçütü, işbirliğinin boyutuyla doğru orantılıdır ve bunun da yoksulluğu ve güvensizliği ortadan kaldıracağı düşünülür. Üretim araçlarının ortak mülkiyette bulunması ve merkezi planlamanın temelde yer alması sosyalizmin önemli nitelikleri arasındadır (Huberman, 2009).

Aşağıda yer alan ve Heywood (2010)'un *Siyasi İdeolojiler* adlı eserinden siyasi ideolojilerin ideoloji, devlet, ekonomi, demokrasi, özgürlük, eşitlik, toplum, millet, tarih, din anlayışlarına bakışlarını ele alan toplamda 11 adet tablodan derlenerek sosyalizm üzerine oluşturulan Tablo 1.2., sosyalizmin ana hatlarıyla özelliklerini ortaya koymaktadır:

Tablo 1.2. Sosyalizm

İDEOLOJİ	Bir sosyal sınıfın ayırt edici nitelikteki düşünceleridir. Sınıflı toplum yapısının çelişkilerini örter.
DEVLET	Ortak faydanın somut hali.
EKONOMİ	Sosyal eşitlik, ortak sahiplik, devlet kolektifleştirmesi, merkezi planlama temel alınır.
DEMOKRASİ	Halkın katılımına dayalı radikal demokrasi olmalıdır. Liberal demokrasi, kapitalist niteliklerinden ötürü dışlanır. İktisadi hayatın, kamusal denetim altına alınması istenir.
OTORİTE	Şüpheyle yaklaşılır çünkü otorite, baskı anlamına gelir ve güçlülerin çıkarlarına dayanır.
ÖZGÜRLÜK	Olumlu algılanır. Özgür yaratıcı emekle ve kendini gerçekleştirmeyle ortaya çıkan özgürlük önemlidir.
EŞİTLİK	Sosyal eşitlik desteklenir. Eşitlik temel değerdir ve saygı duyulur.
TOPLUM	Toplumun belirleyicisi, sınıf çatışmasıdır. İstikrarlı toplum, kenetlenmiş toplumdur.
MİLLET	Düzeni korumak ve adaleti sağlamak için insanoğlunu suni bölümlenmelere yönelten, istenmeyen olgu.
TARİH	Gelişmeci tarih görüşü hakimdir. Sınıfsız, komünist bir toplum, son noktadır.
DİN	Yöneten sınıf ideolojisidir. Olumsuz bakılır.

Kaynak: Heywood, 2010

Sosyalizmin üç temel özelliği bu ideolojinin özünü oluşturur. Buna göre üretimin sahibi halktır ve üretim müşterektir. Toplumsal refahı sağlamak gerekmektedir. Paylaşım ve eşitlik, sistemin yapı taşıdır (Baradat 1991, s.164).

Özetle sosyalizmde esas olan, toplumun çıkarlarını korumaktır. Toplumsal gelişim ve refah ön planda yer alır. Amaç, kusursuz bir toplumsal düzen sağlamaktır. Sosyalizm, toplumu, her şeyin üzerinde tutar.

Nazım Hikmet de sosyalist ideolojik düşünceyi temel alarak gerçek sanatın insanlık için daima devrimci olduğu; insanda amacı değil aracı görenlerin sanat için tehlike arz ettiği düşüncesindedir. Şiir yazmadaki gayesi; sefaleti, cehaleti, sosyal eşitsizliği ortadan kaldırmak, eşitlik, adalet ve mutlu bir yaşam sağlamaktır. Bu da esasen sosyalizmin gayesidir. Nazım Hikmet'in okuyucusu onun şiirinde; bir devrim mücahidinin nasıl çalıştığını, grevlerini, sıradan yaşantısını, düşüncelerini, duygularını açıkça görür. Nazım Hikmet, burjuvaziye ve emperyalizme savaş açmıştır; insana şahsiyetini kaybettiren faşizmin karşısındadır. O, faşizmi insanlık dışı ve sanata, hayata karşı bir güç olarak görür. Şovenizmin de karşısında olan Hikmet, Şiirlerinde her ayrıntıyı yansıtan bir realizmi ortaya koyma çabasındadır ve bunu propaganda havasından uzak bir şekilde yapmak ister (Fiş, 2005).

Yaşadığı devrin sosyal olaylarını şiirlerinde dile getiren Nazım Hikmet, özel toplantılarda ve yazılarında sosyalizm ideolojisinin ne olduğundan söz eder. Şiirlerinde hem ulusal meseleler hem de dünya meseleleri yer alır. Tüm insanlık için iyi bir hayat arzu eden şair, adeta dünya barış hareketinin bir eylemcisidir ve şiiri de toplumsal olayların merkezindedir. 1953 yılında yazdığı aşağıda yer alan şiiriyle de yapmak istediklerini şu şekilde açıkça dile getirmiştir:

Ben bir insan,
ben bir Türk şairi Nazım Hikmet
ben tepeden tırnağa insan
tepeden tırnağa kavga, hasret ve ümitten ibaret...
Ben hem kendimden bahseden şiirler yazmak istiyorum,
hem bir tek insana, hem milyonlara seslenen şiirler.
Hem bir tek elmadan, hem süpürülen topraktan, hem
zindandan dönen insan ruhundan, hem kitlelerin

daha güzel günler için savaşından, hem bir tek
insanın sevda kederlerinden bahseden şiirler yazmak
istiyorum, hem ölüm korkusundan, hem ölümden korkmamaktan
bahseden şiirler yazmak istiyorum.

Nazım Hikmet'in isteği; dünyada bir tek aç, okuma-yazma bilmeyen, işsiz, korku içinde sindirilmiş insan kalmamasıdır. Mücadelesini tek de kalsa devam ettirmekten vazgeçmez. Bu istekten yola çıkarak da şiirlerinde emperyalizm düşmanlığını ve devrimi işler. Emperyalizmin dünyayı ezenler ve ezilenler diye bölmesi, sömürülen insanlık konusu ön plandadır. Piyer Loti de onun gözünde emperyalizmin bir temsilcisidir ve Türkleri ezilmeye ve köle olmaya mahkum bir millet olarak görmektedir. Bu düşüncesinden dolayı Nazım, *Şark-Garp* adlı şiirini *Piyer Loti'ye* ibaresiyle yazmıştır (Sertel, 1969). Ona göre gerçek şair, şiirinde kendi bireysel mutlulukların değil halkın nabzının duyulduğu şairdir ve şairin görevi gerçek yaşamı yansıtmak suretiyle maddi yaşamı aydınlatmaktır.Bu bağlamda ona göre sanat, hayatı aksettirir. Şiirleri, Marksist düşünceyi ve sınıfsal ideolojiyi halka aşılayan şiirler olduğunu belirtir. Nazım Hikmet, şiirlerinde ayrıca tüm insanları faşizme karşı bir direnişe davet eder. 15 Mayıs 1950 yılında Bulgar yazarlarının yayınladığı bildiride Nazım Hikmet'in şiirinin ideolojik yönü şu şekilde ortaya konulmuştur:

> Nazım Hikmet'in tek suçu, Türk emekçilerinin ulusal şairi olmasıdır. Bütün yaşamı ve edebiyat eylemi boyunca Türkiye'de burjuva sömürüsüne karşı mücadelenin simgesi durumuna gelen bu insan, Türkiye'de geniş halk yığınlarının en çok sevdiği şairdir. Onun şiiri ülkesinin bağımsızlığını kabaca çiğneyen faşistlere çevrilmiş bir silahtır. Uzun hapishane yılları da onun direncini kıramadı. Ateşli şiirleriyle o, bugün barış ve demokrasi mücadelesi veren antiemperyalist cephenin en ön saflarında yer almaktadır (Babayev, 1976, s.205-206).

Şiirlerine eleştirel düşüncenin ve sosyalist ideolojinin yansıdığı Nazım Hikmet, burjuva bir aileden dünyaya gelmesine karşın bu yapının karşısında görüşlere sahiptir. Ölümüne yakın kaleme aldığı Otobiyografi adlı şiirinde verdiği ideolojik savaşın fotoğrafını görmek mümkündür (Gürsel, 2008). Sosyalist öğretiyi bilmeden hiçbir şey olunamayacağını ileri süren Nazım Hikmet, hem yaratısal hem de kuramsal alanda bir sanatçıdır. Şair, yaşadığı devrin sosyal-toplumsal problemleriyle mücadelesinin yanı sıra edebiyatımıza yeni bir sanat anlayışı da kazandırmış, ülkemizde bilimsel maddeci

sanat kuramının kurucusu olmuştur. Bunda devrimci dünya görüşünün ve Mayakovski'nin etkisi büyüktür. Bu bağlamda, sanatta toplumcu anlayıştan hareketle dünyada sanatsal bakımdan bir dönüşüm yaratmayı, düşünceyle eylem arasında bir ilişki kurmayı amaçlamıştır. Nazım Hikmet, sanatçının "aydın" olma niteliğinin yanı sıra eylemci, dünyada dönüşüm yaratma bakımından mücadeleci bir yapıda ve bu yolda karşılaşacağı engeller karşısında da güçlü olması gerektiğini ortaya koyar. Ona göre bireyin de toplumun da çıkarı arasında uyumlu bir ilişki kurulmalıdır ve bu nedenle sanatçının içinde yaşadığı çağın toplumsal olaylarının içinde ön saflarda yer alması sorumluluğunun altını çizerek dünyanın sanatsal olarak dönüştürülmesi için sanatçının dünya görüşüne ihtiyaç olduğunu vurgular (Çalışlar, 1987).

> Marks, insanoğlunun gerçek tarihinin geleceğin sınıfsız toplumunun kurulmasıyla başlayacağını söylemişse Nazım Hikmet de işte öyle insanoğlunun gerçek tarihinin başlayacağı ana kadarki 'insan'ı bu en büyük tarihsel koşullanmışlığı içindeki evrensel insan tipi olarak kavramaktadır; yani çağımızın insanları ancak geleceğin sınıfsız toplum düzenine geçiş dünyasının insanları olarak alındığı anda sanatta en yüksek evrensel niteliği kazanacaklardır. Onun için bugün "çağımızda, sınıflı kapitalist ülkelerde yaşayanlar, hangi milletten olurlarsa olsunlar bireysel olarak incelendikleri zaman bir yandan kendi sınıfları içinde, bir yandan da egemen sınıfın ideolojik baskısı altında birbirlerine çok ama pek çok benzerler."Dünyayı sanatta tam olarak çözümleyebilmenin biricik yöntemi olan toplumcu gerçekçilik, insanı böylesine somut tarihsel-toplumsal içeriği içinde verebilir (Çalışlar 1987, s.21).

Kurtuluş mücadelemizin başladığı dönemden itibaren ülkede ortaya çıkan tablo karşısında Nazım Hikmet, daha büyük bir sorumluluk duygusuyla eser verir. Osmanlı İmparatorluğu yıkılmış, 1.Dünya Savaşı sarsıntılarıyla ülkede Amerikan mandası önerileri getirilmiş, yeni sınıf ve sistemlerin dünyada yaşanan sarsıntıları arasında burjuvaya meydan okunan bir dünya ortaya çıkmıştır. İşte bu noktada dünyayı bir bütün olarak gören Nazım Hikmet, emperyalizm ve kapitalizm ile savaşmak ve şiir aracılığıyla toplumun gözünü açmasına yardım etmek ister. İnsanlık dışı olan her şeyin, gericiliğin, savaşın, haksızlıkların, ölümün karşısında, devrimin yanındadır (Dino, 2002).

Şair, yazar ve çevirmen Afşar Timuçin, *Bülbül ve Kanarya* başlıklı gazete yazısında; Nazım Hikmet'in bilinçli bir aydın yalnızlığı içinde olduğunu ortaya koyarak onun

canının şiiri ve eylemi olduğunu belirtir ve büyüklüğün gereklerini Kerem gibi yanmak pahasına yerine getirdiğinin altını çizer.Timuçin, Nazım Hikmet'in ideolojisini şöyle açıklar:

> Bu büyük şair, bu gerçek deha, ölesiye sevdiği yaşamı yüceltmek, kalabalıkların yazgısını paylaşmak, sömürülen, acı çektirilen insanların yanında yer almak, hiçbir katılığa, hiçbir bağnazlığa düşmeden öğrenmek, benimsediği ya da daha doğrusu paylaştığı dünya görüşünü daha da aydınlığa kavuşturmak için yaşadı ve yarattı. Kavgası, sanatının; sanatı, kavgasının bir ürünüdür.(…) Onun şiiri açık görüşlülüğün, bu yalnızlığın, bu ortaklaşmanın, bu aşma çabasının, bu yorgunluğun, bu kesinliğin, bu yumuşaklığın şiiridir (Timuçin 1978, s.21).

Şiirinde sınıf ayrılıklarının, efendilerin ve ağaların olmadığı, insanların aydınlığa kavuştuğu bir dünya arayan ve Marksist görüşlerini şiirine yansıtan şairin 1922-1925 döneminde Rusya'da bulunması, Lenin dönemini ve devrimin sonuçlarını algılamasına yardım etmiş; şiirinin Mayakovski gibi devrimi ve toplum sorunlarını Marksist bir bakış açısıyla işleyen şairlerden etkilenmesine yol açmıştır. İşçi sınıfı adına yapılan mücadelenin şiirlerinde yer almasında Nazım Hikmet'i tetikleyen, 1.Dünya Savaşı sırasında ülkemizin işgal edilişidir. Bu olay sonrasında Anadolu'ya geçme ve kurtuluş mücadelesinde yer alma ihtiyacı duyan şair, Anadolu'daki halkın yazgısıyla tanışmış ve bu da şiirlerine etki etmiştir. Toplumcu-gerçekçi şiirinde, kurtuluş için çareler de yer alır.Şiirlerinde diyalektik maddeci düşüncenin uygulayıcısı ve savunucusu olan Nazım Hikmet'e göre sanat, toplumu ileri götürecek nitelikte olmalıdır.1925 sonrası şiirleri, tam anlamıyla bir kavga şiiri niteliği kazanan şair, bir devrimcinin zamanı ileri dönük şiirlerini kaleme almıştır (Timuçin 1978). Türk Marksist kuramcıların dergisi olarak nitelendirilen Aydınlık dergisinde (1921-1925) yayınlanan Nâzım Hikmet'in *Yeni Sanat, Aydınlıkçılar, Ayağa Kalkın Efendiler* adlı şiirleri debu bağlamda değerlendirildiğinde adeta bir bildiri niteliğindedir. Bunlarda Nâzım Hikmet, emekçilerin şairi olduğunu açıkça ilan etmiş, eserin yazarın içinde yaşadığı çevreyi anlatması gereğini ortaya koymuştur. Şiiri, bir siyaset türevi olarak gören Nazım Hikmet, şiirde "öz"ün önemli olduğunu, biçimin öze uyması gerektiğini belirtmiş; şiirinin özünü Marksist ideolojiye dayandırmıştır. Toplumcu-gerçekçi sanat anlayışıyla yazdığı şiirlerinde kendisinden sonraki Türk şairlerine de

yol gösterici olmuştur. Sanat anlayışını toplumcu-sosyalist dünya görüşü oluşturur (Gülendam, 2007). Ancak şair, şiirine yansıyan düşünceleriyle 1930'lar Türkiye'sinde yalnızdır. Halide Edip Adıvar'ın; "İçlerinde Taranta Babu ve sırf ideoloji propagandası olan parçalar çıkarılırsa Benerci Kendini Niçin Öldürdü derecesindeki eserleriyle gençler arasında hatta bu devirde dâhi sıfatını alabilecekler vardır." (Çalışlar 1987, s.41) düşüncesi karşısında Nazım Hikmet, bir yandan üzüldüğünü ancak bir yandan da sevindiğini dile getirerek sanatçı olmasını ideolojisine borçlu olduğunun altını çizer (Çalışlar, 1987).

Nazım Hikmet, Fransız İhtilali sonrasında dünyaya yayılan hürriyet düşüncesinin etkisi altında kapitalist ülkelerde özgürlüğün tam anlamıyla yaşanmadığı düşüncesinde olan bir yazardır. Komünistliğin amacının özgürlüğün kayıtsız şartsız uygulanması olarak ortaya koymuş ancak Rusya'ya gittikten sonra bazı konularda hayal kırıklığına uğramıştır (Nureddin, ty.). Almanya'da devrimin patlak vereceği günlerde Nazım Hikmet'in söz konusu ideolojisinin görüldüğü dizelerinden bir bölüme Vâlâ Nureddin şöyle yer verir (Nureddin ty., s.302):

Ey meşin jaketli komünist!
Koltuğundaki cüzdanı
sırtına asker çantası yap.
Sakla yarısını yediğin ekmeğin
Berlin amelesine.

Nazım Hikmet'in şiirini örnek aldığı Mayakovsky'nin de eserlerinde bürokrasi, bozuk düzen sert bir biçimde eleştirilmiştir. Bu şiirlerde burjuvaziye saldırı da vardır. Şiirinde ülkesinin fabrikaları, okulları, laboratuvarları yer alan Mayakovsky, devrim ile sevecenlik arasında bir bağ oluşturmuştur. Neruda; Mayakovsky'nin şiirinde hem partisini hem de işçi sınıfını birleştirdiğinin altını çizerek buradan yola çıkıp büyük bir şiir yarattığını belirtir. İçten gelen ve söndürülemez bir ateşe sahip olduğunu düşündüğü Mayakovsky'nin yaptığını büyük bir devrim olarak nitelendirir ve içerikteki yeniliğin düşünceyi beslemesi söz konusu olduğunda ancak dıştan bir uyarıcı olabileceğini aktarır. Mayakovsky'nin şiirinde, mücadelenin konuları vardır ve bunlar şiirin içinde adeta bir silah halini almıştır (Neruda, 1985). Nazım Hikmet'in ideolojik şiirinde de aynı hava açıkça hissedilir.

Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden 1943-1950 yılları arasında oğlu Memet'e yazdığı mektuplarda; ideolojisini, dünya görüşünü, daha çok sanat anlayışını ve hasretlerini satırlara döker. *Memet Fuat'a Mektuplar* adlı 2.kitapta yer alan 4 numaralı mektupta (mektuba tarih atılmamıştır) Nazım Hikmet, millet ve tarih konusundaki fikirlerini şöyle dile getirir:

> Kahramanlar, tarih ve milletler meselesine gelince. Elbette ki insanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar. Bu hususdaki düşüncenin bir kısmı gayet doğrudur. Tarih, herhangi bir ilahi kuvvet filan tarafından önceden çizilmiş bir plana, gayeye, maksada, kadere göre gerçekleşmez. İnsanların bugüne kadar körü körüne fakat kendileri tarafından yapılan tarihlerinde kahramanlar, büyük insanlar da doğar. Bunlar tarihi yapmazlar, tarih bunları yapar, yani insan cemiyetleri tarih boyunca gelişmelerinde bunları meydana çıkarırlar. Büyük insan ne demektir? Büyük insan, içinde yaşadığı cemiyetin gelişme, inkişaf yolunu, istikametini görüp, sezip hatta anlayıp bu yolun gelişiminde dönüm noktasını en önde geçen, yahut bu dönüm noktasına işaret eden, onun dönülmesinde, geçilmesinde, cemiyetin yeni bir merhaleye inkılap edişinde kemiyet bakımından rol oynayan, müessir olan adamdır.(…..) Millet denilen insan topluluğunun meydana gelmesi için burjuva sınıfının ortaya çıkması, endüstrinin, ticaretin belirli bir seviyeye erişmesi, yani kapitalist içtimai nizamının, düzeninin kurulması yani bir tek ekonomik pazar etrafında bir hudut içinde, tarihleri muayyen insanların toplanması gerektir (Hikmet, 1993, s.16-17).

Mektuplarında yer alan "büyük adam" tanımını tüm dünyadan da örnekler. Nazım Hikmet'e göre Mustafa Kemal, Mimar Sinan, Şeyh Bedrettin bizim ölçümüzde büyük adamlar olarak nitelendirirken Lenin, Marks, Sheakespeare ve Beethoven'i kendi ülkelerinin yanı sıra dünya çapında büyük adamlar olarak ifade eder (Hikmet, 1993). Nazım Hikmet, 5 Ocak 1944 tarihinde yazdığı ve kitapta 5.sırada yer alan mektubunda da "millet" kavramı üzerine yazmaya devam etmiştir:

> Millet, bir sosyal kategori yani bir sosyal anlamdır, mefhumdur. Millet deyince akla bir insan topluluğu gelir. Ve bu insan topluluğunda ortak bazı şeylerin bulunması gerekir. Bu ortak, müşterek şey nedir? Dil midir? Yani aynı dili konuşan insanların topluluğuna millet diyebilir miyiz? Hayır, diyemeyiz.(…) Din birliği yeter mi? Din birliği de yetmez. (…)Tek başına tarih birliği de milleti millet yapmaya yetmez. Bir şey kalıyor ki milleti millet yapan şeyin temeli odur: Müşterek bir iç Pazar etrafında toplanmış olmak. Millet diye o insan topluluğuna derler ki: Aynı iç pazar etrafında yani ekonomi etrafında toplanmıştır, aynı dili

> konuşur, aynı devlet hudutları içindedir ve aynı tarihi vardır. (…) Tek bir iç pazarın teşekkülü için istishal(üretim) aletlerinin, tekniğin muayyen bir gelişmeye ulaşması lazımdır. Teknik bu gelişmeye ulaştığı zaman sosyal bünyede değişiklik olur, ortaya burjuva sınıfı dediğimiz önce kapitalist tüccar, kapitalist sanayici, fabrikacı sonra kapitalist maliyeci, banka sermayedarı sınıflar ve onların karşısında da işçi sınıfı ve kendi içinde bir yandan kapitalistleşmeye, bir uçtan işçileşmeye doğru gelişen köylülük ve şehir küçük burjuvazisi çıkar.(…) Velhasıl oğlum, millet dediğimiz sosyal hadise tarihin belli bir zamanında gözükür, gelişir ve kanaatime göre belirli bir zamanda da ortadan kaybolacaktır (Hikmet 1993, s.18-20).

Nazım Hikmet, birçok yazısında barış üzerine görüşlerini ve kavganın şairinin sorumluluğunu dile getirmiştir. Öldürülmemek ve öldürmemek hakkını, barış içinde yaşama hakkını kazanmak için mücadele etmek gerektiğini ortaya koymuştur (Timuçin, 1978, s.49).

Bursa Cezaevinden mektuplarında, Cervantes'in Don Kişot romanını farklı bir açıdan ele alır. Bu ele alışta Nazım'ın ideolojisini de açıkça hissetmek mümkündür. Nazım'a göre kitabın içindeki Don Kişot, normal değildir ama bir de kitabın dışına çıkan bir Don Kişot vardır. İşte o, iyiyi ve güzeli arayan, burjuva mantığını reddeden Don Kişot'tur. Kısaca ifade etmek gerekirse Don Kişot, yel değirmenleri meselesinden uzakta doğru bildikleri için ileri yaşında savaşmayı göze alan bir karakterdir Nazım'a göre ve Don Kişot'un halen capcanlı kalmasının nedenini buna bağlar. Nazım; bataklığı kurutup insanlığa vermek isteyen yani fiiliyatıyla, eylemiyle var olan Goethe'nin Faust'uyla Don Kişot arasında benzerlik kurar. Nazım'a göre mecliste ezan okuyan da Necip Fazıl da Don Kişot değildir. O; Madam Curie'yi, Pasteur'ü, Don Kişot olarak görür ve hatta kendine Don Kişot denildiğinde de mutlu olur zira o da insanlık için, doğru bildikleri için savaşmaktadır (Hikmet, 1993).

Nazım Hikmet, ideolojisini şiire dökmek dışında da basın-yayın organları ve çeşitli söyleşiler, konferanslar, grup toplantıları aracılığıyla çeşitli faaliyetlerde bulunarak geniş halk kitlelerine ulaşmayı hedefler. Kutv Üniversitesi'ni bitirmesinin ardından 1924 yılında Rusya'dan geri dönen şairin yazıları 1925 yılında çıkan Orak-Çekiç Gazetesi'nde yayınlanır. Nazım Hikmet, aynı zamanda sokaklarda bu gazeteyi satmaktadır ve bu eylemleri nedeniyle de polis tarafından izlenmektedir. Mart 1925'te çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu sonrasında birçok gazeteyle beraber Orak-Çekiç Gazetesi de kapatılmıştır. Bu olaydan sonra tekrar Rusya'ya geçen Nazım Hikmet,

1926 yılında yeni Türk Ceza Kanunu'nun kabul edilmesi ve 1929'da da Takrir-i Sükûn Kanunu'nun kaldırılmasıyla Türkiye'ye geri döner. Bu dönüşünde gazetecilere, gıyabında açılan davalarda kendini temize çıkartmak amacıyla ülkeye geri döndüğünü, "halk, işçi ve köylü edebiyatı neşretme" niyetini ve Sol Kanat adında da bir dergi çıkartmak istediğini anlatır (Bezirci 2007).

1929 yılında Resimli Ay Dergisinde yayınlanan *Sesini Kaybeden Şehir* adlı şiirinin işçileri greve özendirmesi sebebiyle bir soruşturma açılmış ancak hüküm Yargıtay tarafından bozulmuştur. 1930 yılında Nazım Hikmet, *Bahri Hazer* ve *Salkım Söğüt* şiirlerini kendi sesinden plağa okur ve şiirler lokanta, kahve gibi halka açık alanlarda dinletilmeye başlandığından hükümet tarafından plaklar toplatılarak şiirlerin dinlenmesi yasaklanmıştır. 1931 yılında Türk Ceza Kanunu'nun 311 ve 312.maddeleri doğrultusunda "Bir zümrenin hâkimiyetini temin etmek gayesine matuf" olmak ve "Halkı cürüm ikaına teşvik etmek"ten; *Sesini Kaybeden Şehir, 835 Satır, Jokond ile Si-Ya-U, Varan 3, 1+1=Bir* adlı şirlerini nedeniyle yargılanmış ve mahkemenin sonunda aklanmıştır. 1933 yılında da *Gece Gelen Telgraf* eseri nedeniyle "halkı rejime karşı kışkırtmak" suçundan mahkemeye çıkan Nazım Hikmet, hüküm giymiş ancak Cumhuriyetin 10.yılı dolayısıyla çıkan Af Kanunu'ndan yararlanmıştır. Ancak yine aynı yıl Türkiye Komünist Partisi'nden ayrı olarak işçiler arasında faaliyet gösteren bir örgüt kurulduğu ve Nazım Hikmet'in de bu örgütte yer aldığı iddiasıyla Türk Ceza Kanunu'nun 146. ve 147. Maddelerine göre idamı istenmiş ve neticede 4 yıl mahkumiyet cezası almış, yine genel af sayesinde cezanın 3 yılı düşmüştür (Bezirci, 2007).

1938 yılı başlarında bir ihbar sonrası Harp Okulunda yapılan arama neticesinde Nazım Hikmet'in eserlerinden etkilenerek komünist düşünceler taşıdıkları iddiasıyla 21 öğrenci gözaltına alınmış ve ardından Nazım Hikmet de Askeri Ceza Kanunu'nun 94.Maddesi (birden fazla askeri şahısları hep birlikte âmire veya mafevke itaatsizliğe veya mukavemete veyahut fiilen taarruza tahrik) gereğince Harp Okulu Komutanlık Askeri Mahkemesi'ne çıkartılmış, dava neticesinde 15 yıl hapse mahkum edilerek ayrıca kamu hizmetlerinden yoksun bırakılmasına dair karar verilmiştir. Bunun akabindeki dönemde Yavuz Zırhlısı'nda yapılan aramalarda da askerlerin okudukları sol içerikli kitapların bulunması sonrasında Harp Okulu olayına benzer şekilde bir suçlama yaşar ve 25 kişi tutuklanır. Nazım Hikmet, donanmayı isyana teşvikle

suçlandığı bu davada Mustafa Kemal Atatürk'e yazdığı mektupla suçsuzluğunu anlatmıştır (Bezirci, 2007).

Nazım Hikmet'in mektubu, Atatürk ağır hasta olduğundan kendisine okutulamamış ve aradan yıllar geçtikten sonra 1967 yılının 3 Şubat sayısında Yön Dergisi'nde yayınlanmıştır. Donanmayı isyana teşvikle suçlandığı mahkeme sonunda daha önceden aldığı on beş yıllık hapis cezası ile birlikte toplamda 28 yıl 4 ay hapse mahkûm edilir. Nazım Hikmet, cezasını çekmek üzere gönderildiği İstanbul Tevkifhanesinde birçok ünlü şiirinin yanı sıra Kurtuluş Savaşı Destanı adlı eserini de kaleme almaya başlamış, destanı Çankırı hapishanesinde bitirmiştir. Kurtuluş Savaşı Destanı daha sonra 1940'lı yıllarda İzmir'de Havadis Gazetesi'nde tefrika edilmiştir (Bezirci, 2007).

1949 yılında Vatan Gazetesi başyazarı olarak Nazım Hikmet'i Bursa'da hapishanede ziyaret eden Ahmet Emin Yalman, Nazım Hikmet'in şiirine yansıyan ideolojik mesajları sonrasında başına gelenler hakkındaki düşüncelerini ortaya koyan yazısında 19 Ağustos 1948'de Vatan Gazetesi'nde şunları yazmıştır:

> Son nesillerin yetiştirdiği en büyük Türk şairlerinden, Türk diline en iyi tasarruf edebilen pek mahtud insanlardan biri; uzun yıllardır adlî bakımdan da millî bakımdan da haksız olarak zindanlarda süründürülüyor. Bu hali günün birinde tarih, bütün bir devir için leke diye kabul edecektir.(…) Haksızlığa karşı sesimi yükseltiyorum ve bunun akisler bulacağını umuyorum (Bezirci 2007, s.49).

Ahmet Emin Yalman dışında birçok aydın da Nazım Hikmet'in serbest bırakılması için görüşlerini dile getirmiş, UNESCO danışma organlarından Uluslararası Hukukçular Cemiyeti, Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, İleri Jöntürkler Birliği, Uluslararası Barış Sevenler Komitesi, Yüksek Tahsil Gençlik Derneği de Nazım'ın serbest bırakılması talebinde bulunmuş, Nazım Hikmet de açlık grevine girmiş, devrin aydınları dilekçelerini Cumhurbaşkanına göndermiştir (Bezirci, 2007). 5 Nisan 1950 tarihli Vatan Gazetesi'nde aydınların dilekçesinden şu şekilde söz edilir:

Nâzım Hikmetin affı isteniyor

Şehrimiz münevverleri ve Ankaralı avukatların Cumhurbaşkanlığına müracaati

On üç senedenberi Bursa Cezaevinde yatan ve mahkûmiyetinin bir adli hata eseri olduğu umumî efkâr önünde isbat edilen şair Nâzım Hikmetin, af kanununun geri bırakılışından ümitsizliğe düşerek açlık grevi yapmak suretiyle hayatına son vermeği kararlaştırması bütün memleket münevverlerini müteessir etmiş bulunmaktadır.

Nâzım Hikmetin açlık grevine başlayacağı 8 nisan 1950 gününe yaklaşılmış olması dolayısiyle şehrimiz münevverleri, yüz küsur imzalı bir istida ile Cumhurbaşkanı İnönüye başvurmuşlardır.

Anayasanın Cumhurbaşkanına tanıdığı salâhiyetin kullanılarak, bir adli hata neticesinde on üç yıldanberi hürriyetinden mahrum edilen şair Nâzım Hikmetin affedilmesini is-

(Devamı sa 3 sü 6 da)

Şekil 4: 5 Nisan 1950 Vatan Gazetesi Haberi
Kaynak: www.kuzeyli48.wordpress.com

Şairin annesi ressam Celile Hanım da oğlunun affı için imza toplamak üzere Kadıköy Osmanağa Camii önünde ve Galata Köprüsü girişinde imza toplamak istemiş ancak hakkında yolu tıkadığı gerekçesiyle kovuşturma açılmıştır.

Şekil 5: Nazım Hikmet'in Affı İçin İmza Kampanyası
Kaynak: www.hürriyet.com.tr

(Haksız yere mahkûm edilen oğlum Nazım Hikmet açlık grevindedir. Ben de ölmek istiyorum. Gece gündüz oruçluyum. Bizi kurtarmak isteyenler bu deftere adreslerini yazarak imzalasınla.)

Nazım Hikmet, açlık grevi sürecinde ülkesinin dışında da kampanyalarla desteklenmiştir. Neticede Nazım Hikmet, ikinci açlık grevi sonrasında çıkan yeni yasaya istinaden özgürlüğe kavuşur.

Abidin Dino; "*20.yüzyılın ortasında bile sözcükle eylem, resmedilmiş imgeyle nesne arasındaki sınır, çoğu kimseye belirsiz görünür."* (Dino 2002, s.25) sözleriyle şiirin ideolojinin eyleme dönüşmesindeki gücünün altını çizer (Dino, 2002). Tüm bu kampanyalar, Nazım Hikmet'in kamuoyu nezdinde ne kadar geniş çapta etkisi olan bir şair olduğunun da birer göstergesi kabul edilebilir. Şair, bu kampanyaya destek verenlere hitaben açlık grevinin beşinci gününde yazdığı şiirinde de yalnız olmadığına ve umuduna dair sözlerinin yanı sıra birlik ve dayanışma mesajlarını da vermiştir:

Kardeşlerim!
Size söylemek istediklerimi
Doğru dürüst söyleyemiyorsam eğer
Kusura bakmayın
Sarhoşum, başım dönüyor biraz
Rakıdan değil
Açlıktan hafif tertip
Kardeşlerim!
Avrupalım, Asyalım, Amerikalım,
Ben bu Mayıs ayında
Ne hapisteyim, ne açlık grevinde
Yatıyorum çimenin üstünde geceleyin
Gözleriniz yıldızlar gibi başucumda
Ve elleriniz bir tek el gibi avucumda
Nazım Hikmet

1950 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarı Demokrat Parti'ye bırakması sonrasında çıkarılan Af Kanunu sayesinde Nazım Hikmet serbest kalır. Serbest kalışı sonrasında askere alınmak için aldığı çağrı akabinde duyduğu huzursuzlukla ülkeden ayrılacak, Romanya bandıralı Plehanov şilebine sığınarak önce Romanya'da sonra da Moskova'ya geçer. Bu kaçış sonrası 25 Temmuz 1951'de Bakanlar Kurulu'nun "komünizmi yaymak maksadını güden neşriyatıyla Sovyet hükümetinin verdiği hizmeti ifa etmekte" olduğu "bu hizmeti terk etmesi hususunda yapılacak tebligatın bir fayda vermeyeceği mülahaza edildiğinden 1312 sayılı Kanunun 10.maddesine

göre vatandaşlıktan çıkarıldığı" kararıyla vatandaşlıktan çıkarılır (Bezirci, 2007, s.62).

Nazım Hikmet, "inadına yaşamak" azmiyle yazmıştır.Ona göre üç tür "yaşamak" vardır; yaşadığını farkında olmadan yaşamak, hangi şart söz konusu olursa olsun mutlulukla yaşamak ve bir vazifeyi yerine getirmek için yaşamak. Kendisi için yaşamak, bir vazifeyi, şairin toplumsal sorumluluğunu yerine getirmek üzere bir görevdir ve bu nedenle de uzun yaşamak ister (Sertel, 1969).Ona göresanatçı tarafsız olamaz. Sanatçı, her baskıyı göze almak suretiyle toplumcu bir anlayışla devrimci eserler vermelidir. Resimli Ay dergisinde yayınladığı yazılarında bu düşünce açıkça görülür:

> Dönemlerinin karanlık güçleriyle savaşan ilerici sanatçılara her ülkede ve her çağda rastlanır. İnsanların mutluluğu ve dünyada güzel bir yaşam için savaşa giren bu ilerici sanatçılar her zaman karanlık güçlerce kuşatılmış, kovuşturulmuş, baskıya uğratılmış, hapsedilmiş ve öldürülmüşlerdir. Fakat onlar hiçbir baskı ve tehdidin, hiçbir ölümün, hiçbir yalanın tarihin akışını iyiye, güzele, haklıya ve mutluluğa yönelişini durduramayacağını bilirler. Ve bu yazarların yapıtları ve bütün yaşamları gelecek kuşaklara örnek olur. (…) Bizim zamanımızda yazar, ilerici toplumsal olayların en ön saflarında bulunmak zorundadır (Babayev 1976, s.140).

Özetle Hikmet, sosyalist ideoloji çerçevesinde tüm insanlığın eşit olarak ve sömürüden uzak, barış içinde yaşaması ve haksızlıkların ortadan kaldırılmasını savunduğu görülmektedir.

1.3.1.1.2. Nazım Hikmet'in Şiirinin Sanatsal Özellikleri

Şiirle tanışması, dedesi Mehmet Nazım Paşa sayesinde olan Nazım Hikmet, edebiyata dair bilgileri de ilk olarak dedesi sayesinde edinir. Ailesinden aldığı bilgilerle eski şiiri de Mevleviliği de bilen, Yahya Kemal Beyatlı'dan da kısa bir süre şiir dersleri alan Nazım, bu yapıdan çok uzak şiir tekniğini Türk şiirine getirmiş, muhteva ve şekilde yenikler gerçekleştirmiştir. Bahriye Mektebinde de Necip Fazıl ile Nazım

Hikmet'in şairane bir rekabetinin başladığı bilinmektedir (Sülker, 1994). Nazım Hikmet'in şiirlerini; 1923-1925, 1926-1930, 1931-1940, 1941-1950, 1951-1963 olmak üzere dönemsel gruplamak mümkündür.

Nazım Hikmet şiirleri, sanatın toplumsal işlevini ortaya koyar. O, "Sanat, sanat içindir." anlayışına katılmaz. Nazım Hikmet, sanatı toplum içinde aktif bir müessese olarak; sanatçıyı da insan ruhunun mühendisi olarak görmüştür. Sanat; halka yakın olmalı, fayda sağlamalı, sanatçı da tüm insanlığın mirasına sahip çıkmalıdır. Bu, toplumcu sanat anlayışının temelidir.Bu noktada Hikmet, "bütün insanlık" ifadesini kullanmış, kültür emperyalizminin karşısına evrensel değerleri koymuştur. Ona göre, davası olmayan bir kitap, kitap niteliği taşımaz ve eser, ne kadar devrinin davasını ortaya koyarsa o kadar değer taşır. Ona göre edebiyat, yaşayanların hayatını aksettirmelidir. Sanat eseri, Nazım Hikmet'in deyimiyle; "dünü öğrenip, bugünü anlayıp, yarını sezebilmek" için vardır Kendisini "realist-diyalektik-materyalist" bir sanatçı olarak niteler ve hayatını da sanatını da halkın hayatına bağladığını ifade eder. Nazım Hikmet, burjuva sanatının yabancı olduğu toplumcu sanatın bir kuralı olarak sanatta "taraf tutmak" ilkesinin arkasında durur. Ona göre sanatçının en yüksek bilinçle hareket ettiği nokta, eserindeki ideolojinin tam olarak anlatımıdır. Büyük sanat eserlerini aynı zamanda bir devrin büyük birer müjdecisi olarak görür ve bu nedenle de ona göre çağın sanatçısı, geleceğe sahip çıkarak "toplumculuk dönemi"ni müjdelemelidir. Sanatçının dünya görüşü, sanat eserinin içinde yer almalıdır. O, sanatçının dünyayı değiştirmede etkin olduğuna inanır ve sanatta yaratıcı yöntemi, gerçekliği çok yönlülük içinde veren bir diyalektik maddecilik üzerinden temellendirir. Bu sayede gerçeklik, bütün boyutlarıyla ortaya konulabilir (Çalışlar, 1987).

> Nazım Hikmet'e göre hayat, insan bilincinden bağımsız olmakla birlikte insanın eylemselliğini içermektedir; bir başka deyişle insanın sanatsal olarak nesnel gerçeklikle ilişkisi, insanın eylemselliğini içeren hayatla olan ilişkisidir, sanatın nesnesini işte bu nesnel-öznel ilişki birliği oluşturur (Çalışlar 1987, s.19).

Çağdaş Türk şiirine öncülük eden Nazım Hikmet'e göre sanat soyut değildir ve bu nedenle de şiir yazmış olmak için değil bir amaca hizmet edebilmek için şiir yazılmalıdır. Sanatçının kendi kabuğunda yaşamasını doğru görmeyen şair, sanatçının sanatıyla topluma faydalı olabilmek adına var olması gerektiği görüşündedir. Ona göre, yaşamı güzel kılan ve hayatı yaşanılır hale getiren şey, toplumcu niteliklere sahip olan sanattır. Bu sanat anlayışla ortaya çıkan devrimci esere de ona göre hece ölçüsü yetmez. Devrimci şiirlerinin Mayakovski etkisinde olduğu düşüncesinin ileri sürülmesine yönelik olarak Hafta Dergisindeki söyleşisinde şu açıklamayı yapar:

> Hece veznini bırakıp vezinsiz yazı yazmaya başlamanın ilk verimi Açların Gözbebekleridir. Ben bu yazıyı yazdığım zaman Rusça bilmezdim. Mayakovski'nin adını bile duymamıştım. (…) Mayakovski bir tür Rus aruzunun bir çeşit son haddine erdirilmiş istitratlı (sırası gelmişken söylenen söz) yazıyla yazar. Oysa benim yazılarımda böyle belli bir veznin son haddine vardırılmış istitratlı tekniği yoktur. Ahengi ve vezni anlayış bakımından aramızda hiçbir benzerlik olmayan Mayakovski ile muhteva bakımından da ayrılırız. O her şeyden önce ve her şeye rağmen ferdiyetçidir, ben değilim (Sertel, 1969, s.120).

Nazım Hikmet şiirinde; imgeler, kişiler ve ritim, şiirimizin ileride geleceği noktayı gösterir ölçüde yeni ve ileridedir. Şiir, olayların dayandığı sebeptir veya bunların sonucudur ve eylemin içindedir. Şiirinde özgün ve yenilikçi olan şair; zaman zaman epik söylemler kullanmış, şiirle düzyazının iç içe örneklerini vermiş, dizelerinde devrimci söylemin dinamizmini ve umudun gücünü hissettirmiştir. Bursa Hapishanesinden Kemal Tahir'e yazdığı mektupta da kendini "umudun şairi" olarak nitelendiren şaire göre şiirin sözü boşlukta kalmamalı, kök salmalıdır. Kendi şiirinin kökünü memleketin topraklarında görür ancak dalları bütün dünya topraklarına uzanmış, kültürel öğelerimizi çağdaşlaştırarak işlemiş, ulusal ile evrenseli birleştirmiştir. Onun şiirinde siyasal mücadele, varoluşunun en önemli sebepleri arasında yer alır (Gürsel, 2008).

1923-1925 yılları arasında yazdığı ve *İlk Şiirler* adını verdiği eserlerinden hem eski hem de yeni şekil özelliğine ait şiirleri yer almaktadır. İlk şiirlerinde vatanın düşmandan kurtulacağına dair umut veren içerik görülür. Eski şekil özelliklerini kullandığı şiirleri, devrimci fikirlerin işlenmesinden önce 1913-1922 yıllarına ait

şiirlerdir. İlk şiirleri arasında, Osmanlı'nın Balkan Savaşı'nda aldığı yenilgi sonrasında düşmanın Çatalca'ya kadar gelişi üzerine daha çocuk yaşta yazdığı *Feryad-ı Vatan* yer alır. Şiirde vatanın kurtarılmasına dair umut ve istek işlenmiştir.

Yurtseverlik teması Nazım Hikmet'in şiirlerinde işlediği temalar arasında önemli bir yere sahiptir zira Nazım Hikmet'te vatan sevgisi teması, eski alışılmış kalıpların söyleminden ve yüzeysellikten uzaktadır (Kurdakul ve Sezer, 2002). İstanbul'un işgali, şairi oldukça derinden etkilemiştir. Bu mesele üzerine aşk şiirlerine ara vererek *Kırk Haramilerin Esiri, Yaralı Hayalet, Çanakkale Masalı, Sekiz Yüz Elli Yedi, 16 Mart* gibi şiirler yazmıştır. Hatta Osmanlıların kahraman bir esire, düşmanların da haramilere benzetildiği *Kırk Haramilerin Esiri* şiiri, Türk Ocağı'nın açılışında da kendisi tarafından okunmuştur (Bezirci, 2007). *Kırk Haramilerin Esiri* gibi şiirlerinde işgal sonrasında toplumun bilinçlenmesini arzu etmiştir. Anadolu'nun gerçeğini ve ilerici-gerici çatışmalarını görmüş ve yaşamıştır. Bu, şiirini etkileyen önemli bir noktadır. Vatan sevgisi, ilerleyen döneminde vatana duyduğu özlem ve hasret dizelerinde dile getirilmiştir. Şiirlerinde savaş, yalnızca Kurtuluş Savaşı söz konusu olduğunda övülmüştür zira ona göre dövüşülmeye değer tek şey vatan ve açlığın ortadan kaldırılmasıdır. Bunun dışında emperyalist savaşlar, cephe gerisindeki durumlar da anlatılarak dile getirilmiş, savaşların insanlık için nelere mâl olduğu ortaya koyar ve barış isteğini vurgular. Ölüm temasını işlediği şiirlerinde zaman zaman ölüm korkusu ve ölümden yakınma yer alsa da bu daha sonra dünyayı sorgulamaya dönüştüğü ve Mevlana'nın "ölüm asıldır" düşüncesinin tam tersine "asıl olan hayattır" fikrini görmek mümkündür. Özetle Nazım Hikmet bireysel konuların yer aldığı eserlerinin dışındaki şiirlerinde; düzendeki aksaklıkları, memleketteki olayları, emperyalizmin dünyadaki etkilerini, sömürgeciliği, faşizm ve emperyalizm karşıtlığını işlemiştir (Kurdakul ve Sezer, 2002).

1921 yılında öğrenim için gittiği Rusya'da Rus şiirini inceleme fırsatı bularak Mayakovski, Selvinski, Panov gibi edebiyatçıları tanır. Konstrüktivist Bagritski ile arkadaşlığı, akımı ve sanat anlayışını tanımasına yardımcı olmuştur. Rusya sonrasında içerikte de şekilde de yeni şiirleriyle tanıştığımız Nazım Hikmet, mısraları merdiven basamakları gibi dizmek suretiyle Mayakovski etkisiyle basamaklı şiir sistemini tercih etmiştir. Şiirlerinde genellikle serbest ölçüyü tercih etmiştir. Uyak, sözcük tekrarı gibi ritim unsurlarını önemser. Mayakovski'den hem ahenk hem de

içerik bakımından ayrıldıklarını ifade eden Nazım Hikmet, şiirinin yararlı, hareketli, çoksesli toplumcu ve uyarıcı özelliğinin altını çizer. Söz konusu yenilikler, Türk şiirinde ilk kez Nazım Hikmet ile gerçekleşmiştir (Bezirci, 2007).

Nazım Hikmet, Moskova'dan 1925 yılında döndüğünde artık tiyatro sahnelerinden işçilere şiirlerini okuma imkânı bulamayacak olmasının şiirinin biçim ve içeriğine etki ettiğini belirterek bu tarihten sonra şiirinde kafiyelerin yumuşadığını ve şiir dilinin biriyle konuşur gibi bir hal aldığını, uluslararası olayların da şiirinde yer almaya devam ettiğini ifade eder. Gerçek sanatın hayatı yansıtması gerektiği görüşündedir. Gerçekçi bir sanat eserinde yaşamın karşıtlıkları, mücadeleleri, zafer ve yenilgileri hep birlikte yer alır. Bu noktada revizyonizmi ve sekter dogmatizmi sosyalist gerçekçi sanatın düşmanı olarak görür. Revizyonizmin sanatı topluma hizmet etme niteliğinden uzaklaştırdığı, sekter dogmatizmin de revizyonizmin sosyal gerçekçiliğe attığı iftiralarının yanında olduğu düşüncesindedir (Çalışlar, 1987). Sanayileşmeyle gelişen kapitalist dünyaya Marks'ın bakış açısıyla yaklaşan Nazım Hikmet, şiirlerinde ülke sorunlarını da bu şekilde ele almış ve düzen bozukluklarını, işçi sınıfını, sömürüyü işlemiştir. Ahmet Haşim, Nâzım Hikmet'in şiire getirdiği yeniliği başta olumlu karşılamış ancak daha sonra eleştirmiştir. Haşim'e göre Nazım'ın serbest nazımda gerçekleştirdiği yenikle kayda değer değildir, ona göre şiirde düşünce lüzumlu değildir (Aksoy ve ark., 1996).

Nazım Hikmet, kendisini herhangi bir proleter şairi olarak tanımlar. Bu, Şubat 1931 tarihinde yazdığı *Gömlek, Pantolon, Kasket ve Fötre Dair* şiirinde açıkça ortaya konulmaktadır. Hikmet, bu şiirinde kendisini Marksist ve Leninist şuur içinde herhangi bir proleter şair olarak gördüğünü belirterek ideolojisinin "kasket" ve "fötr" gibi şekilsel sembollerle ifade edilemeyeceğinin altını çizer. Şiirde geçen ; *"Fakat neden benim iki fötrüm yok?"* sorusunun yanıtı; tembel olmadığı, cahil olmadığı, budala olmadığı vurgulanarak "*Ve benim iki fötrüm, iki milyon fötrüm, ancak her proleter gibi, Borsalino-Habik-Mosan-Mançister tezgahlarının sahibi olursam-olursak-olacak!"* cevabıyla sosyalist ideolojinin proleterin gelmesini istediği düzeyi ifade ederek verilir. Tek başına bu şiir bile topluma sosyalist ideolojinin net olarak anlatılması için yeter.

Nazım Hikmet; nazmı nesre yaklaştıran, basamaklı şiir sistemini ve kendine özgü şiiri kuran ve kendisinden sonra gelen şairlerin sanat anlayışlarına etki eden bir şair olarak

Nazım Hikmet, 1922'de yazdığı *Yeni Sanat* adlı şiirinde şiirin toplumsal görevini açıkça ortaya koyar. Ona göre şiirde eski şiir geleneğindeki meşhur "üç telinde üç sıska bülbül öten üç telli saz" işe yaramaz çünkü bunun kitleleri ileri götürmeyeceği ortadadır. Sanatın, kitleleri ileri götürerek toplumsal dönüşümü sağlayan bir araç olduğu görüşündedir (Timuçin, 1978). O, Türk şiirindeki geleneksel yapıyı kırmıştır. Basamaklı sistemdeki dizeleri, bu dizelerde ortadan ikiye kırılan kelime bölümlemeleri şiirin yapısında da devrimci bir anlayışla hareket ettiğini gösterir. Bunun yanı sıra serbest nazmı geliştiren şairin basamaklı şiirlerinin dışında dörtlüklerden oluşan şiirlerinin sayısı da epeyce fazladır. Sözcüklerin uzatılışı (ör:"Deeeert") ve vurgulanışıyla anlamı ses unsurları yardımıyla kuvvetlendirir. Şekildeki bu yenilik, Marksçı, dünya görüşüyle içerikte de kendini göstermiştir. Şairin "Putları Kırıyoruz" kampanyasıyla belli bir sanat geleneğini kırmanın yanında resmi ideolojinin yücelttiği şairleri de gerçek özellikleriyle ortaya koyar. Ona göre sanayileşme ve işçi sınıfıyla şiirde yeni bir ses duyulmaya başlanmıştır ve zaten bu da eski kalıpları kırmaktadır (Gürsel, 2008). Nazım Hikmet'in şiirinde düşünce, geleneksel şiir anlayışında olduğu gibi aynı nazım birimi içinde yer almaz, şiirin bütünlüğü içinde gelişerek kendini gösterir. Şiirlerinde ateşli polemikler de zaman zaman yer alır. Ancak ne olursa olsun şiiri umutludur, yaşama sevinci barizdir ve gelecek güzel günlere inanmaktadır. Şiirinde bürokrasinin iç yüzü, yergiler, emekçi halk için mücadele işlenir (Babayev, 1976).

Nazım Hikmet, şiirde hiçbir şekil tarzını inkar etmemiş; şiirin kafiyeli, kafiyesi, vezinli, vezinsiz, her şekilde yazılabileceğini ortaya koymuştur ancak biçim, kendini belli etmeden şiiri güzelleştiren bir araç olmalıdır. Nazım Hikmet, kafiyeyi devrimci şiirin içinde de kafiyenin geleneksel şiirin içindeki önemini hatırlatırcasına şiire faydalı bularak kullanmıştır. Dizelerinde güçlü bir ritim vardır. Hikmet, kafiye yoluyla güçlü ve özgün bir ses ortaya koymak amacındadır ve bu yolla şiirsel sesi vermek ister. Şiirinde bir görüntü düzeni de kuran Nazım Hikmet'in çağdaş dünya şiirinin imge yapısına yakın bir kullanımı yoktur (Oktay, 2001). Nazım Hikmet'in şiiri, çalan değil "esen" bir orkestra gibidir ve bu orkestra bir ihtilal gününde bir şehrin içindeki sesi duyurur ve bu şiirle edebiyatımıza şekil ve içerikte demokrasi girmiştir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu çeşitli noktalarda sanatına eleştiri getirse de Nazım Hikmet'in şiiriyle sokağın sesinin şiire girdiğini ifade eder (Sülker, 1968).Okuyucunun, şiirlerinde tüm duygularını bulmasını ister.

Şiir dili Nazım Hikmet için son derece önemli olmuştur. Ona göre şiirin dili, her dilde aynı gücü ortaya koyacak nitelikte hem yerel hem de uluslararası olmalıdır. Yapaylıktan uzak, sade ve canlı bir dil taraftarıdır. Maddeci, gerçekçi görüş ve fütüristlerin de etkisiyle şairanelikten uzak olmayı tercih ederek şiiri; şairane benzetmelerden metafizik soyutlamalardan ve eski imgelerden arındırmıştır. Akşam'da edebî görüşlerinin yer aldığı yazılarında toplumcu sanatın özelliklerini açıklamış ve devrimci, halktan yana olan bir sanat anlayışı ortaya koymuştur. 30 Ocak 1936'da Akşam'da yazdığı bir yazıda; "*Bence büyük sabat kitaplarını, sahicileri sahtelerden ayıran hususiyet şudur: Olanı durgun, taş kesilmiş olarak değil; olanı olduğu gibi yani doğuş, oluş ve ölüş akışında aksettirmek. Dünü öğrenip, bugünü anlayıp, yarını sezebilmek"* (Bezirci, 2007, s. 115-116). Ahmet Hamdi Tanpınar'a göre de Nazım Hikmet, Yahya Kemal'den sonra "en dikkatli dil makinesini kuran şair"dir ancak 1926-1940 dönemi Türk şiirinde etkisi yoktur. Tanpınar, Nazım Hikmet'in toplumsal meseleleri sanatın üstünde tuttuğu görüşündedir. "Sanatsal tamlık" olarak nitelendirilen biçim-içerik uyumunu da yakalamaya yönelik şiirler veren şair, destan tarzından da yararlanmış ve içeriğe göre biçim oluşturmuştur. Ona göre şiir öğeleri yani ölçü, uyak da toplumsal değişime paralel gelişir. Ahmet Oktay, onun Rus fütüristlerinden etkilendiğini ve devrimci yönünü şiirde de ortaya koyduğunu belirtir. Yalınlık taraftarı olan şair, samimi olanın şairane söyleyişten uzak olduğu fikrindedir. Türkçenin bir dönüm noktasında olduğunu, bu noktada dilin temizliğinin, akışının önüne geçilemeyeceğini, dilin yürüyüşüne devam ettiğini belirtir. Ona göre dilde ölçü, halk olmalı ve günlük konuşma dilinde kullanılmayan sözcükler dilde yer almamalıdır. 1947'de yazdığı bir mektubunda; *"Bir köylü toprağını ve öküzünü, bir marangoz tahtasını ve rendesini nasıl severse ben de Türk dilini öyle seviyorum."* (Çalışlar, 1987, s.98) diyerek Türkçe'ye bağlılığını anlatır. Ona göre;

> Yeni şair; şiir lisanı, vezin lisanı, konuşma lisanı diye ayrı ayrı lisanlar tanımıyor. O, bir tek lisanla yazıyor: Uydurma, sahte, sun'i olmayan,; canlı, geniş, renkli, derin ve sade lisanla. Bu lisanın içinde hayatın bütün unsurları vardır. Şair, şiir yazarken başka şahsiyet, konuşurken veya kavga ederken başka şahsiyet değildir! Şair; bulutlarda uçtuğunu vehmeden dejenere değil, hayatın içinde, hayatı teşkilatlandıran bir vatandaştır (Babayev, 1976, s.141).

Nazım Hikmet ile aynı ideolojik görüşü paylaşmayanlar da onun sanatındaki başarısını görmezden gelmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Hikmet'in dil konusuna yaklaşımındaki başarısını ve etkisini; "*Şurası kesin ki şimdiye kadar kimse Türk dilinde bu kadar etkileyici bir şey yazmamıştır*" (Karaveli 2002, s.15). sözleriyle ifade etmiştir.

Şiirlerinin temelinde insan sevgisi yatar ve dünyadaki yaratıcı gücün emek gücü olduğunun altı çizilerek emeğin ve emekçinin dünya düzenindeki payı üzerinde durulur. Tıpkı Marks'ta olduğu gibi şaire göre de işçi sınıfının sömürülmesini sonlandıracak, yine işçi sınıfıdır (Kurdakul ve Sezer, 2002). Marksçı dünya görüşünün sanat anlayışını benimseyen şair, sorunları tartışan, çok sesli şiirler yazmıştır. Bu şiirleri doğru anlayabilmek için şiirin bildirisini idrak edebilmek bir gerekliliktir. Nazım'ın şiirini destansı yöne doğru ilerleten, onun gözlemleridir. Gözlemleri sayesinde insanlığın durumunu saptayarak destansı nitelikte işlemiştir. Destanlarında üst düzey bir şiirselliğin yanı sıra konu bütünlüğünü ve ideolojini görmek mümkündür. Nazım Hikmet'in şiirlerindeki çabası; yaşamı şiirleştirmiş, şiiri yaşanır kılmaktır (Timuçin, 1978).

Nazım Hikmet'in şiiri; tarihe ve gözleme bağlı bir şiirdir. Gözlem gücü son derece güçlüdür. Nazım, şiirinde öncelikle sözcüğü değil olayı kullanmaktadır. Nazım Hikmet'te imge, dışa ve gerçeğe uygun bir görüntü düzeni olarak şekillenir. Şair, bu noktada sanatsal nitelikten de uzaklaşmamıştır. Ancak şunu söylemek mümkündür ki Nazım Hikmet'in benzetmeleri kullanış tarzı onu genel imge anlayışından faklı bir yere götürmektedir. Nazım, şiirde yenilikleriyle farklı kapılar açmasına karşın Halk şiirinin de Divan şirinin de yapısına bağlı olduğu görülür. Okuyucuyu, görüntünün içine dahil eden bir şiiri vardır. Nazım Hikmet, dünya görüşüne uygun şiiri yaratan bir ozan olarak şiir tekniğini oluşturmuştur (Oktay, 2001).

> Nazım Hikmet'in şiiri Nazım'ın şiiri narayla açılır, iç çekiş ve iniltiyle kapanır. (…) Bir dönüşümün şiiridir Nazım Hikmet'in şiiri: Kayış diliyle burjuvaziye küfreden propagandacının tarihsel boyutta düşünebilen bilinçli bir siyaset yorumcusuna, vülger materyalistin nesne ile özne, mevcut ile olası, iç ile dış arasında dolayım kurabilen diyalektik materyaliste dönüşümü. (…) Nazım Hikmet'in vülger materyalizmden diyalektik materyalizme ilerleyişi ile siyasal/ideolojik olan ve bireysel/tinsel olan arasındaki ilişkide birinci düzey lehine yaratılmış olan üstünlüğün dolayımlaması ve eşitlemesi, ister istemez onun evrene,

> dünyaya, topluma ve insana bakışını da etkilemiş, şiirini giderek partizanlıktan özgürleştirmiştir (Oktay, 2001 s.37-38).

Bu özgürleşmenin Nazım'ın şirini derinleştirdiğini söylemek mümkündür. Nazım, böylece hem aşktan hem dünyadan farklı bir şekilde konuşabilmiş; kalbiyle görüp yine kalbiyle yazmıştır. Şiirlerinde onu, daüssıla da aşk da yalar. Hasret en önemli temalarından biridir. Adeta feryat ederek özlem ve hasretlerini adeta feryat ederek dile getirir. Cumhuriyet dönemi edebiyatımızın şairlerinden Ataol Behramoğlu, Nazım Hikmet'in şiirini şu şekilde değerlendirir:

> İçerik açısından baktığımız zaman Nazım Hikmet'in şairliğinin bütün dönemlerinde toplumsal olayları anında yansıtan bir şair olduğunu görüyoruz. Onun yapıtı, şairin yaşadığı süre içinde yüzyılımızın tarihi gibidir. Türkiye Kurtuluş Savaşı, Sovyet Devrimi, İkinci Dünya Savaşı, bütün bu süre içinde Türkiye'de ve dünyada işçi sınıfının ve tüm ilerici insanlığın eylemleri, bu tarihin bölümleridir. Ülkesinde ve tüm dünyada yaşanan toplumsal olaylar karşısında böylesine duyarlı ve ürün verme açısından böylesine verimli başka bir şair bulabilmek belki de olanaksızdır. Bunun yanı sıra anlattığı olayların soğukkanlı bir tanığı, izleyicisi değildir. İnançları, tutkuları, umutları, umutsuzlukları, sevgileri, nefretleri, sevinçleri ve acılarıyla bir insan olarak o, anlattığı olayların içindedir (Aksoy ve ark., 1996, s.148).

Nazım Hikmet, Bursa Cezaevinden 1943-1950 yılları arasında oğlu Memet'e yazdığı mektuplarda şiire dair görüşleri, ayrıntılı olarak yer alır. İçerikten şekle giden bir şiir yapısına inanan Nazım'a göre kafiyeli ve vezinli olarak yazılan her söz, şiir olma niteliğini taşımaz. Ona göre diğer sanatçılar gibi şair de önce insandır ve belli bir toplulukta yaşaması sebebiyle de içinde bulunduğu şartların etkisiyle eser vücuda getirmektedir. Bu bağlamda da Nazım'a göre şair, şiir tekniklerini kullanarak toplumun, dış etkilerin kendi üzerindeki tesirini duyumsamalıdır. Nazım, şair-şiir-dış çevre ilişkisini aktif bir ilişki olarak yorumlar ve şairin de sosyal çevreye etki ettiğini, toplumu değiştirecek kuvvette olduğunu ortaya koyar. Ona göre tıpkı Antik Yunan'daki gibi Sheakespeare, Dante, Gorki, Fikret, Hugo adeta topluma bir devri, geleceği müjdelemişlerdir. Don Kişot, derebeyliğin yıkılışını; İlahi Komedya, bir siyasi kavgayı ortaya koyduğunu düşünen Nazım, yaptığı işin sorumluluk isteyen niteliğini idrak etmiştir (Hikmet, 1993).

> Evvela bir metodoloji meselesi olarak şunu kabul etmeli: şekilden öze muhtevaya değil; muhtevadan, özden şekle. İlkönce muhteva sonra şekil Şeklin nasıl olacağını tayin edecek muhtevadır. (…) Kafiye ve vezin mutlak olarak kullanılmamalı diye bir kaide, her mutlak kaide, her mücerret iddia gibi insanı yobazlığa, softalığa götürür.(…) Muhtevaya en uygun şekil bulunca birlik meydana gelir ve eser de sanat eseri olur. Öyle muhtevalar vardır ki onlarda kafiye istemez, konuşma dili ahengi ve imkânları yeter ve en uygun olanıdır. Lakin bazı muhtevalar vardır ki kafiye ister. (…)Bak ben yıllardır hiç kafiyesi olmayan şiirler yazdım, konuşma dillerinin çeşidiyle şiirler yazdım, içinde bol resim olan yahut hiç resim olmayan şiirler yazdım, kitap diliyle şiirler yazdım, çeşitli kafiye telakkileriyle yazdım, hasılı muhtevama, o şiirdeki, o muayyen, müşahhas yazıdaki muhtevaya uygun şekli bulmaya çalıştım. (…) Bugünkü sefaleti şairlerimizin bir dönüm noktasında iki çeşit, birbirine zıt iki türlü yobazlığa, yani hareketsizliğe, ölülüğe sapmış olmaları, şekil meselesini, kendilerinin kabul ettiği bir tek şekli esas olarak almalarıdır. Mithat Cemal ne kadar şekilperestse, Orhan Veli de o kadar şekilperest. İkisi de yobaz (Hikmet 1993, s.52-53).

Piraye için yazdığı 30 kadar saat 21-22 şiirleri sonrasında Nazım Hikmet, 1945 yılında Piraye'ye Rubailer adı altında yeni bir biçim ve şiir anlayışıyla rubai türünde şiirler yazmaya başlamıştır. Bu amaçla 23 rubai yazmıştır. Son yıllarında yazdığı şiirlerinde Demokrat Parti'nin Adnan Menderes'in politikasını ağır bir dille yermiş ve bu politikayı demokrasiye de ulusal bağımsızlığa da aykırı ve barış karşıtı bulduğunu şiirlerinde açıkça ifade etmiştir. 27 Mayıs İhtilâlinde yer alan Türk gençlerine verdiği desteği, *Beyazıt Meydanındaki Ölü*şirinde görmek mümkündür. Faşizm karşısında demokrasi savunuculuğunu da 1962'de yazdığı *Hürriyet Kavgası* şiirinde açıkça görülür (Bezirci, 2007). Şiir, kavganın, davanın faşizme karşı bir özgürlük davası olduğunun altını çizer.

Mahpusluk döneminin yansımaları, 1933-1935 dönemi şiirlerinde karşımıza çıkar. *Karıma Mektup, Af, Sesimiz* gibi şiirlerinde düzenin gözden çıkardığı biri olarak idamı istenmiş bir şairdir ve yine de umudu, direnci ve kavgasından vazgeçmemiştir. Bu dönemin şiirleri, onu yolundan hiçbir şeyin döndüremeyeceğini anlatan şiirlerdir. Genel olarak 1925-1938 dönemi, şairliği bakımından en büyük dönemi olarak nitelendirilebilir. Bu dönem şiirlerine bakıldığında onun yüreği ve kafası tüm dünya insanları için var olan bir şair olarak evrensel şiiri yazdığı görülür. Şiirine yeni bir unsur olarak "yergi" ögesini de eklemiştir (Timuçin, 1978). Adeta sövgüye giden yergi şiirleri ağırlıklı olarak *Portreler*'de işlenir.1938-1950 döneminde yani şairin en uzun mahkûmiyeti yaşadığı dönemde yazdığı şiirlerinde de mahpusluk ve yalnızlık

temasını işleyen şair, dış dünyayı işlemeyi asla bırakmamıştır. Bu dönemde şiirlerinde yerginin yerini, düşmanın kötülüğünü, dostluğu, insan portrelerini, yaşama sanatını, umudu ve aşkı anlatan şiirler almıştır. Bu dönem, düşüncenin duyguyla iç içe olduğu dönemidir. 1951-1963 döneminde ise şiirlerinde, dünyaya açılan bir şairin gözlemlerinin yanı sıra ülkesinden ayrı kalmış bir şairin duygusallığıyla hasret ve yurt özlemi yer alır. Bunun yanı sıra son dönem şiirlerinde ölümü de sıklıkla işlemiştir (Timuçin, 1978).

Ülkeden ayrılması sonrasında dünyayı Türk kültürü ile tanıştıran Nazım Hikmet, tüm dünyadaki savaş karşıtı hareketlerin yanında olmuştur. Bu yaklaşım, onun şiirine evrensel bir lirizm getirir. Onun lirizmi savaşı ve yaşamı kapsar (Fiş, 2005).

Nazım Hikmet; şiirde hayal gücü, şairane bir muhayyile yanında resim, müzik, mimarlık da olması gerektiği düşüncesindedir. Ona göre şiir, sadece vezin ve kafiyeden ibaret olarak tanımlanmaz, şiir bunlarla beraber söylenmeye değer nitelikte sözdür. Şiirde hareket noktası muhteva olan Nazım Hikmet, şeklin etkisinin ancak muhteva üstüne olacağına inanır. Şiirinin muhtevasını revolüsyoner olarak görür; hayatta şiirin de tarlalar ve fabrikalar kadar önemli olduğunu düşünür. Bu bağlamda da ona göre diyalektik şiir, bu görevi yerine getirmektedir. Çağdaş şiir; nesnel ve somuttur. Onun şiir tanımında çağdaş toplumun devrimci ilkelerinden olan şiir; şairin tüm teknikleri kullanmak suretiyle toplumun, çevresinin kendi üzerindeki etkilerini anlamasıdır (Çalışlar,1987).

Şairane üslûbun karşısında olan şair, bunu demagojik bulur. O, edebiyatın bir ajitasyon aracı olmadığı düşüncesindedir. Bu bağlamda diyalektik materyalizm onun yaşam anlayışını doğru bir temele oturtur. Diyalektik materyalist yaklaşımda; maddi ve ruhi olaylar seyirlerinde görülmekte, gerçekler somut olarak verilmekte, gerçeklik en önemli ilke olarak ele alınmaktadır (Sülker, 1994). Sosyalist bir sanatçı olmasından dolayı kendisine yapılan eleştiriler karşısında Kemal Tahir'e yazdığı mektuplardan birinde düşüncelerini şöyle belirtir:

> Sosyalist şair olmak, yani memleketini ve halkını en çok seven, memleketinin ve halkının mamur olmasını isteyen şair olmak neden kusur olsun ve neden dolayı Türklük şuuruyla uygun düşmesin? Ah, bir kere bir saniye oldun memleketimi bir sosyalist şairin sevdiği gibi sevmesini, bir sosyalist şairdeki Türklük şuuru gibi bir

> şuura sahip olmasını öğrenebilseydiler. Bir sosyalist şairde memleket ve halkının sevgisi nasıl konkre, elle tutulur bir toprağa, gözle görülür, sesle konuşulur insanlara ait bir sevgidir. Ama onlar bunu bilmezler. Onlar sevgilerini bile mücerred bir mahluk olarak şiirlerine geçirirler. Halbuki mesela ben sosyalist şair, memleketimi ve halkımı, tıpkı karımı sevdiğim gibi etiyle, kemiğiyle seviyorum (Sülker 1994, s.161-162).

Nazım Hikmet şiirlerinin o güne kadar görülmeyen tekniği, realist yaklaşımı, ülke ve dünya sorunlarına, toplumsal olaylara, ideolojisi çerçevesinde siyasetteki olumsuzluklara değinen niteliği, bu şiirlerin şairin ölümünden sonra da Türkiye'de ve dünyada okunmaya devam etmesinin nedenleri arasında sayılabilir.

1.3.1.2. Erken Cumhuriyet Dönemi Şairi Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirinde İdeoloji ve Sanatsal Nitelikler

Necip Fazıl Kısakürek, Türk şiirinde felsefi, dinî, ideolojik ve hikemî söyleyişiyle imza atan şairlerimizdendir. Davasının arkasında duran güçlü hitabetiyle kitleleri peşinden sürükleyen Kısakürek'in bu çalışmanın örnekleminde betimlenerek analiz edilen ideolojik içerikli şiirlerinin bir çerçeveye oturtulabilmesi bakımından öncelikle onun sanatının özellikleri ve ideolojik düşüncesi hakkında bilgi vermek gerekmektedir.

1.3.1.2.1.Necip Fazıl Kısakürek'in İdeolojisi

"Eyvah, eyvah Sakarya, sana mı düştü bu yük?
Bu dava hor, bu dava öksüz, bu dava büyük!"

Necip Fazıl Kısakürek

Necip Fazıl, dünyadaki tüm ideolojik müesseselerin çürüyüp iflas etmesi dolayısıyla bütün insanlığın bir inkılâp beklediği düşüncesinden yola çıkarak yaşanan eksikliğin "İslam" olduğunu ortaya koyar. Necip Fazıl'a göre ideal Türk toplumu, İslamî ve millî temellere dayanmalıdır. Bu bağlamda Kısakürek'in ideolojik düşüncesini ortaya koyarken öncelikle muhafazakâr ve milliyetçi düşünce üzerine bilgi vermek gerekir.

Kökeni Arapça olan muhafazakâr sözcüğü, "tutucu" anlamına gelmektedir. 18. yüzyılın sonu, 19. yüzyılın başında ortaya çıkan ve hem politik bir tavır hem de felsefi bir düşünce olan muhafazakârlık; mevcut düzeninin değerli olduğuna ve korunması lüzumuna inanmaktadır. Çünkü düzen, nesiller boyunca kendini de işlevselliğini de ispat etmiş bir yapıdır (Güler, 2007). Muhafazakârlık, Fransız İhtilâli'ne karşı olarak ve söz konusu devrimin düşünsel alt yapısını hazırlayan 18.yüzyıl Aydınlanma Çağı düşünürlerine yönelik bir eleştiri olarak doğan ideolojidir.

> Aydınlanmaya, onun akıl anlayışına, bu aklın ürünü olan siyasi projelere ve bu siyasi projeler doğrultusundatoplumun dönüştürülmesine ilişkin öneri ve uygulamalara muhalif olarak ortayaçıkan;rasyonalist siyaseti sınırlamayı ve toplumu bu tür devrimci dönüşüm proje(ci)lerinden korumayı amaçlayan yazar, düşünür ve siyasetçilerineleştirilerinin biçimlendirdiği bir siyasi felsefe, bir düşünce geleneği ve zamaniçinde onlardan tür etilen bir siyasi ideoloji (Özipek, 2011 s.18).

19. yüzyılın ilk dönemlerinde siyasi anlamda kullanılan kavram, başlangıçta kamusal anlamda kötümser bir fikir ihtiva etmekteyken daha sonra Fransız İhtilâlinin yarattığı politik, sosyal ve ekonomik gelişmelere karşı olan görüşleri çağrıştırmış ve 1835 yılında İngiltere'de ana muhalefet partisinin resmi adı olmuştur. Muhafazakâr ideoloji,geleneksel sosyal düzenin savunucusu olmuştur (Heywood, 2010).

Muhafazakâr ideoloji, Aydınlanma akılcılığına karşı bir tepkidir. Aydınlanma felsefesinin ortaya koyduğu akıl anlayışına karşı muhafazakâr düşünce, eleştirel yaklaşır (Özipek 2004).

Muhafazakâr ideolojinin temelini; din, otorite, akıl, toplum ve gelenek oluşturmaktadır. Din, bireyin karakterini biçimlendirmesi ve bireye yön vermesi açısından önemli bir güç ve istikrar unsuru olarak görülmektedir (Harris, 2004).

Değişime karşı direnç gösteren muhafazakârlığın bir tutum ve bir kanaat olarak ifade edilmesi gerektiği düşünen muhafazakârlara göre muhafazakâr anlayış zaten insan zihninin yapısında, yaradılışta doğal olarak bulunmaktadır. Temel yapısında gelenekçilik yatan muhafazakâr anlayışa göre gelenek, zamana karşı koyan, geçmişin

bilgeliğini yansıtan değerlerdir, geleneğe saygı duyulmakta ve nesilden nesile aktarılmaktadır. Birey için de toplum için de aidiyet duygusunu tesis eden gelenekçilik, köklülük duygusu yaşatması bakımından da önemlidir (Heywood, 2010).

Gelenek, geçmişin birikimini taşıması nedeniyle gelecek nesiller için korunmalıdır zira gelenek, zamanın sınavından ve doğal eleme sürecinden geçerek ayakta kalan erdemler bütününden oluşur."Biz" vurgusu önem taşır. Denenmemiş fikirledense geleneksel olan olumlu görülür. Bunun yanı sıra toplumların kendilerine ait sembolleri de tıpkı gelenekler gibi korunması gereken unsurlardır. Geleneklere ve geçmişe bağlı olma yani nostalji duygusunu da öne çıkarır (Özipek, 2004).

Tannenbaum ve Schultz (2011), muhafazakar görüşün ana ismi Edmond Burke'un; toplum inşasının ve devrimcilerin, sosyal yapının doğasına aykırı olduğunu düşündüğünden Fransız Devrimini eleştirerek insan eylemlerinin çoğunun öngörülmemiş neticeleri olabileceği görüşünde olduğunu anlatır. Toplum sözleşmelerini tamamen reddetmemekle birlikte ona göre toplum sözleşmesi yoluyla bir toplum oluşturulmaya çalışıldığında hedeflenen amaca ulaşılacağı da belirsizdir yani istenmeyen neticelerle karşılaşmak da mümkündür. Dolayısıyla değişim, ani değil; başarısı kanıtlanmış, gelenekseli temel alan ve dereceli şekilde olmalıdır. Düşünür, devletin kendini koruyabilmesi için değişimin gerekliliğini de ifade eder ancak bu arada tüm değişimlerin koruma amaçlı olmadığını bilmek gerekir. İşte bu noktada düşünüre göre Fransız Devrimi gibi geçmişten koparan, iktidarı yıkmak isteyen, akılla elde edilen "uydurulmuş haklar"; gerçek hak ve özgürlüklere zarar verir.

Muhafazakâr ideolojide toplum, geçmişten geleceğe uzanan organik, canlı bir yapıya sahiptir ve ona müdahale edilmemesi gerekir. Toplumu oluşturan parçaların da toplumla uyumlu olmasını bekleyen muhafazakâr düşünceye göre din, gelenekler ve ailenin korunması lüzumludur. Eksikleri ve kusurları olan birey, doğru tercihler yapabilmek için ailenin rehberliğine ihtiyaç duyar (Özipek, 2004).

Muhafazakâr düşüncede, aile kavramı çok değerlidir zira toplumdaki bağları kuran, onu birleştiren ailedir. Toplumu oluşturan en önemli unsurun din olduğu görüşünde olan muhafazakâr ideoloji, dinden ayrı düşen toplumların ruhsuz ve cansız bir

organizmaya dönüştüğü görüşündedir (Bıyık ve Acar, 2014). Muhafazakâr görüş, değişimin zorluklarını, istikrarın önemini ortaya koyarak açıklar (Harries, 2004).

Ulusal şeref unsuruyla milliyetçi ideolojiye yakınlaşan muhafazakâr ideolojiye göre aklın ürettiği sahte cennetin büyüsüne kapılmamak gerekmektedir. Heywood (2010)'da yer alan 11 adet tablodan derlenerek oluşturulan Tablo 1.3., muhafazakâr ideolojinin; ideoloji, devlet, ekonomi, demokrasi, özgürlük, millet, toplum ve din anlayışını özetlemektedir:

Tablo 1.3.Muhafazakârlık

İDEOLOJİ	Rasyonalist kibirle ortaya çıkar. Tehlikeli bir düşünce sistemidir. Gerçekleşmeyecek hayallerdir.
DEVLET	Otoriteyi sağlayarak toplumu kaostan koruyan geleneksel yapı.
EKONOMİ	Özel teşebbüs, sosyal istikrarsızlık yaratmayacak şekilde desteklenir.
DEMOKRASİ	Liberal demokratik yönetim benimsenir. Demokrasi; terbiye görmemiş halk yığınlarının iradesinden korunmanın niteliklerini taşımalı.
OTORİTE	Faydalı ve zaruridir. Saygıyı, sosyal yapıyı ve bağlılığı güçlendirir.
ÖZGÜRLÜK	Zayıf bir özgürlük görüşü onaylanır, özgürlüğün toplum için tehlike oluşturmaması gerekir.
EŞİTLİK	Toplum, hiyerarşik ve eşitliğin olmadığı bir yapıdır.
TOPLUM	Toplum, yaşayan bir organizmadır. Birey dışında bir varlıktır. Müşterek ahlak, otorite ve geleneklerle varlığını sürdürür.
MİLLET	Ortak tarih ve etnik kimlikle oluşan organik bir varlıktır. Siyasi açıdan en önemli gruptur.
TARİH	Geçmişten alınacak dersler, bugünü ve geleceği kurmak için önemlidir.
DİN	İstikrarın ve sosyal bağın kaynağıdır. Din ve siyaset örtüşmelidir.

Kaynak: Heywood, 2010

Kısakürek'in ideolojik süşünce dünyasında önemli bir yeri olan milliyetçilik düşüncesinin ne olduğuna bakışldığında ise milliyetçilik hareketi, 18. yüzyılın ikinci yarısında, Fransız Devrimi döneminde gelişerek dünyaya yayıldığı söylenir.Milliyetçilik hareketini, tarihin belli bir döneminde toplumsal ve entelektüel öğeler ortaya çıkartmıştır ve bu hareketin kökeninde halk egemenliği fikri yer alır (Selçuk,

2012). Avrupa'da milliyetçilik çağıolarak ifade edilen 19. yüzyılda milliyetçilik, ahlaki ve felsefi boyutla varlık göstermiştir (Smith, 2004).

Fransız Devrimi sonrasında milliyetçilik terimi; milletin kendisinin efendisi olduğunu ortaya koyan bir kavram olarak literatürdeki yerini almıştır. 19.yüzyıl sonuna gelindiğinde kavramın; milli marş, milliyetçi şiirler, törenler, milli tatiller gibi semboller aracılığıyla bir halk hareketi şekline büründüğü görülür (Heywood,2010).

Milliyetçilik kavramı, tek başına işlevsel değildir. Kavram; yurttaşlık, yurtseverlik, popülizm, etnizm, etnosantrizm, yabancı düşmanlığı, şovenizm, emperyalizm gibi ideolojilerin içinde yer bulmuştur (Balibar, 2000).

Milliyetçilik, ilerleyen süreçte muhafazakâr görüşü de içine almaya başlamış ve askeri başarılarla yükselişe geçmeye başlamış ve bu bağlamda yabancı düşmanlığı da ortaya çıkmıştır. Kendi milletini üstün görme, diğer milletleri güvenilmez olarak algılama görülür. Milliyetçilik yeniden üretilerek kavramsallaştırılan ve bir dizi merkezi önermeden mürekkep bir kültür biçimidir. Bireyin "kim" olduğuna karar vermesini sağlayan duygusal bir güç olan milliyetçilik, bireyi hareketlendirmek suretiyle karmaşık bir dünya içinde aidiyet duygusu yaratarak yerini bulmasını sağlar.Milliyetçilik kavramına dair önermeler, şu şekildedir:

- Dünya, her biri kendi bireyselliği, tarihi ve kaderi olan milletlere bölünmüştür.
- Millet, siyasi ve toplumsal gücün kaynağıdır. Millete bağlılık tüm sadakat bağlarının üstündedir.
- İnsanların özgür olmak ve kendilerini gerçekleştirmek için bir milletle özdeşleşmeleri gereklidir.
- Dünyada barış ve adaletin hakim olabilmesi, milletlerin özgür ve güvende olmasıyla mümkündür (Smith 1991, s.121 : akt.Gökalp 2007, s.287).

Milliyetçilik tanımları, her milletin bir devleti ve her devletinde bir milleti olması gerektiğini ortaya koyar. Bu bağlamda da millet ile devlet arasında tam bir uyum olması gerektiği ifade edilir. Bu uyumun sağlanabilmesi için de tasarlanmış milletleştirme politikalarından yararlanılmıştır (Selçuk, 2012).

Milliyetçi düşüncede siyasi örgütlenmenin temelinde millet vardır. Dil, din, tarih, kültür ve ırk birliği, aidiyet hissinin en önemli noktasıdır. Dinî birlik, ahlaki

değerlerde de ortak anlayışı getirmektedir. Zaferlerin, önemli tarihi günlerin ortak kutlamaları millî kimlik algısını güçlendiren etkinliklerdir. Milliyetçi ideolojiye sahip olanların ortak düşüncesine göre milletler, organik topluluklardır. Bu siyasi ideolojide siyasi örgütlenme, millî devlet yapısına göre oluşturulmaktadır. Millî devlet, gücünü aynı anda sağlanan kültürel ve siyasi bütünlükten almaktadır. Millî çıkarlara göre halk tarafından yönetim söz konusudur. Millet olmak, kolektif kimlik bilincine dayalıdır. Milli şovenizm ise kaynağını hastalıklı bir milliyetçi tutkudan alır. Bu nitelikte bir milliyetçilik ideolojisi; tam bir adanmışlık, güçlü sadakat duygusu ve milletin bütünlüğüne karşı bireyin yaşamının önemsiz olduğu noktada militarizmle birlikte var olabilen bir milliyetçi anlayıştır. İslami anlayışa göre cihadın alt yapısı bu anlayışla oluşur (Heywood, 2010).

Erdoğan (1999), politik ideoloji bağlamında milliyetçiliğin unsurlarını şu şekilde sınıflandırmıştır:

- Bir ulusa ait olma ihtiyacı
- Organik toplum görüşü Kendimize ait olanın sırf kendimize ait olduğu için değerli olduğuna inanç
- Rakip otorite ve sadakat temelleri karşısında ulusun taleplerinin üstünlüğüne olan inanç (Erdoğan 1999, s.6-7).

Bu unsurların ifade ettiklerine göre insanlar, bir gruba ait olduklarını ve bu grubun hayat tarzının başkalarınınkinden farklı olduğundan yola çıkarak bireyi ortakdil, din, tarih, adetler, kanunlar, inançlar biçimlendirir. Milliyetçilik, toplumun hayat tarzını biyolojik bir organizmaya benzetir ve bu organizma, ortak amaçlara ihtiyaç duyar zira aksi durumda ulus çökecektir (Erdoğan, 1999).

Görülüyor ki milliyetçilik düşüncesine göre birey, ait olduğu gruptan ayrı anlaşılamaz. Değerleri, grupsal etkenler biçimlendirir. Bu noktadan bakıldığında milliyetçiliğin cemaatçi yönünü görmek mümkündür. Organik toplum düşüncesinden yola çıkan milliyetçilikte insan doğası ancak ulus anlayışıyla gerçekleştirilebilir.

Muhafazakâr milliyetçilikte amaç, ulusal birliği sağlamak ve vatana sadık olmaktır. Bu amacın gerçekleşmesi için bireyin vatanıyla övünmesi istenir. Bunun yanı sıra

muhafazakâr milliyetçiliğin hoşgörüden uzak ve bağnaz bir yapının zeminine hizmet ettiği de düşünülebilir zira bu ideolojide yabancılar tehdit gibi algılanmaktadır. Bu sebeple de muhafazakâr milliyetçi düşüncenin yabancı düşmanlığına veya ırkçılığa bunu meşrulaştırmak suretiyle sebebiyet vermesi söz konusu olabilir (Erdoğan, 1999).

Türk muhafazakâr milliyetçiliğinin temelinde ise Osmanlıcılık, İslamcılık ve Turancılığın milliyetçilik temelinde sentezi söz konusudur. Bu ideolojik düşünceye göre Türk kültürünün unsurları, Müslüman dini inançları ve Avrupa'nın bilim yönü birleştirilmiştir (Tokluoğlu, 2013).

Muhafazakâr-milliyetçi düşünce çerçevesinde Necip Fazıl Kısakürek'e göre beklenen ve ihtiyaç duyulan inkılâp üç daireden mürekkeptir ve bu dairenin dışını dünya, içini İslam dünyası ve merkezde de Türkiye oluşturmaktadır. Ona göreinsanlığın derdine Türkiye devâ olacaktır. Kısakürek, bu noktada "devrim" ve inkılâp" sözcüklerinin kelime anlamıyla ilintili olarak da ideolojik düşüncesi doğrultusunda bir açıklama yapmaktadır. Ona göre; devirmek kökünden türeyen devrim sözcüğü, uydurukça bir kelimedir zira buradaki "devirmek" onda olumsuz algılanır ve inkılâp sözcüğünün devirmek değil, tam tersine "dikmek" olumlu anlamını taşıdığını belirtir. İnkılâp, bulunulan durumdan daha üstününe geçmektir, körü körüne değişim değildir. Bu anlamsal farktan dolayı da düzeni devrim değil, inkılâp kuracaktır (Kısakürek, 1985).

Türkiye'deki sağ görüşün temeli İslamcılık, Muhafazakârlık ve Milliyetçiliktir. Necip Fazıl, Büyük Doğu Dergisindeki yazıları, özellikle Milli Türk Talebe Birliği ve milliyetçi- muhafazakâr düşüncedeki kurumlardaki söyleşileriyle davasındaki mücadeleyi sürdürmüş; bu sayede muhafazakâr siyasi kültür de ideolojisini üretmiştir. Bu noktada da Necip Fazıl, "üstad" sıfatıyla bir kanaat önderi olarak muhafazakârların kimlik kazanmasında etkin rol almıştır. Necip Fazıl, muhafazakâr kesimin içinden gelmemesine rağmen muhafazakârlara kim olduklarını ve ne olmaları gerektiğini öğreten bir kanaat önderidir.

Davasında savunduklarında ve karşı çıktıklarında keskin bir çizgisi olan Necip Fazıl'ın ideolojik yaklaşımı aşağıda Tablo1.4.'te özetlenmiştir (Akın, 2014) :

Tablo 1.4. Necip Fazıl'ın Davasında Savundukları ve Karşı Çıktıkları

Savundukları	Karşı Çıktıkları
İslam	Yahudilik
Osmanlı Devleti	Masonluk
II.Abdülhamit	Tanzimat
Ruhçuluk	İttihad ve Terakki
Sağcılık	Solculuk
Doğu	Bâb-ı Âli
Türk milliyetçiliği	Batı taklitçiliği
Tasavvuf	Komünizm
Yerlilik	CHP
Adnan Menderes	İsmet İnönü
	Köy Enstitüleri
	27 Mayıs İhtilali

Kaynak: Akın, 2014, s.36

Büyük Doğu, Ağaç ve Borazan adlı dergileri çıkaran Kısakürek'in kamuoyuna verdiği ideolojik mesajlar dergiciliğinde de açıkça ortadadır. 1943-1978 arasında yayınlanan Büyük Doğu Dergisi, bu ideolojik yaklaşım sebebiyle on beş defa kapatılıp açılmış, şaire 1949 yılında Büyük Doğu'nun 70. sayısında yayınlanan "24 maddede 24 yıl" başlıklı yazısı nedeniyle hakkında rejimi kötülemek suçundan dava açılmış ve dergi 1978'de beş sayı çıktıktan sonra tamamen kapatılmıştır.

Kısakürek, Büyük Doğu dergisini çıkarmaya başladığı dönemde kendi deyimiyle *"sanatının muhtaç olduğu toplumu yoğurma heyecanı ve sosyal mücadele ruhu"* (Kısakürek 2005, s.26) içinde hareket ettiğini belirtir. Büyük Doğ Dergisindeki yazıları nedeniyle *"Dini tezyif, memleket dahilinde teşekkül etmiş iktisadi, hukuki, siyasi, idari rejimleri devirmek yoluyla propaganda", "Sır" piyesiyle "milleti kanlı ihtilalae teşvik"* (Kısakürek 2005, s.26-28) suçlarıyla adli takibat altına alınmıştır. Büyük Doğu, edebî olması yanında aynı zamanda da dinî ve siyasi bir dergi niteliği taşır. Dergi, adını şairin Türk milli marşı olarak nitelendirdiği Büyük Doğu Marşı'ndan alır. Toplamda 512 sayı çıkan dergi, polemikleriyle de ünlüdür. Kısakürek'in 1947'de kısa süreli olarak çıkardığı Borazan adındaki dergi de siyasi ve toplumsal eleştirilerin yer aldığı bir yayın organı olmuştur (Okay, 1987).

Necip Fazıl Kısakürek, muhafazakâr milliyetçilik konusunda etkili isimler arasında yer almış ve Türk'ü Müslümanlığından dolayı benimseyip, sevip, değerlendirecek

> bir milliyetçilik anlayışı ortaya koymuştur. "Türk, Müslüman olduktan sonra Türk'tür!"sözleriyle de bu fikrini vurgular. Kurduğu *Büyük Doğu* dergisiyle 1943 yılından itibaren muhafazakâr milliyetçilik ideolojisinde büyük rol oynar. Büyük Doğu dergsi; Türk milletinin mefkure eksikliği içinde olduğunu ve bunun giderilmesinde dokuz anahtar gerektiğini yazarak bunları; Ruhçuluk, Ahlakçılık, Milliyetçilik, Şahsiyetçilik, Cemiyetçilik, Keyfiyetçilik, Nizamcılık, Müdahalecilik ve Sermayede Tahdit olarak topluma aktarır (Kılıç 2007, s.129).
>
> *Büyük Doğu*, en mühim köşelerinden biri olan İdeolocya Örgüleri'nde bir gün kendi poetik davasını ele aldığı zaman her şey belli olacak.Şiir, en büyük davalarımıza bağlı, en haşmetli meselelerimizin başlıcası. Fikir yüzüğümüzün merkez taşlarından biri (Okay 2013, s.158-159).

Büyük Doğu düşüncesi, Kısakürek tarafından *İdeolocya Örgüsü* adlı eserde detaylı olarak açıklanmış ve "Büyük Doğu" adının; "doğuş hadisesine bağlı olduğunu ve Şark dünyasına işaret" ettiğinin altı çizilmiştir:

> Bu isim, sadece doğuş manasına kabuğunu çatlatan tohumun kıvılcımlı nefesiyle pembeleşmiş bir ufuk üzerinde, asıl Doğu âlemini, kubbe ve servi, saray ve künbed, kemer ve harabe, bütün dış çizgileri ve iç nakışlarından kucaklamakta. (…) En doğrusu, Doğu'nun doğuşu (Kısakürek 1986, s.7).

Necip Fazıl, Büyük Doğu'yu; vatanın sınırlarıyla çevrelenmiş bir ruh ve keyfiyet planı içinde aradığını belirterek bunu içimizdeki ruhanî bir sefer olarak nitelendirir.Kısakürek'e göre geçmişte hem Doğunun teknesinde yoğrulan hem de Osmanlı Döneminde Doğuyu teknesinde yoğuran hamurumuz bugün öz cevheriyle yabancı cevherler arasında buhrana düşmüştür ve bu bağlamda Tanzimat döneminden beri devam eden inkılapları "sahte inkılaplar" olarak ifade eden şaire göre Büyük Doğu, hem mana hem de maddedir ve İslâmiyet'in emir subayı olarak görülür. Büyük Doğu'yu, ülküsü çerçevesinde senfonik bir orkestraya benzeten Kısakürek;

> Bu senfonya, BÜYÜK DOĞU'nun dünya görüşünden ve bu dünya görüşü, sadece saf ve gerçek İslâm ruhunun dünü, bugünü ve yarını, hakları, hakikatleri ve

> tecrübeleriyle bütün Doğu ve Batı dünyasını kucaklamış olan davasından ibarettir(Kısakürek 1986, s.11), sözleriyle açıklar.

Muhafazakâr kesimin sözcüsü olan Necip Fazıl, milliyetçilik ile İslam bağını kurmuştur. Kısakürek, dizelerinde "Öz vatanında garip, öz vatanında parya" olarak ifade ettiği Anadolu halkını uyanışa ve davalarında mücadeleye çağırmaktadır (Akın, 2014). Bu düşünceyle Haziran 1949'da Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmuş, 1965'te kurduğu Büyük Doğu Fikir Kulübü nedeniyle de "din esasına dayalı cemiyet kurmak" suçundan yargılanmıştır. Büyük Doğu Yayınevi ise 1970'lerin ilk yarısında kurulur.

Ahmet Kabaklı, Necip Fazıl'ın edebiyatımızda Abdülhak Hamit'yen sonra felsefî duyuşu şiirde yaşatan bir isim olduğu görüşündedir. Kültür Bakanlığı ve Türk Edebiyatı Vakfı'nın 1980 yılında Sultanüşşuara (şairler sultanı) ödülü verdiği Kısakürek, eserlerinde dinî ve millî fikirleri işlemiştir. Çağdaş bireyin buhranlarını işleyen Kısakürek, çözümün İslâm'da olduğu vurgusunu yapar (Kabaklı, 2005). Kabaklı, bu durumu şu sözlerle değerlendirir:

> Necip Fazıl, inançların ve irfanın talan edildiği, bize mahsus değerlerin kötülendiği, dine, tasavvufa hor ve yasak gözüyle bakıldığı bir zamanda, millî ruhun cevherini bulmuş ve sımsıkı sarıldığı o cevherin üzerine inanılmaz bir şiir inşa etmiştir (Kabaklı 2005, s.35).

Kısakürek, aynı törende yaptığı konuşmasındaki sorgulamasıyla toplumun içine düştüğü buhranı ve ideolojik görüşünü açıkça ifade eder:

> Ne korkuyoruz! Üzerimizden bir sam yeli estirildiğini, bu yelin her sahada bütün millî kabiliyetleri kavurduğunu, sonunda bizi zaman ve mekân dışına ittiğini ve her şeyi bir çıkartma kâğıdı taklitçiliğinden ibaret bıraktığını haykırmaktan ne korkuyoruz? (…) Ben, taş kafalı komünistlerin, köksüz ve başıboş liberallerin, kanser virüsü Siyonistlerin, iç tahrip ajanı devrimcilerin ortaklaşa düşmanı olduğu ve sistemli şekilde ademe mahkum ettiği, okuma kitaplarından ismini kazıdığı fakat buna rağmen meltemler, ürpertiler, zelzeleler sermeyi ve etrafına çelikten bir genç hisarı çekmeyi gaye edinmiş ve tam 44 yıl tek derece yön değiştirmemiş belalı adamım ve bedbaht olduğum kadar mes'udum (Kabaklı 2005, s.111-113).

Eserlerinde Türk-İslam âleminin kurtuluş ideolojisini ortaya koyar. Kısakürek'e göre Batı, Doğu'yu kendine özendirerek davasından uzaklaştırmak ister. Oysa Kısakürek; sosyalizm ve kapitalizmin ortaya koymak istediği sosyal adaletin de hakkı yedirtmeme iddiasının da demokrasinin de sürekli bir arayış, keşif ve ilerleme olan inkılabın da zaten İslam'da var olduğunu ortaya koyar (Ekiz, 1982). Necip Fazıl'a göre Batılı burjuva sınıfı, Doğu toplumunu; mazide yaşayan, ilim ve eleştiriden uzak, sadece dine inanan ve ispat amacı olmayan, akılcılıktan uzak görmektedir ve şair elbette bunun aksini ortaya koyar ve her şeyin, ruhumuzun Doğudan geldiğinin altını çizer. Doğunun maddeye, Batının da ruha sırtını çevirdiği fikrindedir. Ruh da mucize de şiir de Doğudadır. Kudüs'ün ve Kâbe'nin Doğuda olması sebebiyle tüm insanlık yüzünü Doğuya dönecektir. Batının yaşadığı bunalımın 19.yüzyılın sonunda, bizde de Tanzimat Fermanı sonrasında başlayarak su yüzüne çıktığı düşüncesindedir. Tanzimat sonrasından başlayarak ortaya çıkan Batı hayranlığını eleştirir (Kısakürek 1986). Kısakürek, Batılılaşmanın millî kimliğimize dair olumsuzluklar içerdiğini öne sürer. Ona göre toplumumuzda üç önemli devir vardır:

1. Tanzimat'a kadar gelen bozgun ve çürüme devri
2. Tanzimat'tan Meşrutiyete, hatta Cumhuriyete kadar taklit ve özeniş devri
3. Cumhuriyetten bugüne kadar ana ruh kökünü büsbütün kurutma devri (Kısakürek 1977, s.40 : akt.Ekiz 1982, s.35).

Marks ve Engels'in fikirlerini ve Batıdaki metafizik düşmanı felsefe okullarını da eleştiren Necip Fazıl, Rusya'yı fikirde, Amerika'yı da yaşayışta maddeci olarak görür. Ona göre bu bir ucuzculuktur ve Doğuda da bu sebeple ucuzcular türemiştir. Komünist ideolojiyi, Batılı aydınların gerçekleştirdiği, toplum düzenine yönelik intihar gibi bir ihtilale benzetir. Doğuyu da özellikle Servet-i Fünûn edebiyatını ve siyasette de İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni ucuzcu olarak sıfatlandırarak 1.Dünya Savaşı sonrasında görülen Türkçülük hareketini, dinin yerine yeni bir heyecan olarak görülmesi dolayısıyla eleştirir. Tanzimat döneminden beri bizde fikir adamı yetişmemiş olduğu kanaatiyle kopyacı bir Avrupa ucuzluğu içine düşüldüğünü belirtir ve Tanzimat'ı bir Mason inkılabı olarak görür (Kısakürek 1986). Ona göre;

> Cumhuriyet ise tek cümle halinde o çığrın ismidir ki artık Türk'ü mekân planınca tasfiyeye gelen Batı dünyasına karşı bu millet, binlerce yıllık bir tarihin asil vârisi sıfatıyla şahlanmış,tam o anda millî kurtuluş iradesini şahıslandırabilmiş, sadece mekân planında kurtuluşunu idrâk etmiş ama zaman yani ruh planında Garbın daha maharetli fakat daima satıh üstü kopyacılığından başka bir oluşa şahit olamamış, maddesini Batının pençesinden kurtarabilmesine karşılık, ruhunu topyekûn, muhasebesiz ve murakabesiz, Batı üstünlüğü ukdesine teslim etmiş, büyük hamlesinin sanat ve ideolocyasından öksüz yaşamış ve ruh planının belli başlı bir zümre elinde harap edildiğini görmüştür (Kısakürek 1986, s.69-70).

Necip Fazıl'a göre Kurtuluş Savaşında milli kurtuluş heyecanıyla ayağa kalkılmış ama sonrasında ayakta kalmanın manevi adımı atılamamıştır. Türk milleti, Batının kapitalist, emperyalist yapısı karşısında adeta av olmuştur.

İdeolojisi nedeniyle hakkında açılan birçok davanın yanı sıra 1952 yılında Vatan Gazetesi yazarı Ahmet Emin Yalman'a yapılan suikast teşebbüsünde azmettirici görülerek meşhur savunmalarını yapmıştır. İdeolojik davasındaki mücadelesini ömrünün sonuna kadar şiirleriyle, konferanslarıyla, partisi, basını, hocası ve arzu ettiği gençlik ile birlikte sürdürür. Kısakürek, Demokrat Parti'yi ve Adnan Menderes'i siyaset sahnesinde yer aldıkları günden itibaren ülkenin tek umudu olarak görmüştür.1960 ihtilali sonrasında hapse mahkum edilen Kısakürek, 1,5 yıl hapiste kalıp 18 Aralık 1961'de tahliye olduktan sonra içinde bulunduğu durumu şu sözlerle sorgulamış ve davasına kaldığı yerden yine kalemiyle devam edeceğini belirtmiştir (Kısakürek, 2005).

> Bir mısraı bir millete şeref vermeye yeter"… Bu söz benim iman tarafım henüz belli değilken, o hengâmede, bugünkü düşman cephesinin en kodaman kalemlerinden biri tarafından hakkımda kondurulmuş teşhistir. Yarabbi; nezdinde kendimi en aşağı müminlik mertebesinin ancak ayak tozlarını silmeye memur bir dereceye bile layık görmeyerek böyle bir iddiadan bile kemiklerim ürpererek kaydediyorum. Sadece senin dininden, hak olan yolundan, tek olan kapından nefret ettikleri için nefret edilmek bana ne muazzam payedir! Bu payeyi bana sen, hayatım ve bütün insanların hayatı gibi meccanen, yoktan, tek liyakat ve istihkakım olmadan verdin ve benim ağzımla değil, düşmanlarımın lisanıyla izhar ettin. Artık ben nasıl susabilirim (Kısakürek 2005, s.44).

Necip Fazıl Kısakürek'te fikir çilesi ve fikri etkili kılan öfke görülür. Orhan Okay, Necip Fazıl'ı tahlil ettiği *Bir Fikir ki Sıcak Yarada Kezzap* adlı yazısında onun tek parti devride düşüncenin de tek olmasını isteyen bir baskı altında dahi fikirleriyle kitleleri ardından sürüklediğini ortaya koyar. Kısakürek'in düşüncelerini ve davasını şiirlerinde, meydanlarda, salonlarda görmek mümkündür. Necip Fazıl, özlediği niteliklerde bir neslin yetişmesi için mücadele eder. 1963 sonrasında konferanslarıyla göz önünde olan şair, Aydınlar Ocağı'nda verdiği ilk konferanstan sonra bir dizi konferansla halkın arasında davasını anlatmaktadır (Ekiz, 1982).

Kısakürek, gençliğe İslam kültürünü vermekten sorumlu olunduğunun da altını çizer ve *Gençliğe Hitabe*'sinde nasıl bir gençlik istediğini açıkça anlatır. Buna göre Necip Fazıl; gençliğin, kendisine bırakılan toplumsal emanetlerin şuuruna varmış, çağın ruhu helâk eden planlarını görüp bunlardan ve taklitten, çürümeden uzak olan, mukaddes emanetin hesabını sorabilecek kuvvette, "dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, öcünün davacısı", Hakk'a inanan ve"hakimiyet hakkındır" hasretiyle hareket eden bir gençlik arzu eder. Kısakürek, içine düştüğü buhranı yenemeyen Batının bulamadıklarını bularak toplumsal hastalıkların şifasını keşfedecek, hakikatin İslamiyet'te olduğunu tüm dünyaya gösterecek, davasının bilincinde, nefsine yenik düşmeyen,gerçek Müslümanlığın nasıl olduğunu gösterecek, 'ne idüğü'nü ve 'nasıl'ını gösterecek bir gençlik ister. *Gençliğe Hitabe*'nin tam metni Ek 2'de yer almaktadır.

Kısakürek için en önemli sorun ruhun unutulmasıdır. Son 50 yılın en büyük hastalığının ruhun unutulması, bunun sonucu olarak da Allah'ın unutulması olduğunun altını çizer. Ona göre bugün yaşanan felaketin sebebi, unutulan ruhun aldığı intikamdır. Bu konudaki teşhisin Batılı gözünde de aynı şekilde olduğunu bir İsviçre gazetesinden alıntıyla da gösterir. Söz konusu gazetenin, 2.Dünya Savaşı döneminde Türkiye'ye girmesi yasaklanmıştır. Gazeteden şairin altını çizdiği bölüm şöyledir:

> Bugün bir halk ihtilali için her sebebe malik bulunan Türkiye'de buhran, ne siyasi, ne idari, ne içtimai, ne ahlaki, ne iktisadi, ne de ilmîdir; sadece ruhî..Türkiye bir psikoz, ruh hastalığı içindedir (Kısakürek 1985, s.108).

Kısakürek, Allah'ın dışındaki her şeyin fâni ve bâtıl olduğu fikriyle insanın Tanrı'nın sırlarını araması gerektiği düşüncesindedir. Ancak bu sayede ruh, donmaktan kurtularak canlı, dinamik kalacaktır. Hedeflerinin İslâm'ı donmuş ruhlardan temizlemek olduğunu da ortaya koyan şâir, davanın İslâm'ı icad etmek değil, keşfetmek olduğunu ortaya koyarak insanı yeniden imal eden mutlak bir inkılabı tarif eder. Necip Fazıl, halkı; içi neyle doldurulursa onu verecek bir kap olarak görür. Ona göre halk değil Hakk ve ona bağlı kalabalıklar vardır. Hâkimiyetin Hakk'ın olması, halkın da Hakk'a tabi olması sebebiyle devletin ancak bir İslâm ülkesinde gerçekten halkın müessesesi olduğunu söyler. Ülkede Tanzimat Fermanı'nın ilanı sonrasında köksüz hale gelindiği, fikirden uzaklaşıldığı, bir ucuzluk hareketinin başlatıldığı, Tanzimattan bugüne yapılan her şeyin kendisi için değil, İslam'a karşı olduğu için yapıldığıgörüşündedir.Laikliğin bize göre gerçekçi olmadığı, İslâm ile laikliğin bir araya getirilemeyeceği görüşünde olan şairin laiklik tanımı şöyledir:

> Laiklik, Batı'da hezeyan münadisi olan papazın akıl muvacehesinde imtihana çekilmesi ve Allah'tan hiçbir şeriat temsil etmediği için akılla halledilecek meselelerde yani devlet nizamında boy göstermekten uzaklaştırılması hadisesidir.(…) Laiklik iyidir, kötüdür sözü yok. Yalnız bize tatbiki kabil midir? Onu soruyoruz (Kısakürek, 1985, s.27-28).

Necip Fazıl'a göre sosyalizm, ucuzdur zira mülkiyetin toparlanması, zenginden alınıp fakire verme ve âdilâne dağıtmanın yaradılış kanununa ters olduğu görüşündedir. Şâir, sosyalistlerin; mülkiyetin hırsızlık olduğunu ifade etmeleri karşısında asıl hırsızlığın ruhun ve idrâkin hırsızlığı olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle de Türkiye'de bir dönem İslam sosyalizmi adı altında birtakım görüşlerin ortaya konulmasına oldukça tepkili olan Necip Fazıl, İslâm'da hem mülkiyetin hem de yardımın varlığının ve "ne seninki senin, ne benimki benim; her şey Allah'ın" zihniyetinin hakikat; zekâtın da kapitalin temizlenmesi olduğunun altını çizer. Komünist sistem içinde işçinin dayanak aleti olan makineyi de sorgulayan Necip Fazıl, bu noktada Nâzım Hikmet'in fikirlerini de şâirin *Makineleşmek*şiirinin dizelerinden yola çıkarak eleştirir.Fütürist akımın ve Mayakovski etkisinin açıkça görüldüğü şiirde Nazım Hikmet, geleceği ve gelecekteki insanların niteliğini ortaya koyarak uçsuz bucaksız bir teknolojik ilerlemeyi ortaya koymuştur. Buna karşın

Necip Fazıl'a göre; makine ilahlaştırılmış ve ona mahkum olunmuştur. Kısakürek, hem kapitalizmi hem de antikapitalizmi getirmesini eleştirir. 1.Dünya Savaşı'nın tüm muvazeneleri bozduğuna dikkat çeker.Şair, daha sonra komünizmin sanayi ülkelerinde değil de Rusya'da ortaya çıkmasını tuhaf bulur ancak bunu da Rusya dışındaki ülkelerde zehrin panzehrinin de bulunduğunu fakat Rusya'da panzehrin olmadığını belirtir.Komünizmin temelini 1.Dünya Savaşı'nın hazırladığı görüşüyle Necip Fazıl, sentez düzeyinde bir idrakten uzaklaşılmasını da eleştirmiştir (Kısakürek, 1985).

İslam'ın hiçbir şeyin himayesine girmediğini tam tersi her şeyi maiyetine aldığını ve çağı, İslam idrakine söyletmek görüşünü ileri süren Kısakürek, tek yolun dine dönmek, tek dinin de İslam olduğunu düşüncesindedir ve bunu birçok şiirinde de açıkça belirtir:

Sakarya Türküsü'nden

...
Yol O'nun, varlık O'nun gerisi hep angarya
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk Sakarya!

Marksistlerin, dinin insan ruhunu fakirleştireceğine dair sözlerini eleştiren Hilmi Ziya Ülken bu hususta şöyle der:

> İnsan cemiyetlerinin yarattığı birçok büyük eserlerve birçok manevî değerler dinlerin içerisinden doğmuştur. Dinî hayat insanların bütün kolektif ruhî hayatim, üstün manevi değerlerini beslemektedir.Dinin kuvvetli devirlerinde, kültür de kuvvetlidir. İlim zihniyeti din ile düşmandeğildir. Gerçek ilmî zihniyet, insani dine götürür (Ülken 1981, s.74-75 : Akt. Avcı, 2013).

Necip Fazıl, Türk toplumunda; Tanzimat'a kadar çürüme devri, Tanzimat döneminden Cumhuriyet dönemine kadar taklit dönemi, cumhuriyetin ilanından bugüne kadar da ruhun kökünün kurutulduğu üç devir yaşandığını düşünür. Batı dünyasının egzistansiyalizm vs. gibi akımlarla bunalımını isimlendirebildiğini ancak Türk toplumunda bu adlandırmanın, teşhisin dahi yapılamadığını ileri sürmüştür. İçinde bulunulan devri, idrakin ortadan kaldırıldığı bir dönem olarak görür.

Necip Fazıl, yüzyıllar boyunca Osmanlı'nın İslam tahtını temsil ettikten sonra yaşanan ülke manzarasından memnuniyet duymadığını sık sık dile getirir. II. Dünya Savaşı sonrasında tüm dengelerin bozulduğu düşüncesindedir.1943 yılı ve sonrasında yaşananların gençliğe olumsuz nitelikler kazandıran tohumları attığı görüşündedir. Allah demenin bile yasaklandığı dönemlerden eleştiriyle söz eden şair yine ümitsizlik içinde değildir ve ümidi, İslâm terbiyesi ile yetiştirilecek nesillerde ve Büyük Doğu idealindedir. Tabutunu bu nitelikteki bir gençliğin taşıması arzusunda olan Necip Fazıl, gençliğin birleşip kenetlenmesini, fazilet sahibi bu gençliğin himmet ve rikkate ulaşmasını bekler. Komünistlerin manifestolarında yer alan proletaryanın birleşme isteği gibi kendisinin de Müslüman Anadolu gençliğinin birleşmesi arzusunda olduğunu söyleyen Necip Fazıl, ancak bu şekilde İslâmiyet'in ruhu kurtaracak gerçeğini dünyaya gösterebileceğimiz kanısındadır. Gençlerin tüm dünyaya bu tayfundan kurtulmak istiyorlarsa İslâm'ın gerçeğine, tüm dünyayı davet etmelerini ister. Şair, bu yolda Tanrı'nın yardımcı olacağına olan güçlü inancını da sık sık dile getirir.

Kısakürek'e göre komünizm; taktik ve istismar oyunlarıyla hüküm sürmüştür. Bu noktada Rusya'daki ihtilal sırasında da bu hareketi gerçekleştirmek amacıyla Lenin'in de düşman ülkelerle birlik içinde oluşunun altını çizen Necip Fazıl, komünizmin sanat eserleri üzerindeki yansımasına da değinerek Nazım Hikmet'in politik telakkisinin adeta demir bir balyoz gibi kafaya inen ve toplumu körü körüne aptallaştırmak isteyen nitelikte olduğu fikrindedir. Necip Fazıl'a göre insanlığın tarihteki en büyük işkencesi olan komünizmin gözü kara istismar dehası, imanla karşı karşıya gelene kadar ancak her şeyi yıkmaya muktedirdir. Kısakürek, komünizmde maddeci ahlakın varlığına değinmiş ve Sovyet yönetiminin sanayinin, bankaların, nakliyatın ve toprağın devletleştirilmesiyle var olduğunu belirtmiştir. Ona göre komünizm ahlakında maneviyat, mukaddesat yoktur hatta en hicapsız hayvandan daha hicapsız bir başıboşluk bulunmaktadır. Kısakürek, komünizmin sanatı ve bilimi dava lehinde bir araç olarak kullanmasını da eleştirir ve güzel sanatları da komünizm elinde davanın yalancı şahidi olan bir köle olarak görür. Komünizm, tüm dinleri bir hastalık olarak görmüş, bu hastalığın tedavi edilmesi arzusunda olmuştur. Hatta Karl Marks'ın "Din afyondur." Sözü, her tarafa asılmış, ihtilâlin başlangıcında birçok din adamı öldürülmüş, devlet bütçesinden din tahsisi kaldırılarak kiliselerden vergi alınmaya başlanmıştır. Komünizmde; milliyetçilik, dine ve aileye değer vermek ve

manevi değerlerin yeri yoktur. Necip Fazıl, komünizmi; insanı "basübadelmevtsiz (ölümden sonra dirilme)bir ölümle" ipe çeken üç ayaklı bir sehpaya benzetir. Ona göre sehpanın ayaklarını Engels, Marks ve Lenin oluşturmaktadır. Bu noktada Lenin'in bu batılın peşinde bir hareketle ihtilâli yapıp devleti kurduğu fikrindedir. Alman kolektivizminin de kurucusu olan Engels ve Marks'ın toplumun itikatlarından sıyrılarak Allah yoktur neticesine vardıklarını eleştirerek ifade eder (Kısakürek, 1985). Kısakürek'e göre komünizm, Rus köylüsünün derebeylerinden aldığı bir intikam halinde görülür.

Necip Fazıl'a göre bugün komünizm; haşin bir militarizme kaymış, millî Moskof hıncının tezgahı olmuş, teşkilatlı bir zümrenin tahakkümü halinde kendi kendinin kafiridir. Yöntemi, ülkeleri ümitsizliğe düştükleri noktada avlamak, çare olarak ortaya çıkmaktır.Şaire göre, komünizme karşı koyabilmek için önce onu tanımak gerekir.

Kısakürek, komünizmin önceleri cumhuriyetin yıktığı müesseselere karşı bir işbirliği kisvesi altında Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra faaliyete geçtiğini ortaya koyar. Ancak ülkemizde hemen kanun dışı sayılmış, hiçbir zaman tam bir varlık gösterememiştir.Necip Fazıl'a göre tek yönün sol olduğu görüşünde olanlar, demokrasiyi hasta, dini afyon ve milliyeti de köhne görmektedir.

1.3.1.2.2.Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirinin Sanatsal Özellikleri

Edebiyatımızın Cumhuriyet dönemi şairlerinden Necip Fazıl, hakikati arayan ve Tanrı yolunda hizmet etmek amacıyla eser veren, mütefekkir şair olarak eserlerinde ve yaşantısında Türk-İslâm kültür mirasına sahip çıkan bir sanatçıdır. Henüz 23 yaşındayken sanat çevrelerinin deha kabul ettiği "Kaldırımlar Şairi", şiirlerinin yanı sıra tiyatro oyunu, hikâye vb. değişik edebî türlerde eser vermiştir. Türk Edebiyatı Vakfı'nın 1980 yılında Şairler Sultanı seçtiği Kısakürek, 1982'de de yılın fikir ve sanat adamı seçilmiştir.Bu çalışmada, şiirlerindeki ideolojinin inceleneceği Kısakürek, şiir dışında eser verdiği diğer türlerde de ideolojisini ön plana çıkarmış bir sanatçıdır. Şairliğinin özelliklerini, *Şair* adlı şiirinde şöyle ifade eder:

Ben şairim, gaibi kurcalayan çilingir;
Canlı cenazelerin başında Münker-Nekir

Kısakürek'in ilk şiir kitabı 1925 yılında basılan *Örümcek Ağı*'dır. İlk şiirlerindeki aruz vezni denemelerinden sonra Kısakürek, şiirlerinde hece ölçüsü kullanmayı tercih etmiş, dizelerindeki ses, son derece başarılı bulunmuştur. Bu konuda Ahmet Haşim'in takdirini kazanır. Şiirlerinde derin bir felsefe, korkular, ölüm, metafizik unsurlar ve Tanrı yer alır. Şiirlerinde Bergson'a ve sezgicilik felsefesine yakınlığının izleri görülen şairin eserlerinde eşyaya karşı kaynağını sezgi felsefesinden alan bir zihinsel yaklaşım vardır (Okay, 1987).

Şiirlerinden seçmelerden oluşan *Çile* adlı şiir kitabında şairin poetikası da yer alır. Prof. Dr. Kenan Akyüz'ün Türk şiirinin en lirik şairlerinden biri olarak nitelendirdiği Necip Fazıl, ilk şiirlerinde Baudlaire, Verlaine, Rimbaud etkisi görülen şair, Arvasi'yi tanıdıktan sonra yaşadığı değişimin etkisiyle değişen şiir anlayışı itibariyle ilk şiirlerini yok sayar.Ona göre "şiir, derin bir çile"dir ve bu çilenin içinde bireyin nefis mücadelesi trajik bir biçimde yer alır. Şiirinde psikoloji unsurları, betimlemeler önemli yer tutar.1946 sonrasındaki şiirlerinde "toplumun nefsi ve biz" teması görülür. Şair; şiirlerinde sık sık kullandığı "ben" ifadesiyle bireyi, kendinde topladığı insanı; "biz" ifadesiyle de tolumu ifade eder. "Biz" temasının Büyük Doğu davası akabinde eserlerde yer aldığı bilinmektedir. O Büyük Doğu'nun, İslam davasının kaynağı olduğu düşüncesindedir. Şair, bu bağlamda ömrü boyunca toplumsal bozulmayla mücadele etmiş ve mazlum millet adına söz söylemiş, çökmüş bir toplumu kurtarmak adına çalışmıştır (Kabaklı, 2005). Ona göre; "Cemiyet, iç ve gizli hayatıyla uyur ve rüyasını şair görür ve sayıklamalarını şair zapt eder." (Kabaklı, s.47).Bireyin mücadelesi, nefis mücadelesidir ve ona göre "irade, köpek nefsin elinde"dir. Kısakürek, bireyin olduğu gibi toplumun da nefis sahibi olduğu düşüncesindedir ve bu da toplumu Allah yolundan uzaklaştıran ideolojilerdir (Kabaklı, 2005). *Hep O*adlı şiirinde nesf üzerine şöyle söyler (Kabaklı 2005, s.35):

Hep nefs çıkar karşıma ölüp ölüp dirilsem
İnsandan kaçmak kolay, kendimden kaçabilsem

"*Anladım işi; sanat Allah'ı aramakmış*" mısrasıyla Kısakürek'in şiir dönemleri, hayatındaki ruhsal değişimlere paralel olarak sınıflandırılırsa, "Genç Şair"

döneminden, yaşadığı buhranlardan sonra 1934 yılında hayatının dönüm noktası olan bir tanışmayla Abdülhakim Arvasi'yi tanıyarak eserlerinde; ölümü, ölümsüzlüğü, tasavvufu işlediği döneme uzanılacaktır. Hayatında karamsarlıklar, bunalımlar yaşayan şair, özellikle Paris'teki 1924-1925 yıllarında tam bir bohem yaşantı içindedir. Abdülhakim Arvâsî'yi tanıdıktan sonra düşünce dünyasında bir kırılma noktası yaşayan Kısakürek, Arvâsî öncesindeki ümitsiz, karamsar ve yalnız yapısını terk etmiş; böylece ruhî bunalımlardan kurtularak bohem hayatının yerini ulvî duygular almış ve Kısakürek Kur'an çizgisinde bir hayata sahip olmuştur (Çetin, 2014).

1934 sonrasındaki şiirlerinde dinî konular yer alan şair, bu tarihten sonra şiiri, "Allah'ın sır ve güzellik yolunda aranması işi" olarak görmüştür. Poetika'sında şairin işinin şuurunda olması, sorumluluklarını idrak etmesi üzerinde duran Necip Fazıl 'a göre şiir, toplumun geleceğiyle de ilgilenmeli, şiirde sosyal, fikrî, iktisadi meseleler bulunmalıdır. Ona göre şiir, okuyucu üzerinde bir afyon etkisi bırakır. Şairi, bu afyonu büyük bir hassasiyetle hazırlayan bir simyacı olarak nitelendirir. Bu bağlamda şairin, her sözcüğü bir hesaba göre seçtiğini öne sürer (Okay, 1987).

1974 yılında şiirlerini ayıklayarak *Çile* adlı kitabında toplayan Kısakürek, Abdülhakim Arvasi öğretisi sonrasında sanatında yaşadığı değişim sonrasında *Çile* eserini yayınladığında şunu söyler: *İşte şiir kitabım bu, hepsi bu kadar ve bu kitaba gelinceye dek başka hiçbir şiir bana, adıma ve ruhuma mâl edilemez* (Kısakürek, 2005, s.54).

Yaşamındaki bu büyük değişim tamamen şiirine, sanatına ve ideolojisine aksetmiştir. Şiirinde dönemsel olarak oldukça böyle büyük değişim görülen Necip Fazıl, İslami içerik öncesinde yazdığı şiirleri geride bırakmış, şiirin amacının Allah'ı aramak olduğunu ortaya koyarak bu bağlamda eser vermeye başlamıştır (Aksoy ve ark., 1996, s.150).

Necip Fazıl, şiir teorisini ortaya koyduğu poetika yazılarını 1934 yılından itibaren Büyük Doğu Dergisinde yazmaya başlar. Şiir sanatı üzerine teoriler anlamıyla şiir alanında bir terim olarak kullanılan "poetika" sözcüğü, daha eski dönemlerde üzerinde şiir dışında güzel sanatlar, güzelliğin felsefesi gibi anlamları da barındırmaktaydı. Bu bağlamda şiirin teorisi, estetiği ve felsefesi anlamıyla kelimeyi

dilimize bir terim olarak yerleştiren Necip Fazıl'ın poetikası; şiiri müşahhastan mücerrede götüren çizgidedir. Onda daha önce Orhan Veli ve arkadaşlarında yahut Ahmet Haşim'de görülen "tepki poetikası" Kısakürek'te görülmez. O'nda ne Orhan Veli'nin pozitivist temelleri ne de Ahmet Haşim'in müphem ve karanlık yapısı görülür. Şiirindeki yenilikleri, kendinden önceki şiirden gelen estetik üzerine inşa etmiştir. Poetikasının temelinde mistik bir kaynak yer alır (Okay, 2013). Necip Fazıl, poetikasında şiir ve cemiyet hususundaki düşüncelerine de yer vermiş, şiir-toplum ilişkisini, ideolojik görüşü ve sanat anlayışını birleştirerek değerlendirmiştir. Ona göre şiir adeta toplumun rüyasını anlatan bir rüya tabiri kitabı gibidir ve aynı zamanda şiir de toplumun tarihini, geçmişini içeren, geleceğe dair haber veren bir rüya gibidir. Kısakürek, şiirin bireysel nitelikte olduğu düşüncesinde değildir. Ona göre şiir, toplumun hem duygu hem de düşünce dünyasını araştıran ve kontrol eden başlıca merkezdir. Bu bağlamda da şiiri de şairi de toplumun gerçek duyurucusu olarak görür.Necip Fazıl Kısakürek, şairin hayata karşı görev ve sorumluluklarını açıkça dile getirdiği poetikasında herkesin dünyaya Allah'ı arayıp bulmaya geldiğinin altını çizerek şairin de Allah'ın sırlarıyla çevrili olduğunu, görev ve sorumluluğunun da Allah'ı aramak olduğunu belirtir (Okay 1987).

Görülüyor ki şair, üzerine düşen görevi yerine getirdiği sürece varlık gösterebilecektir. Kısakürek'e göre şairin ideolojik dünya görüşünü aktarmaktaki en büyük sorumluluğu Tanrı'yı aramaya yönelik noktada bir toplum oluşturmakta yatar.

Sanatta hedefinin, düşmanı olduğu sanat telakkileriyle mücadele etmek olduğunu, kendi sanat telakkisinin ruhçu, kaliteci, anti materyalist bir sanat alemi kurmak olduğunu ifade eden Kısakürek, "ulvi hastalık" olarak isimlendirdiği metafizik sancıdan zevk alır (Ertaş, 2008). Kısakürek, şairi; bir milletin sanatını tarihten bugüne taşıma sorumluluğuyla milletinin kültürel değerlerini bilen ve memleket meselelerine duyarlı olan nitelikleriyle tanımlar. Necip Fazıl'a göre; *"Şair, evinin, kılığının, sokağının nizamından, insan, cemiyet ve her türlü dünya nizamına kadar bütün merkezleriyle hayatı kucaklayan bir kürsü sahibidir"* (Ekiz 1982, s.41). Yine onun bir başka tanımında; "şair, his cephesinden daha ilk nefeste vecd çözülüşleriyle yere seriliveren bir afyon tiryakisi; fikir cephesinden de bu afyonu esrarlı havalarda hazırlayan ve tek miligramının tek hücre üzerindeki tesirini hesaplayan bir simyacı" olarak betimlenir. Şiir; *"eşya ve hadiselerin en mahrem nahiyesini tutarak ve*

nispetlerini bularak mutlak hakikati arama işi" dir (Alkan 1995, s.444-445). Bu noktada da şiir, mutlak hakikati aramakta fevkalade sarp ve dolambaçlı fakat kestirme ve imtiyazlı keçi yoludur (Okay 1987, s.144). Kısakürek, his ve fikri şiirin ana unsurları olarak görmektedir ve "tehassüs edası şekline bürünmüş gizli fikir" şiirin temel unsurudur.

Kısakürek, şiir-toplum ilişkisinin çerçevesini genişletmiş, sanatın dünyaya açılan noktalarına doğru yol alarak şairin toplumsal işlevi üzerinde durmuştur. Ona göre şair, "en mahrem fikri şiirden ve en has şiiri fikirden süzmeye başlayınca" toplum için bir kanaat önderi niteliği taşır (Kolcu 2009, s.50). Şair; " *...evinin, kılığının, sokağının, nizamından insan, cemiyet ve her türlü dünya nizamına kadar bütün merkezleriyle hayatı kucaklayıcı bir kürsü sahibidir"* (Kolcu, 2009, s.55).

Ona göre toplumla ilgisini kesen, bağını koparan sanatçı, "fildişi kule"deki sanatçıdır. Bu kule, sanatçının bireyselliğini ifade eder ve fil dişi kuledeki sanatçı her zaman anlaşılamamaktan şikayetçidir. Oysa Tanrı, âlemi bilinmesi için yaratmıştır ve bu noktada da "hayat" için sanatçı, fildişi kuleden dışarı çıkmalıdır (Okay, 1987). Necip Fazıl, kendi ifadesi ile kendini "fildişi kuleden kendisini azat ederek" toplum meselelerine eğilmiş toplumun ve inandığı davanın savunucusu olmuştur. Bunu şöyle ifade eder:

> Bence şiir, nemli havalarda romatizması tutan hastalar misali, basit duygu tablolarına karşı küçük his mırıltıları koparmak değildir, ebedi meçhuller caddesinde mutlak hakikat arayıcılığı ve üstün idrak işi olduğu için haysiyetlice yerine getirmek şartıyla, şairi, cemiyet davalarında büyük selahiyet kabul ederim (Kısakürek 1968, s.40: Akt.Ekiz 1982, s.30).

Kısakürek'e göre dinin olmadığı yerde hiçbir şey olamayacağı gibi sanat, dolayısıyla da şiir de yoktur. Din, sanatın nizamını oluşturur ve dine göre kodlanan evrensel eylemler sanatçının besin kaynağıdır zira gayesi mutlak hakikati aramak olan şiir, din temeline ihtiyaç duyar. Şairin olmadığı bir toplumun adeta elektrikler kesilmişçesine karanlıkta kalarak söneceği fikrindedir. Şiiri, mânâ halinde Allah dilencilerinin en güzeli olarak görür ve bu bakış açısıyla şair, *"Allah'ın mahrem ülkesi meçhuller*

diyarının derbeder seyyahı"dır (Kolcu, s.59). Kısakürek, mutlak hakikati arama amacındadır. Ona göre hakikati bulmak ve bunu topluma, özellikle de gençliğe anlatmak lüzumludur. Gençleri, toplumun geleceğinin teminatı olarak görür ve davasının tüm topluma Anadolu'daki en ücra köyden, şehrin en lüks semtine kadar öğretilmesini arzu eder. Toplumdaki çürümeyi anlatan şair; ayna ve zaman motiflerini sıklıkla kullanır (Ekiz, 1982). Necip Fazıl Kısakürek, şiirde estetik değerlere bağlı kalınması düşüncesindedir. Ona göre şiir, yaşadığı toplumla ilgilidir ve estetiktir. Şiirde amaç, hakikati aramaktır ama tek hedef, bu değildir; güzellik ve heyecan da unutulmamalıdır. Şiirin yapısında remzî ve sırrî yani sembolik ifade de esastır. "Remzî ve sırrî" ifadeyi Necip Fazıl, şiirin amacı bir şeyi bildirmekten çok, bir şeyi saklamaktır diyerek ifade eder. Onun sözleriyle; "*Sıkı bir defne ormanının ortasına bırakılan bal dolu fağfur kavanoz gibi mânâ, şiirin yaprakları arasına gizlenerek her göze görünmez*" (Okay 2013, s.188).

Kısakürek, bilinçaltına ait unsurları zengin bir imgeyle ortaya koyar. Örneğin şiirlerinde kullandığı "baş" imgesiyle bireyin toplumla ve var olan kurulu düzenle yaşadığı uyuşmazlıklardan ortaya çıkan çatışmayı işler. Sık kullandığı "ayna" imgesinin kendi ruh dünyasının yansıması olduğu ve benlik parçalanmasını anlattığı görülür. "Kaldırımlar" şairi olarak ünlenen Necip Fazıl, kaldırım imgesiyle şiirde yalnızlık, korku, insan, anne vb. düşündürmüştür. Büyük Doğu imgesiyle Doğu medeniyetini yüceltmiştir. Madde-ruh ve modernite ile metafizik arasındaki çatışmayı imgeleriyle şiirlerinde dile getiren şair; madde ile ruh arasındaki tezatla bireyin ruhsal dönüşümünü anlatmıştır (Karabulut, 2015). 19. yüzyıldan bugüne pozitif bilimlerin toplumların manevi boşluğa düşürdüğünü, bunalıma sevk ettiğini ve bu boşluktan şiir sayesinde kurtulmanın mümkün olduğunu düşünmektedir.

Necip Fazıl; his ve fikir olmak suretiyle şiirde başlıca iki unsur bulunduğunu, bu bağlamda da şiirin "üstün idrâk" olduğunu söyler ancak fikir, bürünebilmiş/gizli olmadır. Kendisine sorulan "Şiir ölüyor mu?" sorusu üzerinde şairin 6 Ocak 1938 tarihinde Ulus gazetesinde yayınlanan açıklamalarının bir bölümünde şiir üzerine görüşleri şöyle yer alır:

> Şiir, insanlık tarihiyle beraber başladı. Yeryüzüne düşünce, ağlaya ağlaya Havva'sını arayan ve kendisini ona kavuşturması için Allah'a yalvaran Adem,

> insanoğlunun ilk şiir ihtiyacını temsil eder. (…) Bütün dünya, kafamızla ruhumuzun tezatlarını barıştıracak ve dünyaya yeni bir doğuş getirecek fikir adamını ve sistemini bekliyor. Bu yakındır. Ve bu sentezin sarayı kurulur kurulmaz bu sarayın sınırsız bir gül bahçesi halinde bir şiir platformasına oturtulacağı görülecektir (Sülker, 1994, s.186).

Ona göre şair, hem şiirin hem de kendi şiirinin felsefesini yapmak zorunda olan üstün bir insandır ve şairlikte ilhamın da tesadüfün de yeri olmadığına inanır. Şair, insanın kendini idrak etme niteliğini bilinçli olarak hayata geçiren kişidir. İlahi kaynaktan gelen bir gücün sahibi olarak gördüğü şairin, bu sebeple özel ve imtiyazlı olduğunu düşünür. Buna göre de şiir, Necip Fazıl'ın tarifiyle "Allah'ı sır ve güzellik yolunda aramak" olarak ifade edilir (Okay, 2013). Şairin ilahî idrak emanetini temsil ettiğini, bu anlayıştaki şairlerin topluma yön verebileceğini belirten Kısakürek'te bu noktada şiir;

> Şiir, bir cemiyetin topyekûn his ve fikir hayatını tefahhus ve murakabe eden başlıca rasat merkezidir ve ışıkları daima tam ve müstakil bir fert menşurundan süzüldüğü hâlde münhasır ferdîlikle hiçbir alakası yoktur (Kısakürek 1989, 487: Akt. Bozdoğan 2014, s.5).

Necip Fazıl, şiirin pozitif bilimlerle aynı hızda ilerlemesi gerekliliğinin altını çizer. Zira burada bir denge kurulamazsa toplumda da dengesi olmayacaktır. Necip Fazıl şiiri, Allah'ı sır ve güzellik yolundan arama işi olarak görür ve ona göre şiir de şair de dinden, imandan ayrı düşünülemez. Şiir, Allah'ı sınırsız bir arayış içindedir ve dayanak noktası da dindir. Necip Fazıl'a göre siyasi içerikli şiirlerin şairleri "kaba davulcular"dır. Devletin şairi de şiiri de teşvik etmesi gerektiği düşüncesindedir zira ona göre şiir, toplumun refahına katkı sağlayan bir sanat dalıdır. Şair de topluma karşı sorumluluğunun farkında olmalıdır (Bozdoğan, 2014).

Necip Fazıl; şiirde şekil unsurunu mânânın iskeleti olarak görmekte, şeklin şiirde vazgeçilmezliğinin altını çizmektedir. Ölçü de mistik ve büyüleyici yapıyı oluşturan unsurlardandır, şiirde şarttır ama kendini belli etmemelidir. Serbest şiire eğilim göstermediği şiirlerinde açıkça görülen Kısakürek, her zaman hece ölçüsüne bağlı kalmıştır. Uyak ve ölçü, şiirde dış şekil olarak düşünülürse iç şekli sözcüklerin,

dizelerin özenli terkibi olarak ifade etmek mümkün olacaktır ki bu, önemli bir unsurdur (Okay, 2013).Şiirlerinde söz tekrarlarını sık sık kullanır. Tekrar edilen söz gruplarıyla, işlenen fiil şiirde kuvvetle tasvir edilmektedir (Bozkaplan, 2015). Kısakürek'e göre, düşüncede toplumun önünde olanlar belagatte de öndedir. Şiir ilham perisinin kanatlarına bırakılamaz. Şair, sanatını ilimle ve fikirle besleyerek sanatı üzerinde düşünmelidir. Şiirde musiki ve nizam taraftarıdır ve serbest nazmın karşısındadır. Ona göre sanatta bütünlük içinde hem tebliğ hem de telkin olmalıdır. Kısakürek, Poetika'sında şairin toplumun ifade edicisi olduğu belirtir. Ona göre sanatçının, sorunları dile getirme görevi vardır. Sanatçıyı gelecekten sesler duyan bir antene benzetir. Sanatçı, mutlak hakikati arama ideolojisini sanatının merkezine almalıdır. Basit gündelik politikayı şiirin dışında gören Necip Fazıl, tamamen zıt dünya görüşlerine sahip olmalarına rağmen Nazım Hikmet'i sanatta üstün politikacıya örnek olarak gösterir (Ertaş, 2008).

Edebiyatımızdaki sanatsal toplulukları genel olarak başarısız bulan şair, Cumhuriyet dönemi edebiyatımızı da Türk fikir ve sanat hayatında buhran yaşanan bir dönem olarak görmektedir. Bu dönemin ses getiren şairlerinden Nazım Hikmet'i, Mayakovski'nin bir taklidi olarak görür ve eleştirir ancak onun deyimiyle Nazım Hikmet'in "inandığı batılın sonuna kadar fedaisi" olması onun güzel yönü olarak görülür ancak yine de ona göre Hikmet, sanatta ve fikirde derinlikten uzak, kaba bir taklitçidir. Hatta Mayakovski'nin çektiği fikri ızdırap sonrasında artık Lenin'e inanmadığını ifade ederek intihar edişini neden taklit etmediğini sorgulayan sert yaklaşımıyla Nazım Hikmet'i Mayakovski'nin taklitçisi olarak görür (Ertaş, 2008). O, muhtevası ve meselesi olamayan şiirin ayakta kalmasını mümkün görmez. Çağın problemlerinin çözümünü ruh inkılabında gören Kısakürek, şairi de bu bağlamda pozitif bilimlerin önünde görmektedir. Şiirin de diğer sanat dalları gibi devlet elinde kurumsallaşacağı fikrindedir (Kolcu, 2009).

1980 yılında Kısakürek'e "Şairler Sultanı" unvanının verildiği törende yaptığı konuşmada dönemin Milli Eğitim Bakanı Orhan Cemal Ersoy, Kısakürek'i dilimizi en güzel kullanan sanatçıların başında gördüğünü ve Necip Fazıl'ın, manalı şiirin en büyük temsilcisi olduğunu ifade eder. Yine aynı törende Kültür Bakanlığı Müsteşarı Prof.Dr.Emin Bilgiç de Kısakürek'in Türk şiirine millî ve Türk imanına dayanan bir damga vurduğunu belirtir (Kabaklı, 2005).

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN AMACI, ARAŞTIRMA SORULARI VE ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

2.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı; şiir türü aracılığıyla ideolojik mesaj aktarımının gerçekleştirildiğini, şiirin ideolojinin güçlü bir ifade aracı olduğunu ortaya koymaktır. Tezde bu bağlamda birbirine tamamen zıt ideolojilere sahip olan Türk edebiyatının iki önemli ismi Nazım Hikmet ve Necip Fazıl şiirlerindeki ideolojik mesajlar incelenecektir.Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik mesaj içerikli şiirleri; hangimesajları aktardıkları, ideolojik söylemin nasıl anlaşıldığı, ideolojinin yeniden üretilmesinde söylemin yeri bakımından ele alınarak betimlenecektir.

2.2. Araştırma Soruları

- Şiir, ideolojik mesaj aktarımında bir araç mıdır?
- İdeolojileri iki ayrı kutupta yer alan ve dönemlerinin kanaat önderi olan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirleri ideolojik mesaj içermekte midir?
- Nazım Hikmet'in şiirlerinde kamuoyuna nasıl bir ideolojik mesaj verilmektedir?
- Necip Fazıl'ın şiirinde kamuoyuna nasıl bir ideolojik mesaj verilmektedir?

2.3. Evren ve Örneklem

Çalışmanın karakterine uygunluğu sebebiyle Amaçlı Örneklem tercih edilmiştir. Buna göre;araştırmanın evrenini oluşturan Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın ideolojik içerikli şiirleri arasında Amaçlı Örneklem metoduyla toplamda 40 şiir örneklem olarak ele alınmıştır. Araştırmanın evrenini oluşturan şiirler, Ek 1'de tam metin olarak yer almaktadır.

Nazım Hikmet'in amaçlı örneklem yoluyla seçilen şiirleri, aşağıda belirtilen konular baz alınarak incelenmiştir:

- Emperyalizm karşıtlığından hareketle sosyalist ideolojiyi ve devrimi konu alan şiirler,
- Evrensel bakışla sömürülen halkların ve genel olarak insanların meselelerini konu alan şiirler,
- İktidarın icraatlarına karşı görüşleri konu alan şiirler.

Necip Fazıl Kısakürek'in amaçlı örneklem yoluyla seçilen şiirleri, aşağıda belirtilen konular baz alınarak incelenmiştir:

- Milli ve muhafazakâr ideolojiyi konu alan şiirler,
- İslamiyet'i ve metafizik konuları ele alan şiirler,
- Doğu-Batı meselesini konu alan şiirler.

Buna göre araştırmanın evreninden amaçlı örneklem yöntemiyle seçilerek betimlenmek suretiyle analiz edilecek toplam 20 adet Nazım Hikmet şiiri aşağıda Tablo 2.1'de listelenmiştir.

Tablo 2.1. Nazım Hikmet'in Örneklem Olarak İncelenen Şiirleri

Makinalaşmak
Kerem Gibi
Aya Gidilecek
Lenin Üstüne Vılademir İliç'le Konuşuyorum
Türkiye İşçi Sınıfına Selam
Hürriyet Kavgası
Davet
Açların Gözbebekleri
Yirminci Asra Dair
Elleriniz ve Yalana Dair
Kız Çocuğu
Büyük İnsanlık
Vatan Haini
Çağırı
Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Adnan Menderes'e Söyledikleri: Diyet
23 Sentlik Askere Dair
Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler
Ceviz Ağacı
Bu Vatana Nasıl Kıydılar
Beyazıt Meydanındaki Ölü

Necip Fazıl Kısakürek'in de şairliğe başladığı gençlik döneminden 1983 yılına yani ölümüne kadar yazdığı ideolojik mesaj içerikli şiirleri arasından araştırmanın evreninden amaçlı örneklem yöntemiyle seçilerek betimlenmek suretiyle analiz edilecek toplam 20 adet Necip Fazıl Kısakürek şiiri aşağıda Tablo 2.2'de listelenmiştir.

Tablo 2.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Örneklem Olarak İncelenen Şiirleri

Büyük Doğu Marşı
Destan
Sakarya Türküsü
Zindandan Memet'e Mektup
Utansın
Karacaahmet
Gelir
Halimiz
Başıboş
Benim Nefsim
Ağzımı Dikseler
İslam
İlaç
Öfke

İş
Feza Pilotu
Put
Fatura
Yeni Soy
Doğu-Batı

2.4. Önem

Araştırma; disiplinler arası bir çalışmayı ortaya koyması bakımından önemlidir. İletişim Bilimleri ve Türk Edebiyatı alanlarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması, Nazım Hikmet ve Necip Fazıl şiirlerinin ideolojik mesajlarının kamuoyuna mesaj aktarım aracı olarak ele alınması ve bu bağlamdabetimlenerek analizinin yapılması, daha önce benzer bir çalışmanın yapılmamış olması bakımından dikkat çekicidir. Çalışmanın daha sonraki araştırmaların farklı isimleri ve tarihi dönemleri benzer şekilde ele almasına ışık tutacağı düşünülmektedir.

2.5. Araştırmanın Sınırlamaları

Araştırma; Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın örneklemde yer alan ideolojik içerikli şiirleriyle sınırlıdır.

2.6. Araştırma Yöntemi

Araştırmada, Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojilerini yansıtan şiirler söylem analizi yöntemiyle incelenecek; bu noktada da Alımlama Kuramından yola çıkılacaktır.

2.6.1. Söylem Analizi ve Alımlama Kuramı

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden söylem analizi yapılacak, Alımlama Kuramından yola çıkılacaktır. Söylem analizi yöntemi; metinler aracılığıyla oluşan anlamla ilgilenir. Bu yöntem, sosyal ve kültürel araştırmalarda tercih edilen bir araştırma yöntemidir.

Söylem analizi yoluyla dil-anlatım incelemesi yapılır. Bu incelemede, dilbilgisinin ötesinde ifadenin arkasında, satır arasında yatan anlam incelemesi gerçekleştirilir. Bu noktada söylem analizi çok boyutlu bir şekilde gerçekleştirilen tarihsel ve eleştirel bir analiz modeli olarak görülür (Sözen, 1999).

Yöntem, teori ve uygulamada yapısalcılık, post-yapısalcılık, post-modernizm ve hermeneutikten beslenmektedir. Söylem üzerine düşünme ve söylemi datalaştırma yolu şeklinde karakterize edilen Söylem Analizi Yöntemi;psikoloji, edebiyat, sosyoloji, dilbilim vb. gibi farklı disiplinlerden beslenir (Tonkiss, 2006).

Söylem Analizi; hem dilin sosyal eylem yönünü vurgulayan konuşma-eylem teorisini hem de insanların günlük olaylarda dili nasıl kullandıklarını ele alan ethnometadolojiyi kullanır. Bu bağlamda Söylem Analizi Yöntemini, anlamın çeşitliliğini ve değişkenliğini araştıran, hermeneutik ve sosyal göstergebilim olarak ifade etmek mümkündür (Elliott, 1996).

Eleştirel söylem analizinin ana ilkelerini ortaya koyan Fairclough ve Wodak (2005)'a göre; söylem sosyal problemlere işaret etmekte ve hem toplumu hem de kültürü oluşturmaktadır. Bu ilkeler, söylemin ideolojiktir bir iş olduğunu ifade ederken söylemin metin-toplum arasındaki bir aracı olduğunun altını çizmektedir. Bu bağlamda da ilkeler, söylemi sosyal eylemlerin bir formu olarak ortaya koymaktadır. Wodak ve Fairclough'a göre eleştirel söylem çözümlemesinin prensipleri şöyledir:

- Söylem toplumsal eylemin bir biçimidir.
- Eleştirel söylem çözümlemesi sosyal sorunlara odaklanır.
- Güç ilişkileri söylemseldir.
- Söylem kültürü ve toplumu inşa eder.
- Söylem ideolojik bir işleve sahiptir.
- Söylem tarihseldir.
- Metin ve toplum arasındaki ilişki, aracılı bir ilişkidir.

- Söylem çözümlemesi yorumlayıcı ve açıklayıcıdır (Scollon, 2001, 141 : akt. Devran, 2010, s.62)

Söylem analizinde; dilin toplumsal bir kurum olma niteliği göz önünde bulundurularak metnin arka planı, alt yapısı, ideolojik ve hegemonik yapı göz önünde bulundurularak metin incelenmelidir. Nitel araştırmalarda bu özellikleri nedeniyle söylem analizi yöntemi son yıllarda öne çıkan bir araştırma yöntemi olarak tercih edilmektedir (Çelik ve Ekşi, 2008).

1960'lı yıllardan itibaren edebiyat eserinin yorumu ile ilgili noktada okuyucunun işlevini de incelemeye başlayan Alımlama Kuramı, sanatın tanımıyla değil, anlam sorunuyla ilgilenmektedir. "Esere anlamın yazar mı okur mu veya sözcükler mi yüklemektedir?" sorusunun yanıtını arayan kuram, yorumbilim(hermeuetics) tarafından ortaya atılmıştır. Buna göre eserin anlamı bir duygu meselesi değil, düşünsel ve bilgisel bir meseledir. Edebiyat eserinde genellikle anlam okuyucuya direkt olarak değil; sosyal meseleler, kültürel değerler ve ideolojiler çerçevesinde verilir. Anlam, metindeki ipuçlarına göre okuyucu tarafından kurulur.Okuyucunun zihinsel bir çabayla anlamı bütünlemesi, bir nevi de sanatsal zevk ortaya çıkarmaktadır (Moran, 2007). Bu çalışmada da Nazım Hikmet ve Necip Fazıl'ın ideolojik içerikli şiirlerini de bu noktadan yola çıkılarak betimlenip yorumlanacaktır.

2.7. Veri Toplama Araçları

İdeolojik içeriğe sahip Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirleri, doküman olarak veri toplama kaynaklarıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma bulguları, Yöntem bölümünde ortaya konulduğu gibi Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in amaçlı örneklem yoluyla seçilen ideolojik şiirleri arasında yapılan tematik gruplamaya göre değerlendirilmiştir.

3.1.Nazım Hikmet'in Şiirlerinin İncelenmesi

Bu bölümde; emperyalizm karşıtlığından hareketle sosyalist ideolojiyi ve devrimi, sömürülen halkların ve genel olarak insanların meselelerini, iktidarın icraatlarına karşı görüşleri konu alan Nazım Hikmet şiirleri incelenmiştir.

3.1.1. Emperyalizm Karşıtlığından Hareketle Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan İdeolojik Şiirlerin İncelenmesi

Nazım Hikmet'in benimsediği sosyalist ideoloji çerçevesinde örneklem olarak ele alınarak incelenen şiirler, Tablo 3.1.'de yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi sosyalist ideolojik mesaj aktarma bağlamında gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.1. Emperyalizm Karşıtlığından Hareketle Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirler

Şiir Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Makinalaşmak	1923	Makinalaşmak, dinamo, turbin
Kerem Gibi	1930	Kerem, yan-, karanlık, aydınlık, çağır-
Aya Gidilecek	1959	Komünist, umut, kork-, emret-, yer-
Lenin Üstüne Vladimir İliç'le Konuşuyorum	1960	Bayrak, kızıl gül, ulu, Sovyetler Birliği, hayranlık.
Türkiye İşçi Sınıfına Selam	1962	İşçi sınıfı, güzel günler, ekmek, hürriyet, düşman, paranın padişahlığı.
Hürriyet Kavgası	1962	Kitap, türkü, bayrak, Beyazıt, faşizm, hürriyet.
Davet	-	insanın insana kulluğu, bu memleket bizim, yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine, bu hasret bizim!

3.1.1.1. *Makinalaşmak* Şiirinin Mesaj Analizi

MAKİNALAŞMAK

Trrrrum,
trrrrum,
trrrrum,
trak tiki tak
Makinalaşmak
istiyorum!
beynimden, etimden, iskeletimden
geliyor bu!
her dinamoyu
altıma almak için
çıldırıyorum!
tükrüklü dilim bakır telleri yalıyor
damarlarımda kovalıyor

oto-direzinler lokomotifleri!
Trrrrum,
trrrrum,
trrrrum!
trak tiki tak!
makinalaşmak istiyorum!
trak tiki tak!
Makinalaşmak istiyorum!

Mutlak buna bir çare bulacağım
ve ben ancak bahtiyar olacağım
karnıma bir turbin oturtup
kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!
Trrrrum,
trrrrum,
trrrrum!
trak tiki tak!
makinalaşmak istiyorum!
trak tiki tak!
Makinalaşmak istiyorum!

1923 yılında yazılan şiirdefütürist ve konstürüktivist sanat anlayışının etkileri açıkça görülmektedir. Şiir, sosyalizmin temelinin atılabilmesi için gereken makinalaşmak, sanayileşmek ve dolayısıyla da üretimin geliştirilmesini dile getirir.Makinalaşmak şiiri öncesinde Türk şiirinde sanayileşmeyi ortaya koyan sözcükler yer almaz.Nazım Hikmet tarafından Türk şiirinde sanayi alanına dair sözcüklerin kullanılması, bir başka deyişle kamuoyunda daha önce ortaya konulmayan, dile getirilmeyen bir ideolojinin sesini duyurmaktadır. Hikmet, şiirde düzenli olarak tekrarladığı makine sesleriyle kamuoyuna adeta makinanın yani bir başka deyişle sanayileşmenin sesini duyurmak ister.

Şiirde geçen ve makinenin çalışma sesini veren tarzdaki "trrrrum, trrrrum" gibi yansıma sözcükler, makinenin ve dolayısıyla üretimin sistemli ve düzenli olarak, bir başka ifadeyle "tıkır tıkır" işlediğini simgeler. Nazım Hikmet'in ve bağlı olduğu ideolojik yapının isteği de budur ve şiirde açıkça ortaya konulur. Şiirdeki "makineleşmek istiyorum" dizesi, Nazım Hikmet'in taraftarı olduğu toplumsal düzenin tam anlamıyla bir parçası adeta bir dişlisi olmayı istediğini anlatır. Bu istek, şairin fikrinden, bedeninden yani bir insan olarak "varlığından" gelmektedir.

Mehmet Kaplan, Şiir Tahlilleri kitabının 2.cildinde incelediği *Makinalaşmak* şiirinin Nazım Hikmet'in hayata bakışını ve ideolojisini ortaya koyan şiirlerden biri olduğu düşüncesindedir. "Makina"nın hayat görüşünde merkez noktada olması ve makineleşme ihtiyacı şiir aracılığıyla ortaya konulmuştur. Şiirde tekrarlanan sesler de makine sesleri gibi sert ve tek düze bir ritm içindedir. Şiire mekanik bir ses yani insan değil, makine sesi hakimdir. Şiire hakim olan "t,r,k" sessizleri, tesadüfi bir sıralanmadan uzak olarak belli bir plan çerçevesinde oluşturdukları yapıyla şairin bu amacına hizmet eder (Kaplan, 1998-1999).

Şair "makinalaşmak" ister ve Ona göre her birey, bu sistemin kurulması için ve sistemin bir parçası olmak için aynı arzuyu duymalıdır. Bu isteğini hayata geçirmek için "mutlak" bir çare bulacağını ifade eden dize, şairin topluma verdiği kararlılık ve umut mesajını gösterir. Kararlılık ve ümitli olma hali, Nazım Hikmet'in tüm şiirlerinde kamuoyuna yansıttığı bir haldir. İçinde bulunulan durum ne kadar zorluklarla dolu olsa da gelecek güzel günlere, istendiği sosyal-toplumsal düzene kavuşulacağına dair kamuoyunu harekete geçirmek isteyen, dinamizm dizeleri Hikmet'in şiirinin alışılagelen dizeleri arasındadır. Makineleşmek şiiri, şairin ideolojisini mekanik bir söylemle anlatan şiirlerindendir ve diğer ideolojik şiirlerine bu üslup hakim değildir.

Mehmet Kaplan, söz konusu şiirden yola çıkarak aynı zamanda insanın tamamıyla makineleşip makineleşemeyeceğini de sorgulamış ve bu noktada da grevin insanın makineye karşı isyanı olduğunu belirtmiştir zira Kaplan'a göre makinenin rutin ahengini bozan, onu durduran grevdir. Kaplan'a göre Doğu insanı ile Batı insanının makineye bakışı oldukça farklıdır zira Doğulular, makineyi Tanrısallaştırmamaktadır. Nazım Hikmet, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* eserinde grev meselesine şu dizelerle değinmiştir: (Kaplan, 1998-1999):

Fuuısss…
Patladı lastikleri…
Geç kaldılar geç!..
Drran
drrn
drrran…
Tiki taka grev…
Edildi ilan:
Umumî grev!!!!!!!!!

Özellikle Anadolu'yu ve dünyanın birçok ülkesindeki sefaleti, geri kalmışlığı bizzat gözlemleyen Nazım Hikmet, bu şiirde makineleşmek suretiyle üretimin hakim olduğu bir sanayileşme beklentisiyle insanlığın sefalet kıskacından kurtulabileceğine dair arzusu açıkça görülür.

3.1.1.2. *Kerem Gibi*Şiirinin Mesaj Analizi

KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.

Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...
O diyor ki bana:

— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...
«Deeeert
çok,
hemdert
yok»
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...
Ben diyorum ki ona:
— Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.

Ben yanmasam
sen yanmasan

biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa..
Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum.....

Nazım Hikmet'in; tüm insanlığı karanlıktan aydınlığı çıkabilmek adına birleşmeye davet eden ve Zekeriya Sertel'in ifadesiyle "adeta bir komünist beyannamesi gibi" görünen Kerem Gibi şiiri; Hikmet'in yakınındaki sanat ve fikir adamlarından Vâlâ Nurettin ile Şevket Süreya'nın, ideolojisinden dolayı onu Kerem ile Aslı hikayesindeki Kerem'e benzetmeleri üzerine kaleme alınmıştır. Nurettin ve Süreya; bu ideolojinin de Nazım Hikmet'i hikayedeki Kerem'in Aslı'nın gelin odasında elbiselerinin düğmelerini çözmekle yanıp kül olması gibi yakacağını ifade etmişler ve bundan yola çıkan Nazım Hikmet, Nurettin ve Aydemir'e cevap olarak 1930 yılında *Kerem Gibi* şiirini yazmıştır zira onun nezdinde davası uğruna ateşten korkan bir aydın, davasını sürdüremez. Şiir, ilk olarak *Resimli Ay Dergisinde* yayınlanır. Şiirin yazıldığı dönemde, devrimci eylem için dünyada demokratik şartların oluşmamış olması ve savaşlar da havayı "kurşun gibi" ağırlaştırır.

Nazım Hikmet, şiirine halk hikayemizden aldığı Kerem karakterine devrimcilik sorumluluğunu yükleyerek "gibi" benzetmesiyle kerem'in aşkının peşinden ölümü göze alarak gitmesi gibi tüm devrimcilerin hayatları pahasına davalarının peşinden gitmeleri mesajını açıkça görmek mümkündür. Halk edebiyatımızın ünlü hikayesinde; düğün gecesi Aslı'ya giydirilen gömleğin düğmeleri çözüldükçe tekrar iliklenir, sevdiğine kavuşma yolunda Kerem bir çare bulamayınca da yüreğinden çıkan ateşle yanar. Nazım Hikmet, kendini adeta hikayedeki kahramanlarla özdeşleştirmiştir.

Devrimci, "Kerem gibi" olmalı; karşısındaki engel ne olursa olsun davasının yolundan dönmemelidir. "Kerem" imgesi, Tevfik Fikret'in *Prometheus* şiirindeki yarı Tanrı, yarı insan Prometheus karakterini de hatırlatır. Prometheus da Zeus'un kendisini cezalandıracağını bildiği halde insanlığın ilerlemesi için ateşi çalıp insanlara vermiş ve mitolojiye göre bu toplumcu eylemini ağır bir cezayla ödemiştir. Bir kayaya zincirlenen Prometheus'un ciğerini her gün gagası ateşten bir kartal tarafından yenir ve her gece yenilenen ciğerinden Prometheus, her gün aynı acıyla cezalandırılır. Fikret, Prometheus karakteri üzerinden gençliğe ve topluma seslenerek insanlık için atılacak adımda içlerinde Prometheus'un azim ve kararlılığını duymaları gerektiğini söyler. Fikret'in Prometheus örneğinde de Hikmet'in "Kerem gibi" benzetmesinde de davanın peşinden nasıl bir güçle gidilmesi gerektiği ortaya konulmuştur. Karanlıkları aydınlığa çıkarmanın sorumluluğu ancak bu şekilde yerine getirilebilecektir. Şiirin yazıldığı dönemde şair, havanın "kurşun gibi ağır" olduğunun altını çizer. "Kurşun" imgesi, ağırlığının yanı sıra ölümün, karanlıktan çıkılmazsa yaşamın ölüme eş olacağının da habercisi olarak düşünülmelidir. Bu ağırlık, karanlık karşısında Nazım Hikmet; "bağır, bağır bağırıyorum" der. Basamaklı sistemi bu ifadede kullanması "bağırma"nın anlamını kuvvetlendirmektedir. Bu bağırış, adeta haykırıştır. Şair, bu haykırışla toplumu birleşmeye ve "kurşun"u eritmeye çağırır. Bu çağrıda "gelin" değil, "koşun" ifadesini kullanmıştır, acele edilmelidir zira kaybedecek bir dakika dahi yoktur. Bu, dönemin boğucu siyasi ve sosyal yapısı karşısında unun karşısında baskıyı ortadan kaldırmanın davetidir. Kimin davet edildiği isim isim, sınıf sınıf söylenmemiş, davet, 2.çoğul kişiye yönelik yapılmıştır. Bu kullanımın ardında sadece emekçiler ve ezilenler değil, bunların yanı sıra tüm insanlık yer alır. Aradan çıkan çatlak sesler bu davanın ardından gidildiğinde Kerem gibi ateşlerde yanılacağını söylese de "yüreklerin kulakları sağır" olsa da şair, davası ve insanlık uğruna yanıp kül olmayı göz aldığını net olarak gür bir sesle yine basamaklı sistemi kullanmak suretiyle haykırır. Karanlıklardan kurtulmak için tüm olumsuzluklar göze alınmalıdır.

Kurşun gibi ağır olan hava, aynı zaman da da "toprak gibi gebe"dir yani bereketli bir doğum olacaktır. "Gebe ve toprak" imgeleri şiirde umudun anlatımıdır. Bu bağlamda "doğum", şairin; gelecek yeni ve güzel günlere, her şeyin değişeceğine ve topraktan gelen hayat ve bereketle yeni bir yaşama kavuşulacağına dair umudunu anlatır. Nazım Hikmet'in şiirlerinde daima görülen "umut" burada tekrar ortaya çıkar. Gelecekteki güzel günler imkansız değildir. Kurşunun ağırlığı karşısında umudun, inancın

kuvvetiyle durulmaktadır. Gelecek güzel günlere ancak birleşerek ulaşılacaktır. Bu birleşme, komünist manifestosunda yer alan proletaryanın birleşmesini hatırlatır.

3.1.1.3. İsimsiz Şiirlerinden *"Aya Gidilecek"*Şiirinin Mesaj Analizi

Aya gidilecek
daha da ötelere,
teleskopların bile görmediği yere.
Ama bizim dünyada ne zaman kimse aç
kalmayacak,
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse kimsenin?
İşte ben komünistim bu soruya karşılık
verdiğim için.

Nazım Hikmet'in 1959 yılında yazdığı ve isimsiz şiirleri arasında yer alan "Aya gidilecek" dizesiyle başlayan şiirinde şair; kendisine yapıştırılan "komünist" yaftasını, neden komünist olduğunu açıklayarak ideolojisinin yerinde olduğunu adeta kanıtlamak arzusundadır.

Nazım Hikmet'in istekleri, insanlığın iyi bir yaşam sürebilmesi içindir ancak şair, dünya görüşünden dolayı birçok olumsuzlukla baş etmek zorunda kalmıştır. Şiir; dünyanın bilim ve teknolojide ileri bir seviyeye ulaşacağına dair inancı kesin olarak ortaya koyan bir ifadeyle başlar: "aya gidilecek daha da ötelere" Ancak şair, bilimdeki ilerlemeye paralel "insanca yaşam"da da bir ilerleme olması arzusundadır.

Bilimsel gelişmeler ne kadar önemliyse, insani şartlarda bir sosyal düzenin kurulabilmesi de aynı derecede önem taşımaktadır. Bu anlamda şiir, sosyalist ideolojinin yaklaşımıyla dünyadaki sosyal düzeni sorgulayan sorularla devam etmiştir. Bu sorgulama; dünyada kimsenin aç kalmaması, sömürülmemesi, eşit yaşaması, baskı altında olmaması gerekliliğini ortaya koyar.

Şair, sadece insanca bir yaşam arzulayan ideolojisi nedeniyle eleştirildiğini ve komünist ideolojinin de bu sorulardan başka bir şeyi aramaktan başka bir şey yapmadığına dair alt anlamı da şiirin sonunda ifade eder. Şiirin sorduğu sorular, şaire göre yaşadığı toplumu düşünen her aydının sorması gereken sorulardır. Ülkenin ve

dünyanın içinde bulunduğu tabloyu, yaşamın içinden konuları, halkların sömürüden uzak devrimci hareketlerini ele almıştır.

3.1.1.4. *Lenin Üstüne Vıladimir İliç'le Konuşuyorum* Şiirinin Mesaj Analizi

LENİN ÜSTÜNE VILADİMİR İLİÇ'LE KONUŞUYORUM

Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
içimde bir rahatlık,
bir güven: kendime, insanlara, toprağa,
bir uçsuz bucaksız sevinç…
Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
bir bayrak, bir mavilikte,
kızıl bir gül gibi açıyor,
elmalar saçılıyor,
çocuklar:
ak, kara, sarı,
güle oynaşa topluyor elmaları…
Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
Lenin, diyorum
ve 40 yıldır onun peşince parti biletimle gidiyorum.
Yüreğim ağzımda çıkarım karşısına her seferinde,
ama önünde yere kapanmak gelmez içimden.
Uludur, alabildiğince ulu,
ama ezilmem ululuğuyla,
elimden tutar,
çeker beni yukarıya kendine doğru.
Biliyorum Vıladimir İliç,
övülmeyi sevmez o,
üstüne şiirler yazılıp türküler yakılmasını,
hele putlaşmayı hiç mi hiç.
Ama onun Sovyetler Birliği, onun Çin'i, Lehistan'ı,
onun sesine koşan büyük insanlığı önünde,
yahut onun doğum gününde,
aynı nimet,
aynı hayranlık,
aynı sevinç
dolup taşardı sizin de yüreğinizden
siz kendiniz Lenin olmasaydınız Vıladimir İliç.

Nazım Hikmet'in 1960 yılında Moskova'da kaleme aldığı şiir, Lenin için yazdığı tek şiir değildir. Nazım Hikmet, Lenin üzerine yazdığı şiirlerde, siyasi ideolojisini ve bu bağlamda da Lenin'e karşı olan yaklaşımını ortaya koymuştur. Siyaset ve düşünce adamı Vlademir İliç Lenin(1870-1924), Rusya'daki Ekim Devrimi'nin sosyalist

düşüncenin önemli isimlerindendir. Lenin, 1917'de Bolşevik Parti'nin Lenin liderliğinde iktidara gelişi sonrasında sosyalizmin millileştirme yoluyla tesis edilebileceği düşüncesi yerleşmiş ve sosyalist devrim, proleter işçi devleti inşa etmek üzerine kurulmuştur. Lenin, partisinin demokratik sosyalizm ilkelerini takip etmesi gerektiği düşüncesindedir.

Şiirde, Lenin ile yine kendisi üzerine düşüncelerini paylaşan şair, bir söz oyununa başvurmuş ve şiirin söylemini Lenin ile Vlademir İliç'i iki farklı kişiymiş gibi kurgulamıştır. Bu, bir başka yönden de Lenin'in toplumun içinde sıradan bir birey olma yönünü öne çıkarmaktadır. Bu noktada Lenin'in özelliklerini dile getiren şiir, Lenin'in tersi niteliklere sahip faşist ideolojiye sahip liderlerin de bu ideolojinin adını vermeden ortaya koymuş olur. Faşizmin; "üstün insan" idealini, "sorgulanamaz lider" anlayışıyla bütünleştiren bir lider anlayışına karşı Lenin için şiirde ulu ama ululuğu altında halkın ezilmediği bir lider portresi çizilir.

Nazım Hikmet, 40 yıl gibi uzun bir zamandır Lenin'in siyasi ve ideolojik görüşlerinin ardından yürüdüğünü anlatarak, içinin rahat ve huzurlu olduğunu dile getirerek başladığı şiirde Lenin örneği üzerinden bir liderin nasıl olması gerektiğini ve Lenin'in özelliklerinin de Hikmet'in ideolojisinin lider anlayışıyla örtüştüğünü dile getirerek şiire başlar. Böyle bir lider, halkına güven vererek huzur ve refah getirebilecektir ve şair; *"içimde bir rahatlık, bir güven: kendime, insanlara, toprağa, bir uçsuz bucaksız sevinç…"* dizeleriyle bu düşüncesini dile getirir. Lenin, adeta bir bayrak gibidir. Ülkesinin, halkının geleceğinin meyvelerini yeşerten bir liderdir ve geleceğin büyükleri çocuklar, onun sayesinde mutlu, eşit, adil bir yaşama kavuşacaktır. Bu nedenle gelecek nesilleri simgeleyen çocuklar, mutludur.

Şair, Lenin'e saygı gösterdiğini, fikirleri karşısında büyük bir heyecan duyduğunu ancak buna karşın önünde eğilmek, ayaklarına kapanmak gibi şekilci bir saygı gösterme ihtiyacı duymadığını zira saygının esasen bu şekilde gösterilmediğini ifade ederken de bu liderlik niteliklerinin karşıtı özellikler taşıyan faşizme gönderme yapmaya devam eder. Totalitarizmin hakim olduğu faşist ideolojide lider, toplumun kaderini belirlemektedir ve devlet mutlaktır, kudretlidir. Sosyalizmin lideri Lenin ise Nazım'ın deyimiyle halkın elinden tutan ve yukarı çeken bir liderdir. Lenin'in övülmeyi sevmemesi, Nazım Hikmet'in düşüncesinde hoşuna gider zira üstüne şiirlerin yazıldığı, samimiyetten uzak, putlaştırılmış, gerçeklikten uzak bir hamasetle

övülmeye anlam verilmez. Bu niteliklerde bir lider, halktan biri olarak halk için çalışmasıyla Nazım Hikmet'i ve dolayısıyla da halkı kendine çekecektir. Şair, tüm sosyalistlerin, onun düşünceleri etrafında bir araya gelen insanların Lenin'e karşı yürekten büyük bir sevgi duyduğunu belirtir. Lenin'e Lenin'i anlattığı teknik kurgu içinde şiiri bitirirken şair, Lenin'e; siz kendiniz Lenin olmasaydınız Lenin'i yüreğinizden büyük bir coşkuyla severdiniz, der. Bir başka deyişle Lenin, halkın gözünde saygı duyulan, sevilen ideal bir liderdir ve bu sevgi-saygı, zorunlu da yapmacık da değildir. İncelenen bu şiir dışında da Nazım Hikmet, 1960 yılında yine Moskova'da yazdığı *Lenin'le* adlı şiirinde de;

Lenin'le aynı türküden,
aynı ırmaktan,
aynı siperden, aynı yapı yerinden olmak…

dizeleriyle, Lenin ile aynı ideolojik düşünceyi paylaşmaktan duyduğu mutluluğu anlatmış; 1961 yılında Doğu Berlin'de yazdığı *Otobiyografi* adlı şiirinde de Lenin'den söz etmiş, onu yakından görmediğini ama ölümünde tabutunun başında saygı nöbeti tuttuğunu; *"Lenin'i görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924'de"* dizesiyle belirtmiştir. Hikmet'in, *Otobiyografi*'sinde Lenin'e yer vermesi de cenazesinin başında nöbet tutması da ideolojik bakımdan aynı potada yer aldığı bu lidere duyduğu gerçek saygının ifadesidir.

Lenin Üstüne Vıladimir İliç'le Konuşuyorum adlı şiir, Nazım Hikmet ideolojisine uygun olarak bir liderin nasıl olması gerektiğini anlatarak Lenin üzerinden örnek bir lider portresi çizer.

3.1.1.5.*Türkiye İşçi Sınıfına Selam* Şiirinin Mesaj Analizi

TÜRKİYE İŞÇİ SINIFINA SELÂM

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!
Tohumların tohumuna, serpilip gelişene selâm!
Bütün yemişler dallarınızdadır.
Beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir,
haklı günler, büyük günler,
gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan,
ekmek, gül ve hürriyet günleri.

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Meydanlarda hasretimizi haykıranlara,
toprağa, kitaba, işe hasretimizi,
hasretimizi, ay yıldızı esir bayrağımıza.

Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selâm!
Paranın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancının roketini yenecek işçi sınıfına selâm!

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!

Ağustos 1962'de yazılan şiir, Hikmet'in ideolojisini açıkça ortaya koyan bir eserdir. Nazım Hikmet, adeta Türk emekçilerinin milli şairidir ve Marksist düşünceyi ve sınıfsal ideolojiyi halka aşılayan şiirler yazar.

Sosyalist ideolojinin temelini proletarya oluşturduğundan Nazım Hikmet, Türkiye'deki işçi sınıfını selamladığı bir eser ortaya koyma ihtiyacında olduğu düşünülmektedir. Bu içerikte bir eser yazılması; Türkiye işçi sınıfının varlığını tüm dünyaya göstermek ve işçi sınıfının sosyal düzeni yapılandıracağına dair duyulan güveni ifade etmektedir. İş birliği ve eşitliğin üzerinde durulduğu sosyalizmde bilindiği gibi üretimin yönetilme işi de topluma aittir ve üretimde amaç, hayat şartlarının sürekli olarak düzeltilmesidir. Bu bağlamda Marks ve Engels'in de proletaryanın sınıf düzeyinde bir hal alarak siyasi iktidarı ele geçirmesini istemelerine araştırmanın literatür taraması bölümünde de yer verilmişti. Nazım Hikmet'in de umudu işçi sınıfındadır. Nazım Hikmet de şiirinde, işçilerin gücünü ve kurulacak yeni bir toplumsal düzene dair umudunun işçilerde olduğunu; *"Bütün yemişler dallarınızdadır / Beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir."* dizeleriyle ifade eder. Sosyalizmde kolektif iş birliği önemlidir ve bu, başarının ölçütüdür. Bu sayede toplumdaki adaletsizlik, yoksulluk, mülkiyet ortadan kaldırılacaktır.

Şiirde işçi sınıfının başaracaklarına dair güven ve umut ön plandadır. Hikmet, işçi sınıfını selamlarken onların "yaratı" yani üretici güç olmalarına dair sıfatlarını tekrarlarla öne çıkararak pekiştirmiştir.

Şiirde, devrimcinin kamusal alanlarda meydanlarda amaçları doğrultusunda yaptıkları protestolarla seslerini duyurmalarına da dikkat çekilir, şairin devrimci proletaryadan

beklentisi de budur. Hasretler meydanlarda dile getirilecek ve sosyal düzendeki eksiklikler giderilerek özgürlüğe dayalı yeni bir düzen kurulacaktır. Bu düzen; sömürünün, açlığın, işsizliğin, adaletsizliğin olmadığı ve insanlığın hak ettiği düzendir. Şair, bu sorunlar varken bayrağımızın ay yıldızının esaret altında olduğunu ve bir başka deyişle ekonomik ve sosyal bağımsızlığın olmadığını, sömürünün devam ettiğini ortaya koyar.

Şair, işçi sınıfının hayatı değiştireceğine dair duyduğu güveni şiirin son bölümünde işçilere verdiği sıfatla bir kez daha yinelemiştir. Düşmanı, dinin çıkarlar uğruna kullanılmasını, kapitalizmi yenecek olan işçi sınıfıdır. Sosyalist ideolojiye göre dinin, devlet işleriyle bir bağı olmamalıdır. Bunu devrimci proletarya başaracaktır zira Lenin de dinin toplumu uyuşturucu bir afyon etkisi olduğunu belirtmiştir. Şaire göre böylece gerçek bağımsızlığı getirecek olan da işçi sınıfıdır. Bu noktada Nazım Hikmet'in Marks'ın düşüncesine paralel bir anlayış içinde işçi sınıfından benzer beklentiler içinde olduğu ve işçi sınıfına güvendiği görülür.

3.1.1.6. *Hürriyet Kavgası* Şiirinin Mesaj Analizi

HÜRRİYET KAVGASI

Yine kitapları, türküleri, bayraklarıyla geldiler,
Dalgadalga aydınlık oldular,
yürüdüler karanlığın üstüne.
Meydanları zaptettiler yine.

Beyazıt'ta şehit düşen
silkinip kalktı kabrinden,
ve elinde bir güneş gibi taşıyıp yarasını
yıktı Şahmeran'ın mağarasını.

Daha gün o gün değil, derlenip dürülmesin bayraklar.
Dinleyin, duyduğunuz çakalların ulumasıdır.
Safları sıklaştırın çocuklar,
bu kavga faşizme karşı, bu kavga hürriyet kavgasıdır.

1962 yılında yani Demokrat Parti'nin iktidarının sona erdiği 27 Mayıs İhtilali sonrasında kaleme alınmıştır. Şiirin başlığı ideolojik anlamda son derece açık bir mesaj verir. Bu, hürriyetin, özgürce yaşamanın kavgasıdır. İhtilal öncesinde Beyazıt

Meydanında yaşanan olayları, protestoları anımsatır bir söylem vardır zira *Beyazıt Meydanındaki Ölü* şiirindeki devrimcinin uğruna öldüğü amacın, hürriyetin kavgası anlatılmaktadır. Bu kavganın faşizme karşı yapıldığı da net olarak dile getirilmiştir. Faşizmde otorite devlettir ve özgürlük, otorite ile sağlanan dengedir. Komünizm karşıtlığı içindeki Faşizmin doğasında totalitarizm vardır. Otoritenin devamı, tartışma ve ikna yoluyla değil, şiddet kullanarak sağlanır. Nazım Hikmet, faşist ideolojinin karşısındadır ve şiirinde işlediği mücadele de faşizme karşı bir özgürlük mücadelesidir.

Şiirdeki "yine" sözcüğü önemlidir. Yine kitaplar, türlüler ve bayraklarla gelinmiş ve Nazım Hikmet'e göre faşizm karanlığının üzerine devrimcinin aydınlığıyla yürünmüştür. "Karanlık-aydınlık" tezadıyla bu iki ideolojik yaklaşımın tezadı ortaya konulmuş, şair de kendi ideolojik tarafını gizlememiştir. Şiirin ilk birimi, "yine" ile başladığı gibi "yine" ile bitmektedir. Devrimciler, her dönemde olduğu gibi yine meydanlardadır. Beyazıt Meydanındaki Ölü şiirinde detaylı olarak açıklandığı gibi meydanlar her toplumda ve her tarihi dönemde iktidarın güç gösterilerinin ve muhalefetin protestolarının sergilendiği kamusal alanlardır. Şair, bu amaçla "yine" meydanda olunduğunun altını çizer. Bu manzara karşısında iki yıl önce Beyazıt Meydanı'nda şehit düşen ve devrimcilerin öncü sembolü olarak ifade edilen Turan Emeksiz, mezarından kalkmıştır. Şair, Emeksiz'in adını zikretmeden onun devrimci hareketteki olayını anımsatarak Emeksiz'e gönderme yapmıştır. Faşizm, Emeksiz gibi devrimcilerin önündeki engeldir ve bu devrimcinin ölümü, gelecek nesillere ideolojik bir mesaj bırakmıştır. Nazım Hikmet de şiirlerinde Turan Emeksiz'e yer vererek bu ideolojik mesajın kalıcı olmasına katkıda bulunmaya devam eder, bu şekilde bir Turan Emeksiz'in/devrimcinin rolü, niteliği ve misyonu portresi çizilir. Hürriyet kavgasının merkezinde mezarından kalkan devrimci, ideolojisi yolunda açılan ölümcül yarasını adeta elinde bir güneş gibi taşımakta ve Şahmaran'ın mağarasını yerle bir etmektedir. Şahmaran, bir yılan figürüdür. Baş tarafı insandır. Efsaneye göre yılanla insanın birleşmesinden meydana gelen doğaüstü bir varlıktır. Devrimci, yılanın evini başına yıkacaktır.

Nazım Hikmet, henüz arzu edilen güne kavuşamadıklarını ve halen çakalların ulumaya devam ettiğini belirtir. Bu bağlamda devrimcilere adeta uyarı mahiyetinde; safları daha da sıkıştırmaya yani birleşmeye, beraber hareket etmeye daha fazla

ihtiyaç duyulduğunu söyler. Çünkü şairin deyimiyle etrafta halen çakallar ulumaktadır.

Nazım Hikmet; bireysel özgürlüğü anlamsız görerek reddeden, gerçek özgürlüğün lidere itaat olduğu görüşünü savunan, demokrasiyi mutlak diktatörlük olarak gören ve liderin sorgulanamaz olduğu faşizmin karşısında bir söylem içindedir.Nazım Hikmet'in, şiirlerinin genelinde tüm insanları faşizme karşı bir direnişe davet ettiği görülür.

3.1.1.7. *Dâvet* Şiirinin Mesaj Analizi

DÂVET

Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket, bizim.
Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benzeyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim
Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim....
Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim!

Şiirin Türk tarihinin eski dönemlerine gönderme yaparak başlar. Bu başlangıcın arka planında Türklerin medeniyet yolculuğunda, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelişindeki zaferler ve şanlı tarih hissettirilerek hatırlatılmaktadır. "Kısrak" imgesi, coğrafi tabloyu simgelemesinin yanı sıra dinamiklik ve gençlik simgesidir. Türk milleti, bu tarihsel yolculuğunda "dörtnala" yani kararlı, hızlı, engel tanımayan, hedefe kilitlenmiş bir yolcudur. Stratejik bir coğrafyanın ortasında yer alan, dinamizm içindeki bu genç ülkenin şanlı bir maziye sahip olan bir milleti, içinde bulunduğu sorunları da başarıyla bertaraf edebilecek güce, tecrübeye ve ruha sahiptir. Şiirin bölümlerinin sonundaki "bizim" tekrarları önemlidir zira "biz" sözcüğüyle özellikle birlik ve beraberliğin altı çizilir. Bu ülke, "bizim" yani Türk milletinindir vurgusu yapılmıştır. Açlık, savaş ve bunun gibi sorunlar yaşansa da vatan toprağı "ipek bir halı" gibidir; kıymetlidir, paha biçilemez, nadide güzelliklere sahiptir ve bu toprak

üzerinde yaşadığımız cennet veya cehennem misali günlere rağmen şair, yine bu şiirinde de okuyucuya "umut" veren bir söylem içindedir. Hasretini çektiğimiz günler, şiirin sonunda şairin *Nikbinlik* adlı şiirinde yer alan *"Güzel günler göreceğiz çocuklar"* dizesini hatırlatırcasına kuvvetli bir inanç söylemiyle verilir. Birlikte kardeşçe ve birey olarak özgürce yaşanacak günlere duyulan hasrete rağmen bu "hasret"in biteceğine dair güç, şiirin başında ifade edilen şanlı geçmişten itibaren hissettirilmektedir.

Nazım Hikmet; bu şiirde de diğer birçok şiirinde yer verdiği gibi insanların sömürülmediği, ezilmedi, kula kulluk edilmeyen bir sosyal düzenin tarafındadır.Bu bağlamda "el kapıları"nın kapanması arzusunu ifade eder. Şiirine verdiği isimle yaptığı çağrı; hem birlik ve beraberlik içinde hem de bireysel özgürlüklerin kısıtlanmadığı bir toplum olmaya yönelik bir çağrıdır.

Şiir, basamaklı sistem özelliklerini belli bir mısra düzeni içinde taşır ve her bölümün sonunda kullanılan "bizim" ifadesiyle birlik içinde bir millet olma vurgulanır.

Şiirin son bölümünde yer alan "ağaç ve orman" imgeleriyle şair, bireysel özgürlüğe sahip olunarak nasıl birlik içinde olunabileceğini gösterir. Ülkenin buna ihtiyacı vardır. Şiirin ortaya koyduğu birlik ve kardeşlik, evrensel bir tema olarak Nazım Hikmet'in şiirlerinin geneline hakim olan bir tema olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusaldan evrensele uzanan Nazım Hikmet, ırk ayrımı olmaksızın tüm dünya insanları için eşitlik, birlik, kardeşlik ve iyi yaşam koşullarını arzu eder ve şu anda bir "hasret" olanın artık hayata geçmesini ister.

3.1.1.8. Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Aktarılan Mesajlar

Tablo 3.2'de araştırmanın Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde Nazım Hikmet'in kamuoyuna aktardığı ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.2.Sosyalist İdeolojiyi ve Devrimi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Aktarılan Mesajlar

Şiir Adı	Mesajlar
• Makinalaşmak • Kerem Gibi • Aya Gidilecek • Lenin Üstüne Vladimir İliç'le Konuşuyorum • Türkiye İşçi Sınıfına Selam • Hürriyet Kavgası • Davet	Sosyalist ideolojinin genel nitelikleri tüm şiirlerde vurgulanır.
	Komünist ideolojinin nasıl bir sosyal düzen istediği açıklanır.
	Komünizmin adalet, işbirliği ve eşitlik ilkelerinin altı çizilir.
	Faşizmin, emperyalizmin karşısında duran bir söylem vardır.
	Sosyalist toplumda emeğin, çalışanların yaşamını zenginleştiren bir araç olarak görülmesi duyulur.
	Makineleşmenin, sosyalizmin temelinin kurulabilmesi için üretici güçlerin geliştirilmesi bakımından taşıdığı önem ve makineleşerek yeni bir dünya düzenini hayata geçirme isteği verilir.
	Sosyalizmin, üretken emeğe toplu yönelimi ve çalışan kişiyi meta karşısında olumlaması vardır.
	Sosyalist anlayışta topluma ait olan üretimin yönetilme işinin altı çizilir.
	Toplumsal düzenin inşasında sosyalist anlayışın kolektif çabası ve proletaryanın egemen sınıf haline getirilme isteği üzerinde durulur.
	Sömürü ve baskının olmadığı bir düzen beklentisi vardır.
	Sosyalist ideolojiye göre iyi bir liderin nasıl olması gerektiği anlatılır.
	Proletaryanın birleşmesi gerektiği işlenir.
	Devrimcinin hangi özelliklere haiz olması gerektiği anlatılır.
	Kamuoyu, faşizm ve emperyalizme karşı çıkmaya davet edilir.
	Sosyalizme dayalı bir sistemin refah yaratacağı düşüncesi vardır.
	Gelecek güzel günlere umut ve inanç yaratılır.

Tablo 3.2'de de görüldüğü gibi Nazım Hikmet'in sosyalist ideolojinin mesajlarını kamuoyuna aktardığı şiirleri aracılığıyla sosyalizmin ne olduğu ve özellikleri kamuoyuna aktarılır. Şiirlerde verilen mesajlar, sosyalist düzende daha adil, refah içinde nitelikli bir yaşama kavuşulacak olduğu üzerinedir. Halkın tabanını oluşturan işçi sınıfı değerlidir ve bu sınıf öne çıkarılır. Geleceğe dair umut, iktidarın hegemonyasında değil, işçi sınıfının yaratacağı yeni dünyadadır. Emek, dayanışma, birlik ve üretimin öneminin altını şiirlerin mesajları çizmektedir.

3.1.2. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu AlanİdeolojikŞiirlerin İncelenmesi

Nazım Hikmet'in benimsediği sosyalist ideoloji çerçevesinde özellikle sömürülen halkların ve tüm insanlığın sosyal meselelerini inceleyen şiirler, Tablo 3.3.'de yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra aşağıdaki tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.3. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirler

Şiirin Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Açların Gözbebekleri	1920'lerin başı	Otuz milyon, bizim, gözbebeği.
Yirminci Asra Dair	1941	Sefil, yüz kızartıcı, cesur, büyük, gül-
Elleriniz ve Yalana Dair	1949	Kederli, yalan, anten, rotatif, kitap, itaat, saltanat, zulüm.
Kız Çocuğu	1956	Hiroşima, ölü, çocuk, şeker.
Büyük İnsanlık	1958	Üçüncü mevki, ekmek, umut.
Vatan Haini	1962	Amerikan emperyalizmi, açlık, Amiral Vilyamson, sömürge, mızraklı ilmihal, Amerikan donanması, polis copu, karanlık.
Çağırı	1962	Tanrı, akıl, çocuklar, çağırı

3.1.2.1.*Açların Gözbebekleri* Şiirinin Mesaj Analizi

AÇLARIN GÖZBEBEKLERİ

Değil birkaç
değil beş on
otuz milyon
aç
bizim!

Onlar
bizim!

Biz
onların!
Dalgalar
denizin!
Deniz
dalgaların!

Değil birkaç
değil be on
30.000.000
30.000.000!
Açlar dizilmiş açlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
sıska cılız
eğri büğrü dallarıyla
eğri büğrü ağaçlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
açlar dizilmiş açlar!

Bunlar!
Yürüyen parçaları
o kurak
toprakların!

Kimi
kemik
dizlerine vurarak
yuvarlak
bir karın
taşıyor!

Kimi
deri... deri!
Yalnız
yaşıyor
gözleri!
Uzaktan
simsiyah sivriliği
noktanokta uzayıp damara batan
kocaman balı bir nalın çivisi gibi
deli gözbebekleri,
gözbebekleri!
Hele bunlar
hele bunlarda öyle bir ağrı var ki,
bunlar
öyle bakarlar ki!...

Ağrımız büyük!
büyük!
büyük!

Fakat
artık imanımıza inemez tokat!
Demirleşti bağrımız,
çünkü ağrımız
30.000.000
deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!
Ey
beni
ağzı açık
dinleyen adam!
Belki arkamdan bana
bu kalbini
haykırana
-kaçık-
diyen adam!
Sen de eğer
ötekiler
gibi kazsan,
bir mana
koyamazsan
sözlerime
bak bari gözlerime;
bunlar:
Deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!

Açların Gözbebekleri; Rusya'daki açlık yıllarını topluma etkilerini gösterir.Şiirin yazılış hikayesini,Nazım Hikmet'in yakın dostu Kemal Sülker, anlatır. Moskova'da 1920'lerin başında yazında bir akşam meydanda sinema perdesinde gösterilen açların filminden etkilenir. Kuraklıktan çatlayan topraklar, annelerinin eteğine yapışan çocuklar… Hikmet, şiirini bu film gecesinin sabahında yazmıştır. Bunu ilk fütürist şiiri ve şiirinde bir dönüm noktası olarak nitelendirir (Sülker, 1968).

Sovyetler Birliği'nde 30 milyondan fazla insanın aç olduğunu öğrenen Nazım Hikmet, tren yolculuğu sırasında gördüğü açlık manzarasından fazlasıyla etkilenmiştir. Moskova'ya vardığında ise devrim heyecanıyla dolu başka bir dünya ile karşılaşır ve kendisi de artık bu dünyanın içinde yer almaktadır. Nazım Hikmet, bu şiiri yolculuk boyunca gördüğü açlık içindeki felaketin tablosu karşısında yazmıştır.Şiir, Hikmet'in Rusya'da gördüğü açlık ve sefalet üzerine yazılsa da bu çıkış noktası, şiiri dünya genelindeki aç insanların durumunu ortaya koymaya götürür.

Şiir, sayı vererek açlığın boyutunu anlatmak suretiyle sayısal verilerle açlık felaketini somutlaştırarak başlamaktadır. Beslenmek, en temel ihtiyaçtır. Dünya nüfusuna oranla bu kadar çok sayıda açlıkla mücadele eden insan olması, sosyal düzendeki önemli bir bozukluğun verili göstergesidir. "Otuz milyon aç bizim" ifadesiyle şair, dünya üzerinde yaşanan bu insanlık sorununun sadece bir ülkenin meselesi olmadığının ve sosyalist kolektivist yaklaşımla bu sorunun çözülmesine yönelmek gerekliliğinin altına çizer. Bu iç içe geçmişliği deniz ve dalga imgelerini kullanarak ortaya koyan şair, birlik içinde sorunun çözümüne gidilmesi için bir şeyler yapılması ihtiyacını ve kimsenin de bu sorundan kendini ayrı tutmaması gerektiğini ortaya koyar. Bu şiirde dünyanın yaşadığı ortak bir sorun dile getirilmiş, insanca yaşamanın temel ihtiyacı olan "beslenme" ortaya konulmuştur. Açlar; kişi olarak, cinsiyet olarak ayırt edilemeyecek derecede insanlıktan çıkmış halde tasvir edilmiştir. Aç insanların bir deri bir kemik bedenleri, iri karınları ile tablo içler acısı resmedilir. Bu tablo, söz konusu şiirin yazılmasından yıllar sonra yaşadığımız günlerde Afrika ülkelerindeki insanlık dramını, savaşlardan kaçan göçmenlerin durumunu hatırlatır. Bazıları sanki sadece bir deriden ibaretmiş gibi görünen bu insanların sadece "gözleri" yaşamaktadır. "Göz" imgesi şiirde önem taşır zira "göz"; görme eyleminin gerçekleşmesini sağlaması bakımından dünyayı "görmek", "fark etmek" ve "yaşam" belirtisi taşımasıyla da yaşamak, hayatta kalabilmek anlamlarını üzerinde taşır. "Bakmak", yaşamak ve dolayısıyla dünyaya tutunmak anlamlarını taşır. İnsanların gözlerinden tüm duygularını, beyin ve yaşam fonksiyonlarını anlamak mümkündür. Dolayısıyla bir başka deyişle şairin, açlığın getireceği ölümün karşısında "göz"ü hayat ve umut kaynağı olarak kullandığını söylemek mümkündür. Şairin "deli gözbebekleri" olarak nitelendirdiği gözbebekleri adeta bir çivi gibi batar yani insanlığın dramının sorumluluğunu tüm ağırlığıyla hissettirir gözbebekleri. Şair, dünyanın bu büyük sorunu karşısındaki duyarsızlığı eleştirerek, yüreği demirleşenlere seslenir. Eğer bu insanlık ayıbına dair kendisinin haykırışlarını da anlayamayanlar varsa onlarında Nazım'ın gözlerine bakmasını ister çünkü Nazım Hikmet'in gözleri de tıpkı açların gözleri gibi onların hissettiğini hissederek, anlayarak bakar zira bir sosyalistin de böyle olması gerekir.

3.1.2.2. *Yirminci Asra Dair* Şiirinin Mesaj Analizi

YİRMİNCİ ASRA DAİR

— Uyumak şimdi,
uyanmak yüz yıl sonra, sevgilim...
— Hayır,
kendi asrım beni korkutmuyor
ben kaçak değilim.
Asrım sefil,
asrım yüz kızartıcı,
asrım cesur,
büyük
ve kahraman.
Dünyaya erken gelmişim diye kahretmedim hiçbir zaman.
Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum.
Bana yeter
yirminci asırda olduğum safta olmak
bizim tarafta olmak
ve dövüşmek yeni bir âlem için...
— Yüz yıl sonra, sevgilim...
— Hayır, her şeye rağmen daha evvel.
Ve ölen ve doğan
ve son gülenleri güzel gülecek olan yirminci asır
(benim şafak çığlıklarıyla sabaha eren müthiş gecem),
senin gözlerin gibi, Hatçem,
güneşli olacaktır...

Nazım Hikmet'in 1941 yılında yazdığı şiir, şairin yaşadığı devrin çirkinlikleri nedeniyle yaşadığı duyguyu, umutsuzluktan ve çaresizlikten uzak bir şekilde anlatır. Şiir, 20.yüzyılın dünya toplumları açısından ele alındığı, evrensel nitelikte bir anlatım ortaya koyar. Buna rağmen yine de şiir, bir umutsuzluk şiiri değildir. Şairin, İçinde bulunduğu asrın tablosunu ortaya koymak istediği ve bir zaman geçtikten sonra güzel günlerin mutlaka geleceğini haber veren gelecekten umutlu olduğunu ortaya koyan şiirlerindendir. Konuşma çizgilerinin kullanıldığı farklı bir anlatım özelliğinin görüldüğü şiirde Nazım Hikmet, sevdiği kadın Piraye ile konuşarak çağın meselelerini ele alır. "Hatçem" seslenişi, Hatice Piraye'yedir. İçinde bulunduğu asrı sefil ve yüz kızartıcı olarak sıfatlandıran Hikmet, bir asırlık bir uykuya dalıp uyandığında dünyanın bu çirkinliklerden arındığını görmek ister. Ortaya koyduğu sorunlar, bireysel değil toplumsaldır ve bu nedenle şiir, toplumcu sanat anlayışının izlerini taşımaktadır. Sıralanan olumsuzluklara rağmen Hikmet, korkmadığını ve

kaçak olmadığını ifade eder. Bu, aydınların nasıl bir tutum içinde olması gerektiğine dair bir sezdirmedir. Söz konusu çağ, aynı zamanda cesur ve kahramandır da. Bu bağlamda Hikmet bir yandan da bu dönemde yaşadığı için övünç duyar. O, ideolojisiyle hangi siyasi sosyal düşüncede olduğunu açık ve net bir şekilde ortaya koyan bir sanatçıdır ve bir aydın olarak bu sefil asrın içinde safını belli etmiş olmanın kendisi için yeterli olduğunu ifade eder. Şiirin bu noktada ifade ettiğini bir başka deyişle, Hz. İbrahim'in ateşe atıldığı sırada dağ gibi ateş karşısında damla damla su taşıyan karıncaya etrafındakilerin, bu ateşi bu suyla mı söndüreceksin diyerek gülmesi üzerine karıncanın "safımız belli olsun" mesajını hatırlatır. Bu bağlamda da şiir, ideolojik düşüncesini açıkça ortaya koyan bir aydın duruşunu gösterir. Siyasi ve toplumsal fikirlerini, sosyalist ideolojiyi ifade eder şekilde "bizim tarafta olmak" dizesini kullanan Hikmet'e göre tarafını belli etmek ve inandıkları uğrunda mücadele etmek, şartlar ne olursa olsun er geç sonuç verecektir. Arzusu, yeni bir toplumsal düzen yaratmaktır ve bu uğurda mücadeleye devam edeceğini ifade eder. Bir süre sonra her şeyin düzeleceğine, problemlerin ortadan kalkacağına olan inancı tamdır. İçinde bulunulan günleri, karanlık bir geceye benzeten şair, aydınlık bir sabaha ulaşılacağını lirik bir söylemle anlatır. O aydınlık sabah, tıpkı sevdiği kadının gözleri gibi tanıdıktır ve öyle parlak olacaktır.

3.1.2.3. *Elleriniz ve Yalana Dair* Şiirinin Mesaj Analizi

ELLERİNİZ VE YALANA DAİR

Bütün taşlar gibi vakarlı,
hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi battal, ağır
ve aç çocukların dargın yüzlerine benziyen elleriniz.
Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yüklü,
tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını haşin derilerinin altında gizleyen elleriniz.
Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.
Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmekle beslenmeye muhtaçsınız.
Ve beyaz sofrada bir kere bile yemek yemeden doyasıya,
göçüp gidersiniz bu her dalı yemiş dolu dünyadan.

insanlar, ah, benim insanlarım,
hele Asya'dakiler, Afrika'dakiler,
Yakın Doğu, orta Doğu, Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim,
yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,
uyanık, atak ve unutkansın ellerin gibi,
ellerin gibi tez kandırılır,
kolay atlatılırsın...
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
duvarda afiş, sütunda ilan yalan söylüyorsa
beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde ayışığı,
söz yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kör,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgan saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.

Yirminci Asra Dair şiirinden birkaç yıl sonra 1949'da kaleme alınan *Elleriniz ve Yalana Dair* şiirinde de Hikmet, belli bir coğrafyayla sınırlı kalmadan evrensel bir söylemle insanlığın düşürülmek istendiği tuzakları, toplumların nasıl kandırıldığını anlatır. Bir çeşit uyarı niteliğindeki şiir, insanlığa gerçekleri göstermek, sömürüyü bitirmek, sosyal adaleti ve eşitliği tesis etmek ister. Sermaye sahiplerinin ve iktidarların, emekçileri nasıl kandırarak sömürdüğünü anlatır. Bu noktada şiirin adında yer alan "eller" emekçileri, "yalan"lar ise sömürüyü simgeler.

"Eller" emekçilerin; üretken, kederli, yorgun, adeta bir yük hayvanı gibi muamele gören ama cesur ve çalışmaktan sertleşmiş derilerinin altındaki dost elleridir. El

imgesi, emekçinin özelliklerini ortaya koyar. Hikmet emekçilere, bu dünyayı esas var edenin, değerli olanın kendileri olduğunu göstermek ister. Şiirde yer yer kullanılan "ah" lar, şairin durum karşısında duyduğu üzüntüyü, sıkıntıyı ve bir başka deyişle de sistemin değişmesi lüzumunu anlatan ünlemlerdir. "Benim insanlarım" söylemi, Hikmet'in sosyalist görüşünün ardındaki fikirleri, kolektivist yaklaşımı niteler.

Nazım Hikmet'e göre sermaye ve iktidar sahipleri, çıkarları doğrultusunda toplumları yalanlarla kandırır. Emekçi, karşılığını alamamakta, beslenememekte, insanca bir hayat sürememekte, sömürülmektedir. Şair, özellikle Asya, Afrika, Ortadoğu gibi gelişmekte olan ülkelerin halklarının ve kendi milletinin içinde bulunduğu durumun vehametinin altını çizer. Bu noktada nicel verilere dayalı bir bilgilendirmeyle de ortaya koyduğu manzarayı veri üzerinden somut olarak ortaya koyar. Dünya toplumlarının %70'i sömürülmekte, kandırılmaktadır. Bu grubun içine daha sonra Avrupa ve Amerika toplumlarının insanlarını da ilave edecektir. Şair, kamuoyunun kandırılmak suretiyle yönlendirildiğini ortaya koyarak bunu şöyle örnekler: Antenler, rotatifler, kitaplar, din, afişler, gazeteler ve film sektörü kamuoyunu yönlendirmektedir. Bu sayılanlardan şairin, medya aracılığıyla kamuoyunda istenen algının yaratıldığını, bunun bir kandırmaca olduğunu, toplumların yalanla beslendiğini ve bunun artık farkına varılması gerekliliğine değinir.

Kamuoyunda rıza üretilerek halkın tutumlarının onlardan istenen şekilde inşa edilmesi sağlanır. Bilimsel bir ikna süreci olan rıza imalatı, ağırlıklı olarak medyayı aracılığıyla gerçekleştirilmektedir zira medyanın, kanaatlerin oluşmasında kamuoyu üzerindeki etkisi oldukça fazladır. Dolayısıyla bu bağlamda medya aracılığıyla kamuoyuna neyi nasıl düşüneceği verilir. Kamuoyu, görsel ve yazılı medyada gördüklerine sorgulamadan inandığından ve medya aracılığıyla, topluma ne düşündürülmek isteniyorsa o söyletilmektedir.Şiir, bunu açığa çıkarmak ve kamuoyunun gözündeki perdeyi kaldırmak ister. Hikmet'e göre; emekçilerin ellerinden geçinenler aslında onları kandırmakta, onlara ihanet etmektedir.

Eller, itaatkârdır ve Hikmet'e göre maksatlı bir yönlendirmenin sonucu gerçekleşen bu rızaya bir son verilmelidir. Hikmet'in düşüncesine göre; emekçiler, içinde bulundukları durumun gerçek yüzünü kavrayıp, buna karşı başkaldırıp isyan etmesin ve dünyada kurulan sömürü düzeni zulmün zulüm olduğu anlaşılmadan devam edip gitsin ve diye yalanlar zinciri sürdürülmektedir. Şair; kamuoyunda eleştirel

düşüncenin engellendiğini, rıza üretimiyle toplumun manipüle edilmesi suretiyle kamuoyunun gerçeklikten uzaklaştırıldığını ve egemen güçlerin istediğini düşünür hale getirildiğini eleştirerek ortaya koyar. Tüm kurgu amacına uygun olarak işlerken şiir, kamuoyuna hiçbir şeyin göründüğü gibi olmadığını düşündürmek, olayları sorgulatmak ister.

3.1.2.4. *Kız Çocuğu* Şiirinin Mesaj Analizi

KIZ ÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

1956 yılında yazılan şiir, 1939-1945 dönemindeki 2.Dünya Savaşının sonuna doğru 1945 yılında Japonya'nın teslim olmasını sağlamak için Amerika Birleşik Devletleri tarafından Japonya'ya atılan atom bombasının yarattığı felaketi anlatır. Saldırıda yüz binlerce kişinin ölmesine, on binlerce insan da kalıcı yaralar almış, atom bombası etkileri yıllar sonra da devam etmiştir. Hiroşima'ya atom bombası atılmasından 3 gün sonra ikinci atom bombası da Japonya'nın Nagazaki şehrine atılmıştır. Japonya ve Amerika'nın çıkar çatışmalarıyla yaşanan savaşta atılan atom bombasıyla büyük bir insanlık dramı yaşanmıştır. Nazım Hikmet, ulusaldan evrensele uzanan bir toplumcu

şair sorumluluğuyla savaşın bu yüzünü Hiroşima'daki bombalamada hayatını kaybeden küçük bir kız çocuğunun ağzından dile getirir.

1.Dünya Savaşı sonrasında 2.Dünya Savaşına kadar savaşın yaralarının sarıldığı dönem aynı zamanda 2.Dünya Savaşı şartlarının ve ideolojilerin meydana geldiği dönemdir. Bu süreçte Japonya, kontrolü ele geçirmek isteyen Amerika ve İngiliz İmparatorluğu'nun baskıları altındadır ancak aynı zamanda da Çin ve Güney Doğu Pasifik'te etkili olmak ve kendi nüfuz alanını genişletmek arzusundadır. Savaşın nedenleri arasında pazar ve toprak elde etmek olsa da bunların yanı sıra faşizm tehdidi önem taşımaktadır. Japonya, Almanya ve İtalya bu savaşın başlamasında belirleyici olmak suretiyle dünya pazarını elinde tutan ülkelere yani Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, ve Fransa'ya karşı olmuşlardır. Liderlerin hırsları, 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı, faşist ve ırkçı ideolojiler 2.Dünya Savaşı tetikleyicileridir. Türkiye, bu savaşa fiilen katılmamış ancak tüm dünya ülkeleri gibi savaşın olumsuzluklarından etkilenmiştir. 1944'e kadar tarafsız davranan Türkiye, savaşın sonuna doğru müttefik ülkelerle anlaşarak Almanya ve Japonya ile ilişkilerini kesmiştir. 1945 yılında gerçekleşen Yalta Konferansı'nda alınan karara göre de Mart 1945'e kadar ortak düşmana savaş açmış devletlerin yeni kurulacak Birleşmiş Milletlere katılabileceği şartı getirilmiştir

Kız Çocuğu şiiri, kamuoyunun yaşanan felaketin boyutlarını anlamasına ve bir daha böyle bir acının yaşanmamasına hizmet eder. Nazım Hikmet, şiiri atom bombası atıldığında 7 yaşında olan ve bu olay nedeniyle hayatını kaybeden küçük bir kızın ağzından yazmıştır. Bu anlatım yolu, yaşanan toplumsal acının etkisini arttırmaktadır. Bombalanmadan 10 yıl kadar sonra yazılan şiirde küçük çocuk, tüm insanlığa ibret verici bir mesaj ve ders vermektedir. Önce saçlarının tutuştuğunu ve yanarak nasıl acı içinde yandığını anlatarak savaşın vahşetini bir çocuk gözüyle gösterir. Kendisi için değil, insanlık için bir istekte bulunduğunun altını çizer zira tıpkı değersiz bir kağıt parçası gibi yanarak ölen bir çocuk, çocukluğun gereğini yerine getiremeyecek; şeker bile yiyemeyecektir. Kız çocuğunun ağzından şair tüm insanlığa savaşların durdurulması için bir şeyler yapılabilmesi adına seslenir. Ülkeleri yönetenlerin hırs ve çıkarları için masum insanlar ölmemelidir. Çocuklar; şeker yemeyi, oynamayı, mutlu bir yaşamı hak eder. Devletin görevi de onlara ve dolayısıyla tüm halka refah içinde güvenli bir yaşam sağlamaktır. Bu yolda aydınlara da sorumluluk düşmektedir. Şair,

bunu küçük kız kapı kapı imza toplatarak belirtir. İnsanların bir hiç uğruna öldürülmesine "dur" demek gerekmektedir.

Kız Çocuğu şiiri, toplumsal sorumluluğu ortaya koyarak savaşa hayır mesajı veren ve bu evrensel mesaj nedeniyle önemi büyük olan bir şiirdir. Savaşın acı yüzünü gösteren savaş karşıtı ve dolayısıyla insanların öldürülmediği barışçıl bir dünya arzusunda olan bu şiirin söylemi, barış toplumunun inşası bakımından önemlidir.

3.1.2.5. *Büyük İnsanlık* Şiirinin Mesaj Analizi

BÜYÜK İNSANLIK

Büyük insanlık gemide güverte yolcusu
tirende üçüncü mevki
şosede yayan
büyük insanlık.

Büyük insanlık sekizinde işe gider
yirmisinde evlenir
kırkında ölür
büyük insanlık.

Ekmek büyük insanlıktan başka herkese yeter
pirinç de öyle
şeker de öyle
kumaş da öyle
kitap da öyle
büyük insanlıktan başka herkese yeter.

Büyük insanlığın toprağında gölge yok
sokağında fener
penceresinde cam
ama umudu var büyük insanlığın
umutsuz yaşanmıyor.

Hikmet'in Ekim 1958'de Taşkent'te yazdığı şiir, sosyalist ideolojinin yansıdığı eserler arasındadır. Şair, "büyük insanlık" sıfatının tekrarlarıyla anlamı kuvvetlendirdiği şiirde işçi sınıfının durumunu ortaya koymuştur. Burada herhangi bir ülke kastedilmez, durum genel anlamda masaya yatırılmıştır ve her yer için geçerlidir. Hikmet'in *Elleriniz ve Yalana Dair* şiirinde de dile getirdiği gibi dünya, emekçilerin omuzları üzerindedir ancak emekçiler, iyi bir hayat yaşayamamaktadır. Bu, dünyanın genel sorunudur ve sosyalizmin üzerinde önemle durduğu bir noktadır.

Sosyalizm; sınıfların ortadan kaldırılmasını ve sömürünün sona ermesini ister. Bu noktada proletaryanın etkin unsur olacağı düşünülür ve Marksist anlayış da devrimin, iktidarın işçi sınıfına geçmesi şeklinde hayata geçeceğini öne sürer. Üretimin amacı, hayat şartlarının iyileştirilmesidir. Bu bağlamda da sosyalizmin görevi, iyi bir toplum yaratarak ekonomik şartlar içindeki çatışmayı sonlandırmaktır. Nazım Hikmet, şiirde bu anlamda proletaryanın içinde bulunduğu problemleri dile getirir. Şair, emeklerinin karşılığını alamayan işçi sınıfının her yerde ikinci sınıf muamele gördüğünü, iyi yerlerde yaşayamadığını, dünyada eşitlik ve adaletin bu anlamda yerine getirilmediğini anlatır. Şiirin şekil özelliği de manzaranın net anlatımına uygun şekilde sorunları, söylenmek istenenleri adeta alt alta maddeler şekildedir. Emekçilerin hayatları birbirine benzer. Daha çocukken çalışmaya başlayan işçiler, hayatını yaşayamadan erken yaşta hayata veda edecektir. "Ekmek" bir tek sermaye sahipleri tarafından sömürülen emekçilere yetmez. Oysa emekçiler olmasa hayat durur. Şiirin söylemi arkasında, bu düzen bozukluğuna bir hal çaresi bulunması yatar. Tablo, bu amaçla gözler önüne serilir. Emekçiler, temel ihtiyaçlarını gidememektedir. İyi beslenemeyen, iyi eğitim alamayan, iyi bir evde/semtte oturamayan, güneşten uzak ve gölgeden mahrumdurlar. Bu noktada, hayatın mihenk taşı olan proletarya, şair tarafından "büyük" sıfatıyla nitelendirilmiş, günün birinde hak ettikleri yaşama kavuşacaklarına dair inanç ve umut bu şiirde de bir kez daha dile getirilmiştir zira şair, umutsuz yaşanmayacağının ve gelecek güzel günlere inancının altını çizer. Şairin tüm şiirlerinde olduğu gibi bu şiirde de şartlar ne kadar kötü olsa da umut, hep vardır. Büyük insanlığın da maddi anlamda bir varlığı olmamasına karşın daima umudu vardır.

3.1.2.6. *Vatan Haini* Şiirinin Mesaj Analizi

VATAN HAİNİ

Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet.
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğrafı yanında Amiral Vilyamson'un
66 santimetre karede gülüyor, ağzı kulaklarında, Amerikan amirali
Amerika, bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
"Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet

Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."
Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz, ben yurt hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığımızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla :
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.

Nazım Hikmet'in 1962 yılında yazdığı ve son şiirleri arasında yer alan *Vatan Haini* şiirinde de *Bu Vatana Nasıl Kıydınız* şiirinde görülen ideolojinin daha güçlü bir öfke ve isyanla, daha açık olarak ortaya konulduğu görülür.

Nazım Hikmet, Ankara'da yayımlanan ve hüküm süren düzenin taraftarı olarak görülen bir gazetede "Nâzım Hikmet, vatan hainidir. Vatan hainliğine devam ediyor."Başlığıyla yer alan yazıdan sonra bu şiiri adeta bir cevap niteliğinde kaleme almıştır.Üç sütun üzerinden siyah, büyük puntolarla yazılmış bu haber başlığına verilen cevap, Nazım Hikmet'in kendisine yönelik ithamlar karşısında kamuoyuna hem toplumda olanları hem de kendini anlatma isteği içinde olduğunu göstermektedir zira medya aracılığıyla kamuoyunun gerçekleri görmesini engellemesini sağlamak üzere kamuoyunda oluşturulmak istenen algıyı, şiirde dile getirenler yıkacak ve Hikmet'in ideolojik düşüncesinin ne olduğunu tam olarak anlatacaktır. Böylece de şiir; emperyalizmin, Amerikan yardımının, burjuvazinin altında ezilecek vatanın, halkın ekonomik ve sosyal işgali görmesini sağlayacaktır.

Gazetelerde vatan haini ilan edilen, Dünya Barış Konseyi'nin "Dünya Barış Ödülü"nü alan, "yıkılan putların altında da ezilmedim" dizesinin yer aldığı *Otobiyografi* şiirinde dile getirdiği gibi ideolojik savaşını ve ideolojisine yönelik uç noktalarda verilen tepkileri görmek mümkündür:

….

otuzumda asılmamı istediler
kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini

verdiler de
otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu
elli dokuzumda on sekiz saatta uçtum Pırağ'dan Havana'ya

Bu bağlamda değerlendirildiğinde *Vatan Haini* şiiri, hem bir aydının haykırışıdır hem de Nazım Hikmet'in ideolojik bakış açısını net bir şekilde ortaya koyar. Bu nedenle şiir, bir bildiri niteliğindedir. Sanatçının dünya görüşünün eserinde yer alması gerekliliği üzerinde duran Hikmet, *Vatan Haini* şiirinde bu fikrini tam anlamıyla uygulamalı olarak gösterir. Şiirde açık bir ifade tarzı kullanılmış, üstü kapalı bir şey bırakılmamıştır.

Şiirde; Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesi olunmasına, çıkarları doğrultusunda ülkenin emperyalist güçlerin kucağına atılmasına, insanların açlıktan ölmesine, işçilerin sömürülmesine, ağalık sistemine, din ve kolluk kuvvetleri aracılığıyla baskı kurmaya, Amerikan'ın ülkemizde üs kurmasına ve silahlanmasına, cehalete, haksız gelir oranlarına karşı çıkmanın vatan hainliği değil, vatanını seven ve halkını düşünen bir aydının göstermesi gererken tavır olduğu kesin bir üslupla dile getirilmiştir.

Hikmet'in şiir yazmaktaki amacı; sefaleti, cehaleti, sosyal eşitsizliği ortadan kaldırmak ve eşitliğin, adaletin hüküm sürdüğü bir yaşamı tesis etmektir. Vatan Haini şiirinde bu gayeyi açıkça görmek mümkündür ve bu, aslında sosyalizmin amacıdır. *Memleketimden İnsan Manzaraları* eseriyle de sanattaki gayesini yerine getirecek bir vatan destanı ortaya koyan Nazım Hikmet, *Vatan Haini* şiirinde anlattıklarını bir başka deyişle, manzara kesitleriyle ortaya koyar. Nazım Hikmet, vatanına duyduğu sevgiyi bir aydın sorumluluğuyla ve sosyalist ideoloji çerçevesinde dile getirmiş, ülkedeki düzene yönelik eleştirilerini de bu çerçevede yapmıştır. Nazım Hikmet'te vatan sevgisi temasının kalıp söylemlerin dışına çıkar.

3.1.2.7. *Çağırı* Şiirinin Mesaj Analizi

Tanrı ellerimizdir,
Tanrı yüreğimiz, aklımız,
her yerde var olan Tanrı,
toprakta, taşta, tunçta, tuvalde, çelikte ve pılastikte
ve bestecisi sayılarda ve satırlarda ulu uyumların.

İnsanlar sizi çağırıyorum :
kitaplar, ağaçlar ve balıklar için,
buğday tanesi, pirinç tanesi ve güneşli sokaklar için,
üzüm karası, saman sarısı saçlar ve çocuklar için.

Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
çocukların avuçlarında yeşerecekler.

Hikmet'in 1962 yılında yazdığı bu şiirde de birçok eserinde olduğu gibi kamuoyuna bir çağrı yapılmaktadır. Nazım Hikmet, sosyalist ideolojinin manifestosunda yer alan birleşmeye benzer nitelikte yaptığı bu çağrıda bu defa farklı bir yaklaşımda bulunmuş, şiire "Tanrı" tanımlamasıyla başlamıştır. Hikmet'in şiirlerinde din meselesi yer almaz. Bu şiirde de şair, kamuoyuna dine ve Tanrı'ya akıl ile yaklaşmak gerektiğine dair bir mesaj verir. Şiir, Tanrı'yı her yerde var olma özelliğiyle anlatırken onu "ellerimiz, yüreğimiz, aklımız" olarak tanımlar. Şaire göre insanda tecelli eden Tanrı; akıl, emek ve sevgi ile tanımlanmıştır ve O, her yerdedir.

Nazım Hikmet, şiirde tüm insanları "insanca" bir yaşam kurabilmek için çağırdığını dile getirir. Bu yaşamı kuracak olan çocuklardır. Çocuklar, umudu ve geleceği temsil eder. Şair, birçok şiirindeki gibi bu şiirde de yeni neslin elinde şekillenecek geleceğe dair umutlu olduğunun altını çizer. Ona göre; yeni nesil, tüm insanlığı acılardan kurtaracak ve refah getirecek bir sosyal düzeni kuracaktır.

3.1.2.8. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar

Aşağıda yer alan Tablo 3.4'te araştırmanın Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde kamuoyuna aktarılan ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.4. Sömürülen Halkı, Dünya İnsanlarının Meselelerini Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar

Şiir Adı	Mesajlar
• Açların Gözbebekleri • Yirminci Asra Dair • Elleriniz ve Yalana Dair • Kız Çocuğu • Büyük İnsanlık • Vatan Haini • Çağırı	Dünya toplumlarının emperyalizm ve faşizm sömürüsü altında insanca yaşamanın gereklerinden yoksun olduğu gösterilir.
	Dünyaya hakim olan ideolojik düzende insanların beslenmek, korunmak vb. temel ihtiyaçlarının karşılanmayışının altı çizilir.
	Tüm insanlığı sosyalizm refaha ulaştıracak, açlık, sefalet ve adaletsizliğin olmadığı "insanca" bir yaşam sağlayacaktır.
	Savaşların getirdiği yıkımlar gösterilir. Savaşlara karşı barış mesajı verilir.
	Sermaye sahiplerinin ve iktidarların, emekçileri nasıl kandırarak sömürdüğünü anlatır.
	Hakim ideolojinin medya aracılığıyla kamuoyunu kandırdığına dikkat çekilir. Kamuoyu uyarılır.
	Rıza üretimi yapıldığına dair farkındalık yaratılır.
	Kamuoyunun kendisine sunulanları sorgulaması gerektiği anlatılır.
	Umut duygusu yaratılır.
	Dünya toplumlarının sorunları dile getirilir ve çare olarak sosyalist düzen gösterilir.

Yukarıda yer alan Tablo 3.4'te görüldüğü gibi Nazım Hikmet, sömürülen halkların sosyal meselelerini dile getirdiği şiirlerinde verdiği mesajlar aracılığıyla kamuoyunu bilinçlendirmek, içinde bulunduğu durum karşısında farkındalık yaratmak ve kamuoyunun hegamonik güçlerin oyuncağı olmasını engellemek ister. Sosyalist bir aydın sorumluluğuyla insanlığın sorunlarını dile getirir. Emperyalizmin ve faşizmin getirdiği yıkımları gösterir. İnsanlığın, emperyalizm ve faşisizm altında ezilmesini engelleyecek nitelikte mesajlar verir.

3.1.3. İktidarın İcraatlarına Karşı GörüşleriKonu AlanİdeolojikŞiirlerin İncelenmesi

Nazım Hikmet'in benimsediği sosyalist ideoloji çerçevesinde Türkiye'de dönemin iktidarının icraatlarını eleştiren inceleyen şiirler, Tablo 3.5'te yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.5. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirler

Şiirin Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Adnan Menders'e Söyledikleri	1953	Adnan Menderes, hayın, kurnaz, Eisenhower, Kore, diyet
23 Sentlik Askere Dair	1953	Mister Dallas, insan, zulüm, hürriyet, kardeşlik, ucuz, Türk milleti.
Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler	1955	Bindiği dalı kes-,ez-, kitap yaktır-, Amerikan yardımı, Kore, işçi, grev
Ceviz Ağacı	1957	Ceviz, ağaç, Gülhane, polis, farkında ol-
Bu Vatana Nasıl Kıydılar	1959	Vatan, sat-, beyler, Teksaslı çavuş, kıy-
Beyazıt Meydanı'ndaki Ölü	1960	19 yaşında delikanlı, Beyazıt Meydanı, ders kitabı, rüya, kurşun yarası, 1960, hürriyet türküleri.

3.1.3.1. *Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Menderes'e Söyledikleri – Diyet* Şiirinin Mesaj Analizi

KORE'DE ÖLEN BİR YEDEK SUBAYIMIZIN MENDERES'E SÖYLEDİKLERİ

Gözlerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki gözünüzle bakarsınız,
iki kurnaz,
ikihayın,
ve zeytini yağlı iki gözünüzle
bakarsınız kürsüden Meclis'e kibirli kibirli
ve topraklarına çiftliklerinizin
ve çek defterinize.
Ellerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki elinizle okşarsınız,
iki tombul,
iki ak,
vıcık vıcık terli iki elinizle
okşarsınızpomadalı saçlarınızı,
dövizlerinizi,
ve memelerini metreslerinizin.
İki bacağınızın ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki bacağınız taşır geniş kalçalarınızı,
iki bacağınızla çıkarsınız huzuruna Eisenhower'in,
ve bütün kaygınız
iki bacağınızın arkadan birleştiği yeri

halkın tekmesinden korumaktır.
Benim gözlerimin ikisi de yok.
Benim ellerimin ikisi de yok.
Benim bacaklarımın ikisi de yok.
Ben yokum.
Beni, Üniversiteli yedek subayı,
Kore'de harcadınız, Adnan Bey.
Elleriniz itti beni ölüme,
vıcık vıcık terli, tombul elleriniz.
Gözleriniz şöyle bir baktı arkamdan
ve ben al kan içinde ölürken
çığlığımı duymamanız için
kaçırdı sizi bacaklarınız arabanıza bindirip.
Ama ben peşinizdeyim, Adnan Bey,
ölüler otomobilden hızlı gider,
kör gözlerim,
kopuk ellerim,
kesik bacaklarımla peşinizdeyim.
Diyetimi istiyorum, Adnan Bey,
göze göz,
ele el,
bacağa bacak,
diyetimi istiyorum,
alacağım da.

Şiir, 1953 yılında sona eren Kore Savaşının ardından 1959 yılında yani 1960 ihtilali öncesinde dönemin Demokrat Parti iktidarını ve özellikle de Başbakan Adnan Menderes'in icraatlarını hem eleştirmek hem de bu icraatlarının hesabının sorulacağını dile getirmek amacıyla yazılmış, *Diyet* başlığı öncesinde de bunun Başbakan'a öğüt olduğu açıklaması yapılmıştır.

II. Dünya Savaşı sonrasında Amerika ve Sovyetler Birliği rekabetiyle çift kutuplu bir dünya oluşmuş ve Japonların Kore'den çıkarılması görevi nedeniyle 38. paralelin kuzeyi Sovyetler Birliği, güneyi ise Amerika tarafından 1945 yılında işgal edilmiştir. 1950 yılında Sovyetler Birliği'nin desteklediği Kuzey Kore güçlerinin, Amerika'nın desteklediği Güney Kore'nin sınırındaki 38. paralelde saldırıya geçmesiyle Kore savaşı çıkmıştır. Bu bağlamda da Kore, Amerika'nın ve Sovyetler Birliği'nin çıkarlarının esiri durumunda olmuştur. Kore meselesi, 1950 yılında TBMM gündemine de gelmiş, dış politikanın Birleşmiş Milletler ideallerine bağlı olarak taleplerin karşılanacağı bilgisi verilmiş ve aynı yılın Temmuz ayında bir Türk savaş birliğini Birleşmiş Milletler emrine verilmiştir. Kore'ye asker gönderme kararının,

Meclis ve muhalefet partilerinin düşüncesine başvurmadan verilmesi tepki yaratmıştır. Ağustos 1950'de de Genelkurmay Başkanlığı, 4500 kişilik savaş birliğinin hazırlanması emrini vermiştir. Kore'deki Türk birliği; üç yıl içinde 721 şehit vermiş, 2147 asker yaralanmış, 234 kişi esir düşmüş ve 175 kişi de kaybolmuştur (Ülgen, 2007). Dönemin muhalefeti Cumhuriyet Halk Partisi, Meclis onayına sunulmadan Kore'ye asker gönderilmesinin Anayasa ihlali olduğunu belirterek eleştirmiş ve Barışseverler Derneği ile dernek başkanı Behice Boran'dan da ağır eleştiriler gelmiştir. Dernek, bu kararı bir bildiri ile protesto etmiş ve takibata uğrayarak kapatılmıştır.Türkiye'nin bu savaşta yer alması, NATO'ya kabul edilmesini de sağlamıştır.

Şiir, tıpkı *Kız Çocuğu* şiirinde olduğu gibi savaşın içinde bizzat yer alan kişinin ağzından yazılmıştır. Bu tarz, anlatımı daha canlı, gerçekçi ve somut kılarak güçlendirir. Kore'de şehit düşen subay, direkt olarak dönemin Başbakanına hitap etmektedir. Savaşa girme kararının Meclis'e sunulmadan alınması dolayısıyla bu hitap, savaşa katılmamızın tek başına sorumlusu olarak görülen Başbakan'a direkt olarak yapılmıştır. Kore'de şehit düşen askerin adı özellikle verilmemiştir, bu da tüm askerler adına konuşulduğunu ve askerlerin duygu ve düşüncelerinin dile getirildiğini gösterir. Şehit asker, kendi içinde bulunduğu durum ile Adnan Menderes'in içinde bulunduğu şartları ortaya koyarak bir karşılaştırma yapar. Asker artık bir ölüdür ve hayatını çıkarlar uğruna kaybettiğini dile getirmektedir. Asker; ellerini, gözlerini, bacaklarını, hayatını yitirmiştir oysa onu savaşa gönderenler sağlıkla hayatlarına devam etmektedir. Menderes'i kurnazlık ve hainlikle itham eden şiir, maddi kazançlar uğruna hayatların göz ardı edildiğini söylerken Menderes'in ayrıca evlilik dışı ilişkilerinden söz ederek ahlaki problemleri de açıkça dile getirir. Bu durum, ihtilalden sonra mahkemenin de gündeminde yer almıştır. Kamuoyunun tepkisinden korunmak için Eisenhower'dan destek beklenmektedir. 1959'da Demokrat Parti iktidarı, ekonomik kriz yaşamakta ve dışardan destek aramaktadır. Muhalefet partisi, Cumhuriyet Halk Partisi gerginlikleri arttırmış, gençler sokağa dökülmüştür ve iktidar partisi, Eisenhower'ı Türkiye'ye yardıma ikna etmeye çalışır. Nazım Hikmet, üstü kapalı olarak dönemde içinde bulunulan durumu anlatır. Amerika'nın desteğini almak için ülkenin iyi eğitim almış veya almamış genç, güçlü, nitelikli evlatları Kore Savaşında çıkarlar uğruna feda edilmiştir. Askerin dilinden öfkeli ve kararlı bir ifadeyle bu diyetin bir gün mutlaka ödeneceğine dair inanç ifadeleri duyulur. Savaşın

kanlı yüzü; "kör gözler, kopuk eller, kesik bacaklar"la dile getirilmiştir. Bu dizeler, Mehmet Akif'in *Çanakkale Şehitleri* şiirindeki;

Ölüm indirmede gökler, ölü püskürmede yer;
O ne müthiş tipidir: Savrulur enkaz-ı beşer...
Kafa, göz, gövde, bacak, kol, çene, parmak, el, ayak,
Boşanır sırtlara, vadilere, sağnak sağnak.

dizelerini hatırlatır. Her savaş, kanlıbir vahşet manzarası ortaya koyar ancak Çanakkale Savaşı, ülkemizin düşmandan kurtulması için hayatların tereddüt edilmediği bir savaşken Kore Savaşı hesaplar üzerine yapılmaktadır. Şehit asker, açıkça diyetini ister ve alacağını da net bir biçimde vurgular.

3.1.3.2. *23 Sentlik Askere Dair* Şiirinin Mesaj Analizi

23 SENTLİK ASKERE DAİR

Mister Dallas,
sizden saklamak olmaz,
hayat pahalı biraz bizim memlekette.
Mesela iki yüz gram et alabilirsiniz,
koyun eti,
Ankara'da 23 sente,
yahut bir kilodan biraz fazla mercimek,
elli santim kefen bezi yahut,
yahut da bir aylığına
yirmi yaşlarında bir tane insan
erkek,
ağzı burnu, eli ayağı yerinde,
üniforması, otomatiği üzerinde,
yani öldürmeye, öldürülmeye hazır;
belki tavşan gibi korkak,
belki toprak gibi akıllı,
belki gençlik gibi cesur,
belki su gibi kurnaz,
(her kaba uymak meselesi)
belki ömründe ilk defa denizi görecek,
belki ava meraklı, belki sevdalıdır.
Yahut da aynı hesapla Mister Dallas,
(tanesi 23 sentten yani)
satarlar size bu askerlerin otuz beşini birden
İstanbul'da bir tek odanın aylık kirasına,
seksen beş onda altısını yahut,
bir çift ıskarpin parasına.
Yalnız bir mesele var Mister dallas,

herhalde bunu sizden gizlediler.
Size yirmi üç sente sattıkları asker,
mevcuttu üniformanızı giymeden önce de,
mevcuttuotomatiksiz filan,
mevcuttu sadece insan olarak,
mevcuttu,
tuhafınıza gidecek,
mevcuttu
hem de çoktan mı çoktan
daha sizin devletin adı bile konmadan.
Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu,
mesela Mister Dallas,
yeller eserken yerinde sizin New York'un,
kurşun kubbeler kurdu o,
gök kubbe gibi yüksek,
haşmetli, derin.
Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek.
Halı dokur gibi yonttu mermeri
ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına
ebem kuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri.
Dahası var Dallas,
sizin dilde anlamı pek de belli değilken henüz
zulüm gibi,
hürriyet gibi,
kardeşlik gibi sözlerin,
dövüştü zulme karşı o,
ve istiklal ve hürriyet uğruna
ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek
ve yarin yanağından gayri her yerde,
her şeyde,
hep beraber
diyebilmek için,
yürüdü peşince Bedrettin'in;
O, tornacı Hasan, köylü Memet, öğretmen Ali'dir,
Kaya gibi yumruğunun son ustalığı,
922 yılı 9 Eylül'üdür.
Dedim ya, Mister Dallas,
Herhalde bütün bunları sizden gizlediler.
Ucuzdur vardır illeti.
Hani şaşmayın,
yarın çok pahalıya mal olursa size
bu 23 sentlik asker,
yani benim fakir, cesur, çalışkan milletim,
her millet gibi büyük Türk milleti.

Şiir, 1953 yılında yani Demokrat Parti hükümetinin icraatlarının ilk yıllarında yazılır. 1950 seçimleri sonrasında Adnan Menderes, hükümet programını açıklamış ve bu noktada dış politikalarının nasıl olacağını da şu sözlerle ifade etmiştir:

> ...Birleşmiş Milletler idealine samimi bağlılığımızı tekrara lüzum görmüyoruz. Ananevi İngiliz ve Fransız ittifakına ve Birleşik Amerika ile en sıkı dostluk ve işbirliğine dayanan, dostluklarına daima sadık kalan uzak yakın ve büyük küçük bütün milletlerin istiklal ve toprak bütünlüklerine hürmetkâr olan dış siyasetimizin sulhçu mahiyeti bütün dünyaca malumdur (Bulut 2008, s.38).

Başbakan Menderes; Amerika, İngiltere ve Fransa ile güçlü ilişkiler içinde olunacağının altını çizer. Bu dış politika anlayışı, Nazım Hikmet'in ideolojisine tamamen terstir.Hikmet, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı John FosterDulles'ın Kore Savaşı sırasında bir Türk askerinin aylık maliyetinin 23 sent olduğuna dair yaptığı açıklama üzerine söz konusu Dış İşleri Bakanı'na hitaben şiiri kaleme alır ve Amerikan askeri ile Türk askeri maliyetinin karşılaştırılması üzerine askerin "insan" olduğunun unutulması yolunda eleştirilerini açık ve keskin bir dille ortaya koyar. Dulles, II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemde Amerika Birleşik Devletleri dış politikalarının belirlenmesindeki rolünün yanı sıra komünizm karşıtı olarak da tanınan bir politikacıdır. Şiirin yazılmasından yıllar sonra da 12 Temmuz 2009'da Hürriyet Gazetesinde yayınlanan habere göre yaklaşımda değişen bir şey olmadığını söylemek mümkün olabilir.Habere göre Amerikan eski başkanlarından Ronald Reagan'ın günlüklerinde de benzer bir şekilde şu bilgi yer almaktadır:

> 8 Ağustos 1985 Dış Yardım Yasası'nın imza töreni yapıldı. 1981'den bu yana yasayı ilk kez imzalıyorum. Yasaya tahsis edilen miktardan daha fazla para istedim. Ama bunun milli güvenliğimizin bir parçası olduğunu anlayamıyorlar. Örneğin, Türkiye'ye güvenlik yardımı bizim de güvenliğimizin bir parçası. Bir Türk askeri yılda 6 bin dolara mal oluyor. Eğer onu bir Amerikan askeriyle değiştirmeye mecbur kalırsak maliyet 90 bin dolara çıkıyor. (http://www.hurriyet.com.tr/dunya/12053999.asp?gid=229).

Hikmet'in Demokrat Parti icraatlarının ve özellikle de Amerikan taraftarı yaklaşımlarının karşısında olarak emperyalizm ve savaş karşıtı söylemine örnek teşkil eden şiirin başlığı, Bakan Dulles'a açık bir cevap niteliğinde kullanılmıştır. Şiirde, 1 Amerikan dolarının dörtte birinin altında bir değerle aslında insana verilen değer ortaya konulmuştur. Şair, ülkemizde "23 sente" neler alınabileceğini satirik bir söylemle ortaya koyarak sözlerine başlar ve bir başka cepheden de ülkedeki ekonomik yapıya dikkat çeker.

"23 sente o dönemin Türkiye'sinde neler alınabilir?" sorusunun cevabını da şiir, satirik olarak verir zira "iki yüz gram koyun eti" veya "bir kilodan biraz fazla mercimek" kadar değer yüklenmiştir Türk askerine. Şair, bu paraya elli santim kefen bezi alınabileceğini de üç kuruşa gidilen ölümün altını çizmek için vurgular.Türk askerinin mercimek, bir bez parçası, bir öğünlük et gibi bir ayakkabı parasına veya aylık bir oda kirasına Amerika tarafından çıkarlar uğruna adeta satın alındığını sert bir söylemle anlatır. Bu ironinin ardında "insanlık" sorgusu yatar. Şair, asker olarak Kore'ye gönderilen gençlerin insanca duygularından, yaşamlarından söz eder.

Şiirin ortasında tarihsel bir karşılaştırmaya yer veren Nazım Hikmet, henüz Amerika ortada yokken anlı şanlı tarihi ve kültürüyle milletimizin ve askerimizin var olduğunu ifade ederken, Amerika'nın böyle bir milletin askerine hükmedip onu bir meta gibi çıkarları uğruna harcayacak nitelikte olmadığı düşündürür. Kurşun kubbeler, köklü tarihimizin ve kültürümüzün, asırlarca devlet hakimiyetimizin simgesidir. Türk milletinin daima zulmün karşısında olarak tarihi boyunca özgürlüğün, adaletin temsilcisi olduğu belirtilir. Bu noktada şair, tarih sayfalarımızdan Şeyh Bedrettin'in ülkesi için yaptıklarına gönderme yapar. O asker; 23 sentlik ucuz ve yok oluşunun fark yaratmayacağı bir "mal" değil değil; köylüdür, öğretmendir, tornacıdır yani "insan"dır. Şair burada Kurtuluş mücadelesinde 9 Eylül'de İzmir'de kazanılan zafere de gönderme yapmış ve askerimizin gücünü, imkansızlıklar içinde bile neler yapabileceğini şanlı tarihimizden örneklemiştir. Hikmet, Dulles'ın; sevdiği dışında her şeyini kardeşçe paylaşan, milli birlik ve beraberliğe büyük önem veren Türk milletinin hasletlerinden tarihinden ve kültüründen haberdar olmadığını yani bizi tanımadığını ve gün gelip devran dönerse bu çıkar hesaplarıyla Türk askerinin insan yerine konulmamasının bilançosunun ağır olacağını ifade eder. Şaire göre Dulles, bu hasletlerimizi bilmiyor gibidir zira bilse böyle bir küçümsemeye cesaret edemeyecektir. Şiirin sonunda adeta Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milleti için söyledikleri anımsatılmak istenir gibi milletimizin çalışkanlığına, cesaretine ve büyüklüğüne vurgu yapılmıştır. Bu vurgu, böyle büyük bir milletin emperyalistlerin oyuncağı olamayacağını ifade eder.

3.1.3.3. *Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler* Şiirinin Mesaj Analizi

GERİLEYEN TÜRKİYE YAHUT ADNAN MENDERES'E ÖĞÜTLER

Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.
İlle de asıp kesmek geliyorsa içinden
Ezmekte devâm et Barışçılar'ı, ama sen
Meselâ Yalçın'ı da tıkıyorsun deliğe
İhtiyarcık sana azıcık cilve yaptı diye,
Git, koş, elini öp, af dile, yüzünü güldür,
O, yalnız altın kafeslerde öten bülbüldür.
O, matbaalar yıktırıp kitaplar yaktıran,
O, büyük demokrat, O, hürriyetçi kahraman,
Moskova'yı atomlayalım diyen insancı...
Kendine acımazsan bize bir parça acı.
A be Adnan Menderes, böyle bir dal kesilmez,
Böyle şaşkınlıkların sonu da iyi gelmez...
Şu muhalefetle de alıp veremediğin ne?
Niye öyle hışımla yürüyorsun üstüne?
Kore'ye asker gönderdin de "Hayır" mı dedi?
"Kan aktı hesabı sorulmalıdır!" mı dedi?
Orduyu emrimize verdin, ses çıkardı mı?
"Olmaz olsun" mu dedi Amerikan yardımı?
Feryat mı etti "İstiklâl elden gitti" diye?
Zavallı, sımsıkı sarılmış demokrasiye :
"Başvekil merasimsiz karşılanmalı" diyor.
Bir de bazan coşarak "Hayat pahalı" diyor.
Bu aksoylu muhalefeti ezilir görmek
Türkün Batılı dostlarını pek üzüyor pek.
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.

Hani, her işte bizden örnek alacaktın ya?
Hürriyet nizamına sâdık kalacaktın ya?
Vaadettin tanımadın işçinin grev hakkını.
O hakkı bizim tanıdığımız gibi tanı.
Elli istiyorlarsa ateş aç, sonra beş ver.
Ama ufak tefek grevlerde anlayış göster.
Sendika liderlerinizin birçoğu zaten
bizde olduğu gibi emir alır polisten.
Niye telaşlanıp kaybedersin vekarını?
Hem de kırarsın liderlerin itibarını?
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes,
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.
Senin bindiğin dallar ve bindiğimiz dallar,
Unutma bu dallardan başka asıl ağaç var,
öfkeyle homurdanan yarı çıplak, yarı aç,
bizi silkip atmaya fırsat kollıyan ağaç...

Şiir, 1955 yılında yani Demokrat Parti'nin iktidarının ülkede hüküm sürdüğü dönemde yazılmıştır. Nazım Hikmet'in, siyasi ve sosyal problemleri dile getirerek Adnan Menderes ve hükümetini eleştirdiği şiirinin adında yer alan "gerileyen Türkiye" ve "öğüt" ifadeleri önemlidir zira Hikmet, Demokrat Parti hükümetinin ülkeyi ileriye götürmek yerine gerilettiğinden şikayetçidir ve toplumcu bir sanat anlayışıyla devrin iktidarına bu konuda "öğüt" verme sorumluluğu taşımaktadır. Öğüt, tecrübeli, kâmil ve yaptıklarıyla da düşünceleriyle de örnek olan kişilerden alınır. Hikmet de bu bağlamda kendini bir aydın olarak, öğüt verecek nitelikte görür.

Hikmet, şiirin başında yer alan "bindiğin dalı kesiyorsun" ifadesini şiirin diğer kısımlarında da anlamı güçlendiren tekrarlarla kullanmış ve kendi siyasi yaklaşımına göre Menderes hükümetinin icraatlarının, bindiği dalı kesecek düzeyde olduğunu ifade etmiştir. "Bindiği dalı kesmek" ifadesinden yola çıkarak şiddet içerikli "asıp kesmek" kullanımına yer veren Hikmet, bu söz kullanımıyla da iktidarın şiddet eğilimi içinde olduğunu düşündürür ve iktidarın, Hüseyin Cahit Yalçın'a uyguladığı baskılara ve Yalçın'ın tutuklanması meselesine değinir.

Hüseyin Cahit Yalçın (1874-1957), gazeteci ve yazar olmasının yanı sıra milletvekilliği de yapmıştır. Demokrat Parti'nin icraatlarına yönelik eleştiriler içeren gazete yazıları nedeniyle tutuklanmış, bir süre hapis yatmıştır. Nazım Hikmet, şiirde Menderes'e verdiği öğütlere Hüseyin Cahit Yalçın meselesiyle yani Yalçın sembolünden yola çıkarak esasen basın özgürlüğüne değinerek başlar. Hikmet'in eleştirilerine hedef olan ve basın üzerinde baskılara örnek olabilecek bu olaya yıllar sonra Milliyet Gazetesi köşe yazarı Hasan Pulur da 2 Nisan 2006 tarihli *Türk Basınının 50 Yıl Öncesi* başlıklı yazısında değinmiştir. Pulur, söz konusu yazısında; Demokrat Parti döneminde yaşanan hayat pahalılığı, yolsuzluk, işsizlik vb. gibi sorunlar gazetelerde yer aldıktan sonra dönemin iktidarının önce yeni bir Basın Kanunu çıkardığını ve daha sonra da 75 yaşındaki Hüseyin Cahit Yalçın'ı tutukladığını belirtir. Ancak bunun yanı sıra Pulur'un yazısından ö dönem gazetecileri arasından Vatan Gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ın yeni kanunu savunduğunu ve Hüseyin Cahit Yalçın'ı da hapse girerek Türkiye'yi dünyaya rezil ettiğine dair suçladığı bilgisini edinmek mümkündür (www.milliyet.com.tr).

Şiirde Hüseyin Cahit Yalçın'ın Demokrat Parti iktidarı döneminde yaşadıklarının, demokrasiye geçmeden önce Osmanlı döneminde yaşadıklarından bir farkı olmadığı

mesajı saklıdır zira II.Abdülhamit döneminde de yine Hüseyin Cahit Yalçın, benzer bir problem yaşamıştır. O dönemde de Servet-i Fünûnedebî topluluğunun etrafında toplandığı Servet-i Fünun Dergisi de yine Hüseyin Cahit Yalçın'ın 3 Teşrinievvel 1317 tarihinde yayınladığı *Edebiyat ve Hukuk* adlı makalesi nedeniyle kapatılmış ve Yalçın, ifade vermeye çağırılmıştır. Edebiyat ve hukukun benzer aşamalardan geçtiğini anlatan makaleyi dönemin iktidarı, Fransa'da kraliyet ailesinin idamına neden olan olayların hatırlatılmasından dolayı halkı isyana teşvik edecek nitelikte bulmuştur. Bu noktada Hikmet, bir imparatorluğun yıkılması, yerine genç Türkiye'nin kurulması ve çok partili demokratik düzene geçilmesinin de basın ifade özgürlüğü konusunda çok da büyük bir değişim getirmediğini sezdirir. İktidarın, Yalçın'dan özür dilemesi gerektiğini ifade ederken bir taraftan da Yalçın'ı "altın kafeste öten bülbül" olarak eleştirmekten yani toplumun gerçekten içinde olmasından dolayı eleştirmekten de geri durmaz. Basına uygulanan baskılara, dergi ve gazetelerin kapatılmasına örnek olarak da bir dizede Tan Gazetesi'nin kapatılması olayını hatırlatan Hikmet, bu olayın ayrıntısına girmemiştir.

Şiirdeki "senli benli" üslup, saygıdan uzak ve üstten bir söylem havası yaratmakta, eleştiriyi haklı göstererek etkisini arttırmaktadır. Hikmet, Menderes'i söylemleriyle eylemlerinin çelişkili olmasından dolayı da eleştirmekte; demokrasi, hürriyet, adaletten söz eden bir liderin yaptıklarının söylemleriyle çeliştiğine değinmektedir. Basın meselesinden sonra muhalefetle olan ilişkileri masaya yatıran şiir, muhalefetin de aslında sesini gerektiği ölçüde yükseltmediğini, buna rağmen iktidarın oklarına hedef olduğunu belirtmek suretiyle bir yandan da dönemin ana muhalefeti Cumhuriyet Halk Partisi'ni de eleştirmektedir. Hikmet'in bu eleştirel yapısı, eleştirilerinin kişi ve kurumlara yönelik taraflı bir yaklaşım içinde olmadığını, sosyal düzendeki aksaklıklar doğrultusunda her kesime yönelik eleştiri yaptığını ortaya koyar. Bu noktada muhalefeti de; Kore'ye asker gönderilmesi konusunda gereken itirazları yapmaması, Türk askerinin kanının boş yere akıtıldığı, Amerikan emperyalizmi karşısında bağımlı bir hal alınıp bağımsızlığın elden gittiğini eleştirmemesi hususlarında suçlar. Hikmet'e göre muhalefet ancak Başbakanın tören yapılmadan karşılanması gerekliliği gibi şekilci meselelerde sesini çıkartmaktadır. Şiir, New-York Times gazetesinde çıkan ve ülkemizin içinde bulunduğu durumun Türkiye'nin Batıdaki dostlarını üzdüğünü ifade eden yazıya da ironik bir gönderme yapar. Hikmet; Menderes'in örnek bir lider olacağına, hürriyet, işçi hakları vb.

konulardaki vaatlerini yerine getirmemesini, sendika liderlerinin baskı altında olduğunu eleştirerek, bu tavrın bindiği dalı kesmek olduğunu, iktidarın sonunu getireceğini belirterek uyarıda bulunur.

Şiirin son bölümünde dönemin iktidarına yönelik olmasa da ülkenin sapasağlam ayakta kalacağına dair umut ve inanç söylemi hakimdir. Bu söylem, şanlı Türk tarihini düşündürür ve Nazım Hikmet'e göre Demokrat Parti, bindiği dalı kesse de dallar değil ağaç önemlidir. Türk tarihinde yüzyılların medeniyetini taşıyan kökü derinlerde bir ağaç vardır ve Hikmet'e göre hatalı yönetimler nedeniyle dallarından olacak olsa da bu geçicidir, dal yenilenecek ve ağaç ayakta kalmaya devam edecektir.

3.1.3.4. *Ceviz Ağacı* Şiirinin Mesaj Analizi

CEVİZ AĞACI

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
budakbudak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
koparıver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.
Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.
Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Nazım Hikmet'in 1 Temmuz 1957 tarihinde, vatanından çok uzaklarda yazdığı ve "Ben aslında oradayım." dediği şiiri *Ceviz Ağacı*, imgesel özellikleri bakımından şairin önemli şiirlerindendir. Bu bağlamda "Gülhane" ve "ceviz ağacı" üzerinde durulması gerekir. Gülhane Parkı, siyasete topluma yön veren bir mekan; Osmanlı'nın fermanların okunduğu, siyasi toplantıların yapıldığı yerdir. Osmanlı'nın kapılarını Batı'ya açan ve sosyal hayata askerlikten, hukuka, azınlık haklarına kadar

birçok alanda yeni düzenlemeler getiren Tanzimat Fermanı, 1839 yılında Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkında okunmuş, bu fermanla da yeni bir hayatın sayfaları yazılmaya başlanmıştır. Bu örnekteki gibi Gülhane, tarih boyunca siyasetin merkezi olması özelliğiyle şiirde tercih edilen mekandır.

Bir kaçak ve vatan haini damgası yemiş, ülkesine geri dönemeyen Nazım Hikmet, birçok şiirinde vatan özlemini, hasretini dile getirmiş; örneğin *Ceviz Ağacı* şiirinin yazım tarihiyle aynı yazılış tarihine sahip olan *Mavi Liman* şiirinde;

Çok yorgunum, beni bekleme kaptan.
Seyir defterini başkası yazsın.
Çınarlı, kubbeli, mavi bir liman.
Beni o limana çıkaramazsın...

dizeleriyle İstanbul'a, vatanına fiziksel olarak bir daha dönemeyeceğini söylerken Ceviz Ağacı şiirinde fikirleriyle zaten vatanında olduğunu anlatması önemlidir. Ceviz Ağacı bu yoksunluğu, ayrılığı, esareti bir şekilde ortadan kaldırır. Hikmet; öğrencilerin protestolarında, toplantılarda, onun ideolojik düşüncesine paralel insanların zihinlerindedir, kimsenin fark etmediği bir ceviz ağacıdır. Aklı, kalbi, fikirleriyle ülkesinin yanında olduğu mesajını vermektedir. Bu öyle bir varlıktır ki bir kişi olarak somut görünürlüğe gerek duyulmaz. Şair, fikir adamlarının varlıklarının mekan kısıtlamalarıyla engellenemeyeceğini anlatır.

Gerçek anlamından uzak kullanılan "ceviz ağacı", şiirin bütününde benzetme yoluyla Nazım Hikmet'i ifade edecek şekilde kullanılmıştır. İstanbul'un, tarihimizin, Gülhane bölgesinin ve Osmanlı'nın adeta sembolü olan ceviz ağaçları; görkemli, meyve veren ve asırlık ağaçlardır. Hikmet, bir aydın olarak kendini ceviz ağacı yerine koyar. Şiir boyunca nitelikleri anlatılan ağaç, öyle bir ağaçtır ki; bu şiiri ölümünden 6 yıl önce yazan şair gibi ihtiyar yani deneyimlidir. Yapraklarında hayat, canlılık, enerji vardır, Hikmet'in toplumcu yaklaşımındaki bitmeyen enerji gibi. Yaprakları onu özleyen sevdiğinin gözyaşlarını silecek, onu teselli edecek ipek bir mendildir. Hikmet, İstanbul'da geride sevdiği kadınları ve oğlu Memed'i bırakmıştır, bu onun en büyük üzüntülerinden biridir. Şiirin bu bölümünde ideolojik siyasi meselelerin ötesinde bireysel duygulara yer verilmiştir. Yaprakları ellerine, gözlerine, yüreğine benzeten şair, yüz bin yüreği olduğunu dile getirirken onun fikirleri, ideolojisi doğrultusunda adım atan insanlara gönderme yapmasının yanı sıra yüreği tüm insanlık için çarpan

toplumcu şair niteliğini de düşündürür. Şiirin son iki dizesi, başta yer alan dizelerin aynen tekrarıdır. Bu dize tekrarıyla, Nazım Hikmet'in İstanbul'da Gülhane'de var olmaya devam ettiği, bunun zamanla sınırlanmadan bu şekilde süreceği, kimsenin bu hali engelleyemeyeceği anlamı kuvvetlendirilerek ifade edilmiştir. Bu varlık, Hikmet'e yeni bir boyut kazandırmıştır.

3.1.3.5. *Bu Vatana Nasıl Kıydılar* Şiirinin Mesaj Analizi

BU VATANA NASIL KIYDILAR

İnsan olan vatanını satar mı?
Suyun içip ekmeğini yediniz.
Dünyada vatandan aziz şey var mı?
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Onu didik didik didiklediler,
saçlarından tutup sürüklediler.
götürüp kâfire : «Buyur...» dediler.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Eli kolu zincirlere vurulmuş,
vatan çırılçıplak yere serilmiş.
Oturmuş göğsüne Teksaslı çavuş.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Günü gelir çarh düzüne çevrilir,
günü gelir hesabınız görülür.
Günü gelir sualiniz sorulur:
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

1959 yılında yazılan şiir, Nazım Hikmet'in vatan sevgisini, vatan kavramına verdiği değeri göstermesinin yanı sıra şiirin "bu vatana nasıl kıydılar" başlığı,1960 ihtilali öncesinde Demokrat Parti yönetimindeki Türkiye'de yaşanan sorunlara eleştiriyi de ortaya koymaktadır. Bilindiği gibi Nazım Hikmet, Adnan Menderes hükümetinin çoğu icraatının karşısında eleştirel bir duruş sergilemektedir. Erken Cumhuriyet Döneminde çok partili sisteme geçişi başlatan ve 1950 yılında iktidara gelen Demokrat Parti, özellikle 1954-1960 dönemindeki icraatlarından dolayı birçok kesimden eleştiri almıştır. Dönemin gerek dış politikaları, özellikle ABD ilişkileri, gerekse üniversitelerdeki baskılar, Nazım Hikmet'in eleştirilerinin hedefi olmuştur.Çalışmanın ikinci bölümünde de değinildiği gibi dönemin Başbakanı Adnan

Menderes'in Üniversiteler Kanunu'ndaki değişiklik isteğiyle üniversiteleri siyasetten men eden hükümlere ihtiyaç duyulduğunu açıklaması, üniversitelerden gelen muhalefetin önünün kesilmek istenmesi tepkilere neden olmuş ve Demokrat Parti dönemi 1960 yılında "demokrasinin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla" yapılan 27 Mayıs 1960 ihtilali sonrasında sona ermiştir.

İhtilal öncesindeki Demokrat Parti icraatlarının hüküm sürdüğü dönemde yazılan şiirde Nazım Hikmet, dönemin yöneticilerinin vatanı emperyalist güçlerin eline adeta "satar gibi" teslim ettiğini dile getirerek dönemin politikasını keskin bir dille eleştirir. Hikmet, şiire yeni başladığı ilk gençlik dönemlerinde de vatan sevgisi üzerine yazdığı şiirlerle tanınmıştır. Bunlar arasında ilkleri; Osmanlı'nın Balkan Savaşı'nda aldığı yenilgi sonrasında yazdığı *Feryad-ı Vatan* ve işgaller sonrasında toplumun bilinçlenmesi amacıyla yazılan *Kırk Haramilerin Esiri* şiirleri oluşturmaktadır. Bu şiirlerinin yanı sıra vatanından uzak kaldığı dönemlerde çektiği vatan hasretiyle 1958 yılında Prag'da yazdığı "Memleketim, memleketim, memleketim" tekrarlarıyla başlayan *Yine Memleketim Üstüne Söylenmiştir* şiirinde ve "Memleketimi seviyorum" dizesiyle başlayan isimsiz şiirinde güçlü bir vatan sevgisini ortaya koymuştur. Şiirde Nazım Hikmet'in gözünden vatan;

Memleketim :
Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları

olarak tarif edilir. Geçmişi, tarihi, medeniyeti ile sanayileşen yeni bir ülkedir. Bu noktada "Bu Vatana Nasıl Kıydınız?" şiiri, şairin güçlü bir bağ ile bağlandığı memleketinin, onun ideolojik anlayışına ters düşen ve ona göre ülkeye zarar veren bir yönetim sebebiyle olumsuzluklar yaşaması karşısında isyanını dile getirerek Demokrat Partinin anlayışına tamamen ters olan siyasi bakış açısını ortaya koyar. Şiirin adı, bir soru cümlesinden oluşur. Bu sorunun içinde aynı zamanda isyan yer alır zira kurtuluş mücadelesi ve devrimler sonrasında yeni kurulan ve geleceği umut dolu olan bu genç ülkenin, yanlış yönetimlerin elinde emperyalist ülkelerin oyunlarına alet edileceği düşüncesi, şairde isyana dönüşür. Şiirin adında yer alan soru, sisyemli olarak her nazım birimi sonunda tekrarlanarak bu sorgunun arkasında yer alan anlam ve isyan pekiştirilmiştir. Ona göre vatan azizdir, kutsaldır ve vatana vefasızlık

yapılması, tahammül edilemez bir suçtur. Oysa Nazım Hikmet'e göre yöneticiler kendi çıkarları doğrultusunda vatının "göğsüne Teksaslı çavuşu" oturtmuş, memleketi emperyalist kapitalist güçlere hediye etmişlerdir. Vatanın içine düşürüldüğü bu duruma rağmen Nazım Hikmet'in tüm şiirlerinde yer alan umut, bu şiirin sonunda da kendini gösterir. Şair, gün gelip devranın döneceğine ve vatana karşı gösterilen bu tavrın hesabının sorulacağına emindir. Bu nedenle de gelecek güzel günlere dair umutludur ancak bu umuduna rağmen yine de şiir, son dizesinde aynı soruyla yani isyan, yapılanlara anlam veremeyiş ve kabullenemeyişle biter.

3.1.3.6. *Beyazıt Meydanındaki Ölü* Şiirinin Mesaj Analizi

BEYAZIT MEYDANI'NDAKİ ÖLÜ

Bir ölü yatıyor
on dokuz yaşında bir delikanlı
gündüzleri güneşte
geceleri yıldızların altında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
ders kitabı bir elinde
bir elinde başlamadan biten rüyası
bin dokuz yüz altmış yılı Nisanında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
vurdular
kurşun yarası
kızıl karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatacak
toprağa şıp şıp damlayacak kanı
silâhlı milletimin hürriyet türküleriyle gelip
zaptedene kadar
büyük meydanı.

Şiir, 27 Mayıs 1960'daki ihtilal sürecinde 28 Nisan 1960 tarihinde Beyazıt Meydanı'nda yaşamını yitiren Turan Emeksiz(1940-1960) için yazılmıştır. Tahkikat Komisyonu'nun kurulması kanununun kabulü nedeniyle 28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul Üniversitesi'nde bir protesto mitingi düzenlenmiş ve polisin müdahalesiyle

açılan ateşte üniversite öğrencilerinden Emeksiz, yaşamını yitirmiştir. Emeksiz, Nazım Hikmet için bir devrim şehididir ve devrimcinin nasıl olması gerektiğinin de adeta bir göstergesi, sembolüdür. Şair, bu bağlamda hem *Beyazıt Meydanındaki Ölü* şiirinde hem de *Hürriyet Kavgası* şiirinin bir bölümünde Emeksiz'in devrimci hareketini işlemiştir. Çalışmanın *Hürriyet Kavgası* şiiri analizinde bu noktaya değinilmiştir.

Emeksiz'in vefatından sonra adı; İstanbul üniversitesi yemekhanesine, İstanbul'da şehir hatları vapuruna, bulvar ve liseye verilmiş; böylece adının unutulmaması sağlanmıştır.

Şiirde Turan Emeksiz adı söylenmeden, 1960 yılında Beyazıt'ta yaşanan olay hatırlatılmakta ve Hikmet'in şiirin şeklinde oluşturduğu sistematik tekrarlara dayalı söylem sayesinde de Beyazıt Meydanında yaşanan olayın unutulmayarak daima hatırlanacağını ortaya koyar. Şiirde Emeksiz'in adının geçmeden "Beyazıt meydanında bir ölü yatıyor" ifadesinin kullanılması, bir tek kişinin devrimci olmadığını, onun bir sembol olduğunu ve diğer devrimcilerden beklenen tavrı gösterir zira Beyazıt'taki bu ölüm, sıradan bir yaşam kaybı değil; siyasi ve ideolojik anlam taşıyan, bir devrimcinin toplumsal amacı için hayatını ortaya koyan ve kamusal alanda gerçekleşen bir ölümdür.Vurularak yaşamını kaybeden Emeksiz üzerinden tüm devrimcilerin idealist yönü verilir. Emeksiz'in devrimci hareketi üzerinden, toplumun güç kazanarak sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelebilmesi esasına dayanan sosyalizm vurgulanmıştır. İdeal uğruna kolektif hareket etmek gerekir.

Meydanlar tüm toplumlarda iktidarın güç gösterilerinin ve muhalefetin protestolarının sahnelendiği kamusal alanlar olmuştur. Tarih boyunca meydanlarda sosyalleşilmiş, sosyal hayat örgütlenmiştir. Adını, II. Beyazıt adına yaptırılan ve cami, imaret, medrese ve hamamdan mürekkep külliyeden alan Beyazıt Meydanı'nın da Osmanlı'dan bu yana Türk siyasi-sosyal yaşamında stratejik bir önemi vardır. Meydan, hem kutlamalara hem de ölümlere şahit olmuştur. İstanbul Üniversitesi dolayısıyla da öğrenci hareketlerinin merkezi durumuna gelen meydan, devrimcilerin simgesi Turan Emeksiz'in ölümünde de yine zihinlerde bir ideolojinin yansıması olarak yer almıştır.

Nazım Hikmet şiire, hayatını kaybeden devrimcinin henüz 19 yaşında olduğu bilgisini vererek başlar. Henüz hayatı yaşayamamış olduğu ve "elinde başlamadan biten rüyası"yla toplumcu yönü ortaya konulmuştur. 1960 yılı Nisan'ı ifadesi, Emeksiz'in adı verilmese de net olarak kimden ve hangi olaydan söz edildiğini açıklar. Emeksiz, gençtir ama toplumsal hareketin öncüsüdür ve artık unutulmayacaktır. Beyazıt Meydanı da Turan Emeksiz de unutulmamak üzere ideolojik bir sembol haline gelmiştir. Bu, şiirdeki düzenli dize tekrarlarının zaman ekinin son bölümde gelecek zaman eki olarak değiştirilip kullanılmasında yani "Bir ölü yatacak" dizesinde verilir. Ayrıca, meydanda izi hiç silinmeyecek devrimcinin kanı "şıp şıp" damlamaya yani sesini duyurmaya ve "şıp şıp" yansıma sesleriyle adeta "ben buradayım" demeye devam edecektir. Emeksiz'in, Nazım Hikmet'in devrimci ideolojik hareketine paralel olarak 28 Nisan 1960 tarihinde hükümetin kararlarının protesto edildiği mitingine katılması ve karşısına çıkacak her engeli göze alması örnek bir devrimci hareketi olarak değerlendirilmektedir.

"Vurdular" dizesi sert bir söylemle devrimcinin öldürüldüğünü ifade eder ancak bu vurulmada kurşun yarası Hikmet'e göre "kırmızı bir karanfil gibi açmış"tırEmeksiz'in alnında. Bu, devrimcinin unutulmayacağının ve mücadelenin devam edeceğinin sembolü olmuştur. Amaca ulaşılana kadar, özlenen özgürlüğe kavuşulana ve Beyazıt Meydanı hürriyetin simgesi olana kadar Emeksiz'in hatırasının sorumluluğuyla ideolojik mücadele devam ettirilecektir mesajı verilmiştir. Nazım Hikmet, son büyük aşkı VeraTulyakova için yazdığı,*Saman Sarısı* şiirinde de *Abidin'e söylemeli de resmini yapsın Beyazıt Meydanı'nda şehit düşenin ve Gagarin Yoldaşın ve daha adını sanını kaşını gözünü bilmediğimiz Titof Yoldaşın ve ondan sonrakilerin ve tavan arasında yatan genç kadının (Hikmet 2013, s.206).*dizeleriyleEmeksiz'i aynı amaca hizmet eden diğer devrimcilerle bir tuttuğu görülür. Nazım Hikmet'in şiirinde ölümsüzleşen Emeksiz, ünlü ressam Abidin Dino'nun da bir sanat eserinde ölümsüzleşecek ve kalıcılığı pekiştirilerek mümkün kılınacaktır. Nazım Hikmet'in isteği budur zira Emeksiz'in hafızalarda yer alması, devrimin, ideolojinin amaçları doğrultusunda yürümenin unutulmaması ve devrim yolunda yaşamını yitirenlerden güç alınması anlamına gelmektedir.

Kurdakul ve Sezer'in belirttiği gibi Nazım Hikmet, bireysel şiirlerinin dışında kalan eserlerinde özellikle toplumsal düzendeki aksaklıkları, memleketteki olayları, faşizm

ve emperyalizm karşıtlığını işlemiştir ve Beyazıt Meydanındaki Ölü şiiri de bu anlamda bir örnek teşkil etmektedir.Toplumsal olayları şiirine yansıtan Nazım Hikmet'in 27 Mayıs İhtilâli'nde yer alan Türk gençlerine verdiği destek, *Beyazıt Meydanındaki Ölü* şirinde görülmektedir.

3.1.3.7. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar

Aşağıda yer alan Tablo 3.6'da araştırmanın İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde kamuoyuna aktarılan ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.6. İktidarın İcraatlarına Karşı Görüşleri Konu Alan Şiirlerde Verilen Mesajlar

Şiir Adı	Mesajlar
• Kore'de Ölen Bir Yedek Subayımızın Adnan Menders'eSöyledikleri Diyet • 23 Sentlik Askere Dair • Gerileyen Türkiye Yahut Adnan Menderes'e Öğütler • Ceviz Ağacı • Bu Vatana Nasıl Kıydılar • Beyazıt Meydanı'ndaki Ölü	Demokrat Parti iktidarı döneminde toplumun yaşadığı siyasi ve sosyal problemler anlatılır.
	Dönemin iktidarının Nazım Hikmet'in ideolojisine göre hatalı icraatları gösterilir.
	Dönemin iktidarının çıkar hesapları doğrultusunda hareket ettiği ve bu uğurda halkı feda ettiği anlatılır.
	Dönemin iktidarının başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere emperyalist güçlerin elinde oyuncak olduğu mesajı verilir.
	Gazetecilerin ve aydınların eleştirel söylemlerinin dönemin iktidarı tarafından nasıl susturulmak istendiği gösterilir.
	Hatalı icraatların dönemin iktidarının sonunu getireceği belirtilerek uyarıda bulunulur.
	Şanlı Türk tarihi ve Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milleti üzerine söyledikleri hatırlatılarak kamuoyu motive edilir.
	Devrimcinin, vatanı ve milletinin refahı için davasının peşinde olması gerektiği anlatılır.
	Gelecek güzel günlere dair umut duygusu aşılanır.

Nazım Hikmet, iktidarın icraatlarına yönelik getirdiği eleştirilerin yer aldığı şiirlerinde kamuoyuna dönemin iktidarının icraatlarının yanlış yönlerini aktarır. İktidarın; aydınlara, gazetecilere, bir başka deyişle kendisini eleştiren kesime yönelik

olumsuz tavrını gösterir. İktidarın, emperyalist devletlerin sözünden çıkmadığını kamuoyuna anlatmak ister. Vatan ve milletin değil, çıkarların düşünüldüğü mesajını verir. Bu manzarayı kamuoyuna şiirleri aracılığıyla gösterir.

3.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Şiirlerinin İncelenmesi

Bu bölümde Kısakürek'in ideolojik görüşleri çerçevesinde; milli ve muhafazakâr ideolojiyi, İslamiyet ve metafizik konuları, Doğu-Batı meselesini konu alan Necip Fazıl Kısakürek şiirleri incelenmiştir.

3.2.1.Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu AlanİdeolojikŞiirlerin İncelenmesi

Necip Fazıl Kısakürek'in benimsediği ideoloji çerçevesinde milli ve muhafazakar ideolojiyi ortaya koyan şiirler, Tablo 3.7'de yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.7. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirler

Şiirin Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Büyük Doğu Marşı	1938	Allah, millet, ezel, ebed, Oğuz, nur, kılavuz, fetih, büyük Doğu, bayrak.
Destan	1947	Çıkmaz sokak, destan,kubbemiz, Sodom, Gomore, Bizans, Roma, inkılap.
Sakarya Türküsü	1949	Allah, Sakarya, Türk tarihi, dava, son peygamber, kılavuz.
Zindandan Memed'e Mektup	1961	Allah, zindan, dua, davran, dev, yük, bizim, ebed.
Utansın	1964	Tohum, toprak, eski çınar, noel ağacı, bayrak.
Karacaahmet	1969	Sonsuzluk, mezar, tarih.
Gelir	1970	Sol, sağ, devran, çerağ, pervane, nur, millet, bayrak.
Halimiz	1973	Allah, mecnun idare, milli acz, particilik, rejim, Mehmetcik, İslam, iman, dindar, Türkçe, Türk.
Başıboş		Vatan, tarih, Allah, millet.

3.2.1.1.*Büyük Doğu Marşı* Şiirinin Mesaj Analizi

BÜYÜK DOĞU MARŞI

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır, kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!

Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Nur yolu izinden git, KILAVUZ'un!
Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun!

Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.

Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!
Şahit ol, ey kılıç, kalem ve orak!
Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!
Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!

Şiir, Kısakürek'in "Büyük Doğu" ideolojinin mesajlarını aktarır. Bu nedenle şiirin mesaj incelemesine geçmeden önce Kısakürek'in Büyük Doğu adıyla çıkardığı dergi hakkında bilgi vermek gerekmektedir. Büyük Doğu Dergisi, Necip Fazıl Kısakürek'in 1943-1978 döneminde çeşitli aralıklarla çıkarttığı bir fikir dergisidir ve adını Kısakürek'in Türk milli marşı olarak nitelendirdiği Büyük Doğu Marşı'ndan alır. Bu nedenle şiir, Büyük Doğu Dergisi'nin amacı ortaya konularak incelenecektir.

Kısakürek, Haziran 1949'da Büyük Doğu Cemiyeti'ni kurmuş, 1965'te kurduğu Büyük Doğu Fikir Kulübü nedeniyle de "din esasına dayalı cemiyet kurmak" suçundan yargılanmıştır. Büyük Doğu Yayınevi ise 1970'lerin ilk yarısında kurulur.Büyük Doğu Dergisi, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin modernleşme ve çok partili hayata geçiş sürecinde yayınlanmaya başlamış; İslami bir yapının savunucusu olmuştur. Kısakürek'in yanı sıra dergide; Hilmi Ziya Ülken, Peyami Safa, Mustafa Müftüoğlu, Nizamettin Nazif, Akif İnan, Oktay Akbal gibi isimler de

yazılarıyla yer almıştır. Kısakürek'in dergideki yazıları ağırlıklı olarak Batılılaşma eleştirisi, İslamiyet ve milliyetçilik üzerinedir ve yazılar, Batı'ya değil Doğu'ya yönelmenin gerekliliğini vurgular. Yazılarda; Türk kimliği mücadelesi, İslam mücadelesiyle birleştirilerek işlenmiştir. Derginin ilk dönemlerinde iktidarda olan Cumhuriyet Halk Partisi de halktan kopuk olmak ve halkın değerlerini yansıtmayan icraatları nedeniyle derginin eleştirilerinin hedefi olmuş, Ezan'ın Türkçe okunması gibi meselelere duyulan tepki ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra bazı yazılar, Demokrat Parti ve Adnan Menderes'i olumlu anlamda ele almış ve Menderes'in halkın içinden biri olması hususuna dikkat çekilmiştir..

Derginin çıkmaya başladığı dönemde Kısakürek, ortaya bir mücadele ruhu koyduğunun altını çizmiştir. Bu bağlamda dergi, hem edebî hem de dinî, siyasi bir nitelik taşır. Dergi aralıklı olarak toplamda 512 sayı çıkmış ve polemikleriyle ün kazanmıştır. Derginin dünya görüşü Kısakürek'in tanımıyla; gerçek İslâm ruhunun bütün Doğu ve Batı dünyasını kucaklayan davasını ortaya koymaktadır.Bu bağlamda da şairin 1938 yılında yazdığı Büyük Doğu Marşı, aynı düşünceyi dergiden yıllar önce ortaya koymuştur. Şairin söz konusu şiiri Türk milli marşı olarak kabul etmesi, ideolojisi doğrultusunda topluma benimsetmek istediği düşüncenin, dinî vurgunun altını çizmektedir. Kısakürek'e göre, Türk milleti Allah tarafından özel olarak seçilmiş bir millettir ve her kim Türk milletine kötülük yapmak isterse başına bir şey gelecektir zira Türk milleti, Tanrı tarafından korunmaktadır. Şiir, seçilmiş Türk milletine hitap etmektedir.Din vurgusunun yanı sıra Türk tarihinin en eski dönemlerine kadar geri gidilerek Oğuzlara ve bir başka deyişle Oğuz Kağan Destanı'na vurgu yapılır. Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya doğru ilerlediği süreci anlatan destanlarda da Tanrı'nın hükümdara verdiği olağanüstü güçler, Tanrı tarafından koruma altında olunması ve kahramanlıklarla dolu bir tarih yer almakta, Türk milletinin ve hükümdarının gücü, yenilmezliği, cesareti ortaya konulmaktadır. Oğuz Türklerinin nesli, "altın" sözcüğüyle imgelenmiş ve değeri ifade edilmiştir.Kısakürek, tıpkı o günlerde olduğu gibi şimdi de aynı özelliklerin ortaya konularak kılavuzun yani Tanrı'nın izinden, kutsal yolundan gidilmesi gerektiğini belirtir. Kılavuz ve Büyük Doğu sözcüklerinin büyük harf kullanılarak yazılması da muhafazakâr-milliyetçi ideolojiye vurgu yapar. Kılavuz; Allah'tır, İslamiyet'tir, Doğu medeniyetidir. Allah yolunda ve Doğu kültürünü temel alan, tarihine ve geleneklerine

bağlı bir millet hareketi anlatılır. Şiirin adında "marş" sözcüğünün geçmesi, şaire göre bu ideolojinin ülkenin geneline hâkim olduğu düşüncesinin bir göstergesidir.

Şiirin son bölümü ideolojik ve devrimci, lirik bir söylem içindedir. Türk milletinden şairin ideolojisine uygun bir atılım ve Büyük Doğu hareketinin başarıyla hayata geçmesi beklenmektedir. Millet, gücünü bayraktan ve bayrak uğruna şehit olanlardan alacaktır. Son bölümde yer alan 6 dizenin de ünlem işaretiyle bitirilmesi, söylemin gücünü arttırmakta, başka bir davranış beklentisini ortadan kaldırmaktadır.

Muhafazakâr ideolojide tarihe ve geleneklere bağlılık ön plandadır. Geçmiş, milletin birikimini taşır. "Biz" vurgusuna önem verilen muhafazakâr ideolojide denenmemiş fikirlerin peşinden gitmek yerine gelenekselin yanında yer almak tercih edilir. Toplumların kendilerine ait kültürleri, tarihleri, sembolleri ve gelenekleri korunmalıdır. Büyük Doğu Marşı şiiriyle de bu ideoloji çerçevesinde Büyük Doğu imgesiyle Türk tarihi ve Doğu medeniyeti yüceltilmiştir.

3.2.1.2. *Destan* Şiirinin Mesaj Analizi

DESTAN

Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!
Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak:
Durun, durun, bir dünya iniyor tepemizden,
Çatırdılar geliyor karanlık kubbemizden,
Çekiyor tebeşirle yekûn hattını âfet;
Alevler içinde ev, üst katında ziyafet!
Durum diye bir lâf var, buyrunuz size durum;
Bu toprak çirkef oldu, bu gökyüzü bodurum!
Bir şey koptu benden, şey, her şeyi tutan bir şey,
Benim adım Bay Necip, babamınki Fazıl Bey;
Utanırdı burnunu göstermekten sütninem,
Kızımın gösterdiği, kefen bezine mahrem.
Ey tepetaklak ehram, başı üstünde bina;
Evde cinayet, tramvay arabasında zina!
Bir kitap sarayının bin dolusu iskambil;
Barajlar yıkan şarap, sebil üstüne sebil!
Ve ferman, kumardaki dört kıralın buyruğu;
Başkentler haritası, yerde sarhoş kusmuğu!
Geçenler geçti seni, uçtu pabucun dama,
Çatla Sodom-Gomore, patla Bizans ve Roma!
Öttür yem borusunu öttür, öttür, borazan!
Bitpazarında sattık, kalkamaz artık kazan!

Allahın on pulunu bekleye dursun on kul;
Bir kişiye tam dokuz, dokuz kişiye bir pul.
Bu taksimi kurt yapmaz kuzulara şah olsa;
Yaşasın, kefenimin kefili karaborsa!
Kubur faresi hayat, meselesiz, gerçeksiz;
Heykel destek üstünde, benim ruhum desteksiz.
Siyaset kavas, ilim köle, sanat ihtilâç;
Serbest, verem ve sıtma; mahpus, gümrükte ilâç.
Bülbüllere emir var: Lisan öğren vakvaktan;
Bahset tarih, balığın tırmandığı kavaktan!
Bak, arslan hakikate, ispinoz kafesinde;
Tartılan vatana bak, dalkavuk kefesinde!
Mezarda kan terliyor babamın iskeleti;
Ne yaptık, ne yaptılar mukaddes emaneti?
Ah, küçük hokkabazlık, sefil aynalı dolap;
Bir şapka, bir eldiven, bir maymun ve inkılap.

1947 yılında yazılan şiir, adında gizlenen imgelem ile Türk tarihine vurgu yapar. Destanlar, Türk milletinin tarih sahnesinde yer aldığı dönemde Türk yaşantısının ve edebiyatının en eski örneklerini teşkil eder. Milliyetçi muhafazakâr düşüncede tarih ve tarihi kahramanlıkları hikaye eden destanlar önem taşımaktadır. Bu anlamda Kısakürek'in ideolojik düşüncesinin çerçevesini de çizen şiir, kamuoyunu uyarıcı nitelikte bir söylem içindedir zira kubbemiz, karanlık olarak çizilmiştir. Toplumun içinde bulunduğu durum, fark edilememiş ve tam olarak algılanamadığından bu şiir aracılığıyla şair, kamuoyunu uyarma ihtiyacı hissetmiştir. İçinde bulunulan durumun vehâmeti ortaya konulmuştur.

Necip Fazıl'ın, İnönü iktidarıyla çatışması bir dönemin eleştirisidir. Kısakürek, bu dönemde yenilik adı altında sunulan bazı uygulamaları eleştirmiş, kendi ideolojisine göre toplumun içine düştüğü kötü durumu ortaya koymuştur. Şiirde geçen "Bay Necip ve Fazıl Bey" ifadeleri eski dönem ile yeni dönem farkını ortaya koymaktadır. Nesiller arası ahlaki anlayış farklılaşmış, Ona göre toplumsal ahlak bozulmuştur. Sosyal yapı, gelenekler altüst olmuştur. Her anlamda ahlaki çöküş hissedilmektedir. Kısakürek bu noktada Türk toplumunun içinde bulunduğu yapıyı Sodom ve Gomore'ye gönderme yaparak sert bir söylemle ortaya koyar. Sodom ve Gomore şehirleri, Lut ve İbrahim peygamberler devrinde, Filistin diyarının türlü ahlak bozukluklarıyla Tanrı'nın gazabına uğramış iki büyük şehri olarak bilinmektedir. Bu noktada toplumun içinde bulunduğu durumu Kısakürek de Sodom ve Gomore'nin durumuyla özdeşleştirmiştir. Edebiyatımızda aynı adla yazdığı romanında Yakup

Kadri Karaosmanoğlu'nun da benzer bir imge kullanımına başvurduğu bilinmektedir. Kısakürek'in ortaya koyduğu durum öyle kötüdür ki Sodom ve Gomore'yi veya Bizans'ın ahlaksızlıklarını bile çatlatacak boyuttadır. Bunun yanı sıra ülkede maddi dengesizlikler, kişi başına düşen gelirde çarpıklıklar da yaşanmaktadır. Bu halin yanı sıra ilim köleleştirilmiş, sanat da adeta çırpınış içinde yok olmak üzeredir. Halk, maddi-manevi fakr u zaruret içindedir. Toplumun sağlam tarafı kalmamıştır. Kısakürek, içinde bulunulan durumun ölmüş atalarımızın kemiklerini sızlattığı düşüncesindedir. Atalarımıza yapılan göndermede de şiirin bütününe yayılan muhafazakar ideolojik anlayış hakimdir. Şair, kutsal emanetimizi üzüntüyle sorgular. Modern ve Batılı olmanın şekilsel ve yüzeysel anlamda yaşanarak ahlaki bir çöküş getirmesini eleştirir. Bize ait değerlerin, yani tarih, kültür ve geleneklerimizden mürekkep kutsal emanetin ardına düşülmesi gerekliliğini ortaya koyarak muhafazakâr düşüncenin adeta sesi olur.

3.2.1.3. *Sakarya Türküsü* Şiirinin Mesaj Analizi

SAKARYA TÜRKÜSÜ

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.
Akışta demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;
Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!
Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;
Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabbim isterse, sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakaryanın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah, Sakaryam, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük! ..

Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.
Hamallık ki, sonunda, ne rütbe var, ne de mal,
Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan;
Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan.

Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân;
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.

Vicdan azabına eş, kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!

İnsan üç beş damla kan, ırmak üç beş damla su;
Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu.
Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz gerçek;
Siz, hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?
Kafdağını assalar, belki çeker de bir kıl!
Bu ifritten sualin, kılını çekmez akıl!
Sakarya, sâf çocuğu, mâsumAnadolu'nun,
Divanesi ikimiz kaldık Allah yolunun!
Sen ve ben, gözyaşiyle ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!
Akrebin kıskacında yoğurmuş bizi kader;
Aldırma, böyle gelmiş, bu dünya böyle gider!
Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!

Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok sürüdün, ayağa kalk, Sakarya! ..

1949 yılında yazılan şiirde muhafazakâr ideolojinin adeta sözcüsü olan Necip Fazıl, milliyetçilik ile İslam bağını kurmanın yanı sıra fikir çilesini de dile getirmiştir.Kısakürek, ün kazanan Sakarya Türküsü şiirinde Anadolu halkını "Öz vatanında garip, öz vatanında parya" olarak ifade eder ve halkı uyanmaya, içinde bulunduğu durumu fark edip bundan kurtulmak için davalarının ardında yürümeye davet eder.

Sakarya Türküsü, milli bir felsefeyi ortaya koyar. Kısakürek, Sakarya nehrini, tarihteki ve Anadolu'daki konumu bakımından seçmiştir.Sakarya, şanlı tarihimizin zaferlerinin ve Anadolu'nun simgesidir. Muhafazakâr milliyetçi ideoloji, bu bağlamda kullanılan imgelemeyle yerini bulmuştur. Sakarya, tıpkı Türk halkı gibi

şanlı bir tarihi geçmişe sahip olmasından sonra bugün haksızlık ve sefalet içinde öz vatanında kötü bir duruma düşmüştür. Şair, kamuoyuna Sakarya imgesi üzerinden içinde bulunduğu manzarayı gösterir ve bu halden bir an önce kurtulması gerektiğine dair cesaret verir. Sakarya, geçmişine yakışmayan tezatlar içindetasvir edilerek Türk milletini temsil eder.

Ahmet Kabaklı (2005); şiirin İslam, iman ve Türk'ün şanlı tarihinin haksızlığa uğrayışını dile getirdiğinin altını çizer ve şiirin iki kahramanın Sakarya ve Necip Fazıl olduğunu belirtir. Ona göre Kısakürek de Sakarya gibi büyük bir davanın yükünü omuzlarında taşımaktadır. Kısakürek de Sakarya da hor, öksüz ve büyük bir davanın neferleridir.Kısakürek, bu ağır yükü bir sınav olarak nitelendirir. Bu noktada Kısakürek'in kamuoyu karşısında bu davanın kanaat önderi rolü hissedilir. Kısakürek, tarihin adeta suyoluna döşenmiş kirli ve temiz olukları olduğunu ifade eden dizeleriyle Sakarya'nın yani kendisinin ve bu ideolojik anlayışta olanların içinde bulunulan durum karşısında çektiği acıları dile getirir ancak çile ve ıstırabın anlatıldığı bu noktada umutsuzluk yoktur. "Rabbim isterse sular büklüm büklüm burulur." dizesi, Kısakürek'in Tanrı'dan gelecek kurtuluşa olan inancını dile getirir. Şiirde Sakarya, Osmanlı İmparatorluğu'nun şanlı günlerini anarak üzülmektedir. Bu noktada Türk tarih ve kültüründen simgeleşmiş örneklere değinen şiir; Yunus Emre'den Nil'e, Tuna'ya kadar uzanan şanlı geçmişi ve güçlü imanı hatırlatır. Bir facia içinde olunduğunu ve bunun sebebinin de tarihe, İslam'a, millete inançsızlık olduğunu belirtir.Kısakürek, içinde bulunulan acınacak halin bir inançsızlıktan, mukaddeslere sırt çevirmekten, sevgisizlikten kaynaklandığı düşüncesindedir.

Kurtuluş, inançtadır. Şiirdeki bu yaklaşım, Kısakürek'in muhafazakâr milliyetçi ideolojisinin adeta bir özetidir.

"Öz yurt", "öz vatan" ifadeleri de bu noktada önemlidir zira Kısakürek "öz" sözcüğüyle aslen Türk milletine ait olan yurttan ve sıfatlardan söz eder. Şair, öz vatanında dışlanan bir sınıf gibi muamele gören milleti adeta "bu şanlı mazi, bu vatan aslında sizindir" diyerek uyanışa davet eder.

Anadolu halkının saf ve iyi niyetli temsilcisi Sakarya'dır. Allah ve dava yolunun kalan iki neferi Necip Fazıl ve Sakarya'dır. Kısakürek davasında yalnız olmadığını bilir ancak içinde bulunulan hal öyle ağır basmaktadır ki bu duyguyu ifade etmiştir.

Bir başka deyişle de dava yolunda yaşadığı tüm acılarla, çilelerle yine de başı çeken Kısakürek'tir ve ona yol gösteren de son dinin peygamberidir. Şiir, Kısakürek'in arzu ettiği eylemi dile getiren ünlemlerle ve tek yolun Tanrı yolu olduğuna vurgu yaparak sonlanır. Bu yüksek duygulu bitişle şair, kamuoyunda heyecan yaratarak onu harekete geçmeye davet eder. Sakarya, hiç hak etmediği günler yaşamaktadır ve artık harekete geçmenin zamanı gelmiştir. Bu eylem için de artık kaybedilecek vakit yoktur.

3.2.1.4. *Zindandan Memet'e Mektup* Şiirinin Mesaj Analizi

ZİNDANDAN MEMET'E MEKTUP

Zindan iki hece, Mehmed'im lâfta!
Baba katiliyle baban bir safta!
Bir de, geri adam, boynunda yafta...
Halimi düşünüp yanma Mehmed'im!
Kavuşmak mı? .. Belki... Daha ölmedim!

Avlu... Bir uzun yol... Tuğla döşeli,
Kırmızı tuğlalar altı köşeli.
Bu yol da tutuktur hapse düşeli...
Git ve gel... Yüz adım... Bin yıllık konak.

Ne ayak dayanır buna, ne tırnak!
Bir âlem ki, gökler boru içinde!
Akıl, olmazların zoru içinde.
Üst üste sorular soru içinde:
Düşün mü, konuş mu, sus mu, unut mu?
Buradan insan mı çıkar, tabut mu?

Bir idamlık Ali vardı, asıldı;
Kaydını düştüler, mühür basıldı.
Geçti gitti, birkaç günlük fasıldı.
Ondan kalan, boynu bükük ve sefil;
Bahçeye diktiği üç beş karanfil...

Müdür bey dert dinler, bugün 'maruzât'!
Çatık kaş.. Hükûmet dedikleri zat...
Beni Allah tutmuş, kim eder azat?
Anlamaz; yazısız, pulsuz, dilekçem...
Anlamaz; ruhuma geçti bilekçem!

Saat beş dedi mi, bir yırtıcı zil;
Sayım var, maltada hizaya dizil!
Tek yekûn içinde yazıl ve çizil!
İnsanlar zindanda birer kemmiyet;
Urbalarla kemik, mintanlarla et.

Somurtuş ki bıçak, nâra ki tokat;
Zift dolu gözlerde karanlık kat kat...
Yalnız seccâdemin yününde şefkat;
Beni kimsecikler okşamaz mâdem;
Öp beni alnımdan, sen öp seccâdem!

Çaycı, getir, ilâç kokulu çaydan!
Dakika düşelim, senelik paydan!
Zindanda dakika farksızdır aydan.
Karıştır çayını zaman erisin;
Köpük köpük, duman duman erisin!

Peykeler, duvara mıhlı peykeler;
Duvarda, başlardan, yağlı lekeler,
Gömülmüş duvara, baş baş gölgeler...
Duvar, katil duvar, yolumu biçtin!
Kanla dolu sünger... Beynimi içtin!

Sükût... Kıvrım kıvrım uzaklık uzar;
Tek nokta seçemez dünyadan nazar.
Yerinde mi acep, ölü ve mezar?
Yeryüzü boşaldı, habersiz miyiz?
Güneşe göç var da, kalan biz miyiz?

Ses demir, su demir ve ekmek demir...
İstersen demirde muhali kemir,
Ne gelir ki elden, kader bu, emir...
Garip pencerecik, küçük, daracık;
Dünyaya kapalı, Allaha açık.

Dua, dua, eller karıncalanmış;
Yıldızlar avuçta, gök parçalanmış.
Gözyaşı bir tarla, hep yoncalanmış...
Bir soluk, bir tütsü, bir uçan buğu;
İplik ki, incecik, örer boşluğu.

Ana rahmi zâhir, şu bizim koğuş;
Karanlığında nur, yeniden doğuş...
Sesler duymaktayım: Davran ve boğuş!
Sen bir devsin, yükü ağırdır devin!
Kalk ayağa, dimdik doğrul ve sevin!

Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!
Ölsek de sevinin, eve dönsek de!
Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!
Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!

1960 yılında yapılan ve Demokrat Parti iktidarına son veren ihtilal ile hapse mahkum edilen kişiler arasında Necip Fazıl Kısakürek de vardır. Necip Fazıl, Demokrat Parti'yi ülkenin umudu olarak görmüştür.Kısakürek, 1,5 yıl hapiste kalır ve 18 Aralık 1961'de tahliye olur. Hapisten çıktıktan sonra da davasına kaldığı yerden kalemiyle devam edeceğini belirtmiş ve sözünü de şiirleri, bir dizi konferansı, nesirleri ile yerine getirmiştir.

Kısakürek, 1961 yılında yazdığı şiirinde, hapiste geçirdiği günlerin yanı sıra duygu ve düşüncelerini dile getirmiş, sadece ideolojik fikirleri nedeniyle aldığı bu cezanın hak etmediği bir ceza olduğunu oğlu Mehmet nezdinde tüm topluma ve gelecek nesillere aktarmıştır.

Şiir, ideolojik fikirleri nedeniyle mahkum edilmiş olmaya adeta isyan niteliğinde dizelerle başlar. Kısakürek, gerçek suçlularla bir tutulmasını ve kendisine "dinci, gerici" gibi yaftalar yakıştırılmasını hazmedemeyerek isyan eder. Bunun yanı sıra şiirin isyanının arasında yine ümitli bir söylem de yer alır. Şair, oğluna ve özgürlüğüne kavuşacağına dair ümitlidir.

Kısakürek, hapishane ortamını da kendine yakıştıramadığını açıkça dile getirir. Şiir; ideolojik düşünceleri birbirinden farklı olsa da tarihin farklı dönemlerinde kalemlerini ideolojik söylem üretme yolunda kullanan ve bu nedenle de ideolojik fikirleri nedeniyle hapse mahkum edilen Nazım Hikmet, AntonioGramsci, Aziz Nesin vb. isimleri anımsatır niteliktedir. Bu noktadan bakıldığında ideolojik görüşler ne olursa olsun hegamonik yapı karşısında kalemlerin susturulmak istendiği görülmektedir. Kısakürek, söz konusu şiirde bunun yanlış olduğunu adeta isyan ederek dile getirir. Hapishanede yaşanan bu deneyim sonrasında hayata dönüşün hiçbir zaman eskisi gibi olamayacağının da altını çizer. Şiir, bir taraftan da hapishanedeki hayata ayna tutar. Mahkumlardan, yöneticilerden ve ortamdan içerideki hayata dair genel bir manzara çıkarılabilmesi adına söz edilmiştir. Hukuki adımlar, dilekçelerle derdini anlatamayan Kısakürek'in isyanı bir kez daha görülür. Zaman kavramı, hapiste farklı bir boyut kazanmış, demirler etrafı sarmış, kapılar dünyaya kapanmış ama Allah'a açılmıştır. Kısakürek, içinde bulunduğu zor şartlar karşısında Allah'a ve davasına olan güçlü inancıyla ayakta durduğunu düşündüren mısralarında elleri uyuşana kadar dua ettiğinin altını çizer. Muhafazakar ideolojinin inanç temelli yaklaşımıyla zorlukların üstesinden gelindiği ortaya konulur. Şairin, içine düşürüldüğü haksızlık karşısında

ağır bir üzüntü yaşadığı şiirde açıkça görülmektedir. Kısakürek, hapishane koğuşunu ana rahmine benzetmek suretiyle buradan yeni bir doğuşa giden bir yol açılacağına dair inancını ortaya koyar. Bu yeni hayatı getirecek doğum için eylem ve kavga gerekmektedir. Şair; "davran ve boğuş" ifadeleriyle bu mücadelenin şart olduğuna dair harekete geçirici bir söylem ortaya koyar."Dev"in yükü, sorumluluğu ağırdır. Kanaat önderlerinin kamuoyuna karşı davadan vazgeçmeyecek cesarete, hareket gücüne ve inanca ihtiyacı vardır. Bu bağlamda şiirin sonunda Kısakürek hem kendini hem de kendi gibi düşünen kitleleri motive eder, harekete geçirir bir söylem ortaya koyarak "dev"in dimdik ayağa kalkması gerekliliğini emir kipiyle ifade eder. Bu, sıradan bir ayağa kalkış değildir zira "dimdik" sözcüğünün özel olarak seçilmiş olduğu açıktır.Onun başını öne eğmesi, üzülmesi, çekinmesi için hiçbir sebep yoktur. Bu nedenle "Kalk ayağa, dimdik doğrul ve sevin" mısraı ünlem işaretiyle dinamizmi ve kararlılığı ortaya koymaktadır.Şiirin son bölümünde şair yine oğluna ve oğlunun nezdinde kamuoyuna hitap ederek daima başların dik ve yüksekte olmasını, ölse de özgürlüğüne kavuşsa da sevinmelerini istediğini belirtir zira üzülecek bir şey, alna çalınan bir kara, işlenen bir suç yoktur. Davadan vazgeçilmeyecektir. Kısakürek, şiiri geleceğin "elbet" onların olacağını ifade eden lirik bir söyleyişle bitirir. Bu noktada "elbet" sözcüğünün kullanılmış olması önem taşır zira amaca mutlak olarak ulaşılacağı zikredilmektedir. Bu kesinlik ifadesi, dava yolundaki harekete güç ve inanç katmaktadır. Kısakürek son dizede meseleye nasıl bir boyutta baktığını da dile getirir. Onun davası kendi yaşamının sona ermesiyle sınırlı değildir. "Ebed" sözcüğü bu anlamda sonsuzluk ifade eder. Şiir, inanılan dava yolunda ebede giden bir yolda olunduğunu, bu hapis hayatına karşı dik başlı bir söylemle noktalar. Şiirin söyleyiş tarzı, Necip Fazıl Kısakürek'in yaşamı boyunca arkasında durduğu davasındaki duruşunun bir izdüşümü gibidir.

3.2.1.5. *Utansın* Şiirinin Mesaj Analizi

UTANSIN

Tohum saç, bitmezse toprak utansın!
Hedefe varmayan mızrak utansın!
Hey gidi küheylan koşmana bak sen !
Çatlarsan, doğuran kısrak utansın !
Eski çınar şimdi Noel ağacı;
Dallarda iğreti yaparak utansın!
Ustada kalırsa bu öksüz yapı,

Onu sürdürmeyen çırak utansın!
Ölümden ileri varış dediğin,
Geride ne varsa bırak utansın!
Ey binbir tanede solmayan tek renk,
Bayraklaşmıyorsan bayrak utansın!

Kısakürek'in 1964 yılında kaleme aldığı şiir, ideolojisi doğrultusunda kamuoyunu motive eder niteliktedir. Bu şiirle de kamuoyunu dava yolunda bıkmadan, kaybetmişlik duygusu yaşamadan eyleme davet eder. Kamuoyuna; "Dava uğruna elinden geleni sonuna kadar yap!" mesajı verilir.

Şiirin bütününde "sen" hitabı kullanılmış, kamuoyunun her ferdi bu hitabın içindeki yerini almıştır. Şiire uygun görülen isim yani *Utansın* adı, 3.tekil kişiye yöneliktir. Kısakürek'e göre 3.kişi yani o, dava bayrağını taşıyamıyorsa yaşayacağı duygu "utanç olmalıdır. Kısakürek'in umudu genç nesildedir ve yeni neslin kuşaktan kuşağa davasının peşinde olmasını arzu eder. Bu nedenle şiire *Utansın* adı verilmiştir. Utanma duygusu, Türk geleneğinde önemli bir duygudur ve birçok yaptırımdan daha iyi netice verir. Şiirin adının da kamuoyuna verdiği mesaj budur.

Kısakürek, kamuoyundan tohum saçmasını bekler. Tohum, mecaz anlamda kullanılarak yenilikleri, gelişmeyi ve Kısakürek'in ideolojisine paralel bir yaşam biçimini simgelemektedir. Tohumun ürünü, sabırla beklenmelidir. Kısakürek, Eğer istenen neticeye ulaşılamayacağı düşünülüyorsa, elden gelenin yapıldığını ancak toprak yani şartlar nedeniyle sonuca ulaşılamadığını düşünecek şekilde hareket edilmesini ister. Dava yolunda hedefe varmak üzere elden gelen her şeyin yapılmasını, tüm becerinin sergilenmesini, hedeften asla vazgeçilmemesini arzu eder. Bireyi, küheylan benzetmesiyle yani genç, dinamik, atak, hedefine hızla varan sıfatıyla ortaya koyar. Toplumun bu özelliklere sahip bireyleri eylemlerine devam etmelidir. Şiir, çınar ve Noel ağacı imgeleriyle Doğu ve Batı kültürü meselesine de değinir. Yüzyıllar boyu şanlı bir geçmişe sahip Osmanlı İmparatorluğu'nun simgesi çınar ağacıdır. Hıristiyan toplumunun simgesi ise Noel ağacıdır. Kısakürek; kültürümüzü, tarihimizi, geleneklerimizi yani kimliğimizi kaybettiğimizi, bizim olmayan ve adeta üzerimizde eğreti duran bir elbiseyi giymiş olduğumuzu çınar ve Noel ağacı imgesiyle ortaya koyar. Kısakürek, buna bir son verilmesi gerektiği fikrindedir. Yeni nesil, çıraktır ve ustanın elinde yüzyıllarca şekillenen bu kültürü sürdürmekle sorumludur. Kısakürek, varılacak hedefi ölümden çok ileride görür yani

dava, bireyin yaşam süresiyle sınırlı değildir, bu nesilden nesile devredilen bir sorumluluktur.Bin bir renk içinde solmayan tek renk, Kısakürek'in ideolojisine göre İslam'ın ve bayrağın rengidir ve İslam'ın bayraklaşması fikri hissettirilmektedir.

Şiir, toplumu oluşturan bireylerin tek tek, tüm gayretleriyle üzerine düşeni yaparak mücadeleye ne olursa olsun devam etmesi gerekliliğini ortaya koyar. Elinden geleni yapan birey, sorumluluğunu yerine getirmiş olacaktır. Toplum; Batının çabalarıyla yok edilen ruhunu, tarihini, geleneğini arayıp bulamıyorsa utanmalıdır.

3.2.1.6. *Karacaahmet* Şiirinin Mesaj Analizi

KARACAAHMET

Deryada sonsuzluğu zikretmeye ne zahmet!
Al sana, derya gibi sonsuz Karacaahmet!
Göbeğinde yalancı şehrin, sahici belde;
Ona sor, gidenlerden kalan şey neymiş elde?
Mezar, mezar, zıtların kenetlendiği nokta;
Mezar, mezar, varlığa yol veren geçit, yokta...
Onda sırların sırrı: Bulmak için kaybetmek.
Parmakların saydığı ne varsa hep tüketmek.
Varmak o iklime ki, uğramaz ihtiyarlık;
Ebedi gençliğin taht kurduğu yer, mezarlık.
Ebedi gençlik olum, desem kimse inanmaz;
Taş ihtiyarlar, servi çürür, olum yıpranmaz.
Karacaahmet bana neler söylüyor, neler!
Diyor ki, viran olmaz tek bucak, viraneler,
Zaman deli gömleği, onu yırtan da olum;
Ölümde yekpare an, ne kesiklik, ne bolum...
Hep olmadan hiç olmaz, hiçin ötesinde hep;
Bu mu dersin, taslarda donmuş sukuta sebep?
Kavuklu, başörtülü, fesli, basacak taşlar;
Taslara yaslanmış da küflü kemikten başlar,
Kum dolu gözleriyle süzüyor insanları;
Süzüyor, sahi diye toprağa basanları.
Onlar ki, her nefeste habersiz öldüğünden,
Gülüp oynamaktalar, gelir gibi düğünden.
Onlar ki, sıfırlarda rakamları bulmuşlar,
Fikirden kurtularak, ölümden kurtulmuşlar.
Söyle Karacaahmet, bu ne acıklı talih!
Taslarına kapanmış, ağlıyor koca tarih!

Karacaahmet, İstanbul Üsküdar'da yer alan, en büyük mezarlıklarımızdandır. Kısakürek, *Karacaahmet* şiiriyle İslam inancına göre dünya hayatının geçici, ahiret yaşamının ise kalıcı olduğunu ve insanoğlunun bu gerçekliği idrak ederek yaşantısını yapılandırması gerektiğini ve ölümün gerçeğini ortaya koyar. Karacaahmet, İstanbul'un göbeğinde adeta ölümün gerçeğini kamuoyuna sessizce haykırır.Şiir, ölüm meselesini ele alış noktasında Kısakürek'in ideolojik yaklaşımını ve dünyayı algılayış biçimini ortaya koyar.

Şair, mezarlığı deryaya benzetmiş ve bu benzetmeyle okuyucuya algılattığı hacimsel büyüklük ile ölümün gerçekliği pekiştirilmiştir.Karacaahmet, "yalancı şehrin sahici beldesi"dir. Kısakürek, şiir boyunca düşüncelerini şiir boyunca söz sanatlarından özellikle tezat kullanımından yararlanarak ortaya koyar.ŞiirdeKaracaahmet, kişileştirilerek teşhis, teşbih, tenasüp, tezat sanatları öne çıkartılmıştır. Bu noktada söz sanatlarının içinde yatan sır; ölümün de dünyanın gerçeğinin de Karacaahmet'in sırlarının da bir şekilde perdesini aralar. Ölümle gelen yok oluş, Kısakürek'e göre "bulmak için kaybetmek"tir ve ölüm, sonsuz bir gençliği ifade etmektedir.

Ölüm gerçeği, dünya hayatının geçiciliği ortaya konularak verilir. Bu büyük mezarlıkta tüm zıtlıklarıyla iyi, kötü, şöhretli, mevkili, zengin, fakir birçok karakter yan yanadır. Sosyal statüsü ne olursa olsun herkes ölümü tadacaktır. Ölümün gerçeği budur. Maddi değeri olan her şey mezarlıkta anlamını yitirmiştir. Zaman kavramı da ölümle birlikte anlamını yitirir.Zamanın durdurulamaz gücü karşısında durabilecek tek şey, ölümdür. Necip Fazıl, zıtlıkların yaratılış sebebine dikkat çekerek düşüncelerini dile getirmiş, "hiç" ifadesi ile dünya hayatını, "hep"ile de ahireti düşündürmüştür (Demircan, 2014). Karacaahmet, bu bağlamda şaire, şair de kamuoyuna çok şey söylemektedir. Kısakürek, kamuoyuna bunu hatırlatarak yaşantılarını bu noktada gözden geçirmeleri alt anlamını dizelerin arkasına saklamıştır.

Kısakürek, *Canım İstanbul* adlı şiirinde de zıtlıkları ortaya koyarak kamuoyunu bu bağlamda uyarır. *Canım İstanbul* şiirinin;

Şahadet parmağıdır göğe doğru minare;
Her nakışta o mana: Öleceğiz ne çare?..
Hayattan canlı ölüm, günahtan baskın rahmet;
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet

dizelerinde de ölüm, hayattan daha gerçek olarak ortaya konulmuş; Beyoğlu, geçici dünya yaşamını; Karacaahmet ise baki olan ahiret yaşamını ortaya koyarken şair, ölüm gerçeğini fark ettirmeyi amaçlamıştır.

Kısakürek, Karacaahmetşiiriyle İslami anlayışa ve kendi ideolojisine göre ölümü değerlendirerek kamuoyuna ölümün gerçekliğini gösterir ve yaşamın bu bağlamda yapılandırılmasının kılavuzluğunu yapar.

3.2.1.7. *Gelir* Şiirinin Mesaj Analizi

GELİR

Pervane dediğin, çerağa gelir;
Sular, kıvrım kıvrım, ırmağa gelir.
Bülbül kovuldu mu dil bahçesinden,
Gak gak, karga; vak vak, kurbağa gelir.
O yön ki, ezelle ebed arası
Ne sola kıvrılır, ne sağa gelir.

Gam çekme, böyle gitmez bu devran,
Nihayet sonuncu durağa gelir.

Hasretle beklenen gelir mutlaka;
Sultan fikir, sanlı otağa gelir.

Yırtılır günesin kapkara zari,
Dünyamız yepyeni bir cağa gelir.

Füzeler kağnıya döner ve nöbet,
Işıktan da hızlı burama gelir.

Gökyüzü, yeryüzü, helalleşirler,
Nur, kaçtığı yerden toprağa gelir.

Birleşir, kupkuru dalla yanık kok,
Yemyeşil bir ışık, yaprağa gelir.
Kalma nine burcundan çakar işaret;
Millet, dalga dalga bayrağa gelir.

Muhafazakâr milliyetçi ideolojisini açıkça ortaya koyan ve "gelir" rediflerinin tekrarlarından adını alan şiir, "gelir" ifadesiyle bir gün her şeyin yerini bulacağını, düzenin kurulacağını anlatmaktadır. Nasıl ki pervane doğal olarak ışığa geliyorsa, su

yolunu bulup ırmağın yatağına giriyorsa tıpkı bunlar gibi doğal olarak yol da Kısakürek'in ideolojisine göre gidilmesi gereken noktaya gelecek, düzen buna göre kurulacaktır. Şair, pervane-ışık ve ırmak-su benzetmesini kullanarak bu durumun doğası gereği kaçınılmaz olduğunu dile getirmiştir.

Kısakürek, içinde bulunulan ortamı, Divan edebiyatı mazmunlarından bülbül ve gül imgelerini kullanmak suretiyle ifade eder. Bülbül, gönül bahçesinden kovulursa onun yerini bülbüle eş değer olamayacak karga ve kurbağa sesleri alacaktır. Bu bağlamda şiir; gelenekten, tarihten, kültürden, bize ait olan geçmişin mirasından kopuk bir yaşamın değersiz olduğunu ortaya koyar. Kısakürek, gerçek yolun ezel ile ebed arasında Tanrı yolu olduğunu belirtir. Ezel ve ebed sözcükleri aynı zamanda Allah'ın sıfatlarındandır. Muhafazakâr ideolojinin izi, hayat anlayışını tasvir eden bu noktada açıkça görülür. Şair, kendi ideolojik düşüncesi çerçevesinde gün olup devranın döneceğine, kapıların yeni bir çağa açılacağına dair umutludur. Kamuoyunda da aynı duyguyu, inancı, umudu uyandırır. Hasretle beklenen günler gelecektir. Şiirde kullanılan sultan, otağ vb. sözcükler, aynı zamanda da tarihimize ve geleneğimize yapılan göndermelerdir. Beklenen günlere kavuşulduğunda da kutsal ışık, kaçıp gizlendiği yerden geri gelecektir. Kök ve dal tekrar birleşip yeni bir ağacı yeşertecektir. Kısakürek, şiiri milliyetçi bir vurguyla sonlandırır ve Türk milletinin adeta dalga dalga yani bölük bölük Türk bayrağının ardından geleceğine işaret eder.

3.2.1.8. *Halimiz* Şiirinin Mesaj Analizi

HALİMİZ

Nedir Allah'ım nedir bu diyarın şu hali?
Bezginlikten ruhunu kaybetmiş bir ahali;

Ve bir mecnun idare, tam da hastahanelik...
Öyle davranışlar ki destanlık, efsanelik...

Ne bilgi, ne düşünce, ne gelenek, ne nizam;
Anladıkları tek şey, zam ve zam üstüne zam.

Binada mukavemet hesabı var bilmezler;
Önün uçurum dersin, eğil bak, eğilmezler.

Resmi geliri dört ise, gideri kırk, aile
Ahlaki-iktisadi, bu ne biçim haile?

İş mi; kullanılamaz insan gücünü ihraç!
Milli aczi satarak elde edilen haraç...

Bu iş, gavurdan, milli acze kira istemek;
Ben bir beygir gücüyüm, onu sen kullan, demek!

Üstelik, gelen para küflendikçe kasada;
Bataklıkla kuraklık, yan yana piyasada.

Habire enflasyonla sağlanan ödemeler;
Ve üstelik, bu vatan kalkınıyor, demeler...

Bir deli ki avlanır güya giderken ava;
Ağız yolunu bilemez kaşık çalar pilava.

Hepsinden baskını şu: Particilik gayreti!
Kahramanları sahte, dünyaları iğreti.

Alternatif, paralel, boş kelimelerden sis;
Hepsinde "ben" davası; aşk ölü, vicdan hasis

Mehmetçiğin sırtından birbirini gammazlar;
Kıbrıs'ta köprü kurar, hükümet kuramazlar!

Kurt, kuzuya ot nasıl geçirilir karşıya?
Oy boncuğu sürmenin tam zamanı çarşıya.

Bütün hesapları bu,bütün kaygıları bu! ..
Ve rejim ellerinde el sürülmez bir tabu.

Örter de toprak saçıp köpek kazuratını,
Gezdirir mini etek köpeklik beraatını.

İslam'a serbest olan,camilerde mahpusluk;
İman,fikir,ruh,lisan,suyu kesilmiş musluk.

Kalpleri dinler sağır,kılavuzluk eder kör;
Dindara çağ dışı der,çağı bilmez profösör...

Ruhsal,parasal,soyut,boyut,yaşam,eğilim...
Ya bunlar Türkçe değil,yahut ben Türk değilim!

1973 yılında yazılan ve siyasi-sosyal yapıya yönelik bir eleştiri şiiri olan *Halimiz* adlı şiirde Kısakürek, kendi ideolojik düşüncesine karşı bit ideoloji içinde olan iktidarın icraatını eleştirel bir bakışla kamuoyuna duyurur. 1973 dönemi, Bülent Ecevit'in Başbakanlığında Cumhuriyet Halk Partisi'nin iktidarda olduğu dönemdir. Dönemin ana muhalefet partisi ise Adalet Partisidir. Milli Selamet Partisi, Demokratik Parti

Milliyetçi Hareket Partisi, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Türkiye Birlik Partisi de meclisteki diğer siyasi partilerdir.

Şair, *Halimiz* şiiriyle kamuoyuna içine düşürüldüğü durumu göstermek ister.Kısakürek, ülkenin ve milletin içinde bulunduğu hali gerçekleri, *Halimiz* şiiriyle kamuoyuna duyurur. Şiire verilen isim, içinde bulunulan durumun ne olduğunu açıkça gözler önüne sermeyi amaçlar.

Ülkenin içinde bulunduğu siyasi ve sosyal yaşam tarzının şairin ideolojik anlayışı çerçevesinde oluşturduğu İslami hayat tarzı içinde bir yeri yoktur ve hal, gitgide kötüye gitmektedir.

Şiir, şairin çaresizlik içinde Allah'a yalvararak içinde bulunulan durumu sorgulamasıyla başlar. Bu başlangıçta yer alan çaresizlik, ülkenin içinde bulunduğu şartlar altında şairin ve onun gibi düşünenlerin yaşadığı çaresizliği ortaya koymaktadır. Allah'a yakarış ise kurtuluşun İslam'da, İslami bir yaşam tarzında olduğuna vurgu yapar. Şiir, toplumun ruhunu kaybettiği, yöneticilerin adeta aklını kaybetmiş bir mecnun gibi davrandığı, gelenek ve göreneklerin, düzenin, bilimin geride kaldığı bir ülke manzarası çizer. Buraya kadar ortaya konulan tablo, muhafazakâr ideolojinin temellerine tamamen ters bir ortam içinde olunduğunu gösterir. Bu manevi çöküşe karşın ülkenin ekonomik bakımdan da iyi durumda olmadığı "zam üstüne zam" söyleminin yanı sıra kişi başına düşen gelir ile de ortaya konulmuş ve hem ilmi, hem ahlaki hem de iktisadi açıdan bir çöküş yaşandığı ifade edilmiştir. İşsizlik meselesinin yanı sıra yurt dışına işçi gönderilmesi meselesine de eleştirel açıdan değinen şair, "milli bir acizlik" içinde olunduğu düşüncesindedir. Kısakürek'e göre gün geçtikçe enflasyonun artmasına rağmen iktidarın ülkenin kalkındığına dair söylemleri, kamuoyunu yanıltır niteliktedir. Kısakürek'e göre particilik, her şeyin üstüne çıkmış, toplumun çıkarlarının önüne geçmiştir. "Ben" kavgasının öne çıktığı, toplumsal sorumluluğun ve vicdanın unutulduğu bir yapı oluşmuştur. Mehmetçik üzerinden ve Kıbrıs meselesi üzerinden prim yapılırken ülke için gerekenler yapılamamaktadır.Kıbrıs'takiTürkler'e karşı yapılan katliam karşısında diplomatik görüşmeler sonuçsuz kalınca Türkiye, 1960 Zürih ve Londra garantörlük antlaşmaları gereğince 1974 yılında Kıbrıs'a askeri müdahalede bulunmuştur. Şiir, bu süreçte Kıbrıs için yapılanları hatırlattığı dizelerinde iktidarın ülke için esas yapması gerekenleri yapmadığını, Kıbrıs meselesindeki tavrın oy

hesabına dayandığını ihsas ettirir. Ülkenin gerçekleri, kamuoyuna aksettirilmemektedir. Kamuoyu yanlış yönlendirilerek, gerçekler farklı gösterilerek oy ve iktidar hesapları yapılmaktadır. Tüm hesap, iktidar üzerine kurulmuştur ve Necip Fazıl'a göre bu yolda rejim, bir tabu halini almıştır. Her şey, oy almak için kullanılmaktadır. Pisliklerin, çirkinliklerin üzeri örtülmektedir. İçinde bulunulan ortamda İslam, adeta camilerin içine hapsedilmiş ve hayatın içindeki gerçek yerini alamamıştır. Şaire göre din, ruh, fikir ve vicdan ortada yoktur. Maneviyatın olmadığı yerde kimliğini kaybetmiş bir toplum oluşmaktadır. Bu durumu Kısakürek, "körün kılavuzluk ettiği, sağırın kalpleri dinlediği" bir imgelemeyle ironik bir biçimde dile getirmiştir. Kısakürek'e göre devir, dindarların çağ dışı olarak adlandırıldığı, üniversitelerin dahi bu bakış açısına sahip olduğu, maneviyatın kaybedildiği, insanların dini inançlarına göre etiketlendiği bir devirdir.Dinin yanı sıra dilde yapılan değişiklikler de Kısakürek'in ideolojisine terstir zira toplumlar için tarih, dil ve din kavramları hassasiyet arz eden noktalardır. Şiir, dilde sadeleşme adına yüzyıllar boyunca dilimize yerleşmiş kelimelerin yerine "yeni" sözcükler türetilmesini eleştirir. Bunları Türkçe görmez. Bir nevi uydurukça olarak görür. Ülkenin her boyutta bir tür işgal altında olduğu noktasına kadar meseleyi üst boyutta ele alan şiir, Allah'tan acıma ve rahmet dileğiyle sona eder zira Türk milletinin içinde bulunduğu duruma ancak Allah acıyarak milleti bu manzaradan kurtaracaktır. Şiir; dine, Allah'a sığınmak, kurtuluş ümidinin Onda olduğunu ortaya koymak suretiyle nihayetlenir. Şiirin sonunda Kısakürek'in asıl Türk'ün kendisi olduğunu yani kendisi gibi inanan, düşünen ve yaşayanlar olduğuna vurgu yapar. Bu noktada şiirin Türklük meselesini de ele alan hassas bir söylem içinde olduğu görülür. Bu noktada milliyetçi muhafazakâr ideolojinin bir söylemi oluşturulmuştur. Tarihi, geleneği, dini, dili ortak bir toplumun, geçmişinin, manevi değerlerinin ve inancının gerektirdiği bir yaşama ihtiyaç duyduğunu anlatan şiirde şairin, milletin ihtiyacı olan yaşamı Allah'ın Türk milletine vereceğine dair inancı tamdır.

3.2.1.9. *Başıboş* Şiirinin Mesaj Analizi

BAŞIBOŞ

Vatanımda sular akar başıboş;
Herkes birbirini kakar, başıboş.

Bozkırlardan topal bir tren geçer;
Çocuk, merkep, öküz bakar, başıboş.

Yanmaz da yürekler, ateşe atsan!
Bir kibrit bir orman yakar, başıboş.

Tarih, kutuplara kaçmış bir fener,
Buz denizlerinde çakar başıboş.

Yirmi dokuz harflik sözde aydınlar,
Yafta yazar, isim takar, başıboş.

Allah'ım, sen acı bu saf millete!
Akşam yatar, sabah kalkar, başıboş

Kısakürek'in *Halimiz* şiirinden yıllar önce 1964 yılında yazdığı *Başıboş* adlı şiirinde de toplumu içinde bulunduğu durumdan haberdar etmek amaçlanır. Şiirdeki eleştiri, kamuoyunu Kısakürek'in ideolojik bakış açısına göre meseleleri değerlendirmeye yöneltir. Başıboş sıfatı, sözlük anlamı olarak "bir şeye veya kimseye bağlı olmayan"(www.tdk.gov.tr) anlamını taşır. Kısakürek'in ideolojik yaklaşımına göre başıboşluk, muhafazakâr milliyetçi yaklaşımda istenen bir nitelik değildir. Hatta köksüzlük ve denetimsizlik içinde bireyi de toplumu da her türlü bela ile muhatap edecek bir durumdur. Bu bağlamda şair, milletin ve ülkenin içinde bulunduğu durumu kamuoyuna göstermeyi amaçladığı şiirini, meseleyi imgeleyen Başıboş sözcüğü ile isimlendirmiştir.

Şiir, "su" imgesinin "vatan" sözcüğü ile beraber kullanıldığı dizeyle başlar. Su, içinde İslami olarak da anlam barındıran bir imgedir zira maddi ve manevi temizliğin sembolüdür ve maddi ve manevi temizliği kaybeden toplumlar her şeyini kaybeder. Ülküsünü, davasını, tarihini, dilini, dinini kaybeder. Kısakürek'e göre dava da toplumları millet yapan değerler de her şeyden önemlidir. Bu nedenle vatanda su, başıboş akamaz. Suyun yönünü, kabını bilmesi ve bulması gerekir. Yani şiir hem başlangıcında hem de metnin bütününde bu maddi-manevi başıboşluğu göstererek suyun, davanın yönünü bulması için bir çağrıda bulunur. Ülkede öyle bir ortam vardır ki fertler birlikten uzaklaşmıştır, birbirine kötülük yapmaktadır ve kargaşa hüküm sürmektedir. Milli, dini, tarihi birliğe ihtiyaç duyulmakta, bu başıboşluğun bitmesi arzu edilmektedir.

Şiirde geçen "bozkır" ifadesi, iki farklı şeyi düşündürmektedir. Öncelikle kelime anlamı olarak kurak bir coğrafyayı yani cehaleti imgeleyen bozkır aynı zamanda da Anadolu coğrafyasını ifade etmektedir. Bozkırdaki topal trene yani gideceği yönü bilemeyen, aksamalarla yoluna devam eden trene çocuklar da yani gideceği yönden bihaber olarak nesil de başıboş bakmaktadır.Bu dizede kullanılan "öküz" kelimesi "öküz trene bakar gibi" deyimini hatırlatarak içi boş, fikirsiz, şaşkın zihinleri imlemektedir.

Yüreklerin hissizleştiğini, vicdanın unutulduğunu, hiçbir acı karşısında yüreklerin yanmadığını anlatan şair, buna karşın anlamsız şeylerden büyük yangınlar çıkaran bir dünyaya dönüştüğümüzden şikayetçidir.

Toplum, geçmişiyle, tarihiyle olan bağını kaybetmişliğin verdiği bir başıboşluk içindedir ve bu muhafazakâr anlayışın üzerinde önemle durduğu bir olumsuzluktur. Toplumlar ancak geçmişleriyle var olabilir. Kısakürek, tarihi denizde gemilerin yol almasını sağlayan bir fenere benzetir ancak bu fener artık buz denizinde yani çok uzakta boş bir denizin ortasında, işlevselliği kaybettirilmek istenmiş ama görevine de devam ediyor gibi görünen bir durumdadır. Bu ironik durum, kamuoyuna gösterilmek istenir. Bu bağlamda Kısakürek, yirmi dokuz harflik aydınlar nitelemesiyle de Latin Alfabesine geçiş öncesindeki kültürü reddedenleri kasteder. Onların yazdıkları da başıboşluk içindedir doğal olarak zira köksüzdür. Şiir, tıpkı *Halimiz* şiirindeki gibi Allah'a yakarışla sonlanmıştır. Şair, Allah'ın Türk milletine acıması, onu içinde bulunduğu durumdan kurtarması için dua eder. Toplum, büyük bir manevi kayıp içindedir ancak bu başıboşluk ilelebet devam etmeyecektir. Şair, ümitsizliğin içinde ettiği dua ile ümitlidir.

Şiir, milliyetçi muhafazakâr ideolojinin tarih, millet, gelenek, geçmişe bağlılık anlayışını tam olarak ortaya koymaktadır.Kısakürek'e göre toplumun içinde bulunduğu ve onu geçmişinden de dininden de geleneklerinden de kültüründen de uzaklaştıran anlayış terk edilmelidir. Toplumun içinde bulunduğu ve Kısakürek'in de pek haz etmediği durumdan ancak bu sayede kurtulmak mümkün olacaktır. Toplum, geçmişiyle ruhsal bağını yeniden tesis etmelidir. Kısakürek'in "Büyük Doğu" anlayışı da geçmişten geleceğe uzanan bir köprü niteliğindedir ve Kısakürek, içinde bulunulan buhrandan çıkış noktasında bu köprüyü kurma görev ve sorumluluğunu üzerinde taşıyan bir kanaat önderi sıfatındadır.

3.2.1.10. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Aşağıda yer alan Tablo 3.8'de araştırmanın Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde kamuoyuna aktarılan ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.8. Milli ve Muhafazakâr İdeolojiyi Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Şiir Adı	Mesajlar
• Büyük Doğu Marşı • Destan • Sakarya Türküsü • Zindandan Memed'eMektup • Utansın • Karacaahmet • Gelir • Halimiz • Başıboş	Muhafazakâr milliyetçi ideolojinin bakış açısı; tarih, millet, gelenek, geçmişe bağlılık anlayışı verilir.
	Türk kimliği mücadelesi, İslam mücadelesiyle birleştirilerek işlenir.
	Türk tarihi ve Doğu medeniyeti yüceltilir.
	Allah yolunda ve Doğu kültürünü temel alan, tarihine ve geleneklerine bağlı bir millet hareketi anlatılır.
	İnönü iktidarıyla çatışması bir dönemin eleştirisi olarak verilir.
	Demokrat Parti icraatlarının tarafında bir söylem vardır.
	Toplumda sosyal yapının, geleneklerin altüst olduğu ve ahlaki çöküş yaşandığı anlatılır.
	Bize ait değerlerin, tarih, kültür ve geleneklerimizden mürekkep kutsal emanetin ardına düşülmesi gerekliliğinin altı çizilir.
	Kurtuluşun, muhafazakar - milli ideolojiyi temel alan bir yapıda olduğu düşüncesi verilir.
	Kamuoyuna; "Dava uğruna elinden geleni sonuna kadar yap!" mesajı verilir.
	Kamuoyuna ölümün gerçekliğini gösterilir ve yaşamını bu bağlamda yapılandırılması beklenir.
	Kısakürek; bir kanaat önderi olarak kamuoyuna, davadan vazgeçmeyecek cesaret, hareket gücü ve inanç aşılar.
	Hasretle beklenen günlerin geleceğine dair umut verilir.

Necip Fazıl Kısakürek, yukarıda yer alan Tablo 3.8.'de özetlenen milli ve muhafazakâr ideolojiyi ortaya koyan şiirlerinde kamuoyuna öncelikle muhafazakâr ideolojinin ne olduğunu anlatır ve davalarından vazgeçmemelerine dair net bir mesaj verir. Kısakürek'in, kanaat önderi kimliğini ortaya koyduğunu görmek mümkündür.

Bunun yanı sıra kamuoyuna içinde bulunulan zor durumdan milli-muhafazakâr ideolojinin gereklerini yerine getirmek suretiyle kurtulmanın mümkün olduğu mesajı verilmiştir. Şiirlerin, Türk tarihini ve medeniyetini yücelten içerikte mesajları, muhafazakâr ideoloji çerçevesinde verilmiştir. Kısakürek, Türk kimliği ile İslâm inancının birleştirilmesine yönelik verdiği mesajlarında kurtuluşun temelinin bu şekilde sağlam atılacağının altını çizer.

3.2.2. İslamiyet'i ve Metafizik Konuları Ele AlanİdeolojikŞiirlerin İncelenmesi

Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojisi çerçevesinde İslamiyet'e yaklaşımını ve metafizik konuları ele alışını ortaya koyan şiirler, Tablo 3.9'da yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.9. İslamiyet'i ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirler

Şiirin Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Benim Nefsim	1972	Ruh, nefs, ipek, köpek.
Ağzımı Dikseler	1973	Allah, nabız, tek ses.
İslam	1976	Fikir, rejim, İslam.
İlaç	1977	İslam, ilaç, eczane, örümcekli köşe.
Öfke	1977	İman, öfke.
İş	1978	Akıl, yük, namaz.

3.2.2.1. *Benim Nefsim* Şiirinin Mesaj Analizi

BENİM NEFSİM

Ruhuma bir kefen bezi yeter de;
Yetmez aç nefsime sırma ve ipek.
Çare yok yüzünden düştüğüm derde,
Yesem de toprakla karışık kepek.

Güneşle bir tutsam girmez hizaya,
Dar bulur sığmam der dipsiz fezaya.
Kuyruk sallar, sonra hırlar ezaya,
Benim nefsim, benim nefsim ne köpek!

Kısakürek, hem bireyin hem de toplumun nefis sahibi olduğunu düşünür. Nefis meselesi onun ideolojik görüşlerinin hayata geçirilmesi sürecinde en önemli meseledir ve bu noktada da şiir, Kısakürek'in ideolojisinin satır arasını ortaya koyması bakımından değer taşır zira nefse hakim olamamak, bireyi de toplumları da Allah yolundan uzaklaştıracaktır. Bu, Kısakürek'in istemediği bir durumdur. Bu nedenle insanoğlu önce nefsine hakim olma konusunda kendini eğitmelidir. Kısakürek'in de AbdülhakimArvasi ile tanışmasından sonra bu anlayışla hayatını kurduğu bilinmektedir ve konu, çalışmanın Kısakürek'in sanatı ve ideolojisi hakkında bilgi verilen bölümde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Kısakürek, şiire "Benim Nefsim" adını vermek suretiyle nefis meselesini kendisi üzerinden ele alan bir söylemle değerlendirse de bu değerlendirme aslen kendi nefsiyle sınırlı kalmayarak genel olarak nefis üzerine yapılan bir değerlendirme olmuştur. Kısakürek; Bâb-ı Âli adlı eserinde de nefsi; "..üstüne hangi boya sürülürsesürülsün altından sırıtan, gölgenin üstüne dökülecek kumla örtülmeyeceği gibi hep tepeye çıkan, ezildikçe kuvvetlenen ve yeni numaralar hazırlayan korkunç varlık" olarak tanımlar. Şiirin bütününde nefis, köpeğe benzetilmiş ve bu suretle tavırları ortaya konulmuştur. Şair, ruhu ile nefsini sanki iki ayrı varlıkmışçasına ortaya koyar. Ruhu, yolundan alıkoyan nefistir. Bu nedenle de muhafazakâr ideolojinin yaşam anlayışına paralel bir hayat çerçevesinde öncelikle nefis terbiyesi şarttır. Ruh, maddeden uzak bir dünyadayken nefis, bunun tamamen zıttı olarak maddeye doymamaktadır. Bu karşılaştırmalı değerlendirmede Kısakürek'in Doğu-Batı değerlendirmesi de akla gelmekte, yirminci yüzyıl insanının modernleşme adı altında bir tüketim tuzağı içinde olduğu düşündürülmektedir. Nefis, insanın kendini bulması yolundaki engeldir, maddenin esiri olan "Pazar toplumunun" simgesidir. Bireyi, metalaşma/nesneleşme/şeyleşme sürecine, nesneleşmek suretiyle bilincini, maneviyatını, dinini ve benliğini kaybetmeye iten bir tuzaktır.

Kısakürek şiirinde, nefsine hakim olamayan bireyin bu sebeple başına bin türlü dert açtığına değinir. Fezaya sığmayan, güneşle bir tutulsa yetinmeyen, daima daha fazla isteyendir nefis. Nefis, hem kuyruk sallayan hem de sonra şikayet eden sözüne

güvenilmez bir köpeğe benzetilmiştir.Kısakürek, ne yapılırsa yapılsın nefsin doyurulmasının imkansızlığına dikkat çeker ve bireyi nefsinin tuzaklarından kurtulmaya davet eder.

3.2.2.2. *Ağzımı Dikseler* Şiirinin Mesaj Analizi

AĞZIMI DİKSELER

Tel tel ve iplik iplik dikseler de ağzımı;
Tek ses duysalar; Allah... Yoklayanlar nabzımı.

Kısakürek tarafından 1973 yılında yazılan şiir, şairin hayat görüşünü, ideolojisini ve sanat amacını ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır. 1934 yılı Kısakürek'in yaşamında bir dönüm noktasıdır. Necip Fazıl, bu dönemde Şeyh AbdülhakimArvasi'yi tanımış ve hayat görüşünde büyük bir değişim söz konusu olmuştur. Bu dönemden sonra şiirlerinde dini, tasavvufu işler ve şiirin amacını; Allah'ı aramak olarak ifade eder.

Ağzımı Dikseler adlı şiir, şairin inancını yaşaması sırasında bazı baskılar ve güçlükler karşısında ideolojisinden ve yolundan vazgeçmeyeceğini kesin bir dille ortaya koyar. Şiire verilen isim de baskı ve müdahalelerin dozunu aksettirecek niteliktedir. Burada kullanılan "ağız dikmek", içinde zulüm anlamı da barındırmaktadır. Dini inanışları ve siyasi tercihleri doğrultusunda insanlara yapılan baskıları ortaya koyan şiir, ayrıca da Necip Fazıl Kısakürek'in kararlılığını da gösterir. Dini yaşamla ilgili bazı düzenlemelerin yapıldığı, Allah demenin dahi yasaklandığı dönemlerden çeşitli yazı ve söyleşilerinde de eleştiriyle söz eden şair, hiçbir zaman bir ümitsizliğe kapılmamıştır. Onun ümidi, *Gençliğe Hitabe*'sinde de belirttiği gibi İslâm terbiyesi ile yetiştirilecek nesillerde ve aynı zamanda da Büyük Doğu idealindedir. Bu noktada da kararlı olmak çok önemlidir. Şair, damarlarında, nabzında, ruhunda, bedeninde bir başka deyişle maddi manevi tüm benliğinde Allah'ı içselleştirdiğini ve hiçbir baskının bu yaşayışa mani olamayacağını dile getirir. Necip Fazıl, şiirde kullandığı "tel tel" ve "iplik iplik" ikilemeleriyle, dile getirilen baskıyı kuvvetlendirilerek anlatmış, en akla gelmeyecek acılara, işkencelere maruz bırakılsa dahi yolundan dönmeyeceğinin altını çizmiştir. Nabız, insanın yaşayıp yaşamadığının kontrol

edildiği yerdir. Şiirde kullanılan "nabız" ifadesi, şairin hayatında ancak Allah ve din var olduğu sürece yaşadığını anlatır. Şiirde kararlılık hakimdir. Bir başka yaklaşımla şiir, Abdülhakim Arvasi öncesindeki yaşamının muhafazakâr-dini nitelikler taşımamasından dolayı daha sonrasında geldiği noktada samimi görünmediğine yönelik yapılan eleştirilere de cevap verir niteliktedir.

Kısakürek, sanat anlayışını açıklarken; dinin olmadığı yerde hiçbir şeyin sanatın ve şiirin de bulunamayacağını belirtmiştir zira dinin, sanatın nizamını oluşturduğu görüşündedir. Sanatçı, dine göre kodlanan evrensel eylemlerden beslenmelidir. Kısakürek'e göre sanatın amacının mutlak hakikati aramak olduğu düşünülürse şiir de şair de her şartta din temeline ihtiyaç duyacaktır. Bu bağlamda da "Anladım işi; sanat Allah'ı aramakmış" sözleriyle sanatsal görüşünü ve ideolojisini ortaya koyar.

3.2.2.3. *İslâm* Şiirinin Mesaj Analizi

İSLÂM

Her fikir, her inanış, tek mevsimlik vesselam;
Zaman ve mekan üstü biricik rejim, İslam

Necip Fazıl Kısakürek, bu şiirinde İslam dinini bir rejim olarak ifade eder. Din, inanç sistemi oluşunun yanı sıra siyasi bir rejim anlamında dile getirilmiş ve İslamiyet dışındaki tüm inanç ve fikirlerin geçici olduğu ortaya konulmuştur. Bir başka bakış açısıyla değerlendirildiğinde söz konusu şiirde Kısakürek'in kendi ideolojik yaklaşımı dışındaki inanç ve ideolojileri kesin bir üslupla reddettiği, bu noktada da farklılıklara açık bir yaklaşım sergilemediği görülmektedir. Ona göre şiirde İslamiyet; evrenseldir ve belli bir devrin, zamanın, ülkenin, coğrafyanın sınırları içinde yer almaz, genel geçer niteliğe sahip bir rejimi ifade eder.

Necip Fazıl Kısakürek'e göre dünyadaki tüm ideolojik müesseseler iflas etmiştir veya iflas etme yolundadır. Kısakürek, tüm insanlığın bir inkılâp beklediği fikrindedir. Ona göre bu inkılap, İslam'dadır. İdeal Türk toplumunun da İslami ve millî temellere dayalı olması gerektiği görüşünde olan Kısakürek, gerçekleşecek inkılâbın İslam temelli olması gerektiği görüşündedir. Gençliğe İslam kültürünü vermekten sorumlu olunduğunun da altını çizen ve kendini de sorumlu gören Necip Fazıl; Hakk'a inanan,

kendisine bırakılan toplumsal emanetlerin şuuruna vararak Batı taklitçiliğinden ve ruh çürümesinden uzak olan, dininin davacısı, bir nesil istemektedir. Şiirde Kısakürek, inandığı bu ideolojiyi çok güçlü bir söylemle ortaya koymuştur.

3.2.2.4. *İlaç* Şiirinin Mesaj Analizi

İLAÇ

Eczanede ama hangi rafta şişede?
İslam ki tek ilaçtır, örümcekli köşede...

1977 yılında yazdığı şiirde Necip Fazıl, her derde deva olabilecek tek ilacın İslam olduğunu bir kez daha dile getirmiştir. İslam'ın hiçbir şeyin himayesine girmediğini tam tersi her şeyi maiyetine aldığı düşüncesinde olan şair, tek yolun dine dönmek olduğunu ve tek dinin de İslam olduğunu ortaya koyar.

İlaç imgesi, İslam'ın şifa kaynağı olduğunu, hastalıkları iyileştirdiğini dile getirir. Bu bağlamda "tek ilaç" ifadesiyle şair, İslam'dan başka hiçbir inanç ve düşüncenin şifa veremeyeceğine vurgu yapar. Bu ilaç, eczanenin raflarında kaybolmuş, örümcekli bir köşede kalmıştır. Örümcekli köşe imgesi, kullanılmayan mekanların veya eşyaların tozlanıp örümcek tuttuğunu hatırlatmak suretiyle şiirin yazıldığı dönemde İslam'ın da böyle bir tablonun içinde kaldığını, yaşanmadığını, hayatın içinde şifa alınan kaynak olmaktan uzak tutulduğunu anlatır. Kısakürek'in ideolojik yaklaşımı düşünüldüğünde İslam'ın gözlerden uzaklarda bırakılması karşısında rahatsızlığını dile getirdiği açıkça görülür. Kısakürek, Allah'ın ve İslam dininin dışında her şeyin bâtıl olduğu inancıyla insanın Tanrı'nın sırlarını araması gerektiğine inanır. Böylece ruh, canlılığını koruyacak vedinamik kalacaktır. Amacı; İslâm'ı donmuş ruhlardan temizlemek, toplumun şifasını İslam'dan almasını sağlamak olduğunu ortaya koyan şâir, Hâkimiyetin Hakk'ın olması, halkın da Hakk'a tabi olması sebebiyle devletin ancak bir İslâm ülkesinde gerçekten halkın müessesesi olduğu fikrinde oluşunu bu şiirinde de bir kez daha pekiştirmiştir. Şiir, Necip Fazıl'ın Tanrı yolunda hizmet etmek amacıyla eser veren ve İslâmiyet'e sahip çıkan bir fikir adamı olduğunu, dönemin şartlarında şairin, İslamiyet'in içinde bulundurulduğu yapıdan yana şikayetini anlatmaktadır.

3.2.2.5. *Öfke* Şiirinin Mesaj Analizi

ÖFKE

Razı mısın olmasın kaşı gözü simanın?
Hiçbir değeri yoktur, öfkesi yok imanın!

Kısakürek'in 1977 yılında yazdığı şiir, karşısında bir kişi varmışçasına senli benli bir üslupla soru sorar. Soru, aslen yanıt istemez niteliktedir yani sorudan çok bir nevi sorgulama, hesap sorma, "bu böyle olamaz" mesajı vardır. Kısakürek, davasında daima öfkeli ve güçlü bir söylem içinde olmuş, davanın öfkesiz ortaya konulamayacağı fikrinin arkasında durmuştur. Şiirde de bu anlayış hakimdir. Kısakürek'e göre, bir insan çehresinde kaş, göz nasıl ki olmazsa olmazlar arasındaysa yani bu çok doğal ve beklenen bir şey ise davada öfkenin yer alması da böyledir. "Razı mısın?" sorusunun içinde buna nasıl müsaade edilebileceğini anlayamayan bir isyan vardır. Kamuoyunun buna razı olmaması için de adeta bir ikna söylemi görevindedir. Kısakürek, bu soru ile davanın başındaki kanaat önderlerinden biri olması sıfatıyla kamuoyundan beklediği tavır ve davranışın nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Toplum, davasına sahip çıkmalı ve içinde bu gücü, hırsı, öfkeyi hissetmelidir. Hedefe ancak böyle varılabileceğine inan Kısakürek'in toplumu ateşlendiren şiirlerinden olan bu dizelere, direkt olarak mesajı vermesi isteğiyle *Öfke* adı verilmiştir. Kamuoyuna verilen mesaj, şiirin adında ve içinde yer alan soruda açıktır. Necip Fazıl'a göre; öfke ile beslenmeyen iman ve davanın değeri yoktur.Kendisi de yaşamı boyunca davasında bu tarzı ortaya koymuştur, bu bağlamda kamuoyundan beklentisi de benzer niteliktedir.

3.2.2.6. *İş* Şiirinin Mesaj Analizi

İŞ

Nasıl niçin delisi aklı susturmakta iş;
Sırtında binlerce yük namaza durmakta iş…

1978 yılında yazılan şiir, İslam'ın 5 şartından namaz kılmak üzerinden dini vecibelerin yerine getirildiği bir yaşam beklentisine değinir. Namaz kılmak, İslam dininin en önemli şartları arasındadır. Kısakürek, şiirde ibadet etmek, dinin farzlarını

yerine getirmek üzerine kurulmuş İslami bir hayat tarzını arzu ettiğini ifade eder.Muhafazakâr ideolojinin kanaat önderi olarak kamuoyundan yaşam tarzı olarak beklentisini anlatır. Şiirde ayrıca akıl-din meselesine değinen şair, bu söylemin ardında; Allah'ın buyrukları ve kurallarını yerine getirirken aklın sorgulamasını geride bırakmak gerektiğini, rasyonel yaklaşımın dini konuların sorgulamasında söz konu olmayacağını, kayıtsız şartsız bir imanla, inançla Allah'ın buyruklarının ve dinin gereklerini yerine getirmek gerekliliğini ifade eder. Esas zor olan "iş" budur zira akıl, "nasıl ve niçin"leriyle insanı yolundan çevirecek düşünceler üretmesine neden olur. Oysaki Kısakürek'e göre din ve Allah, akıl ile sorgulanamaz. Bu düşüncesini, *Çöl* adlı şiirinde de ; *"Gözüm,aklım,fikrim var deme hepsini öldür / Sana çöl gibi gelen,o göl diyorsa göldür."* Bu noktada kamuoyuna verilen mesaj açıktır. İnsan, aklıyla Allah'ı sorgulamamalı, kayıtsız şartsız bir inançla yaşamını dînî temeller üzerine kurmalıdır.

"Sırtında binlerce yük" olsa dahi dini inanışın gereği olan ibadet eda edilmelidir. Şair, "yük" sözcüğü ile hayatın günlük rutinindeki sıkıntıları, sorumlulukları ve ayrıca muhafazakâr yaşantının karşısına çıkarılan engel ve baskıları kastetmektedir.

Muhafazakâr ideolojiye göre toplumu oluşturan en önemli unsurlardan biri dindir ve dinden uzaklaşan toplumlar, bu ideolojik anlayışa göre ruhsuz ve cansız bir organizmaya dönüşmektedir. Muhafazakâr ideolojinin temsilcisi Kısakürek'e göre de bir şairin ideolojik dünya görüşünü aktarmaktaki en büyük sorumluluğu Tanrı'yı aramaya yönelik noktada bir toplum oluşturmakta yatmaktadır. Şiir, bu görüşü, dinin gereklerinin yerine getirildiği bir yaşam tarzı ihtiyacının kaçınılmaz olduğunun altını çizerek ortaya koyar.

3.2.2.7. İslamiyet ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Aşağıda yer alan Tablo 3.10.'da araştırmanın İslamiyet ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde kamuoyuna aktarılan ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.10. İslamiyet ve Metafizik Konuları Ele Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Şiir Adı	Mesajlar
• Benim Nefsim • Ağzımı Dikseler • İslam • İlaç • Öfke • İş	Şiirin amacı, Allah'ı aramaktır.
	Benlikten, metalaşmadan kurtularak ruhu ve Tanrı'yı aramak amaçlanmalıdır.
	Hiçbir baskı, Allah yolunda bir yaşayışa mani olamaz.
	Dinin olmadığı yerde hiçbir şey olamaz. Her derde deva olabilecek tek ilaç, İslam dinidir.
	Tek yol, dine dönmektir ve tek din İslam'dır.
	İslamiyet, bir inanç sistemi oluşunun yanı sıra siyasi bir rejim anlamında dile getirilir.
	İslamiyet dışındaki tüm inanç ve fikirler geçicidir.
	Tüm insanlığın muhafazakâr ideolojiye uygun bir inkılâp beklendiği düşüncesi verilir. İnkılap, İslam'dadır.

Necip Fazıl Kısakürek, İslamiyet'i ve metafizik konuları ele aldığı şiirlerinde yukarıda Tablo 3.10.'da görüldüğü gibi kamuoyuna tek dinin ve kurtuluşun İslam dini olduğu, dini temellere dayalı bir yaşam tarzına ihtiyaç duyulduğu mesajını net olarak vermektedir. Bu mesaj, şairin genel olarak tüm şiirlerine hakim olan güçlü bir mesajdır. İslam dinin gereklerinin yerine getirilmesi gerektiğinin altını çizen şiirler, aynı zamanda İslam'ın bir rejim olduğu mesajını verir. Bu bağlamda da kamuoyuna beklenen inkılabın ancak İslam'da olduğu mesajı verilir.

3.2.3. Doğu-Batı Meselesini Konu AlanİdeolojikŞiirlerin İncelenmesi

Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojisi çerçevesinde Doğu ve Batı kültürlerine yaklaşımını ortaya koyan şiirler, Tablo 3.11'de yazılış tarihleri ve anahtar sözcükleri bakımından listelendikten sonra tabloda yer alan şiirlerin söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3.11. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirler

Şiirin Adı	Yazılma Tarihi	Anahtar Kelimeler
Feza Pilotu	1972	Yirminci asır, Allah, mümin duası, Arş,
Put	1974	Put, idrak, yirminci asır, makine.
Fatura	1976	Akçe, yazı, tura, Batı.
Yeni Soy	1976	Yeni, soy, çürük diş, memeli hayvan.
Doğu- Batı	1982	Ruh, gerçek, madde, yalan.

3.2.3.1. *Feza Pilotu* Şiirinin Mesaj Analizi

FEZA PİLOTU

Yirminci asrın ablak yüzlü feza pilotu
Buldun mu Ay yüzünde ölüme çare otu?
Bir odun parçasına at diye binen çocuk
Başında çelik külah, sırtında plastik gocuk.
Uzakları yenmiş Fatih edasındasın|
Dipsizliğin dibini bulmak sevdasındasın...
Allah'a dil çıkarır gibi küstah bir yarış...
Farkında değilsin ki, Ay Dünya'ya bir karış
Fezada milyarlarca ışık, yol, mesafe;
Seninki, saniyelik zafer, ilmi hurafe
Kavanozda, kendini deryada sanan balık;
Ne acı vahşet, mağrur ilimdeki kalabalık;
Fezada 'Allah diye bir şey yok' iddiası
Gel gör, kaç füzeye denk, bir mü'minin duası;
Rafa kaldırmak için ruhlarını dürdüler;
Güneş diye kalpteki güneşi söndürdüler.
Bilmediler; kalptedir, kalptedir asil feza;
Kalptedir, olumsuzluk kefili kutsi imza.
Sayıdan sonsuzluğa sınıf geçirtecek not;
Bizdedir ve bizdedir Arşa giden astronot,
Ve mekandan arınmış ve zamandan ilerde,
Fezayı teslim alma sırrı bizimkilerde.
Bizimkiler ışığa gem vuranda binerler;
Yerden göğe çıkmazlar, gökten yere inerler...

1972 yılında yazdığı şiirinde Kısakürek, modern dünyanın bilimsel, teknolojik ilerleme ve gelişme adı altında dini ve Allah'ı yok sayarak yaptığı çalışmaları eleştirir. Şiirin yazıldığı döneme çok yakın bir tarihte insanlık, bilimde büyük bir ilerleme kaydederek Ay'a, uzaya çıkmıştır.Kısakürek, bilimsel gelişmenin karşısında değildir; bilimin Allah'ın üzerinde görülmesini eleştirir. Bu noktada şiir, "*yirminci yüzyılın ablak yüzlü pilotu*" sıfatının yer aldığı dizeyle başlar. "Ablak" sözcüğü, Kısakürek'in ideolojik görüşüne ters düşecek bir şekilde Tanrı'dan bihaber olunmasından kaynaklanan özelliği sıfatlandırmaktadır. Bu bakış açısıyla da pilota; Ay yüzeyinde ölüme çare olacak şifayı bulup bulmadığını soran şiir, bu soruyla aslında uzaya çıkmış olmanın Tanrı'nın gerçeklerine ulaşılmadığı, Tanrı'nın ilmi idrak edilmediği müddetçe bir anlam ifade etmediğini ortaya koyar. Yani, tüm dünya insanlarına sansasyonel bir şekilde duyurulan, bir nevi propaganda aracı olarak kullanılan Ay'a çıkış ile insanlık, aslen gerçek ilme erişmemiştir.Şiirin yazıldığı

dönemin çift kutuplu dünyasında bu bilimsel gelişme, ancak gücü elinde tutan ülkelerin dünya üzerindeki çıkarlarını yerine getirmekte bir araçtır. Bu bağlamda da şair, sonsuz bir zafer elde etmiş bir Fatih edası içinde olunmasını ve hatta adeta Tanrı ile yarışılmasını alaycı bir üslupla eleştirir. Zafer olarak gösterilen bu adımı "saniyelik" yani geçici bir zafer çehresinde bir "hurafe" olarak kamuoyuna aktarır.Bu durum Kısakürek'e göre; kavanoz içindeki bir balığın kendini adeta okyanusta zannetmesi kadar aciz olunduğunu ve mağrur bir ilmin içindeki hiçliği göstermektedir. Bu anlayışla yola çıkan ve Tanrı'nın somut olarak varlığının ispatlanamadığına dair tezleriyle Kısakürek'in eleştirisine maruz kalan bilimsel gelişmeler olumsuz algılanmaktadır. Necip Fazıl, bir duanın böyle bir bilimin kat be kat üstünde olduğunu vurgular. Tanrı'dan uzaklaşan bir bilim anlayışı olduğu sürece yirminci yüzyılın insanı ruh ve maneviyat yoksunu olacak, bunalıma sürüklenecektir.

Oysa Kısakürek'e göre esas feza, insanın kalbinde, ruhunda, maneviyatında gizlidir. Bu noktada "feza" sözcüğünün; bilim, sonsuz ilerleme, gelişme, huzur ve mutluluk olarak kullanıldığı düşünülebilir. Arş'a yani Allah katına uzanan astronotun aslında bizde olduğunun ifade ederek Kısakürek hem her müminin kalbinden Tanrı'ya ulaşan duaları hem de bir şekilde Miraç hadisesini düşündürür. Müslüman, aciz insanoğlu gibi yerden göğe çıkmaz, gökten yani Tanrı katından, Tanrı ilmine erişmiş bir ulviyetle dünyaya iner. Gerçek ilmin sırrı bizdedir. Kısakürek'e göre en önemli fark budur.Kısakürek, *Feza Pilotu* şiiriyle kamuoyunu uyarmakta ve bu hurafe sözde bilimin parlak ışığına kanmalarını engellemekte, esas ilmin ne olduğunu kendi ideolojik bakış açısı kapsamında kamuoyuna göstermektedir. O, Tanrı'dan bihaber bir bilimin, insanlığı ilerletmek yerine manevi bir buhrana sürükleyerek geriletecegi fikrindedir.

3.2.3.2. *Put* Şiirinin Mesaj Analizi

PUT

Yetişemez en hakir çobanın idrakine;
Yirminci asır putu, taptıkları makine...

1974 yılında yazılan şiire verilen isim ideolojik yaklaşımı ortaya imgesel olarak koymuştur. Dini inancı kuvvetli olan şair için "put" imgesi, istenmeyen, yıkılması,

ortadan kaldırılması gereken ideolojiyi simgeler. Bu, hem sosyalizm hem de emperyalizmdir. Dünya toplumları, şaire göre 20.asırda bu iki kutuplu ideolojinin hegemonyası altındadır.

Kısakürek, sosyalizmin ortak mülkiyet düşüncesinin ve âdilâne dağıtım fikrinin yaradılış kanununa ters düştüğünü belirtmiş,ruh ve idrâk eksikliği içinde olunduğunu dile getirmiştir. Kısakürek, Türkiye'de de bir dönem İslam sosyalizmi şeklinde ifade edilen düşüncelerin karşısında yer almıştır. Kısakürek, komünist sistemde işçinin temel dayanağı aleti olan makine ve sanayileşmeyi de sorgular. Ona göre komünizm, entelektüellerin bir çeşit intiharıdır. Oysaki manevi değerler dinlerin içinden doğar ve din, bireyin ruhunu ve manevi değerlerini besler. Din güçlüyse kültür de ilim de güçlü olacaktır.

Kısakürek, Dünya Savaşları sonrasında sanayileşmeyle ruhun kaybedildiğini, dengelerin bozulduğunu düşünür. Ona göre makine/sanayileşme adeta putlaştırılmıştır. Cahiliye devrinde puta tapanların içine düştüğü yanılgıya benzer bir durum yaşanmaktadır. Put imgesi, İslamiyet öncesindeki dönemde insanların yaşadıkları buhranı çağrıştırır. Puta tapılan ve manevi bir bunalım yaşanan bu devirde toplumların kurtarıcısı İslamiyet olmuştur. Kısakürek, imgesel olarak yaptığı bu göndermeyle 20.yüzyılda da toplumların birtakım ideolojik düşüncelerin çıkarları doğrultusunda içine düşürüldükleri durumdan İslam sayesinde kurtulmalarının mümkün olduğunu ifade eden bir alt söylem içindedir. Kısakürek'e göre makineleşme/sanayileşmeyle maneviyat ve ruh kaybı yaşanmakta, nesiller zedelenmektedir. Kısakürek, bu bağlamda Nazım Hikmet'in *Makinalaşmak* adlı şiirinde dile getirilen ideolojik söylemin de karşısında olduğunu belirtir. Şiirde makina, ruh ve idrak yoksunu olarak gösterilerek sıradan bir insanı, fikirleri, duyguları anlayamaz nitelikte verilmiştir. Bu, makinenin kendisi değil, makineleşme ideolojisiyle çıkarları doğrultusunda hareket eden ideolojilerin içinde bulunduğu durumdur.

Yirminci asrın dünya düzeninde din ve manevi değerler yerine meta, makine, sanayi öne çıkarılmış adeta tapılır düzeyde yaşama hakim kılınmıştır. Şiir, bu hayat tarzının yanlış olduğunu kesin bir eleştiriyle ifade eder. "Makineleşmek istiyorum" diyen Nazım Hikmet'in karşısında Necip Fazıl Kısakürek'in ideolojik yaklaşımına göre tapılacak düzeyde hayatın merkezinde yer alan bir sanayileşme, maneviyatı yok eder.

Ruhu,İslâmiyet kurtaracaktır. Şiir, Kısakürek'in karşı olduğu ideolojik yapıları ortaya koyar.

3.2.3.3. *Fatura* Şiirinin Mesaj Analizi

FATURA

Silindi akçemizin yazısı ve turası;
Bizi yere batıran batının faturası...

1976 yılında yazılan şiir, Batılaşmanın getirdiği olumsuzluklara gönderme yapar. Şiire verilen "fatura" adı, Batılılaşma hareketiyle Türk milletinin ödediği ağır faturayı imgeler. Fatura, bedeldir hem de şaire göre millet, ağır bir bedel ödemektedir. Şiir, "silindi" fiiliyle başlar zira şair, fiili ilk sözcük olarak kullanmak suretiyle kültürümüzden, kimliğimizden, geleneğimizden silinip gidenlerin ağır bedelleri olduğuna dair düşüncesini kuvvetlendirmiştir.

Şiirde kullanılan; akçe ve tura sözcükleri, Osmanlı İmparatorluğu'nu yani şanlı bir tarihi ve kültürü temsil eder.Para, ülkelerin kimliği açısından önemli bir semboldür ve ülkenin tarihini, geçirdiği dönüşüm sürecini, siyasi yapısını, ideolojisini simgelemektedir. Kısakürek, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti ve Batı'ya çevrilen yüzümüz sonrasında yaşanan değişimlere dikkat çeker. Akçe, Osmanlı İmparatorluğu'nun temel para birimidir. Akçenin bir yüzünde padişahın imzası yani tuğrası, diğer yüzünde de genellikle parayı bastıran padişahın kim olduğu, basım tarihi ve yeri bulunur. Para üzerinde kullanılan semboller, iktidarı, gücü, kültürü sembolize etmektedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra basılan paralarda da Atatürk'ün fotoğrafının yanı sıra yer alan figürlerle de ülkede yaşanan siyasi değişim ifade edilmiştir.Tıpkı bireylerin kimliği olduğu gibi toplumların, ülkelerin, iktidarların da kimlikleri vardır. Semboller, kimliği ortaya koyar. Bu anlamda para, ülkelerin kimliğini ifade eden önemli bir semboldür.

Kısakürek, paramız üzerindeki değişiklikleri eleştirel bir söylemle ifade eder. Padişahın tuğrası kaldırılmıştır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu yıkılmıştır. Yazı değişmiş, Arap Alfabesi yerine Latin Alfabesi kullanılmaya başlanmıştır. Alfabe değişikliği de kültürel anlamda önemli bir değişimi ifade eder. Latin Alfabesi,

dünyanın genelinde, Batı'da kullanılan bir alfabedir. Alfabe, kültürdür. Kısakürek şiirde, bu değişimlerle Batı perspektifinde kültürel bir değişim süreci içine girildiğini ve bunun da bazı olumsuzluklar getirebileceğini eleştirel bir üslupla anlatır. Bu noktada Türkiye'deki sağ görüşün temelinin İslamcılık, Muhafazakârlık ve Milliyetçilik olduğu hatırlanarak Necip Fazıl Kısakürek'in de Büyük Doğu Dergisindeki yazıları ve söyleşileriyle bu ideolojinin davasının savunucusu olduğundan hareketle şiir, muhafazakâr-milliyetçi ideoloji bağlamında değerlendirilmelidir. Muhafazakâr ideolojide, toplumlara ait semboller de gelenekler gibi büyük önem arz etmekte ve bunların da korunması gerekliliği vurgulanmaktadır. Muhafazakarlık, ani bir değişim taraftarı değildir. Bu ideolojiye göre değişim; ani olmamalı, gelenekseli temel almalı ve dereceli olarak hayata geçmelidir. Kısakürek de ideolojik düşüncesine paralel olarak şiirde bu görüşler doğrultusunda bir eleştiri ortaya koyar.

3.2.3.4. *Yeni Soy* Şiirinin Mesaj Analizi

YENİ SOY

Ruhu, çürük diş gibi sökmesinden ötürü;
Memeli hayvan soyu şimdiki insan türü...

1976 yılında yazılan şiir, "yeni soy" adıyla 20.yüzyıl ruh yoksunu insanını eleştirir.Benzer bir çıkış noktasıyla Nazım Hikmet de *20.Asra Dair* adlı şiirinde yüzyılın içinde bulunduğu siyasi ve toplumsal problemleri dile getirmiştir. Çalışmanın Nazım Hikmet şiirleri bölümünde incelenen bu şiirde Hikmet'in Kısakürek'ten farklı bir yaklaşım içinde olduğu, dini meselelere yönelmediği de ideolojik anlayışlarının farklılığı da bilinmektedir ancak iki kanaat önderi de içinde bulundukları çağı eleştirmiş ve kamuoyuna mesaj vermiştir.

Kısakürek; maneviyatın, değerlerin kaybedilmesi ve insanı hayvandan ayıran erdemlerden uzaklaşılması anlatılır. Muhafazakâr ideoloji çerçevesinden çıkan bir 20.yüzyıl insanı portresi çizilen şiirde Kısakürek, kendi ideolojisi doğrultusunda var olan çürümeyi kamuoyuna göstermek suretiyle bu maneviyat kaybının nihayete erdirilmesini amaçlar. Çürük diş imgesiyle, bu hastalığın tıpkı küçük, çürük bir dişin tüm vücudun hayati organlarına zarar vermesi misali toplumdaki maneviyat kaybının

boyutu anlatılır. Çürük diş tespit edilmeli ve çekilmeli yani insanlık, içinde bulunduğu buhranı fark etmeli ve sorununu kökten çözülmelidir. Bu sorunun çözümü, Necip Fazıl'a göre İslamiyet'tir; geleneğe, geçmişe, aileye, insanı insan yapan ahlaki değerlere ve maneviyata dönmektir. Bu dönüşte İslam, tüm dünyaya kılavuzluk edecektir. Şiirin adında "yeni" sözcüğünü kullanmak suretiyle yapılan eleştiri, muhafazakâr anlayışın ani yenilik ve değişikliklere açık olmayan, geleneksel yönünü ifade eder. "Yeni" ile yan yana kullanılan "soy" sözcüğü de imgesel anlamda kamuoyuna verilen mesaj açısından önem taşır zira soy, geçmişten gelen ve geçmişin birikimini, değerlerini, niteliklerini taşıyan nesilleri ifade etmesi gerekirken burada durumun tam tersi noktaya gelişini imler.Yeni, Kısakürek'e göre Tanzimat'la birlikte gelen bir Batı taklididir, bir özentidir. Batı'nın buhranı ve maneviyatı kaybedişi, Tanzimat sonrasında beraber içimize sızmış ve yirminci yüzyıl insanı, ,insani değerlerini kaybetmiştir. Bu da insanı diğer canlılardan farklı kılan yönünü kaybetmesi, Kısakürek'in ideolojik düşünce sisteminde büyük bir çöküşü ifade eder zira İslam dinine göre insan, "eşref-i mahlukattır" yani yaratılmışların en şereflisidir. Şiir, kamuoyuna hitaben, Kısakürek'in ağzından insani değerlere, maneviyata geri dönüş isteğini dile getiri

3.2.3.5. *Doğu-Batı* Şiirinin Mesaj Analizi

DOĞU – BATI

Doğu der ki Batıya, güneşi fethetsen de,
Ruh gerçeği bendedir, madde yalanı sende

1982 yılında yazılan şiir, şairin Büyük Doğu fikrini pekiştiren şiirlerindendir. Eserlerinde Türk-İslam âleminin kurtuluş ideolojisini ortaya koyan Kısakürek'e göre Batı, Doğu'yu kendi yaşam tarzına özendirerek davasından uzaklaştırmak istemektedir. Necip Fazıl'a göre Batılı burjuva sınıfı, Doğu toplumunu; mazide yaşayan, ilim ve eleştiriden uzak, sadece dine inanan ve ispat amacı olmayan, akılcılıktan uzak görmektedir. Şair, bunun aksini ortaya koyarak her şeyin, en önemlisi de ruhun Doğudan geldiğinin altını çizer. Doğunun maddeye, Batının da ruha sırtını çevirdiği fikrindedir. Ruh da mucize de şiir de Doğudadır.

Kısakürek, Tanzimat Fermanı sonrasında büyük bir bunalımı ve çöküşün başladığı düşüncesindedir. Osmanlı İmparatorluğu, Tanzimat Fermanı ile birlikte kapılarını Batı'ya açmış, sosyal ve siyasi yaşamda bazı düzenlemelere gidilmiş, yurt dışına öğrenciler gönderilmiş, İmparatorluk başkentinde Batılı eğitim veren yabancı okullar açılmıştır. Kısakürek, Tanzimat'tan bugüne yapılanların Doğu kültürüne ve İslam dinine karşı yapıldığı görüşündedir.Ona göre Batı, maddeciliği nedeniyle bunalıma düşmüştür, ruh ve maneviyat yoksunudur. Bu bunalım bize 19.yüzyılda Tanzimat Fermanı sonrasında başlamıştır. Şair, Tanzimat'tan itibaren başlayanBatı hayranlığını eleştirir zira onun ideolojisine göre Batılılaşma, millî kimliğimize dair olumsuzluklar içermektedir. Heywood'un da ortaya koyduğu gibi muhafazakâr ideolojide toplum, geçmişten geleceğe uzanan organik bir yapıya sahiptir ve topluma müdahale edilmemelidir. Bu noktada da tarihin, geleneklerin, kendi kültürümüze ait aile yapısının ve hayat tarzının korunması gerekir. Batı hayranlığı bunu bozacaktır. Muhafazakâr ideolojinin gelenekçilik anlayışı, zamana karşı koyan ve geçmişin bilgeliğini yansıtan değerleri içermektedir. Kültüre, geleneğe saygı duyulması ve gelecek nesillere aktarılması gerekir. Batı hayranlığı bu anlayışın ortadan kalkmasına ve bunalıma neden olacaktır.

Şiir, Batı'daki manevi eksikliği dile getirerek yozlaşmanın ve bunalımların bundan kaynaklandığını ifade eder. Doğu- Batı kültürü karşılaştırması niteliği taşıyan şiirin bu kıyaslamada maneviyat-maddiyat üzerinde yoğunlaştığı görülür. Kısakürek, Batı'da maneviyat eksikliği görmektedir. Batı, bilim ve fende ne kadar ileri giderse gitsin ruh yoksunluğu olduğu sürece bu bir mana ifade etmeyecektir. Doğu karşısında ilerlemiş ve zafer kazanmış gibi görünen Batı, şaire göre madde yalanı içindedir. Bu maddeciliğin ortasında da Tanzimat'tan bugüne Türk milleti, Batı'nın kapitalist, emperyalist maddeciliği karşısında bir av haline gelmiştir. Ona göre Tanzimat döneminden sonra bir Batı taklitçiliği başlamıştır ve bu, Kısakürek'in ideolojik yaklaşımına oldukça terstir. Kısakürek, Marks ve Engels'in fikirlerinin yanı sıra Batıdaki metafizik düşmanı felsefe okullarını da eleştirmiş; Rusya'yı fikirde, Amerika'yı ise hayat tarzında maddeci olarak nitelendirmiştir. Tanzimat döneminden itibaren Batı ucuzluğu içinde olunmasını eleştirir.Necip Fazıl'a göre; maneviyattan uzaklaşmak, ruhun unutulması büyük bir toplumsal sorundur zira bundan dolayı Allah da unutulacaktır ki bu büyük bir buhran yaratır.*Gençliğe Hitabe*'de de buna değinen Kısakürek, Batı'nın maddeciliğe dayanan buhranını Doğu'nun maneviyatının

yeneceğine olan inancını anlatmıştır. Üslubu yine kesin ve serttir. Ona göre Tanzimat döneminden sonra bir Batı taklitçiliği başlamıştır ve bu, Kısakürek'in ideolojik yaklaşımına oldukça terstir. Necip Fazıl'a göre; maneviyattan uzaklaşmak, ruhun unutulması büyük bir toplumsal sorundur zira bundan dolayı Allah da unutulacaktır ki bu büyük bir buhran yaratır.Muhafazakâr ideoloji, toplumu, geçmişten geleceğe uzanan bir bütün olarak algıladığından geleneksel, kültürel, tarihsel devamlılık bozulmamalıdır. Kısakürek, şiirinde Doğu'nun, bize ait olanın Batı karşısında yok olmaması gerekliliğinin altını çizer. Maneviyat, Doğu'dadır.

3.2.3.6. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Aşağıda yer alan Tablo 3.12'de araştırmanın Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirler bölümünde incelenen şiirlerde kamuoyuna aktarılan ideolojik mesajlar özetlenmiştir:

Tablo 3.12. Doğu-Batı Meselesini Konu Alan Şiirlerde Kamuoyuna Verilen Mesajlar

Şiirler	Mesajlar
• Feza Pilotu • Put • Fatura • Yeni Soy • Doğu- Batı	Batı taklitçiliğinden ve ruh çürümesinden uzak, dininin davacısı bir nesil istenir.
	Emperyalizm ve sosyalizm karşıtlığı anlatılır.
	20.asırda Dünya toplumlarının iki kutuplu ideolojinin hegemonyası altında oluşu eleştirilir.
	Din ve manevi değerler yerine meta, makine, sanayinin ön plana çıkarılması eleştirilir.
	Ruh kaybedilmiştir ve onu İslâmiyet kurtaracaktır. Ruh da mucize de şiir de Doğudadır.
	Manevi değerler ve erdemler kaybedilmemelidir.
	Toplumlara ait semboller, gelenekler korunmalıdır.
	Değişim, gelenekseli temel almalı ve dereceli olarak hayata geçmelidir.

Necip Fazıl Kısakürek, Doğu-Batı meselesini ele aldığı şiirlerinde kamuoyuna Doğu kültürünün Batı kültüründen üstün olduğu mesajını verir. Batı taklitçiliğinden uzaklaşılması gerektiğinin altını çizer. Hem emperyalizme hem de sosyalizme karşı Doğu'yu yüceltir. Muhafazakâr ideoloji anlayışı temelinden yola çıkarak maneviyatın öneminin altını çizer ve maneviyatın da ancak Doğu'da olduğunu aktarır. Dolayısıyla yaşanacak değişimin de bu anlayış doğrultusunda geleneği, benliği, bize ait kültür ve değerleri kaybetmeden olması gerektiği mesajı kamuoyuna iletilir.

4.TARTIŞMA VE SONUÇ

Şiirin dünyayı değiştirecek bir eylem olarak görünmesiyle şiir, sadece bir söz sanatı olmaktan çıkmış ve toplumların sosyal siyasi meselelerinde üzerinde taşıdığı ideolojik söylem sayesinde kamuoyuna mesaj aktarma görevini de ortaya koymuştur.

İdeolojik mesajlar; kamuoyunda hakim olmak isteyen düşüncenin tutunmasını sağlar. Bu mesajlar doğal bir şekilde ve evrensel bir üslupla verildiğinde düşüncelerin de farkında olmadan yerleşmesi söz konusudur. Şiir, bu görevi yerine getirdiği için ideolojik mesaj aktarımında hatırı sayılır bir araçtır. Bu sayede farklı görüşler, sistemli bir şekilde dışlanmaktadır. İdeoloji, bu bağlamda dil ile değil de söylem ile yani sözün "nasıl" söylendiği ile ilgili bir meseledir. Sözlerin kim tarafından söylendiği de bu anlamda önem taşır. Şiirlerde kamuoyuna verilen mesajlar, ideolojinin toplum hayatındaki fikir ve değer üreten bir maddi süreç olduğunu göstermiştir. Araştırma, bu bağlamda şiirin; ideolojiyi üretme, yayma ve sürdürme işlevini Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirleri aracılığıyla ortaya koymuştur.

Araştırmanın örnekleminde yer alan Erken Cumhuriyet Dönemi şairlerimizden Necip Fazıl Kısakürek de Nazım Hikmet de şiir aracılığıyla kamuoyuna ideolojik mesalarını aktarmışlardır ve bu bağlamda bir kanaat önderi niteliği taşımaktadırlar.

Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek, ideolojik bakımdan iki ayrı kutupta yer alan şairlerdir ancak birbirine tamamen zıt, farklı ideolojilere sahip olmanın, mesaj aktarımında şiiri bir araç olarak tercih etmekte bir engel oluşturmadığı da görülmektedir. Örneklemde ele alınan şairlerden biri sosyalist, bir diğeri ise muhafazakâr ideolojinin mesajlarını şiir aracılığıyla kamuoyuna aktarmıştır.

Nazım Hikmet, şiirlerini yazdığı dönemde çift kutuplu dünyanın kapalı kapıları ardındaki tarafının sembolü haline gelen sosyalizmin, komünist anlayışın ne

olduğunu kamuoyuna göstermek ister ve tüm insanların eşit, adil, refah düzeyi yüksek bir yaşama sahip olması için sosyalist ideolojinin hayat tarzına ihtiyaç duyulduğunu şiirlerinde anlatır. Bu bağlamda da şiirlerinde, kamuoyuna sosyalizmin nasıl bir siyasi ideolojik düşünce olduğunu aktarırken bu şiirlerde bir taraftan da ülkede ve dünya ülkelerinde yaşanan sosyal problemleri sosyalist bakış açısıyla topluma göstermiştir. Bu sayede, sosyalizmin toplumların sosyal ve siyasi problemlerinin çıkış noktası bir sistem olacağı mesajı da şiirler de verilmiştir. Buna göre sosyalizmde devletin, toplumun ortak faydasının somut hali olması gerektiği mesajı verilir. Bu ideolojik yaklaşımda sosyal eşitliğin ön planda olduğunu, Hikmet'in şiirlerinde ele aldığı toplumsal olaylara dair eleştiriler gösterir. Şiirlerde sosyalizmin; kolektif yaklaşımı, ortak sahiplik anlayışı verilir. Bu bağlamda demokrasi anlayışının da halkın katılımına dayalı olması isteği mısralarda yer alır. Şiirler; kapitalist, emperyalist, faşist ve liberal yaklaşımları dışlayıcı içeriğe sahiptir. Otorite, istenmeyen bir unsurdur zira otoriter yaklaşımda baskı vardır ve güçlülerin, muktedirlerin çıkarları gözetilir. Nazım Hikmet, şiirlerinde bu anlamda otorite karşıtı mesajları açıkça aktarmıştır. Buna karşın şiirlerde özgürlüğün önemi gösterilmiştir.Emek, emekçiler ve özgürlük her zaman yüceltilmiştir. Toplumu oluşturan bireylerin eşit şartlarda bir yaşam sürmesi, Nazım Hikmet'in ideolojik düşüncesinin yani sosyalizmin temel unsurlardandır ve şiirler, sosyal eşitlik üzerine ideolojik söylemler içerir. Bu bağlamda da sınıfsız bir toplum düzenine ihtiyaç duyulduğunu anlatır. Hikmet, bu ideolojik yaklaşım çerçevesinde savaşların, yıkımların, insan ölümlerinin, açlığın, haksızlığın önlenmesi için bir araya gelinmesi ve hegamonik yapıdan, emperyalist ve faşist düzenden uzaklaşılması gereğini şiirlerinde kamuoyuna anlatır

Sosyalist ideoloji, dinin yöneten sınıfın hegemonyasını gerçekleştirecek ideolojik bir araçolduğu düşüncesindedir. Nazım Hikmet şiirlerinde din konusunu ele alan şiirler yer almaz.Bunun yanı sıra ağırlıklı olmamakla birlikte bazı şiirlerinin topluma din aracılığıyla kendilerinin sömürülmesine izin vermemeleri gerektiğini hatırlatır.Sosyalizm, akıl yoluyla dünyanın anlaşılabileceği görüşüyle Aydınlanma Dönemi'nin mirasçısıdır. Din, millet, toplum, devlet vb. konulardaki görüşleri de bu çerçevede şekillenmiştir. Nazım Hikmet şiirlerinde de aynı çizgide mesajlar yer almaktadır.

Nazım Hikmet şiirlerinde devrimin ve gücünü insandan alan devrimci sanat anlayışının izlerini görmek mümkündür. Hikmet'in şiirleri; tarihsel, sosyal, siyasi bir meseleyi ortaya koyarak kamuoyuna içinde bulunduğu durumu algılatmak ister. Şiirlerde Türk kamuoyuna verilen mesajlar, ağırlıklı olarak emperyalizme ve faşizme karşı çıkmaya bir davet niteliğindedir. Şiirlerde; halkın birlik içinde olması, kendine ve devrime inanması ve bunu hayata geçirmesini ister.

Bu bağlamda genel olarak değerlendirildiğinde Nazım Hikmet'in şiir aracılığıyla kamuoyuna aktardığı mesajlar, şöyle özetlenebilir:

Tablo 4.1. Nazım Hikmet'in Şiir Aracılığıyla Kamuoyuna Aktardığı İdeolojik Mesajlar

Sosyalist ideolojinin, komünizmin özellikleri anlatılır. Dünyada sosyalizme dayalı bir sistemin refah yaratacağı fikri verilir.
Komünist ideolojinin nasıl bir sosyal düzen istediği açıklanır.
Devrimcinin özellikleri anlatılır.
Tüm insanlığın, emperyalizm ve faşizm sömürüsü altında olduğu anlatılır ve kamuoyu,faşizm ve emperyalizme karşı harekete geçirilmek istenir.
Savaş karşıtı mesaj verilir. Savaşın olumsuzlukları anlatılarak savaşa karşı barış mesajı verilir.
Prolaterya ve üretken emeğe toplu yönelim olumlanır.
Yeni bir toplumsal düzenin inşası gerektiği mesajı verilir.
Yeni kurulacak toplum düzeninde sosyalist anlayışın kolektif çabası ve proletaryanın egemen sınıf haline getirilmesi gereği anlatılır.
Egemen güçlerin, bir başka deyişle sermaye sahiplerinin ve iktidarların, emekçileri kandırması ve sömürmesi kamuoyuna anlatılır.
Egemen ideolojinin medya aracılığıyla kamuoyunu kandırdığı ifade edilerek kamuoyu uyarılır.
Kamuoyuna, gelecek güzel günlere dair umut duygusu aşılanır.
Birlik, beraberlik, üretim, düzenin değiştirilmesi, devrimcilik mesajı verilir.

Araştırmanın örnekleminde yer alan diğer şair Necip Fazıl Kısakürek şiirlerinde de kamuoyuna Kısakürek'in ideolojik görüşü yani muhafazakâr-milliyetçi ideoloji çerçevesinde ideolojik mesajlar verildiği görülmektedir.

Kısakürek, şiirlerinde ağırlıklı olarak din meselesini ele almış ve toplumların İslam dininin yaşam tarzını benimseyerek refah içinde yaşayabilecekleri mesajını

vermiştir.Din meselesi, Kısakürek'in şiirinde verdiği mesajların ana ekseninde yer alır. Din, sosyal düzenin, istikrarın ve sosyal bağın kaynağı olarak görülür. Din; Kısakürek'in şiirinde siyasi bir hal almıştır. Bu bağlamda Kısakürek, milli-muhafazakâr ideolojinin özelliklerini aktarmış, bu ideolojinin nasıl bir nesil arzu ettiğini ortaya koymuştur. Tek dinin İslam olduğu mesajı hemen hemen tüm şiirlere hakimdir. Şiirlerde; din-siyaset-yaşam tarzı üçgeninin örtüşmesine dair mesajlar verilir. Muhafazakâr düşünce, Aydınlanmanın akılcılık anlayışına karşı bir düşünce sistemidir. Bu bağlamda da Kısakürek'te dini hayat tarzına yönelik mesajların yer aldığı ideolojik şiirlerin sayısı çok fazladır. Devlet, otorite, din millet, özgürlük anlayışlarına bakıldığında da bu iki ideolojinin tamamen zıt kutuplarda yer aldığı ortadadır.

Kısakürek, muhafazakâr-milliyetçi ideolojik düşünce çerçevesinde kamuoyuna; geleneksel yapının korunarak ve bu bağlamda devletin sağlayacağı otoriteyle kaostan kurtulmanın mümkün olacağını anlatır. Muhafazakar düşüncenin tüm izleri, şiirlerde verilen mesajlarda görülmektedir. Muhafazakâr düşüncenin bağlı olduğu gelenek anlayışına Kısakürek şiirlerinde de bağlı kalınmıştır. Geçmişten, tarihten kopmamak gerekliliği mesajını veren şiirler, Türk tarihindeki şanlı günlere yapılan göndermelerle doludur. Kısakürek şiirleri, ülkenin o günlerde içinde bulunduğu durumu beğenmediği, köksüz, ruhsuz, ahlaki değerlerinden uzaklaşmış bir toplum olunduğunu anlatır. Bu durumdan kurtuluşun İslamiyet'te ve onun hayat tarzında olduğu mesajları çok açık bir biçimde verilir.

Muhafazakâr düşüncenin otoriteye yaklaşımını, Kısakürek şiirlerinde de görmek mümkündür.Otoritenin; saygıyı, sosyal yapıyı ve bağlılığı güçlendirecek olması sebebiyle, otorite faydalı gösterilir. Başıboşluk istenmez. Buna karşın özgürlüğün toplum için tehlike oluşturmayacak niteliğiyle var olması gerekliliği de verilen mesajlar arasındadır zira toplumda, hiyerarşik düzen vardır ve bu anlamda uçsuz bucaksız bir eşitlik, özgürlük beklenmez. Toplum, ortak tarih, kimlik, dil, din, ahlak, otorite ve geleneklerle varlığını sürdürebilecektir.

Necip Fazıl Kısakürek şiirleri; Erken Cumhuriyet Döneminin çok partili sisteme geçiş sürecindeki ilk iktidar partisi olan Demokrat Parti tarafında yer alan mesajlar verir. Toplumların ancak İslami, geleneklere bağlı, manevi değerlere, tarihine, kültürüne önem veren toplumların refaha ulaşacağı mesajı nettir.

Kısakürek şiirlerindeağırlıkla işlenen konular arasında Doğu-Batı kültürü meselesi de yer alır. Şiirlerde; Doğu kültürünün Batı karşısında üstün olduğu mesajı verilmiştir. Kamuoyunun davasına inanması ve sonuna kadar davasının peşinden gitmesine dair mesaj verilir. Toplumu, içine düştüğü sıkıntıdan milli-muhafazakâr ideolojinin hüküm sürdüğü bir yapının kurtaracağı ve bu yolda bir inkılap yapılması gerektiği mesajı verilir. Şiirler, içinde bulunulan olumsuzlukları dile getirse bile mutlaka kamuoyuna gelecek güzel günlere dair inanç ve umut mesajları aktarılmıştır. Bu bağlamda Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde hakim olan ideolojik mesajlar şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 4.2. Necip Fazıl Kısakürek'in Şiir Aracılığıyla Kamuoyuna Verdiği İdeolojik Mesajlar

Muhafazakâr milliyetçi ideolojinin bakış açısı; tarih, millet, gelenek, geçmişe bağlılık anlayışı kamuoyuna aktarılır. verilir.
Kamuoyunun, emperyalizm ve sosyalizmin karşısında yer almasına dair mesaj verilir.
Türk kimliği mücadelesi, İslam mücadelesiyle birleştirilerek aktarılır.
Türk tarihi ve Doğu medeniyeti yüceltilir.
Kamuoyundan; Allah yolunda ve Doğu kültürünü temel alan, tarihine ve geleneklerine bağlı bir millet hareketi içinde olmasının beklendiğine dair mesaj verilir. Bize ait kültürün ve kutsal emanetin ardına düşülmesi gerektiği mesajı verilir.
Kamuoyundan dava uğruna sonuna kadar mücadele etmesi istenir.
Kamuoyuna ölümün gerçekliğini gösterilir ve yaşamını bu bağlamda yapılandırılması beklenir.
Dini mesajlar ağırlıktadır. Kamuoyuna İslamiyet ile ilgili şu mesajlar aktarılır: Her sıkıntının çaresi İslam dinidir. Dinin olmadığı yerde hiçbir şey olamaz. Tek yol, dine dönmektir ve tek din İslam'dır.İslamiyet, siyasi bir rejimdir ve beklenen inkılap, İslam'dadır.
Yeni nesil, ahlaki çöküntüden uzak olarak dininin davacısı olmalıdır.
Batı taklitçiliğinden uzaklaşılmalıdır.Manevi değerler, toplumumuza ait semboller, gelenekler korunmalıdır.
Kamuoyuna, muhafazakâr-milli ideolojinin arzu ettiği nitelikte gelecek günlere dair umut mesajları verilir.

Nazım Hikmet'in de Necip Fazıl Kısakürek'in de şiirlerinde birbirinde çok farklı ideolojik düşüncelerin kamuoyuna aktarılması söz konusu olsa da iki şairin şiirlerinde kamuoyuna umut veren, gelecek güzel günlere dair inanç içinde olunmasını isteyen, kurtuluşun kendi ideolojilerinde olduğunu ortaya koyan bir söylem vardır.

Şiir, her dönem olduğu gibi günümüzde de sadece Türkiye'de değil, uluslararası düzeyde, siyasi partilerin ideolojik söylemlerinde de kamuoyuna mesaj aktaran bir araç olarak kullanılmaya devam etmektedir.Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek şiirleri, Adalet ve Kalkınma Partisi liderlerinin ve Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim kampanyalarında, Yunanistan BaşbakanıAleksis Çipras'ın 2015 seçimleri öncesindeki istifasında, İspanya'nın doğusundaki Katalonya Özerk Yönetimi'nin Başkanı seçilen Carles Puigdemont'un resmen görevini teslim aldığı törende yaptığı konuşmadaokunmuştur. Söz konusu örnekler Türk basınında şu şekilde yer almıştır:

26 Şubat 2008 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Adalet ve Kalkınma Partisi grup toplantısındaki konuşmasında sınır ötesinde çarpışan Mehmetçiklere seslenerek askerler için Allah'tan 'güç ve kuvvet' temenni ettiğini söylemiştir. Erdoğan, terörle mücadelede canını dişine takan askerlere Necip Fazıl Kısakürek'in 'Zindandan Memed'e Mektup' şiirindeki sözlerle seslenerek;

Mehmedim sevinin başlar yüksekte
Ölsek de sevinin eve dönsek de
Sanma bu tekerlek kalır tümsekte
Yarın elbet elbet bizimdir

*Gün doğmuş gün batmış ebed bizimdir*dizeleriyle sözlerinin bu bölümünü tamamlamıştır (www.zaman.com).

24 Eylül 2013'te Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Birlik Vakfı tarafından düzenlenen, "Büyük Doğu Düşüncesi ve Necip Fazıl Kısakürek'in Eserlerinde İdeal Türk Gençliğinin Nitelikleri" konulu makale yarışmasının ödül törenine katılarak Necip Fazıl Kısakürek ile bir anısını paylaşarak Kısakürek'in *Zindandan Mehmet'e Mektup* şiirini seslendirmiştir (www.yenisafak.com)

23 Mart 2014 tarihinde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Yenikapı'da gerçekleşen parti mitingindeki konuşmasına Necip Fazıl Kısakürek'in *Şarkımız* şiiri ile başlamıştır (www.sabah.com.tr).

24.05.2014 tarihinde Almanya'da bulunan Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, gurbetçilere Necip Fazıl Kısakürek'in *Gurbet* şiiri ile seslenmiştir (www.haber3.com).

25 Mayıs 2015 tarihinde Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı ve Başbakan Ahmet Davutoğlu, Gençlik ve Spor Bakanlığı Türkiye Geneli Toplu Açılış Töreni'nde yaptığı konuşmada gençlere Necip Fazıl Kısakürek'in *Zindandan Mehmet'e Mektup* şiiriyle seslenmiştir (www.ihlassondakika.com).

Yunanistan'da yapılacak seçim öncesinde 21 Ağustos 2015 tarihinde Yunanistan Başbakanı Aleksis Çipras, Nazım Hikmet'in 1945 yılında yazdığı ve *En güzel günlerimiz, henüz yaşamadıklarımız*dizelerinin yer aldığı şiirini okuyarak görevinden istifa etmiştir (www.radikal.com.tr).

25.12.2015 tarihinde Necip Fazıl Kısakürek'in manevi ve kültürel mirasını yaşatmak amacıyla Star Gazetesi tarafından verilen Necip Fazıl Ödülleri, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da katıldığı törenle sahiplerini bulmuş; törende, ödül sahipleri, Necip Fazıl Kısakürek'in mirasının sağladığı zenginliğin Türk edebiyatı için önemine dikkat çekmiştir (wwww.sabah.com.tr).

12 Ocak 2016 tarihindeki gazete haberine göre İspanya'nın doğusundaki Katalonya Özerk Yönetimi'nin Başkanı seçilen Carles Puigdemont resmen görevini teslim aldığı törende yaptığı konuşmada Nazım Hikmet'in "En güzel deniz henüz gidilmemiş olandır" dizesini okumuş ve gazeteler haberi; "Katalonya Başkanı göreve Nâzım Hikmet şiiriyle başladı." başlığıyla vermiştir (www.t24.com).

16 Ocak 2016 tarihinde Cihan Haber Ajansı'nın "Nazım Hikmet Kıbrıs'ı Birleştirdi" başlığıyla verdiği habere göre; Nazım Hikmet'in 114. doğum günü dolayısıyla Lefkoşa'da şairin şiirlerinden mürekkep "Bir Barış Yolculuğu" isimli etkinlik gerçekleştirilmiş; etkinliğe KKTC Cumhurbaşkanı Mustafa Akıncı'nın yanı sıra Rum kesiminden siyasiler, milletvekilleri, din adamları da katılmıştır. Kıbrıs barış sürecinde Nazım Hikmet'ten barış mesajlı şiirler seslendirilmiştir (www.cihan.com.tr).

Bu örnekler, tezin sorduğu sorunun cevabını pekiştirir niteliktedir. Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirleri aracılığıyla vefatları sonrasında da kamuoyuna ideolojik mesajların aktarıldığı görülmektedir. Şiirin ideolojik mesaj iletmede bir araç olarak kullanımı da örneklemde ele alınan şairlerin kanaat önderi olma vasıflarının vefatları sonrasında da devam ettiği görülmekte ve şiirler de bu anlamda geniş kitlelere hitap etmeyi sürdürmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, A. (2012). Basında Tan olayı 4 Aralık 1945. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, V: II, 43, ss.1-22

Ahmad, F.(2007). Demokrasi sürecinde Türkiye 1945-1980. 3. Basım İstanbul: Hil Yayınları.

Akay, A. (2000). Michel Foucault'da iktidar ve direnme odakları. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Akın, H.M.(2014). Muhafazakâr kültürde bir sembol olarak Necip Fazıl Kısakürek. Muhafazakar Düşünce Dergisi, Sayı:39 ss.31-43.

Aksakal, H. (2010). Türk modernleşmesinin ambivalant doğası: Modernleşme, milliyetçilik, medeniyet ilişkisi üzerinden Türkiye'yi okumak. ZeitschriftfürdieWelt der Türken/Journal of World of Turks, 2(1), 245-264.

Aksan, D.(2005). Şiir dili. Dil ve Edebiyat Dergisi 2:1, s.1-13

Aksoy, N. Ve ark. (1996). Şiir ve şiir kuramı üstüne söylemler. İstanbul: Düzlem Yayınları.

Akyaz, D. ve ark. (2011). Modern Türkiye'de siyasi düşünce. Cilt 2 Kemalizm. 7.baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

Albayrak, M.(1996).Atatürkçü düşünce sistemi ve liberalizm ekonomik ve siyasal bakımdan bir karşılaştırma denemesi. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi 5, 18 s.89-121

Alkan, E. (1995). Şiir sanatı. İstanbul: Yön Yayıncılık.

Althusser, L.(2014). İdeoloji, devletin ideolojik aygıtları. Çev.Alp Tümertekin. İstanbul: İthaki Yayınları.

Altınay, A.,G. ve Tanıl B. (2002). Modern Türkiye'de siyasi düşünce "Ordu, militarizm ve milliyetçilik"İstanbul: İletişim Yayınları. s.140-154.

Altun, S. (2010). Hitler Almanyası'nda sanat ve propaganda. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 5, S.2.

Aristoteles, (1995). Retorik, Çev, Mehmet H. Doğan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Avcı, N. (2013). Hilmi Ziya Ülken'de muhafazakârlığın temeli: Bilgi ve değer. Muhafazakâr Düşünce Dergisi Sayı: 36

Aydoğan, M. (2006). Yeni dünya düzeni Kemalizm ve Türkiye.İzmir: Umay Yayınları.

Bektaş, A. (2000). Kamuoyu, iletişim ve demokrasi. Ankara: Bağlam Yayınları.

Babayev, E. (1976). Yaşamı ve yapıtlarıyla Nazım Hikmet. İstanbul: Cem Yayınevi.

Balibar, E. ve Wallerstein, I. (2000). Irk ulus sınıf belirsiz kimlikler. Çev.Nazlı Ökten. İstanbul: Metis Yayınları.

Baradat, P.L. (1991). Political ideologies their origins and impact. Cliffs, NJ : Prentice Hall.

Batur, E. (1979). Şiir ve ideoloji. Birinci Baskı. İstanbul: Derinlik Yayınları.

Bayram, A.K. (2005). Hakikat rejimleri ve söylemin efendileri arasında bir entelektüel: Michel Foucault, entelektüel ve iktidar. Ankara: Hece Yayınları.

Bezirci, A. (2007). Nazım Hikmet yaşamı, sairliği, eseri, sanatı. 3.Basım İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Bıyık, H. ve Acar, M. (2014). Türkiye'de muhafazakar düşüncenin ruhu: Cemil Meriç. Muhafazakâr Düçünce Dergisi Sayı: 39

Bourgin, G. ve Rimbert, P. (1966). Sosyalizm. Çev. Ahmet Angın. İstanbul: Tan Matbaası.

Bozdoğan, A. (2014). Necip Fazıl'ın ütopyasında şiir ve şair. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 38, Sayı: 1,

Bozkaplan, A., Ş. (2015). Necip Fazıl Kısakürek ve Türkçe. Turkish Studies V: 10/8 ss.1-12

Bulut, S. (2008). Sovyet tehdidine karşı güvenlik arayışları: I. ve II. Menderes hükümetlerinin (1950-1954) NATO üyeliği ve Balkan politikası. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, S 41, s. 35-61.

Cevizci, A. (2002). Felsefe ansiklopedisi. İstanbul: Paradigma yayınları, İstanbul

Çalışlar, A. (1987). Nazım Hikmet sanat ve edebiyat üstüne. İstanbul:Bilim ve Sanat Yayınları.

Çelik, B.,N. (2005). İdeolojinin soykütüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Çelik, H. ve Ekşi, H. (2008). Söylem analizi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi. V.29, Cilt 1, s.101-120.

Çetin, N. (2014). Necip Fazıl'ın Abdülhakim Arvasi'yi tanıması ve tasavvufî üşünceleri. Turkish Studies V: 9/11 s. 171-192.

De Saussure, F. (2001). Genel dilbilim dersleri. Çev.Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Demircan, S. (2014). Necip Fazıl'ın "Karacaahmet" şiirine ontolojik bir yaklaşım denemesi. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi S: 24, ss. 155-169

Devellioğlu, F. (1990). Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lugat. Ankara: Aydın Kitabevi.

Devran, Y. (2010). Haber, söylem, ideoloji. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Dino, A. (2002). Nazım Üstüne. Fransızca metinleri çev. Aykut Derman, Sunu: Ferit Edgü İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Eagleton, T. (2011). İdeoloji. Çev. Muttalip Özcan. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Eaton, J. (2013). Keynes'e Karşı Marks. Çev.Tonguç Ok. 3.Basım İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Ekiz, O., N. (1982). Necip Fazıl Kısakürek. 2.Basım İstanbul: Toker Yayınları.

Elliott, R. (1996). Discourse analysis: exploring action, function and conflict in social texts. Marketing Intelligence & Planning. 14, 6, 65

Engels, F. (2013). Ütopyadan bilime sosyalizm. 3.Basım, İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Erdoğan, M. (1999). Milliyetçilik ideolojisine dair.Liberal Düşünce Dergisi (15).

Ergil, D. (1986). İdeoloji, milliyetçilik, muhafazakarlık, halkçılık. Ankara: S Yayınları.

Ertaş, M. (2008). Necip Fazıl, tenkidler, polemikler, kavgalar. İstanbul: Birey Yayınları.

Eser, B. ve Yüksel, H.(2012). Korporatizm, faşizm ve solidarizm kavramları ekseninde erken cumhuriyet siyasası üzerine bir inceleme. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt 8, Sayı 16, ss. 181-200

Fairclough, N., & Wodak, R. (2005). Critical discourse analysis (pp. 1995-1995). na.

Fiske, J. (2003). İletişim çalışmalarına giriş. Çev. Süleyman İrvan. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Fiş, R.(2005). Nazım'ın çilesi. İstanbul:İleri Yayınları.

Fındıkoğlu, F.(1948). Sosyalizm ve içtimai siyaset.Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, S.1

Foucault, M. (2005). Özne ve iktidar. Çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Foucault, M. (2010).The Birth of Biopolitics: Lectures at the College de France 1978-1979, New York: Palgrave Macmillan.

Gökalp, E. (2007). Milliyetçilik: kuramsal bir değerlendirme. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. Vol.:7- Sayı/No: 1 : 279-298

Gramsci, A. (1986). Hapisane defterleri. Çev. Kenan Somer. İstanbul:Onur Yayınları.

Gülendam, R. (2010). Siyaseti şiirde yaşamak: Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatında sosyalist şiir. Turkısh Studies, V. 5/2 ss.212-280

Güler, N. (2014). İletişim, toplumsal cinsiyet ve ideoloji. Journal of Yasar University 9(34) 6023-6043

Güler, E., Z. ve ark. (2007). 19. yüzyıldan 20. yüzyıla modern siyasal İdeolojiler. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Güngörmez, B. (2014). Türk düşünce düntasında Türk muhafazakârlığı sorunsalı ve kültürel muhafazakârlık olarak Türk muhafazakârlığı. Muhafazakâr Düşünce Dergisi Sayı: 39

Gürsel, N. (2008). Dünya şairi Nazım Hikmet. 4.Basım İstanbul: Doğan Kitap.

Hall, S., Lumley, B., Gregor, Mc L.(1985). Siyaset ve ideoloji "Gramsci". Çev. Sadun Emrealp. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.

Habermas, J. (2007). Kamusallığın yapısal dönüşümü. Çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar. İstanbul: İletişim Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (2013). Felsefe Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Harries, O.(2004). Muhafazakârlığın anlamı. Çev.Metin Boşnak. Liberal Düşünce Dergisi Sayı:34, s.91-101

Hasdemir, Asrak, T. (2007). Kamusal iletişimde bilgi edinme hakkı.Ankara: Dipnot Yayınları.

Hayek, F., A. (2009). Liberalizm. Çev. Ünsal Çetin. Liberal Düşünce Dergisi, Cilt 14, Sayı: 55 S.: 197-224

Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2006). Rızanın imalatı: Kitle medyasının ekonomi politiği. Çev. Ender Abadoğlu. İstanbul: Aram Yayıncılık.

Heywood, A.(2010). Siyasi İdeolojiler. Çev. Ahmet Kemal Bayram ve diğerleri. Ankara: Liberte Yayınları.

Heywood, A.(2007). Siyasi ideolojiler. Çev .Ahmet Kemal Bayram ve ark. Ankara: Adres Yayınları.

Hikmet, N.(1993).Cezaevinden Memet Fuat'a mektuplar. 7.Basım, İstanbul: Adam Yayınları.

Hikmet, N. (2002). Son şiirleri (1959-1963). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hikmet, N. (2013). Ne güzel şey hatırlamak seni. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hikmet, N. (2013). Büyük insanlık. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Huberman, L. (2009). Sosyalizmin ABC'si. Çev. Hasan Erdem, İstanbul:Arya Yayıncılık.

İnce, Ö. (2008). Şiirde devrim. 1.Basım İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Jaures, J. (2013). Demokrasi, barış, sosyalizm. Çev. Asım Bezirci. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Kabaklı, A. (2005). Şairler sultanı Necip Fazıl. 3.Baskı. İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.

Kadife karanlık. (2005). Haz. Rigel, N. ve ark. İstanbul: Su Yayınevi.

Kaplan, M. (1998-1999). Şiir tahlilleri 2 Cumhuriyet devri Türk şiiri. İstanbul: Dergah Yayınları.

Karabulut, M. (2015). İmge kavramı ve Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerinde imge. Turkısh Studies, Volume 10/4 p. 603-618

Karaman, S. (2012). Retorikte Genel İnandırma Tarzları Hakkında Bir İnceleme.Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.

Karaveli, O. (2012). Tanıdığım Nazım Hikmet. İstanbul: Doğan Kitap.

Kazancı, M. (2006). Altusser, ideoloji ve ideoloji ile ilgili son söz. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, sayı:24 s:67-93

Kılıç, M. (2007). Erken cumhuriyet dönemi Türk milliyetçiliğinin tipolojisi SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı:16, ss.113-140.

Kısakürek, M. ve Ak, S. (2005). Doğumunun 100.Yılında Necip Fazıl Kısakürek. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş.Yayınları.

Kısakürek, N., F.(1985). Dünya bir inkılâp bekliyor. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Kısakürek, N.,F. (1986). İdeolocya örgüsü. 5.Basım İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

Kolcu, A., İ.(2009). Necip Fazıl'ın poetikası. Erzurum:Salkımsöğüt Yayınları.

Korunan, O. (2011). Şiir ve anlam. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (5), 2, 102-108.

Kula, O. , B. (2009). Marksist ideoloji ve edebiyat. Ankara: Kanguru Yayınları.

Kurdakul, Ş. ve Sezer, S.(2002). Nazım, dünya ve biz. 2.Basım İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Kükrer, Ö. (2011). Kamuoyu ve halkla ilişkiler. Akdeniz İletişim Dergisi. V.15

Lenin, V., İ.(2014). Sosyalizm ve Din. Çev.ÖnerÜnalan. İstanbul: Evrensel Yayınevi.

Mardin, Ş.(1969). Din ve ideoloji.Ankara:Sevinç Matbaası.

Mardin, Ş.(1976).İdeoloji. Ankara:Sevinç Matbaası.

Marks, K.(1986). Kapital I. Çev. A.Bilgi. Ankara: Sol Yayınları.

Marks, K. ve Engels, F.(2013). Alman ideolojisi. Çev.Tonguç Ok ve Olcay Geridönmez. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Marks, K. ve Engels, F.(2014). Komünist parti manifestosu. Çev.Yılmaz Onay. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

McLellan, D.(2005). İdeoloji. Çev. Barış Yıldırım. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Moran, B. (2007).Edebiyat kuramları ve eleştiri. İstanbul:İletişim Yayınları.

Muratoğlu, B.(2011).Bir demokrasi masalı: Özgür birey, bağımsız medya. Pivolka, Sayı: 20, Yıl: 6

Neruda, P. (1985). Şiir boşuna yazılmış olmayacak. Çev. Nesrin Arman. İstanbul: Broy Yayınları.

Neumann, N., E. (1996). Kamuoyu ve suskunluk sarmalının keşfi. Çev. Murat Özkök. Ankara: Dost Kitabevi.

Nureddin, V. (t.y.). Bu dünyadan Nazım geçti. 5.Baskı İstanbul: Cem Yayınevi.

Okay, O. (1987). Necip Fazıl Kısakürek. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Okay, O. (2013). Poetika Dersleri. 2.Basım İstanbul: Dergâh Yayınları.

Oktay, A. (2001). Şairin kanı yazınsal eleştiriler I. İstanbul: Yapı Kredi Yayıncılık

Özbek, S. (2000). İdeoloji kuramları. İstanbul:Bulut Yayınları.

Özçelik Kaya, P. (2010). Demokrat partinin demokrasi söylemi. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 65-3 ss.163-187.

Özer, İ. (2012). II. Dünya savaşında Japonya'ya atılan atom bombalarının Türkiye basınındaki yansımaları. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt :10 Sayı:1 .

Özerkan, Ş. (2002). Medya, dil ve ideoloji. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, Cilt 1, Sayı 12

Özipek, B., B. (2010). Avrupa'da ve Türkiye'de muhafazakârlık.Muhafazakâr Düşünce Dergisi, Sayı: 25-26

Özipek, B., B. (2004). Muhafazakârlık akıl toplum siyaset. Ankara: Liberte Yayınları.

Özipek, B., B. (2011). Muhafazakârlık, Akıl, Toplum, Siyaset. İstanbul: TimaşYaymları.

Paz, O. (1991). Yay ve lir I şiir nedir? Çev.Ömer Saruhanlıoğlu. İstanbul:Armoni Yayıncılık.

Punch, K. F. (2005). Sosyal araştırmalara giriş: nicel ve nitel yaklaşımlar. Çev. Dursun Bayrak ve ark. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Robinson, W. I. (2002). Küresel kapitalizm ve ulusötesi kapitalist hegemonya: Kuramsal notlar ve görgül deliller. Çeviren: Erdem Türközü. Praksis, V.8, s.125-168.

Russel, B. (1965). Sosyalizm. Çev. Murat Belge. İstanbul: De Yayınevi

Sayılgan, A. (2009). Türkiye'de sol hareketler. Yayına hazırlayan Erol Cihangir. İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

Selçuk Sönmez, S. (2012). Dünden bugüne milliyetçilik: Küresel dünyada yükselen sesler. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt 12 Sayı 3(s.117-136)

Sertel, Z. (1969). Mavi Gözlü Dev. İstanbul: Ant Yayınları.

Smith, A., D. (2002). Küreselleşme çağında milliyetçilik. Çev. Derya Kömürcü. İstanbul: Everest Yayınları.

Smith, A., D. (2004). Milli kimlik. Çev. Bahadır Sina Şener. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sözen, E. (1999). Söylem: belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Sülker, K. (1968). Nazım Hikmet'in polemikleri. İstanbul: Ant Yayınları.

Sülker, K. (1994). Nazım Hikmet'in gerçek yaşamı 1902-1928. 3. Basım İstanbul: Yalçın Yayınları.

Sülker, K. (1994). Nazım Hikmet'in gerçek yaşamı 1936-1937. 2.Basım İstanbul: Yalçın Yayınları.

Şeriati, A. (1986). Kültür ve ideoloji etrafında konuşmalar. İstanbul: Bir Yayıncılık.

Tannenbaum, D. ve Schultz, D. (2011). Siyasi düşünce tarihi filozoflar ve fikirleri. Çev. Ahmet Kemal Bayan. 6. Baskı Ankara: Adres Yayınları Liberte Yayın Grubu.

Therborn, G. (2008). İktidarın ideolojisi ideolojinin iktidarı. Çev.İrfan Cüre. Ankara: Dipnot Yayınları.

Thompson, J. B. (2013). İdeoloji ve modern kültür: Kitle iletişimi çağında eleştirel toplum kuramı. Çev. İdil Çetin. Ankara: Dipnot Yayınları.

Timuçin, A. (1978). Nazım Hikmet'in şiiri. 2.Basım İstanbul: Alaz Yayınları.

Tokluoğlu, C. (2013). Ziya Gökalp ve Türkçülük. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 68, No. 3, 2013, s. 113-139

Tonkiss, K. (2006). Analysis text and speech: content and discourse analysis. C. Seale, (2nd ed.). In. Researching Society and Culture. (367-383). Lodan:Sage

Topakkaya, A.(2007). İdeoloji kavramının tarihsel gelişim sürecine kısa bir bakış. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XI, S. 1-2

Toprak, Z. (2004). Türkiye'de sol faşizm ya da otoriter modernizm 1923-1946. Toplum ve Bilim, 100, 84-99.

Topuzkanamış, E. (2014). Dergi kapatan yazı: "edebiyat ve hukuk", Hukuk Kuramı Dergisi, C. 1, S. 6, ss. 1-14

Tortop, N. (1998). Halkla İlişkiler. Ankara: Yargı Yayınevi.

Türkçe Sözlük (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ülgen, E.(2007). Bir Kore şehidimizin ardından yazılanlar. TÜBAR-XXII, s.203-215

Van Dijk, T ve ark. (2003). Söylem ve ideoloji. Hazırlayanlar: Barış Çoban ve Zeynep Özarslan. İstanbul: Su Yayınları.

Veldet, H. (1944). İtalyan hukukundaki eski ve yeni istikametler. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 9 (3-4), 620-638.

Yaman, A.,E. (2005). Kore Savaşı'nın Türk kamuoyuna yansıması. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi. S.37-38, ss.231-245.

Yıldız, A., N. (2002). Türkiye modernleşmesi ve bir muhalif basın organı olarak Büyük Doğu Dergisi. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 13, ss.577-595.

Yücel, A., H. (1999). Platon Gorgias ya da retorik üstüne.İstanbul:İş Bankası Yayınları.

Zizek, S. (2004). İdeolojinin yüce nesnesi.İstanbul: Metis Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI:

www.haberturk.com

www.haber3.com

www.hürriyet.com

www.ihlassondakika.com

www.milliyet.com.tr

www.radikal.com.tr

www.sabah.com.tr

www.sezgiler.com

www.siir.gen.tr/siir/n/nazim_hikmet/otobiyografi.htm

www.tahe1642goodwyfe.wordpress.com

www.tdk.gov.tr

www.turkiyehabermerkezi.com

www.yenisafak.com

EKLER

EK 1: Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in İdeolojik İçerikli Şiirleri

EK 2: Gençliğe Hitabe, Necip Fazıl Kısakürek

EK 3: Nazım Hikmet ve Necip Fazıl Kısakürek'in Söyleşilerinden Seçme Fotoğraflar

EK 4 : MeltemÇiçek Özgeçmiş

EKLER

EK 1 : NAZIM HİKMET VE NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN İDEOLOJİK MESAJ İÇERİKLİ ŞİİRLERİ

I-NAZIM HİKMET ŞİİRLERİ

1-KARA YARA-3 Ağustos 1959

Birinci sayfada yatıyor iki sütun üstüne
iki çıplak yavrucuk,
birinci sayfada iki sütun üstüne
bir avuç kemik deri.
Delinmiş patlamış etleri.
Biri Diyarbakırlı, Erganili biri.
Kolları bacakları kargacık burgacık,
kafaları kocaman,
ağızları korkunç bir haykırışla açık,
birinci sayfada taşla ezilmiş iki kurbağacık.
İki kurbağacık
kara yaralı iki yavrum benim.
Yılda kim bilir kaç bininiz
acı suya bile doymadan gelip gidiyor...
Ve müsteşar bey :
(Kara Yaraya tutulası)
"Endişeye mahal yok," diyor.

2 – EMNİYET MÜDÜRÜ -1959

Güneş bir yara gibi açılmış gökte
akıyor kanı.
Uçak alanı.
Karşılayıcılar, eller göbekte :
coplar, cipler,
hapisane duvarları, karakollar
ve darağaçlarında sallanan ipler
ve siviller göze görünmez
ve bir çocuk işkenceye dayanamadı
attı kendini Emniyet'te üçüncü
kattan.
Ve işte Emniyet Müdürü bey
uçaktan iniyorlar
Amerika'dan dönüyorlar
mesleki tetkikattan.
.
İncelediler uyku uyutmamak usullerini
ve memnun kaldılar pek
hayalara bağlanan elektrottan
ve bizdeki tabutlukların üstüne bir de konferans
vererek
açıkladılar faydalarını
koltuk altlarına kaynar yumurta koymanın,
boyun derisini kibritle ince ince yakıp soymanın.

Emniyet Müdürü bey uçaktan iniyorlar
Amerika'dan dönüyorlar
ve coplar cipler
ve darağaçlarında sallanan ipler
üstat döndü diye seviniyorlar

3-BU VATANA NASIL KIYDILAR-1959

İnsan olan vatanını satar mı?
Suyun içip ekmeğini yediniz.
Dünyada vatandan aziz şey var mı?
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Onu didik didik didikledi̇ler,
saçlarından tutup sürüklediler.
götürüp kâfire : «Buyur...» dediler.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Eli kolu zincirlere vurulmuş,
vatan çırılçıplak yere serilmiş.
Oturmuş göğsüne Teksaslı çavuş.
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

Günü gelir çarh düzüne çevrilir,
günü gelir hesabınız görülür.
Günü gelir sualiniz sorulur:
Beyler bu vatana nasıl kıydınız?

***

4-Aya gidilecek
daha da ötelere,
teleskopların bile görmediği yere.
Ama bizim dünyada ne zaman kimse aç
kalmayacak,
korkmayacak kimse kimseden,
emretmeyecek kimse kimseye,
yermeyecek kimse kimseyi,
umudunu çalmayacak kimse kimsenin?

İşte ben komünistim bu soruya karşılık
verdiğim için.

26 Ağustos 1959

5-LENİN ÜSTÜNE VILADİMİR İLİÇ'LE KONUŞUYORUM -1960 Şubat, Moskova

Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
içimde bir rahatlık,
bir güven: kendime, insanlara, toprağa,
bir uçsuz bucaksız sevinç…
Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
bir bayrak, bir mavilikte,
kızıl bir gül gibi açıyor,
elmalar saçılıyor,
çocuklar:
ak, kara, sarı,
güle oynaşa topluyor elmaları…
Lenin, diyorum da Vıladimir İliç,
Lenin, diyorum
ve 40 yıldır onun peşince parti biletimle gidiyorum.
Yüreğim ağzımda çıkarım karşısına her seferinde,
ama önünde yere kapanmak gelmez içimden.
Uludur, alabildiğince ulu,
ama ezilmem ululuğuyla,
elimden tutar,
çeker beni yukarıya kendine doğru.
Biliyorum Vıladimir İliç,
övülmeyi sevmez o,
üstüne şiirler yazılıp türküler yakılmasını,
hele putlaşmayı hiç mi hiç.
Ama onun Sovyetler Birliği, onun Çin'i, Lehistan'ı,
onun sesine koşan büyük insanlığı önünde,
yahut onun doğum gününde,
aynı nimet,
aynı hayranlık,
aynı sevinç
dolup taşardı sizin de yüreğinizden
siz kendiniz Lenin olmasaydınız Vıladimir İliç.

6-LENİN'LE - 1960 Şubat,Moskova

Yazın gün ışığına dalar gibi
hayatın içine dalmak,
"Niçin dünyaya geldim,
niçin yaşıyorum"un
karşılığını bulmak,
genç kalmak gelen günler gibi
genç kalmak gelen günlerle beraber,
genç kalmak,
bir toprak yeşil,
bir bayrak kızıl,
bir güvercin ak,
Lenin'le aynı türküden,
aynı ırmaktan,
aynı siperden, aynı yapı yerinden olmak…

7-VATAN HAİNİ -1962

"Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.
Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet.
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."
Bir Ankara gazetesinde çıktı bunlar, üç sütun üstüne, kapkara haykıran puntolarla,
bir Ankara gazetesinde, fotoğrafı yanında Amiral Vilyamson'un
66 santimetre karede gülüyor, ağzı kulaklarında, Amerikan amirali
Amerika, bütçemize 120 milyon lira hibe etti, 120 milyon lira.
"Amerikan emperyalizminin yarı sömürgesiyiz, dedi Hikmet
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ."

Evet, vatan hainiyim, siz vatanperverseniz, siz yurtseverseniz, ben yurt
hainiyim, ben vatan hainiyim.
Vatan çiftliklerinizse,
kasalarınızın ve çek defterlerinizin içindekilerse vatan,
vatan, şose boylarında gebermekse açlıktan,
vatan, soğukta it gibi titremek ve sıtmadan kıvranmaksa yazın,
fabrikalarınızda al kanımızı içmekse vatan,
vatan tırnaklarıysa ağalarınızın,
vatan, mızraklı ilmühalse, vatan, polis copuysa,
ödeneklerinizse, maaşlarınızsa vatan,
vatan, Amerikan üsleri, Amerikan bombası, Amerikan donanması topuysa,
vatan, kurtulmamaksa kokmuş karanlığımızdan,
ben vatan hainiyim.
Yazın üç sütun üstüne kapkara haykıran puntolarla :
Nâzım Hikmet vatan hainliğine devam ediyor hâlâ.

8-BEYAZIT MEYDANI'NDAKİ ÖLÜ

Bir ölü yatıyor
on dokuz yaşında bir delikanlı
gündüzleri güneşte
geceleri yıldızların altında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.
Bir ölü yatıyor
ders kitabı bir elinde
bir elinde başlamadan biten rüyası
bin dokuz yüz altmış yılı Nisanında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatıyor
vurdular
kurşun yarası
kızıl karanfil gibi açmış alnında
İstanbul'da, Beyazıt Meydanı'nda.

Bir ölü yatacak
toprağa şıp şıp damlayacak kanı
silâhlı milletimin hürriyet türküleriyle gelip
zaptedene kadar
büyük meydanı.
Mayıs 1960

9- KIZ ÇOCUĞU

Kapıları çalan benim
kapıları birer birer.
Gözünüze görünemem
göze görünmez ölüler.

Hiroşima'da öleli
oluyor bir on yıl kadar.
Yedi yaşında bir kızım,
büyümez ölü çocuklar.

Saçlarım tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim,
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı,
teyze, amca, bir imza ver.
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler.

1956

10-NEYİ BİLDİRİR SAYILAR – 17 Haziran 1962, Moskova

sayılar bebelerin kundakları
sayılar tabutları şehirlerin
öldürülmüş
öldürülebilecek olan
sayılar yaklaşan bir şeyleri bildirir
sayılar bildirir uzaklaşan bir şeyleri

nedir yaklaşan bize
bizden uzaklaşan nedir

dünya savaşı: I
dünya savaşı: II
14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü
49 milyon sakat
ölülerle sakatların memleketi
103 milyon nüfuslu bir memleket
ve ayrıca öksüzleri delileri yanık taşlarıyla

ve gidenlerden biri evimizdendi

gitti dönmedi bir daha
19'unda mıydı 40'ında mıydı aklımda kalmamış
döndü iki gözü kör
gök gözlü müydü kara gözlü müydü aklımda kalmamış
döndü dizkapağından kesik sol bacağı
döndü ve kapısını bulamadı evinin
14'ten 18'e 39'dan 45'e 10 yıl 54 milyon ölü
49 milyon sakat

yeryüzünde yuvarlak hesap ve şimdilik 2,5 milyarız
% 80'imiz aç
dişlerimiz dökülüyor
dişetlerimiz yara içinde
ölü derilerimiz çatlak
hele çocuklarımız
sallanan koca kafaları
kırış kırış yüzlerinde kederli iri gözleriyle
ve eğri büğrü incecik bacakları üstünde karınları
davul gibi

yeryüzünde yuvarlak hesap ve şimdilik 2,5 milyarız
% 80'imiz aç
yıl 1962
62 yılında 2 avcı uçağını sofraya koysak
çevirsek ete ekmeğe şaraba salataya
40 milyon insan doyasıya yer içer
40 milyon kediye de artar ekmekten etten
kediler salata yemez şarap içmez
kedileri ben kattım ziyafete

balistik füzeleri filimlerde seyrettim
2 balistik füze yakıp kül eder 150 kitaplığı daha
kurulmadan onlar
belki benim kitabım da vardır içinde
62 yılında bombardıman uçaklarını gördünüz mü
son modellerini
2 bombardıman uçağı 4 sağlık evini yükler yanına
bombalarının
temeli daha atılmamış 4 sağlık evini koskoca
pırıl pırıl
ve yatakları röntgenleri umutlarıyla
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 12 milyar
dolar yılda
10 yılda 120 bin milyar

yıldızların sayısına yakın mı bilmem
120 bin milyar
yahut 150 milyon yapılmamış ev
yapılabilecek ama yapılmamış ev
150 milyon ev hayaleti
5 odalı akarsulu elektrikli banyolu
kapıları merdivenleri pencereleri 150 milyon evin
güneş doğarken camları
gölgeleri akşamüstü
balkonları ayışığında

ayının ini var
sümüklü böceğin kabuğu
bizimse bu işte halimiz ortada
bir adam tanırım
iki elli iki ayaklı
kaytan kara bıyıklı
otuzuna bastı bu yıl
iki oğlundan biri yedisinde öbürü altı aylık
anası karısı kaynatası
ve bir fotoğraf askerlikte çekilmiş ya kendisinin ya
rahmetli babasının

ya kaynatasının
ve bir leğen
ve bir göz oda

150 milyon ev
bu evlerden bir teki
odaları kapıları akarsuyu ve yemek masası bu evin
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 120 milyar
dolar yılda
10 yılda 120 bin milyar dolar
yahut 150 milyon yapılmamış ev
yapılabilecek ama yapılamamış
tanıdığım adamınki de içinde
balkonunda ayışığı
62'de atomlu atomsuz silahlanma yarışı 120 milyar
dolar yılda
yahut yuvarlak hesap 1 milyar ölü adayı
ve ölüme hazır en azdan yarısı bütün toprakların
yarısı bütün ağaçların balıkların bütün yağmurların
ve ana rahmine düşenlerin en azdan yarısı ölüme
hazır
tepeden tırnağa silahsızlansak
63'de mi olur 65'te mi artık
atomlu atomsuz silahsızlansak bütün iklimlerde
ve insanca işlesek yeryüzü nimetlerini
çoğaltsak onları ¼
kazırdık açlığın kökünü üç ayda
dişlerimiz dökülmez olur
kanamaz dişetlerimiz
hele çocuklarımız
keder silinir gözlerinden
eğri büğrü bacakları doğrulur
iner şiş karınları

neyi bildirir sayılar
neyi bildirmeli
yaklaşan nedir size
uzaklaşan nedir bizden.

11-AÇLIK ORDUSU YÜRÜYOR – 9 Ağustos 1962

Açlık ordusu yürüyor
yürüyor ekmeğe doymak için
ete doymak için
kitaba doymak için
hürriyete doymak için.
Yürüyor köprüler geçerek kıldan ince kılıçtan keskin
yürüyor demir kapıları yırtıp kale duvarlarını yıkarak
yürüyor ayakları kan içinde.
Açlık ordusu yürüyor
adımları gök gürültüsü
türküleri ateşten
bayrağında umut
umutların umudu bayrağında.
Açlık ordusu yürüyor
şehirleri omuzlarında taşıyıp
daracık sokakları karanlık evleriyle şehirleri
fabrika bacalarını
paydostan sonralarının tükenmez yorgunluğunu taşıyarak.
Açlık ordusu yürüyor
ayı ini köyleri ardınca çekip götürüp
ve topraksızlıktan ölenleri bu koskoca toprakta.
Açlık ordusu yürüyor
yürüyor ekmeksizleri ekmeğe doyurmak için
hürriyetsizleri hürriyete doyurmak için açlık ordusu yürüyor
yürüyor ayakları kan içinde.

12-TÜRKİYE İŞÇİ SINIFINA SELÂM - 12 Ağustos 1962

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!
Tohumların tohumuna, serpilip gelişene selâm!
Bütün yemişler dallarınızdadır.
Beklenen günler, güzel günlerimiz ellerinizdedir,
haklı günler, büyük günler,
gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan,
ekmek, gül ve hürriyet günleri.

Türkiye işçi sınıfına selâm!

Meydanlarda hasretimizi haykıranlara,
toprağa, kitaba, işe hasretimizi,
hasretimizi, ayyıldızı esir bayrağımıza.

Düşmanı yenecek işçi sınıfımıza selâm!
Paranın padişahlığını,
karanlığını yobazın
ve yabancının roketini yenecek işçi sınıfına selâm!

Türkiye işçi sınıfına selâm!
Selâm yaratana!

13-ÇAĞIRI– 22 Kasım 1962

Tanrı ellerimizdir,
Tanrı yüreğimiz, aklımız,
her yerde var olan Tanrı,
toprakta, taşta, tunçta, tuvalde, çelikte ve plastikte
ve bestecisi sayılarda ve satırlarda ulu uyumların.

İnsanlar sizi çağrıyorum:
kitaplar, ağaçlar ve balıklar için.
buğday tanesi, pirinç tanesi ve güneşli sokaklar için,
üzüm karası, saman sarısı saçlar ve çocuklar için.

Çocukların avuçlarında günlerimiz sıra bekler,
Günlerimiz tohumlardır avuçlarında çocukların,
Çocukların avuçlarında yeşerecekler.

14-KEREM GİBİ

Hava kurşun gibi ağır!!
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum...

O diyor ki bana:
— Sen kendi sesinle kül olursun ey!
Kerem
gibi
yana
yana...

«Deeeert
çok,
hemdert
yok»
Yürek-
-lerin
kulak-
-ları
sağır...
Hava kurşun gibi ağır...

Ben diyorum ki ona:
— Kül olayım
Kerem
gibi
yana
yana.
Ben yanmasam
sen yanmasan
biz yanmasak,
nasıl
çıkar
karan-
-lıklar
aydın-
-lığa..

Hava toprak gibi gebe.
Hava kurşun gibi ağır.
Bağır
bağır
bağır
bağırıyorum.
Koşun
kurşun
erit-
-meğe
çağırıyorum.....

1930 Mayıs

15 - 23 SENTLİK ASKERE DAİR - 16.07.1953

Mister Dallas,
sizden saklamak olmaz,
hayat pahalı biraz bizim memlekette.
Mesela iki yüz gram et alabilirsiniz,
koyun eti,
Ankara'da 23 sente,
yahut bir kilodan biraz fazla mercimek,
elli santim kefen bezi yahut,
yahut da bir aylığına
yirmi yaşlarında bir tane insan
erkek,
ağzı burnu, eli ayağı yerinde,
üniforması, otomatiği üzerinde,
yani öldürmeye, öldürülmeye hazır;
belki tavşan gibi korkak,
belki toprak gibi akıllı,
belki gençlik gibi cesur,
belki su gibi kurnaz,
(her kaba uymak meselesi)
belki ömründe ilk defa denizi görecek,
belki ava meraklı, belki sevdalıdır.
Yahut da aynı hesapla Mister Dallas,
(tanesi 23 sentten yani)
satarlar size bu askerlerin otuzbeşini birden
İstanbul'da bir tek odanın aylık kirasına,
seksen beş onda altısını yahut,
bir çift ıskarpin parasına.
Yalnız bir mesele var Mister dallas,
herhalde bunu sizden gizlediler.
Size yirmi üç sente sattıkları asker,
mevcuttu üniformanızı giymeden önce de,
mevcuttu otomatiksiz filan,
mevcuttu sadece insan olarak,
mevcuttu,
tuhafınıza gidecek,
mevcuttu
hem de çoktan mı çoktan
daha sizin devletin adı bile konmadan.
Mevcuttu, işiyle gücüyle uğraşıyordu,
mesela Mister Dallas,
yeller eserken yerinde sizin New York'un,
kurşun kubbeler kurdu o,
gökkubbe gibi yüksek,
haşmetli, derin.
Elinde Bursa bahçeleri gibi nakışlandı ipek.
Halı dokur gibi yonttu mermeri
ve nehirlerin bir kıyısından öbür kıyısına
ebem kuşağı gibi attı kırk gözlü köprüleri.
Dahası var Dallas,
sizin dilde anlamı pek de belli değilken henüz
zulüm gibi,
hürriyet gibi,
kardeşlik gibi sözlerin,
dövüştü zulme karşı o,
ve istiklal ve hürriyet uğruna
ve milletleri kardeş sofrasına davet ederek
ve yarin yanağından gayri her yerde,
her şeyde,
hep beraber
diyebilmek için,
yürüdü peşince Bedrettin'in;
O, tornacı Hasan, köylü Memet, öğretmen Ali'dir,
Kaya gibi yumruğunun son ustalığı,
922 yılı 9 Eylül'üdür.
Dedim ya, Mister Dallas,
Herhalde bütün bunları sizden gizlediler.
Ucuzdur vardır illeti.
Hani şaşmayın,
yarın çok pahalıya mal olursa size
bu 23 sentlik asker,
yani benim fakir, cesur, çalışkan milletim,
her millet gibi büyük Türk milleti.

16-ONLAR

Onlar ki toprakta karınca,
suda balık,
havada kuş kadar
çokturlar;
korkak,
cesur,
câhil,
hakîm
ve çocukturlar
ve kahreden
yaratan ki onlardır,
destânımızda yalnız onların mâceraları vardır.

Onlar ki uyup hainin iğvâsına
sancaklarını elden yere düşürürler
ve düşmanı meydanda koyup
kaçarlar evlerine
ve onlar ki bir nice murtada hançer üşürürler
ve yeşil bir ağaç gibi gülen
ve merasimsiz ağlayan
ve ana avrat küfreden ki onlardır,
destânımızda yalnız onların mâceraları vardır.

Demir,

kömür
ve şeker
ve kırmızı bakır
ve mensucat
ve sevda ve zulüm ve hayat
ve bilcümle sanayi kollarının
ve gökyüzü
ve sahra
ve mavi okyanus
ve kederli nehir yollarının,
sürülmüş toprağın ve şehirlerin bahtı
bir şafak vakti değişmiş olur,
bir şafak vakti karanlığın kenarından
onlar ağır ellerini toprağa basıp
doğruldukları zaman.

En bilgin aynalara
en renkli şekilleri aksettiren onlardır.
Asırda onlar yendi, onlar yenildi.
Çok sözler edildi onlara dair
ve onlar için :
zincirlerinden başka kaybedecek şeyleri yoktur,
denildi.

17-TÜRK KÖYLÜSÜ

Topraktan öğrenip
kitapsız bilendir.
Hoca Nasreddin gibi ağlayan
Bayburtlu Zihni gibi gülendir.
Ferhad'dır
Kerem'dir
ve Keloğlan'dır.
Yol görünür onun garip serine,
analar, babalar umudu keser,
kahbe felek ona eder oyunu.
Çarşambayı sel alır,
bir yâr sever
el alır,
kanadı kırılır
çöllerde kalır,
ölmeden mezara koyarlar onu.
O, «Yûnusû biçâredir
Baştan ayağa yâredir»,
ağu içer su yerine.
Fakat bir kerre bir derd anlayan düşmeyegörsün
önlerine
ve bir kerre vakterişip
«-Gayrık yeter!...»
demesinler.
Bunu bir dediler mi,
«İsrâfil sûrunu urur,
mahlûkat yerinden durur»,
toprağın nabzı başlar
onun nabızlarında atmağa.
Ne kendi nefsini korur,
ne düşmanı kayırır,
«Dağları yırtıp ayırır,
kayaları kesip yol eyler âbıhayat akıtmağa...»

18-

Memleketimi seviyorum :
Çınarlarında kolan vurdum, hapisanelerinde yattım.
Hiçbir şey gidermez iç sıkıntımı
memleketimin şarkıları ve tütünü gibi.

Memleketim :
Bedreddin, Sinan, Yunus Emre ve Sakarya,
kurşun kubbeler ve fabrika bacaları
benim o kendi kendinden bile gizleyerek
sarkık bıyıkları altından gülen halkımın eseridir.

Memleketim.
Memleketim ne kadar geniş :
dolaşmakla bitmez, tükenmez gibi geliyor insana.
Edirne, İzmir, Ulukışla, Maraş, Trabzon, Erzurum.
Erzurum yaylasını yalnız türkülerinden tanıyorum
ve güneye
pamuk işleyenlere gitmek için
Toroslardan bir kerre olsun geçemedim diye
utanıyorum.

Memleketim :
develer, tren, Ford arabaları ve hasta eşekler,
kavak
söğüt
ve kırmızı toprak.

Memleketim.
Çam ormanlarını, en tatlı suları ve dağ başı göllerini
seven

alabalık
ve onun yarım kiloluğu
pulsuz, gümüş derisinde
kızıltılarla
Bolu'nun Abant
gölünde yüzer.

Memleketim :
Ankara ovasında keçiler :
kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
Al yanakları mis gibi kokan Amasya elması,
zeytin
incir
kavun
ve renk renk
salkım salkım üzümler
ve sonra karasaban
ve sonra kara sığır
ve sonra : ileri, güzel, iyi
her şeyi
hayran bir çocuk sevinciyle kabule hazır,
çalışkan, namuslu, yiğit insanlarım
yarı aç, yarı tok
yarı esir...

19- DÜNYANIN EN TUHAF MAHLUKU - 1947

Akrep gibisin kardeşim,
korkak bir karanlık içindesin akrep gibi.
Serçe gibisin kardeşim,
serçenin telaşı içindesin.
Midye gibisin kardeşim,
midye gibi kapalı, rahat.
Ve sönmüş bir yanardağ ağzı gibi korkunçsun,
kardeşim.
Bir değil,
beş değil,
yüz milyonlarlasın maalesef.
Koyun gibisin kardeşim,
gocuklu celep kaldırınca sopasını
sürüye katılıverirsin hemen
ve âdeta mağrur, koşarsın salhaneye.
Dünyanın en tuhaf mahlukusun yani,
hani şu derya içre olup
deryayı bilmiyen balıktan da
tuhaf.
Ve bu dünyada, bu zulüm
senin sayende.
Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeysek eğer
ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi
eziliyorsak
kabahat senin,
— demeğe de dilim
varmıyor ama —
kabahatın çoğu senin, canım
kardeşim!

20-YİRMİNCİ ASRA DAİR

— Uyumak şimdi,
uyanmak yüz yıl sonra, sevgilim...

— Hayır,
kendi asrım beni korkutmuyor
ben kaçak değilim.
Asrım sefil,
asrım yüz kızartıcı,
asrım cesur,
büyük
ve kahraman.
Dünyaya erken gelmişim diye kahretmedim
hiçbir zaman.
Ben yirminci asırlıyım
ve bununla övünüyorum.
Bana yeter
yirminci asırda olduğum safta olmak
bizim tarafta
olmak
ve dövüşmek yeni bir âlem için...

— Yüz yıl sonra, sevgilim...

— Hayır, her şeye rağmen daha evvel.
Ve ölen ve doğan
ve son gülenleri güzel gülecek olan yirminci asır
(benim şafak çığlıklarıyla sabaha eren müthiş
gecem),
senin gözlerin gibi, Hatçem,
güneşli olacaktır...

12.11.1941

21-

İlerleyen aydınlığın içindeyim,
ellerim iştahlı, dünya güzel.

Doyamıyor gözlerim ağaçlara:
öyle ümitli onlar, öyle yeşil.

Güneşli bir yol gidiyor dutlukların arasından,
hapisane revirinde penceredeyim.

Duymuyorum ilaçların kokusunu,
bir yerlerde karanfiller açmış olacak.

İşte böyle, karıcığım, işte böyle,
mesele esir düşmekte değil,
teslim olmamakta bütün mesele…

Mayıs 1948

22-ELLERİNİZ VE YALANA DAİR - 1949

Bütün taşlar gibi vekarlı,
hapiste söylenen bütün türküler gibi kederli,
bütün yük hayvanları gibi battal, ağır
ve aç çocukların dargın yüzlerine benziyen elleriniz.
Arılar gibi hünerli, hafif,
sütlü memeler gibi yüklü,
tabiat gibi cesur
ve dost yumuşaklıklarını haşin derilerinin altında
gizleyen elleriniz.
Bu dünya öküzün boynuzunda değil,
bu dünya ellerinizin üstünde duruyor.
Ve insanlar, ah, benim insanlarım,
yalanla besliyorlar sizi,
halbuki açsınız,
etle, ekmekle beslenmeye muhtaçsınız.
Ve beyaz sofrada bir kere bile yemek yemeden
doyasıya,
göçüp gidersiniz bu her dalı yemiş dolu dünyadan.
insanlar, ah, benim insanlarım,
hele Asya'dakiler, Afrika'dakiler,
Yakın Doğu, orta Doğu, Pasifik adaları
ve benim memleketlilerim,
yani bütün insanların yüzde yetmişinden çoğu,
elleriniz gibi ihtiyar ve dalgınsınız,
elleriniz gibi meraklı, hayran ve gençsiniz.
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
Avrupalım, Amerikalım benim,
uyanık, atak ve unutkansın ellerin gibi,
ellerin gibi tez kandırılır,
kolay atlatılırsın...
İnsanlarım, ah, benim insanlarım,
antenler yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa rotatifler,
kitaplar yalan söylüyorsa,
beyaz perdede yalan söylüyorsa çıplak baldırları
kızların,
dua yalan söylüyorsa,
ninni yalan söylüyorsa,
rüya yalan söylüyorsa,
meyhanede keman çalan yalan söylüyorsa,
yalan söylüyorsa umutsuz günlerin gecelerinde
ayışığı,
söz yalan söylüyorsa,
ses yalan söylüyorsa,
ellerinizden geçinen
ve ellerinizden başka her şey
herkes yalan söylüyorsa,
elleriniz balçık gibi itaatli,
elleriniz karanlık gibi kör,
elleriniz çoban köpekleri gibi aptal olsun,
elleriniz isyan etmesin diyedir.
Ve zaten bu kadar az misafir kaldığımız
bu ölümlü, bu yaşanası dünyada
bu bezirgan saltanatı, bu zulüm bitmesin diyedir.

23-DOĞUM - 1950

Anası bir oğlancık doğurdu bana;
kaşsız, sarı bir oğlan,
masmavi kundağında yatan
bir nur topu, üç kilo ağırlığında.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Korede,
sarı ay çiçeğine benziyorlardı.
Makartır kesti onları,
gittiler ana sütüne bile doymadan
Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman,
çocuklar doğdu Yunan zindanlarında,
babaları kurşuna dizilmiş.
Bu dünyada ilk görülecek şey diye
demir parmaklığı gördüler.

Benim oğlan
dünyaya geldiği zaman
çocuklar doğdu Anadoluda,
mavi gözlü, kara gözlü, elâ gözlü bebeklerdi.
Bitlendiler doğar doğmaz
kim bilir kaçı sağ kalır mucize kabilinden.
Benim oğlan
benim yaşıma bastığı zaman,
ben bu dünyada olmıyacağım,
ama harikulâde bir beşik olacak dünya,
siyah,
beyaz,
sarı
bütün çocukları
sallıyan
mavi atlas döşekli bir beşik.

24-YİNE MEMLEKETİM ÜSTÜNE SÖYLENMİŞTİR - Prag, 8 Nisan 1958

Memleketim, memleketim, memleketim,
Ne kasketim kaldı senin ora işi,
Ne yollarını taşımış ayakkabım,
Son mintanın da sırtımda paralandı çoktan,
Şile bezindendi.
Sen şimdi yalnız saçımın akında,
enfarktında yüreğimin,
alnımın çizgilerindesin memleketim,
memleketim,
memleketim….

25-DAVET

Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
bu memleket, bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak
ve ipek bir halıya benziyen toprak,
bu cehennem, bu cennet bizim.

Kapansın el kapıları, bir daha açılmasın,
yok edin insanın insana kulluğunu,
bu dâvet bizim....

Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür
ve bir orman gibi kardeşçesine,
bu hasret bizim

26-OTOBİYOGRAFİ - 11 Eylül 1961 / Doğu Berlin.

1902'de doğdum
doğduğum şehre dönmedim bir daha
geriye dönmeyi sevmem
üç yaşımda Halep'te paşa torunluğu ettim
on dokuzumda Moskova'da komünist Üniversite öğrenciliği
kırk dokuzumda yine Moskova'da Tseka-Parti konukluğu
ve on dördümden beri şairlik ederim

kimi insan otların kimi insan balıkların çeşidini bilir
ben ayrılıkların
kimi insan ezbere sayar yıldızların adını
ben hasretlerin

hapislerde de yattım büyük otellerde de
açlık çektim açlık gırevi de içinde ve tatmadığım yemek yok gibidir
otuzumda asılmamı istediler
kırk sekizimde Barış madalyasının bana verilmesini verdiler de
otuz altımda yarım yılda geçtim dört metre kare betonu
elli dokuzumda on sekiz saatta uçtum Pırağ'dan Havana'ya

Lenin'i görmedim nöbet tuttum tabutunun başında 924'de
961'de ziyaret ettiğim anıtkabri kitaplarıdır

partimden koparmağa yeltendiler beni sökmedi
yıkılan putların altında da ezilmedim

951'de bir denizde genç bir arkadaşla yürüdüm üstüne ölümün
52'de çatlak bir yürekle dört ay sırtüstü bekledim ölümü

sevdiğim kadınları deli gibi kıskandım
şu kadarcık haset etmedim Şarlo'ya bile
aldattım kadınlarımı
konuşmadım arkasından dostlarımın

içtim ama akşamcı olmadım
hep alnımın teriyle çıkardım ekmek paramı ne mutlu bana

başkasının hesabına utandım yalan söyledim
yalan söyledim başkasını üzmemek için
ama durup dururken de yalan söyledim

bindim tirene uçağa otomobile
çoğunluk binemiyor
operaya gittim
çoğunluk gidemiyor adını bile duymamış operanın
çoğunluğun gittiği kimi yerlere de ben gitmedim
21'den beri
camiye kiliseye tapınağa havraya büyücüye
ama kahve falıma baktırdığım oldu

yazılarım otuz kırk dilde basılır
Türkiye'mde Türkçemle yasak

kansere yakalanmadım daha
yakalanmam da şart değil
başbakan filân olacağım yok
meraklısı da değilim bu işin
bir de harbe girmedim
sığınaklara da inmedim gece yarıları
yollara da düşmedim pike yapan uçakların altında
ama sevdalandım altmışıma yakın
sözün kısası yoldaşlar
bugün Berlin'de kederden gebermekte olsam da insanca yaşadım diyebilirim
ve daha ne kadar yaşarım
başımdan neler geçer daha kim bilir.

27-CEVAP NUMARA DÖRT

Bu yazı gizli bir din halinde bir nevi Neo-faşist bir ideoloji yaptıkları halde bunu ikrardan sakınanlara aittir. Böyle bir halt karıştırmıyoruz, diyenler üzerlerine alınmayabilirler.
Onlar istiyorlar ki
çift ağızlı baltalarıyla
yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -

o kara gömlekleri beyaz kordonlu
golf pantolonlu
kadroların..
KARDEŞLER!
Onlara sokakta rastlarsanız eğer
ölümü görmüş gibi çevirin başınızı.
Kirpiksiz sarı gözler gözünüze bakarken
arkadan sırtınıza bir
bıçak girebilir...
Onlar istiyorlar ki
kara toprağın kalbi durana kadar
biz pazarda kelepir bir mal gibi satalım
kafamızın ışığını, gücünü kolumuzun..
Kadınlarımızı karşılarında oynatalım.
Ve dumanlanmağa başlayınca
gözümüzün bakışı,
yavaşlayınca
damarlarımızda kanın akışı
karaya vurmuş balıklar gibi
köprü altlarında yatalım..
KARDEŞLER!
Onlara elleriniz dokunmuşsa eğer
yedi tas su dökün ellerinize.
Yırtarak bayramlık gömleğimi ben
peşkir yaparım size...
Biz
ayrı dillerde aynı şarkıyı okuyanlar,
Biz
aynı yastıkta yatar gibi
toprağa başlarını yan yana koyanlar,
Biz,
yüzümüzün derisi koyu açık yanmış diye,
saçlarımız ayrı ayrı boyanmış diye
barsaklarımızı birbirimizin avucuna dökerek
birbirimizin gırtlağını dişimizle sökerek
gebereceğiz...
Ve kadrolar
parlatarak
kara gömleklerinin beyaz kordonlarını
gömecekler kadife koltuklara
golf pantolonlarını...
KARDEŞLER!
Onların adına benziyorsa adınız eğer
adınızı değiştirin.
Vebanın girdiği kapıdan girin
onların evine atmayın ayak....
Onlar istiyorlar ki
çift ağızlı baltalarıyla
yuvarlansın kafalarımız önüne yarın -
o kara gömlekleri beyaz kordonlu
golf pantolonlu
kadroların.....

28-BU YAZI UZUN SENELER DÜNYA EMPERYALİZMİNİN ŞARKTA KANLI BEKÇİLİĞİNİ YAPAN ÇARLIK RUSYASININ NE SURETLE ÖLDÜĞÜNE DAİRDİR

Bin dokuz yüz on yedi
ikinciteşrin yedi...
Yumuşak ve derin
sesiyle Lenin:
"Dün erkendi, yarın geç
zaman tamam bugün," dedi..
Yağlı çarklılarla yağlı işçiler:
"Bugün!" dedi.
Ölümü açlıktan öldüren siper:
"Bugün!" dedi.

Ağır
çelik
kara
toplarıyla AVRORA:
"BUGÜN!" dedi,
"BUGÜN!" dedi..
.....
.....
.....
.....

Artık
ne kışlık sarayda
sarhoş eteklerin ipekli sesi,
ne paskalya çanlarında deli duası çarın,
ne Sibirya yollarında zincir iniltisi...
Artık
votka kadehlerinde ıslanmıyacak
sarı sarkık bıyıkları pameşçiklerin.
Kara toprağın üstünde bir avuç kan gibi
yanmıyacak,
bakır sakalları
açlıktan ölen mujiklerin.
Artık
kararmıyacaktır karlı sokaklar
kara bir rüzgar gibi geçen
Çarın kazaklarından.
Sarkmıyacaktır işçi kadınların
kanlı saçları:
kara kalpaklı kazakların mızraklarından.
Yandı kanatları iki başlı kara kartalın,
düştü yere,
öldü.
Buzlu Baltık denizinin kıyısında
bir pencere örtüldü.
Açıldı bir pencere....
Bin dokuz yüz on yedi
ikinciteşrin yedi...

29-BİR HAZİN HÜRRİYET -1951

Satarsın gözlerinin dikkatini, ellerinin nurunu, bir
lokma bile tatmadan
yoğurursun
bütün nimetlerin hamurunu.
Büyük hürriyetinle çalışırsın el kapısında, ananı
ağlatanı
Karun etmek hürriyetiyle hürsün!

Sen doğar doğmaz dikilirler tepene,
işler ömrün boyunca durup dinlenmeden yalan
değirmenleri,
büyük hürriyetinle parmağın şakağında düşünürsün
vicdan
hürriyetiyle hürsün!

Başın ensenden kesik gibi düşük,
kolların iki yanında upuzun,
büyük hürriyetinle dolaşıp dursun,
işsiz kalmak hürriyetiyle hürsün!

En yakın insanınmış gibi verirsin memleketini,
günün birinde, mesela,
Amerika'ya ciro ederler onu seni de büyük
hürriyetinle beraber,
hava üssü olmak hürriyetiyle hürsün!

Yapışır yakana kopası elleri Valstrit'in, günün
birinde, diyelim ki,
Kore'ye gönderilebilirsin, büyük hürriyetinle bir
çukura
doldurulabilirsin, meçhul asker olmak hürriyetiyle
hürsün!

Bir alet, bir sayı, bir vesile gibi değil insan gibi
yaşamalıyız dersin,
büyük hürriyetinle basarlar kelepçeyi,
yakalanmak, hapse girmek, hatta asılmak
hürriyetinle
hürsün

Ne demir, ne tahta, ne tül perde var hayatında,
hürriyeti seçmene lüzum yok
hürsün.

Bu hürriyet hazin şey yıldızların altında.

30- BERKLEY - 1926

Behey
Berkley!
Behey on sekizinci asrın filozof peskoposu.
Felsefenden tüten günlük kokusu
başımızı döndürmek içindir.
Hayat kavgasında bizi
dizüstü süründürmek içindir.

Behey
Berkley,
Behey Allahın
Cebrail şeklindeki Ezraili,
Behey on sekizinci asrın en filozof katili!
Hâlâ geziyor İskoçya köylerinde
adımlarının sesi.
Hâlâ uluyor adımlarının sesine
tüyleri kanlı bir köpek.
Hâlâ
her gece titreyerek
görüyor gölgeni İskoçya köylüleri

evlerinin
camlarında!

Hâlâ
kanlı beş parmağının izi var
o beyaz buzlu camlar gibi şimal akşamlarında!

Behey
Berkley!
Behey meyhane kızlarının kara cübbeli kavalyesi,
Kıralın şövalyesi,
sermayenin altın sesi,
ve Allahın peskoposu!
Felsefenden tüten günlük kokusu
başımızı döndürmek içindir.
Hayat kavgasında bizi
dizüstü süründürmek içindir!
Her kelimen
kelepçelerken
bileklerimizi,
kıvrılan
bir yılan
gibi satırların
sokmak istiyor yüreklerimizi.
Beli hançerli bir İsaya benziyor resmin.
Sivriliyor kitaplarından ismin
sivri yosunlu ucundan
kızıl kan
damlıyan
yeşil bir diş gibi.
Her kitabın
diz çökmüş önünde Rabbın
kara kuşaklı bir keşiş gibi..
Sen bu kıyafetle mi bizi kandıracaktın,
inandıracaktın?
Biz İsanın vuslatını bekleyen
bir rahibe değiliz ki!

Behey
Berkley!
Behey tilkilerin şahı tilki!
Çalarken satırların zafer düdüğü,
küçük bir taş parçasının en küçüğü
imparatorların imparatoru gibi çıkınca karşısına,
hemen anlaşmak için
bir kapı açıyorsun,
binip Allahının sırtına
soldan geri kaçıyorsun!
Kaçma dur!
Her yol Romaya gider,
— bu belki doğrudur —
fakat
fikri evvel gören her felsefenin
safsata iklimidir yelken açtığı yer!
Bu bir hakikat
— hem de mutlak cinsinden — !
İşte sen
işte senin felsefen:
Sen o sarı kırmızı rengini gördüğün
cilâlı derisine parmaklarını sürdüğün
parlak
yuvarlak
elmaya:
«Fikirlerin bir
terkibidir,»
diyorsun!
Dışımızda bize bağlanmadan

var olan
varlığı
inkâr ediyorsun!

Şu mavi deniz
şu mavi denizde yüzen beyaz yelkenli gemi,
kendi kendinden aldığın fikirlerdir, öyle mi?
Mademki kendi fikrindir yüzen gemi,
mademki kendi fikrindir umman,
ne zaman var,
ne mekân!
Ne senin haricinde bir vücut
ne senden evvel kimse mevcut,
ne senden sonra kâinat baki
bir sen
bir de Allah hakikî.

Lâkin ey kara meyhanelerin sarhoş papazı!
Senin dışında değil miydi
kıllı kollarında kıvranan meyhanecinin kızı?
Yoksa kendi altında sen
kendinle mi yattın?
Diyelim ki senden evvel baban yok
İsa gibi.
Yine fakat bacakları arasından çıktığın
Meryem gibi bir anan da mı yok!
Diyelim ki yapyalnızsın
Turu Sinada Musa gibi,
ne yazık! Tevratını okuyan da mı yok!
Çok yalan söylemişsin çok.

Sen emin ol ki Berkley
— olmasan da zarar yok —
bu şi're benzer yazıda hissene düşen şey:
biraz alay
biraz şaka
ve birkaç tokat
— eldivensiz cinsinden —
Neyleyim?
Neş'e kavganın musikisidir.
Kavgada kuvvetini kaybetmiş gibidir biraz
neş'enin çelik ahengini duymayan adam;
neş'e ... iyi şeydir vesselam,
— baş döndürmezse eğer —
ve işte bizimkiler
güldüler mi,
ağız dolusu gülüyorlar.
Kabahat onların kuvvetinde:
yoksa ne sende
ne de bende!

Dinle Berkley!
— dinlemesen de olur —
Biz dinleyelim:
Beynimiz bal yoğuran
bir kovan.
Ona balı dolduran
arıdır hayat.
Aldığımız hislerin
sonsuz derin
pınarıdır kâinat!
Kâinat geniş
kâinat derin
kâinat uçsuz bucaksız!
Biz onun parçaları,
biz ondan doğan bir sürü bacaksız!
Biz o bacaksızların

— anasını inkâr etmeyen cinsi —
Çünkü biz
emredenlere emir verenlerden değiliz!
Bağlıyız toprağa
kalın halatlar gibi kollarımızla!
Çelik dişleri şimşekli çarklılar
koparırken kara toprağın esrarını,
biz
seyretmedeyiz
cihan içinden cihanların
doğuşunu;
kehkeşanların
gümüş aydınlığında!
Görmüşüz,
görmedeyiz
yılların yollarında toprak oluşunu
kızıl kadife dudaklı kızların!
Çiziyor hareketi gözlerimize
sonsuz maviliklerde
kuyrukluyıldızların
sırma saçlarından kalan izler.

Her habbe koynunda bir kubbeyi gizler!..

Şu denizler,
şu denizlerin üstünde denizler gibi esen,
rüzgârların uğultusu.
Şu ipi kopmuş
inci bir gerdanlık gibi damlayan su,
şu bir damla su,
uzaklaştıkça, yaklaşılan
hakikati gizler..

Her yeni ummanla beraber
bir yeni imkân!
Kâinat geniş
kâinat derin
kâinat uçsuz bucaksız!

Behey!
Berkley!
Behey bir karış boyuna bakmadan
Karpatları inkâr eden cüce!
Ahrete gittiysen eğer
oradan bir taç gönder,
süslemek için Allahının kafasını!
Fakat buradan
topla hemen tarağını tasını,
Haraç mezat!
Haraç mezat!
götür pazara bir pula sat:
Topraktaki saltanatın
göğe çıkan tahtını!

Yok üstünde tabiatın
tabiattan gayri kuvvet!..
Tabiat geniş
tabiat derin
tabiat uçsuz bucaksız!..

31-ÇOCUKLARIMIZA NASİHAT - 1928

Hakkındır yaramazlık.
Dik duvarlara tırman
yüksek ağaçlara çık.
Usta bir kaplan
gibi kullansın elin
yerde yıldırım gibi giden bisikletini..
Ve din dersleri hocasının resmini yapan
kurşunkaleminle yık

Mızraklı İlmihalin
yeşil sarıklı iskeletini..
Sen kendi cennetini
kara toprağın üstünde kur.
Coğrafya kitabıyla sustur,
seni «Hilkati Âdem»le aldatanı..
Sen sade toprağı tanı
toprağa inan.
Ayırdetme öz anandan
toprak ananı.
Toprağı sev
anan kadar...

32-GERİLEYEN TÜRKİYE YAHUT ADNAN MENDERES'E ÖĞÜTLER - 1955

Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.
İlle de asıp kesmek geliyorsa içinden
Ezmekte devâm et Barışçılar'ı, ama sen
Meselâ Yalçın'ı da tıkıyorsun deliğe (1)
İhtiyarcık sana azıcık cilve yaptı diye,
Git, koş, elini öp, af dile, yüzünü güldür,
O, yalnız altın kafeslerde öten bülbüldür.
O, matbaalar yıktırıp kitaplar yaktıran, (2)
O, büyük demokrat, O, hürriyetçi kahraman,
Moskova'yı atomlayalım diyen insancı...
Kendine acımazsan bize bir parça acı.
A be Adnan Menderes, böyle bir dal kesilmez,
Böyle şaşkınlıkların sonu da iyi gelmez...
Şu muhalefetle de alıp veremediğin ne?
Niye öyle hışımla yürüyorsun üstüne?
Kore'ye asker gönderdin de "Hayır" mı dedi?
"Kan aktı hesabı sorulmalıdır!" mı dedi?
Orduyu emrimize verdin, ses çıkardı mı?
"Olmaz olsun" mu dedi Amerikan yardımı?
Feryat mı etti "İstiklâl elden gitti" diye?
Zavallı, sımsıkı sarılmış demokrasiye :
"Başvekil merasimsiz karşılanmalı" diyor. (3)
Bir de bazan coşarak "Hayat pahalı" diyor.
Bu aksoylu muhalefeti ezilir görmek
Türkün Batılı dostlarını pek üzüyor pek. (4)
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes.
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.

Hani, her işte bizden örnek alacaktın ya?
Hürriyet nizamına sâdık kalacaktın ya?
Vaadettin tanımadın işçinin grev hakkını.
O hakkı bizim tanıdığımız gibi tanı.
Elli istiyorlarsa ateş aç, sonra beş ver.
Ama ufak tefek grevlerde anlayış göster.
Sendika liderlerinizin birçoğu zaten
bizde olduğu gibi emir alır polisten.
Niye telaşlanıp kaybedersin vekarını?
Hem de kırarsın liderlerin itibarını?
Şaşkınlığın bu kadarına doğrusu ya pes,
Bindiğin dalı kesiyorsun Adnan Menderes.

Senin bindiğin dallar ve bindiğimiz dallar,
Unutma bu dallardan başka asıl ağaç var,
öfkeyle homurdanan yarı çıplak, yarı aç,
bizi silkip atmaya fırsat kollıyan ağaç...

1955

33-GÖMLEK, PANTOLON, KASKET VE FÖTRE DAİR

Bana:
"temiz gömlek
giymek
düşmanıdır," diyenler
varsa eğer,
muazzam hocamın resmine baksın.
Ustalarımın ustası Marks'ın
ceketi rehindeydi,
bir övün yemek yerdi dört günde.
Dalgalanırdı fakat
heybetli sakalı:
bembeyaz
tertemiz
kolalı
bir gömleğin üstünde..
Ütülü pantolana idam hükmü kim verdi?
Tosunlar,
şu bizim tarihi de mek parmak okusunlar:
1848'de kurşunlar
demir bir tarak gibi geçerken başından,
halis İngiliz kumaşından
halis İngiliz modasıyla
ütülü mum gibi bir pantolon giyerdi
-Alanglez-
insanların en büyüğü Engels...
Vladimir İliç Ulyanof Lenin
ateşten bir dev gibi çıktığı zaman
barikata,
yakalığı da vardı
kıravatı da..
Bana gelince:
Ben ki, herhangi bir proleter şairiyim,
Marksisto-Leninist şuur,
30 kilo kemik
7 litre kan,
bir iki kilometre kadar,
damar,
adale, et, sinir ve deriyim;
ne kafamın dışındaki kasket
içindekine delalet
eder,
ne de biricik fötrüm beni
geçmekte olan geçmişe alet
eder....
Buna rağmen
ben:
haftada altı gün kasketliysem eğer,
haftada bir gün

sevgilimle seyrana giderken
biricik fötrümü
tertemiz
giymek içindir bu...
Fakat
neden benim iki fötrüm yok?
Ne dersin üstat?
Tembel miyim?
Hayır!
Günde 12 saat
sayfa bağlamak,
ayakta dikilip
anası ağlamak
sapına kadar çalışmaktır..
Kapkara cahil miyiz?
Hayır!
Mesela:
"Sat-Sin" bey kadar cahilü cühela
olmasam gerek....
Budala mıyım?
Eh,
pek
değil..
Belki biraz derbederim..
Lakin hep
asıl sebep:
proleterim,
be birader,
proleter!!..
Ve benim iki fötrüm,
iki milyon fötrüm, ancak
her
proleter
gibi,
Borsalino-Habik-Mosan-Mançister
tezgahlarının sahibi
olursam-olursak-olacak!...
Ve ilaaaaaaa,
Laaaaaaa!!!!!!!....

N.Hikmet - 5.2.1931

34-HÜRRİYET KAVGASI

Yine kitapları, türküleri, bayraklarıyla geldiler,
dalga dalga aydınlık oldular,
yürüdüler karanlığın üstüne.
Meydanları zaptettiler yine.

Beyazıt'ta şehit düşen
silkinip kalktı kabrinden,
ve elinde bir güneş gibi taşıyıp yarasını
yıktı Şahmeran'ın mağarasını.

Daha gün o gün değil, derlenip dürülmesin bayraklar.
Dinleyin, duyduğunuz çakalların ulumasıdır.
Safları sıklaştırın çocuklar,
bu kavga faşizme karşı, bu kavga hürriyet kavgasıdır.

1962

35-KIŞLIK SARAY

Kışlık Saray'da Kerenski.
Smolni'de Sovyetler ve Lenin,
sokakta o n l a r .
O n l a r biliyorlar ki, O :
"- Dün erkendi, yarın geç.
Vakit tamam bugün," dedi.
O n l a r : "- Anladık, bildik," - dediler.
Ve hiçbir zaman
bildiklerini bu kadar müthiş ve mükemmel
bilmediler...
İşte : cepheden dönen süngüleri,
kamyonları, mitralyözleriyle,
hasretleri, ümitleri, mukaddes iştihaları,
rüzgârda karın üstünde savrulan sözleriyle
o n l a r yürüyorlar kışlık
saraya...

Putilovski Zavot'tan Bolşevik Kitof :
"- Bugün büyük bir gündür, yoldaşlar, - diyor, -
büyük bir gündür.
Ve ihtar ederim ki çapul yapmak isteyenlere
artık Kışlık Saray ve bütün Rusya işçinin ve
köylünündür."
Tesviyeci Topal Sergey :
"- Hey gidi dünya, - diyor, - hey,
ben 905'te on yaşımda geçtim bu yoldan :
en önde iri, mazlum gözlü azize tasvirleri,
yalnayak çocuklar, kocakarılar
ve uzun saçlı papaz Gapon...
Karşıda, kırmızı pencerede, bütün Rusların çarı
sapsarı bakıyordu
bize.
Kadınlar ağlaşarak toprağa diz çöktüler.
Ben kaldırmıştım ki elimi istavroz çıkarmak için
birdenbire dörtnala Kazaklar geldi karşımıza.
Kazaklar şahlanmış bir at ve simsiyah bir
kalpaktılar.
Biz çocuklar bağrışarak serçe kuşları gibi düştük.
Bir at nalı ezdi benim dizkapağımı..."
Ve Topal Sergey bacağını sürüyerek
yürüyor o n l a r l a
Kışlık Saray'a...
Rüzgârdır
kardır
ve insanlardır hâkim olan manzaraya.

Lehistan cephesinden gelen köylü İvan Petroviç'in
gözleri

karanlıkta kedi
gözleri gibi görüyor :
"- Ehhh, Matuşka, - diyor, -
yeşil başlı ördek gibi toprağı attık çantaya..."

Sütunların arkasından ateş açtı Kışlık Saray,
ateş açtı yüzü güzel Yunkersler
ve şişman orospular.
Tesviyeci Topal Sergey :
"- Hey gidi dünya, - dedi, - hey,
Kerenski kalmış kimlere..."
Ve topal bacağının üstünden
düştü yere...
Köylü İvan Petroviç,
yağlı, semiz toprağı avucunun içinde görüp
ve kırmızı sakalına tükürüp
bir Ukrayna şarkısı gibi işletiyor
mitralyözü...

Gecenin ortasında kırmızı tuğladan Kışlık Saray
ve limanda üç bacalı Avrora...

Bolşevik Kitof haykırdı yoldaşlara :
"- Yoldaşlar, - dedi, -
tarih
yani işçi ve köylü sınıfları,
yani kızıl asker,
yani, bir meşale yakıyoruz, - dedi, -
hücuma kalkıyoruz, - dedi...

Ve Neva nehrinde buzlar kızarırken
o n l a r bir çocuk gibi iştihalı
ve rüzgâr gibi cesur,
Kışlık Saray'a girdiler.

Demir, kömür ve şeker,
ve kırmızı bakır,
ve mensucat,
ve sevda ve zülum ve hayat,
ve bilcümle sanayi kollarının,
ve küçük ve büyük ve Beyaz Rusya ve Kafkasya,
Sibirya ve Türkistan,
ve kederli
Volga yollarının
ve
şehirlerin bahtı
bir şafak
vakti değişmiş oldu.

Bir şafak vakti karanlığın kenarından
karlı çizmelerini o n l a r
mermer merdivenlere bastıkları
zaman...

1939 İstanbul Tevkifanesi

36-NİKBİNLİK

Güzel günler göreceğiz çocuklar,
güneşli günler
göre-
-ceğiz...
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz...
Açtık mıydı hele bir
son vitesi,
adedi devir.
Motorun sesi.
Uuuuuuuy! çocuklar kim bilir
ne harikûlâdedir
160 kilometre giderken öpüşmesi...

Hani şimdi bize
cumaları, pazarları çiçekli bahçeler vardır,
yalnız cumaları
yalnız pazarları..
Hani şimdi biz
bir peri masalı dinler gibi seyrederiz
ışıklı caddelerde mağazaları,
hani bunlar
77 katlı yekpare camdan mağazalardır.

Hani şimdi biz haykırırız
Cevap:
açılır kara kaplı kitap:
zindan..
Kayış kapar kolumuzu
kırılan kemik
kan.
Hani şimdi bizim soframıza
haftada bir et gelir.
Ve
çocuklarımız işten eve
sapsarı iskelet gelir..
Hani şimdi biz..
İnanın:
güzel günler göreceğiz çocuklar
güneşli günler
göre-
-ceğiz.
Motorları maviliklere süreceğiz çocuklar,
ışıklı maviliklere
süre-
-ceğiz.....

1930

37-NİYAZALANT SÖMÜRGESİ

Afrika, Niyazalant sömürgesi.
Saat sabahın dördü.
Dipçikler kapıları dövdü
ve işte fotoğraf :
Zenci kardeşlerim bir don bir gömlek
ve ayakları çıplak
ve pembe avuçlu elleri kıvırcık başlarının üzerinde

dizilmişler duvar diplerinde.

Tıpkı bizim gibi,
bizim de dipçikle dövüldü kapılarımız,
bizim de ellerimiz havada, ayaklarımız çıplak,
ama bizde de bize bağlı
duvar diplerinde esir kalıp kalmamak.

38-RADYOAKTİVİTELİ YAĞMURLAR ÜSTÜNE

Kapayın pencereleri sımsıkı,
çocukları sokaklara bırakmayın,
yağmurlar ölüm taşıyor tohumlara,
paslı yağmurlar yağıyor.

Yağmurları temizlemeli,
yine gümüş gibi parlatmalı yağmurları,
yağmurlar yine yalnız güneşi taşısın tohumlara,
çocuklar yine koşabilsin yağmurların içinde,
pencereleri yağmurlara açabilelim yine.

39-ŞAİR

Şairim
şimşek şekillerini şiirlerimin
caddelerde ıslık çalarak
kazırım
duvarlara..
100 metreden
çiftleşen iki sineği seçebilen iki gözüm,
elbette gördü
iki ayaklıların
ikiye ayrıldığını..
Sen
benim
hangisinden olduğumu anlamak istiyorsan
cebime sok
kafanı:
orda
aydınlığı okuyan kara ekmek
sana doğruyu söyler..
Şairim
şiirden anlarım,
en sevdiğim gazel
Anti Düringidir Engelsin..

Şairim
bir yıl yağan yağmur kadar şiir yazdım..
Fakat asıl
şaheserime
başlamak için
Hafızı Kapital olmayı bekliyorum.

Futbolda eski kurdum.
Fenerbahçenin forvetleri
mahallede kaydırak oynıyan birer piç kurusuyken
ben
en ağır hafbekleri yere vururdum.
Fulbolda eski kurdum.
Santırdan alınca pası
çakarım
Hooooooooooooooooooooooop!
5 numro top
açık ağzından girer golkipin karnına.
Bana mahsustur bu vuruş
futbol potinlerim
kurşunkalemimden öğrendi bu zanaatı!
O kurşunkalemim ki
9 deliğinizden vücudunuza her tıktığı mısra
işkembenizde taş.
Şairiz be,
şairiz dedik ya be arkadaş....

1923

40-ŞEHİTLER

Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
Sakarya'da, İnönü'nde, Afyon'dakiler
Dumlupınar'dakiler de elbet
ve de Aydın'da, Antep'te vurulup düşenler,
siz toprak altında ulu köklerimizsiniz
yatarsınız al kanlar içinde.
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
siz toprak altında derin uykudayken
düşmanı çağırdılar,
satıldık, uyanın!
Biz toprak üstünde derin uykulardayız,
kalkıp uyandırın bizi!
uyandırın bizi!
Şehitler, Kuvâyi Milliye şehitleri,
mezardan çıkmanın vaktidir!

1959

41-VASİYET

Yoldaşlar, nasip olmazsa görmek o günü,
ölürsem kurtuluştan önce yani,
alıp götürün
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni.
Hasan beyin vurdurduğu
ırgat Osman yatsın bir yanımda
ve çavdarın dibinde toprağa çocuklayıp

kırkı çıkmadan ölen şehit Ayşe öbür yanımda.

Traktörlerle türküler geçsin altbaşından mezarlığın,
seher aydınlığında taze insan, yanık benzin kokusu,
tarlalar orta malı, kanallarda su,
ne kuraklık, ne candarma korkusu.

Biz bu türküleri elbette işitecek değiliz,
toprağın altında yatar upuzun,
çürür kara dallar gibi ölüler,
toprağın altında sağır, kör, dilsiz.

Ama bu türküleri söylemişim ben
daha onlar düzülmeden,
duymuşum yanık benzin kokusunu
traktörlerin resmi bile çizilmeden.

Benim sessiz komşulara gelince,
şehit Ayşe'yle ırgat Osman
çektiler büyük hasreti sağlıklarında
belki de farkında bile olmadan.

Yoldaşlar, ölürsem o günden önce yani,
- öyle gibi de görünüyor -
Anadolu'da bir köy mezarlığına gömün beni
ve de uyarına gelirse,
tepemde bir de çınar olursa
taş maş da istemez hani...
1953, 27 NisanBarviha Sanatoryumu

42-YÜRÜMEK

Yürümek;
yürümeyenleri
arkanda boş sokaklar gibi bırakarak,
havaları boydan boya yarıp ikiye
bir mavzer gözü gibi
karanlığın gözüne bakarak
yürümek!..

Yürümek;
dost omuzbaşlarını
omuzlarının yanında duyup,
kelleni orta yere
yüreğini yumruklarının içine koyup
yürümek!..

Yürümek;
yolunda pusuya yattıklarını,
arkadan çelme attıklarını
bilerek
yürümek...

Yürümek;
yürekten
gülerekten
yürümek...

43-CEVİZ AĞACI

Başım köpük köpük bulut, içim dışım deniz,
ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda,
budak budak, şerham şerham ihtiyar bir ceviz.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Yapraklarım suda balık gibi kıvıl kıvıl.
Yapraklarım ipek mendil gibi tiril tiril,
koparıver, gözlerinin, gülüm, yaşını sil.

Yapraklarım ellerimdir, tam yüz bin elim var.
Yüz bin elle dokunurum sana, İstanbul'a.
Yapraklarım gözlerimdir, şaşarak bakarım.
Yüz bin gözle seyrederim seni, İstanbul'u.
Yüz bin yürek gibi çarpar, çarpar yapraklarım.

Ben bir ceviz ağacıyım Gülhane Parkı'nda.
Ne sen bunun farkındasın, ne polis farkında.

44- AÇLARIN GÖZBEBEKLERİ

Değil birkaç
değil beş on
otuz milyon
aç
bizim!

Onlar
bizim!
Biz
onların!
Dalgalar
denizin!
Deniz
dalgaların!

Değil birkaç
değil beş on
30.000.000
30.000.000!
Açlar dizilmiş açlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
sıska cılız
eğri büğrü dallarıyla
eğri büğrü ağaçlar!
Ne erkek, ne kadın, ne oğlan, ne kız
açlar dizilmiş açlar!

Bunlar!
Yürüyen parçaları
o kurak
toprakların!

Kimi
kemik
dizlerine vurarak
yuvarlak
bir karın

taşıyor!

Kimi
deri... deri!
Yalnız
yaşıyor
gözleri!
Uzaktan
simsiyah sivriliği
nokta nokta uzayıp damara batan
kocaman balı bir nalın çivisi gibi
deli gözbebekleri,
gözbebekleri!
Hele bunlar
hele bunlarda öyle bir ağrı var ki,
bunlar
öyle bakarlar ki!...
Ağrımız büyük!
büyük!
büyük!
Fakat
artık imanımıza inemez tokat!
Demirleşti bağrımız,
çünkü ağrımız
30.000.000
deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!
Ey
beni
ağzı açık
dinleyen adam!
Belki arkamdan bana
bu kalbini
haykırana
"kaçık"
diyen adam!
Sen de eğer
ötekiler
gibi kazsan,
bir mana
koyamazsan
sözlerime
bak bari gözlerime;
bunlar:
Deli gözbebekleri!
Gözbebekleri!

45-GÜNEŞİ İÇENLERİN TÜRKÜSÜ

Bu bir türkü:-
toprak çanaklarda
güneşi içenlerin türküsü!
Bu bir örgü:-
alev bir saç örgüsü!
kıvranıyor;
kanlı; kızıl bir meş'ale gibi yanıyor
esmer alınlarında
bakır ayakları çıplak
kahramanların!
Ben de gördüm o kahramanları,
ben de sardım o örgüyü,
ben de onlarla
güneşe giden
köprüden
geçtim!
Ben de içtim toprak çanaklarda güneşi.
Ben de söyledim o türküyü!

Yüreğimiz topraktan aldı hızını;
altın yeleli aslanların ağzını
yırtarak
gerindik!
Sıçradık;
şimşekli rüzgâra bindik!.
Kayalardan
kayalarla kopan kartallar
çırpıyor ışıkta yaldızlanan kanatlarını.
Alev bilekli süvariler kamçılıyor
şaha kalkan atlarını!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Düşmesin bizimle yola:
evinde ağlayanların
göz yaşlarını
boynunda ağır bir
zincir
gibi
taşıyanlar!
Bıraksın peşimizi
kendi yüreğinin kabuğunda yaşayanlar!

İşte:
şu güneşten
düşen
ateşte
milyonlarla kırmızı yürek
yanıyor!

Sen de çıkar
göğsünün kafesinden yüreğini;
şu güneşten
düşen
ateşe fırlat;
yüreğini yüreklerimizin yanına at!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Biz topraktan, ateşten, sudan, demirden doğduk!
Güneşi emziriyor çocuklarımıza karımız,
toprak kokuyor bakır sakallarımız!
Neş'emiz sıcak!
kan kadar sıcak,
delikanlıların rüyalarında yanan
o «an»

kadar sıcak!
Merdivenlerimizin çengelini yıldızlara asarak,
ölülerimizin başlarına basarak
yükseliyoruz
güneşe doğru!

Ölenler
döğüşerek öldüler;
güneşe gömüldüler.
Vaktimiz yok onların matemini tutmaya!
Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Üzümleri kan damlalı kırmızı bağlar tütüyor!
Kalın tuğla bacalar
kıvranarak
ötüyor!
Haykırdı en önde giden,
emreden!
Bu ses!
Bu sesin kuvveti,
bu kuvvet
yaralı aç kurtların gözlerine perde
vuran,
onları oldukları yerde
durduran
kuvvet!
Emret ki ölelim
emret!
Güneşi içiyoruz sesinde!
Coşuyoruz,
coşuyor!..
Yangınlı ufukların dumanlı perdesinde
mızrakları göğü yırtan atlılar koşuyor!

Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!

Toprak bakır
gök bakır.
Haykır güneşi içenlerin türküsünü,
Hay-kır
Haykıralım!

46-YANARDAĞ

Kesildi yanardağın şahdamarı!
Kara toprak altındaki ağlamaları:
fışkırıyor haykıran kan
rüzgârı şeklinde!

İsyanı dinleyiniz yanardağın ağzından!

Boğazından:
güneşleri kırmızı balonlar gibi fırlatıyor dumanlara!
Bir alev su halini vermiş ummanlara:
yanardağın yanan gönül kızıllığı! ...

Varsın otursun, isteyenler dört duvardan evinde!
Kartal kayalardan seyredelim biz
kanayan gönüllerin
göke vuran rengini!

Etimizi saran yünü parçalayarak çırılçıplak
Yıkanalım çelik çubuklar gibi yanardağın alevinde
Yıkanalım!
Yanalım!

47-KORE'DE ÖLEN BİR YEDEK SUBAYIMIZIN MENDERES'E SÖYLEDİKLERİ - DİYET

Gözlerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki gözünüzle bakarsınız,
iki kurnaz,
iki hayın,
ve zeytini yağlı iki gözünüzle
bakarsınız kürsüden Meclis'e kibirli
kibirli
ve topraklarına çiftliklerinizin
ve çek defterinize.
Ellerinizin ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki elinizle okşarsınız,
iki tombul,
iki ak,
vıcık vıcık terli iki elinizle
okşarsınız pomadalı saçlarınızı,
dövizlerinizi,
ve memelerini metreslerinizin.
İki bacağınızın ikisi de yerinde, Adnan Bey,
iki bacağınız taşır geniş kalçalarınızı,
iki bacağınızla çıkarsınız huzuruna Eisenhower'in,
ve bütün kaygınız
iki bacağınızın arkadan birleştiği yeri
halkın tekmesinden korumaktır.
Benim gözlerimin ikisi de yok.
Benim ellerimin ikisi de yok.
Benim bacaklarımın ikisi de yok.
Ben yokum.
Beni, Üniversiteli yedek subayı,
Kore'de harcadınız, Adnan Bey.
Elleriniz itti beni ölüme,
vıcık vıcık terli, tombul elleriniz.
Gözleriniz şöyle bir baktı arkamdan
ve ben al kan içinde ölürken
çığlığımı duymamanız için
kaçırdı sizi bacaklarınız arabanıza
bindirip.

Ama ben peşinizdeyim, Adnan Bey,
ölüler otomobilden hızlı gider,
kör gözlerim,
kopuk ellerim,
kesik bacaklarımla peşinizdeyim.
Diyetimi istiyorum, Adnan Bey,
göze göz,
ele el,
bacağa bacak,
diyetimi istiyorum,
alacağım da.

25 Haziran 1959

II-NECİP FAZIL KISAKÜREK ŞİİRLERİ

1-AĞZIMI DİKSELER

Tel tel ve iplik iplik dikseler de ağzımı;
Tek ses duysalar; Allah... Yoklayanlar nabzımı.

1973

2-AKROSTİŞ

İhtilal acentası...
Solun tam da ortası.
Moskof 'un oltası..
Eli, zulüm muştası.
Tek ümidi, cuntası

İnkılap, avantası...
Nemrut, onun atası...
Ölüm yolu, rotası..
Namlı servet çantası..
Ünlü küfür softası..
(1968)

3-ALLAHIN SEVGİLİSİ

Düşünüyorum: O'ndan evvel zaman var mıydı?
Hakikatler, boşluğa bakan aynalar mıydı?

4-AŞK VE KORKU

Aşk korkuya peçedir, korku da aşka perde,
Allah'tan nasıl korkmaz, insan Onu sever de...

5- BAŞIBOŞ

VatanImda sular akar başıboş;
Herkes birbirini kakar, başıboş.

Bozkırlardan topal bir tren geçer;
Çocuk, merkep, öküz bakar, başıboş.

Yanmaz da yürekler, ateşe atsan!
Bir kibrit bir orman yakar, başıboş.

Tarih, kutuplara kaçmış bir fener,
Buz denizlerinde çakar başıboş.

Yirmi dokuz harflik sözde aydınlar,
Yafta yazar, isim takar, başıboş.

Allah'ım, sen acı bu saf millete!
Aksam yatar, sabah kalkar, başıboş.

6- CEMAAT

Sözde İslam... Bir ferdi bir ferdine kaynamaz;
Bu halle utanmadan, camide saf saf namaz!

1974

7- ÇİLE

Gâiblerden bir ses geldi: Bu adam,
Gezdirsin boşluğu ense kökünde!
Ve uçtu tepemden birdenbire dam;
Gök devrildi, künde üstüne künde...

Pencereye koştum: Kızıl kıyamet!
Dediklerin çıktı, ihtiyar bacı!
Sonsuzluk, elinde bir mavi tülbent,
Ok çekti yukardan, üstüme avcı.

Ateşten zehrini tattım bu okun.
Bir anda kül etti can elmasımı.
Sanki burnum, değdi burnuna (yok) un,
Kustum, öz ağzımdan kafatasımı.

Bir bardak su gibi çalkandı dünya;
Söndü istikamet, yıkıldı boşluk.
Al sana hakikat, al sana rüya!
İşte akıllılık, işte sarhoşluk!

Ensemin örsünde bir demir balyoz,
Kapandım yatağa son çare diye.
Bir kanlı şafakta, bana çil horoz,
Yepyeni bir dünya etti hediye.

Bu nasıl bir dünya hikâyesi zor;
Mekânı bir satıh, zamanı vehim.
Bütün bir kâinat muşamba dekor,
Bütün bir insanlık yalana teslim.

Nesin sen, hakikat olsan da çekil!
Yetiş körlük, yetiş, takma gözde cam!
Otursun yerine bende her şekil;
Vatanım, sevgilim, dostum ve hocam!

……..
……..
……..
……..

Aylarca gezindim, yıkık ve şaşkın,
Benliğim bir kazan ve aklım kepçe.
Deliler köyünden bir menzil aşkın,
Her fikir içimde bir çift kelepçe.

Niçin küçülüyor eşya uzakta?
Gözsüz görüyorum rüyada, nasıl?
Zamanın raksı ne, bir yuvarlakta?
Sonum varmış, onu öğrensem asıl?

Bir fikir ki, sıcak yarada kezzap,
Bir fikir ki, beyin zarında sülük.
Selâm, selâm sana haşmetli azap;

Yandıkça gelişen tılsımlı kütük.
Yalvardım: Gösterin bilmeceme yol!
Ey yedinci kat gök, esrarını aç!
Annemin duası, düş de perde ol!
Bir asâ kes bana, ihtiyar ağaç!
Uyku, kaatillerin bile çeşmesi;
Yorgan, Allahsıza kadar sığınak.
Teselli pınarı, sabır memesi;
Size şerbet, bana kum dolu çanak.

Bu mu, rüyalarda içtiğim cinnet,
Sırrını ararken patlayan gülle?
Yeşil asmalarda depreniş, şehvet;
Karınca sarayı, kupkuru kelle...
Akrep, nokta nokta ruhumu sokmuş,
Mevsimden mevsime girdim böylece.
Gördüm ki, ateşte, cımbızda yokmuş,
Fikir çilesinden büyük işkence.

……..
……..
……..
……..

Evet, her şey bende bir gizli düğüm;
Ne ölüm terleri döktüm, nelerden!
Dibi yok göklerden yeter ürktüğüm,
Yetişir çektiğim mesafelerden!

Ufuk bir tilkidir, kaçak ve kurnaz;
Yollar bir yumaktır, uzun, dolaşık.
Her gece rüyamı yazan sihirbaz,
Tutuyor önümde bir mavi ışık.

Büyücü, büyücü ne bana hıncın?
Bu kükürtlü duman, nedir inimde?
Camdan keskin, kıldan ince kılıcın,
Bir zehirli kıymık gibi, beynimde.

Lûgat, bir isim ver bana halimden;
Herkesin bildiği dilden bir isim!
Eski esvaplarım, tutun elimden;
Aynalar, söyleyin bana, ben kimim?

Söyleyin, söyleyin, ben miyim yoksa,
Arzı boynuzunda taşıyan öküz?
Belâ mimarının seçtiği arsa;
Hayattan muhacir, eşyadan öksüz?

Ben ki, toz kanatlı bir kelebeğim,
Minicik gövdeme yüklü Kafdağı,
Bir zerreciğim ki, Arş'a gebeyim,
Dev sancılarımın budur kaynağı!

Ne yalanlarda var, ne hakikatta,
Gözümü yumdukça gördüğüm nakış.
Boşuna gezmişim, yok tabiatta,
İçimdeki kadar iniş ve çıkış.
……..
……..
……..
……..

Gece bir hendeğe düşercesine,
Birden kucağına düştüm gerçeğin.
Sanki erdim çetin bilmecesine,
Hem geçmiş zamanın, hem geleceğin.

Açıl susam açıl! Açıldı kapı;
Atlas sedirinde mâverâ dede.
Yandı sırça saray, ilâhî yapı,
Binbir âvizeyle uçsuz maddede.

Atomlarda cümbüş, donanma, şenlik;
Ve çevre çevre nur, çevre çevre nur.
İçiçe mimarî, içiçe benlik;
Bildim seni ey Rab, bilinmez meşhur!

Nizam köpürüyor, med vakti deniz;
Nizam köpürüyor, ta çenemde su.
Suda bir gizli yol, pırıltılı iz;
Suda ezel fikri, ebed duygusu.

Kaçır beni âhenk, al beni birlik;
Artık barınamam gölge varlıkta.
Ver cüceye, onun olsun şairlik,
Şimdi gözüm, büyük sanatkârlıkta.

Öteler öteler, gayemin malı;
Mesafe ekinim, zaman madenim.
Gökte saman yolu benim olmalı;
Dipsizlik gölünde, inciler benim.

Diz çök ey zorlu nefs, önümde diz çök!
Heybem hayat dolu, deste ve yumak.
Sen, bütün dalların birleştiği kök;
Biricik meselem, Sonsuza varmak...

8 – ÇÖL

Gözüm, aklım, fikrim var deme hepsini öldür,
Sana çöl gibi gelen,o göl diyorsa göldür...

9- DESTAN

Durun kalabalıklar, bu cadde çıkmaz sokak!
Haykırsam, kollarımı makas gibi açarak:
Durun, durun, bir dünya iniyor tepemizden,
Çatırdılar geliyor karanlık kubbemizden,
Çekiyor tebeşirle yekûn hattını âfet;
Alevler içinde ev, üst katında ziyafet!
Durum diye bir lâf var, buyrunuz size durum;
Bu toprak çirkef oldu, bu gökyüzü bodurum!
Bir şey koptu benden, şey, her şeyi tutan bir şey,
Benim adım Bay Necip, babamınki Fazıl Bey;
Utanırdı burnunu göstermekten sütninem,
Kızımın gösterdiği, kefen bezine mahrem.
Ey tepetaklak ehram, başı üstünde bina;
Evde cinayet, tramvay arabasında zina!
Bir kitap sarayının bin dolusu iskambil;
Barajlar yıkan şarap, sebil üstüne sebil!
Ve ferman, kumardaki dört kıralın buyruğu;
Başkentler haritası, yerde sarhoş kusmuğu!
Geçenler geçti seni, uçtu pabucun dama,
Çatla Sodom-Gomore, patla Bizans ve Roma!
Öttür yem borusunu öttür, öttür, borazan!
Bitpazarında sattık, kalkamaz artık kazan!
Allahın on pulunu bekleye dursun on kul;
Bir kişiye tam dokuz, dokuz kişiye bir pul.
Bu taksimi kurt yapmaz kuzulara şah olsa;
Yaşasın, kefenimin kefili karaborsa!
Kubur faresi hayat, meselesiz, gerçeksiz;
Heykel destek üstünde, benim ruhum desteksiz.
Siyaset kavas, ilim köle, sanat ihtilâç;
Serbest, verem ve sıtma; mahpus, gümrükte ilâç.
Bülbüllere emir var: Lisan öğren vakvaktan;
Bahset tarih, balığın tırmandığı kavaktan!
Bak, arslan hakikate, ispinoz kafesinde;
Tartılan vatana bak, dalkavuk kefesinde!
Mezarda kan terliyor babamın iskeleti;
Ne yaptık, ne yaptılar mukaddes emaneti?
Ah, küçük hokkabazlık, sefil aynalı dolap;
Bir şapka, bir eldiven, bir maymun ve inkılap.
(1947)

10 – DOĞU – BATI

Doğu derki Batıya, güneşi fethetsen de,
Ruh gerçeği bendedir, madde yalanı sende
(1982)

11-DÜZEN

Doğan güneşler her gün ayni da her gün yeni;
Ezelden ebede dek, iste İslam düzeni!..

12- FATURA

Silindi akçemizin yazısı ve turası;
Bizi yere batıran batının faturası...
1976

13- FEZA PİLOTU

Yirminci asrın ablak yüzlü feza pilotu
Buldun mu Ay yüzünde ölüme çare otu?
Bir odun parçasına at diye binen çocuk
Başında çelik külah, sırtında plastik gocuk.
Uzakları yenmiş Fatih edasındasın|
Dibsizliğin dibini bulmak sevdasındasın...
Allah'a dil çıkarır gibi küstah bir yarış...
Farkında değilsin ki, Ay Dünyaya bir karış
Fezada milyarlarca ışık, yol, mesafe;
Seninki, saniyelik zafer, ilmi hurafe
Kavanozda, kendini deryada sanan balık;
Ne acı vahşet, mağrur ilimdeki kalabalık;
Fezada 'Allah diye bir şey yok' iddiası
Gel gör, kaç füzeye denk, bir mu'minin duası;
Rafa kaldırmak için ruhlarını dürdüler;
Güneş diye kalpteki güneşi söndürdüler.
Bilmediler; kalptedir, kalptedir asil feza;
Kalptedir, olumsuzluk kefili kutsi imza.
Sayıdan sonsuzluğa sınıf geçirtecek not;
Bizdedir ve bizdedir Arşa giden astronot,
Ve mekandan arınmış ve zamandan ilerde,
Fezayı teslim alma sırrı bizimkilerde.

Bizimkiler ışığa gem vuranda binerler;
Yerden göğe çıkmazlar, gökten yere inerler.....

14- GAFLET

Su gaflet yükü insana bak;
Kendinden varlık cakasında.

Ve aşksız yobaz... İsi gücü,
Namazla Cennet takasında.

Tam dört asırdır Müslümanlık,
Cansız etiket markasında.

Kuran kalbi kor ezbercide,
Din, üfürükçü muskasında.

Batı, Batı der çırpınırlar,
Batı tükürük hokkasında.

Makine dimdik demirden put,
İnsanoğlu ruh laçkasında.

Hürriyet nemde söyleyeyim:
Hakka esaret halkasında.

Zamanda hersek kopuk, kesik;
Biçkisi kader makasında.

Ey insan, sana son sığınak,
Son peygamberin hırkasında!

15- GELİR
Pervane dediğin, çerağa gelir;
Sular, kıvrım kıvrım, ırmağa gelir.
Bülbül kovuldu mu dil bahçesinden,
Gak gak, karga; vak vak, kurbağa gelir.
O yon ki, ezelle ebed arası
Ne sola kıvrılır, ne sağa gelir.

Gam çekme, böyle gitmez bu devran,
Nihayet sonuncu durağa gelir.

Hasretle beklenen gelir mutlaka;
Sultan fikir, sanlı otağa gelir.

Yırtılır günesin kapkara zari,
Dünyamız yepyeni bir cağa gelir.

Füzeler kağnıya döner ve nöbet,
Işıktan da hızlı Burama gelir.

Gökyüzü, yeryüzü, helalleşirler,
Nur, kaçtığı yerden toprağa gelir.

Birleşir, kupkuru dalla yanık kok,
Yemyeşil bir ışık, yaprağa gelir.

Kalma nine burcundan çakar işaret;
Millet, dalga dalga bayrağa gelir.

16 GÜZEL ŞEY

Ölüm güzel şey budur perde arkasından haber
Hiç güzel olmasaydı ölürmüydü peygamber

17- HALİMİZ
Nedir Allah'ım nedir bu diyarın şu hali?
Bezginlikten ruhunu kaybetmiş bir ahali;

Ve bir mecnun idare, tam da hastahanelik...
Öyle davranışlar ki destanlık, efsanelik...

Ne bilgi, ne düşünce, ne gelenek, ne nizam;
Anladıkları tek şey, zam ve zam üstüne zam.

Binada mukavemet hesabı var bilmezler;
Önün uçurum dersin, eğil bak, eğilmezler.

Resmi geliri dört ise, gideri kırk, aile
Ahlaki-iktisadi, bu ne biçim haile?

İş mi; kullanılamaz insan gücünü ihraç!
Milli aczi satarak elde edilen haraç...

Bu iş, gavurdan, milli acze kira istemek;
Ben bir beygir gücüyüm, onu sen kullan, demek!

Üstelik, gelen para küflendikçe kasada;
Bataklıkla kuraklık, yan yana piyasada.

Habire enflasyonla sağlanan ödemeler;
Ve üstelik, bu vatan kalkınıyor, demeler...

Bir deli ki avlanır güya giderken ava;
Ağız yolunu bilemez kaşık çalar pilava.

Hepsinden baskını şu: Particilik gayreti!
Kahramanları sahte, dünyaları iğreti.

Alternatif, paralel,boş kelimelerden sis;
Heposinde "ben"davası; aşk ölü,vicdan hasis

Mehmetçiğin sırtından birbirini gammazlar;
Kıbrıs'ta köprü kurar, hükümet kuramazlar!

Kurt,kuzuve ot nasıl geçirilir karşıya?
Oy boncuğu sürmenin tam zamanı çarşıya.

Bütün hesapları bu,bütün kaygıları bu! ..
Ve rejim ellerinde el sürülmez bir tabu.

Örter de toprak saçıp köpek kazuratını,
Gezdirir mini etek köpeklik beraatını.

İslam'a serbest olan,camilerde mahpusluk;
İman,fikir,ruh,lisan,suyu kesilmiş musluk.

Kalpleri dinler sağır,kılavuzluk eder kör;
Dindara çağ dışı der,çağı bilmez profösör...

Ruhsal,parasal,soyut,boyut,yaşam,eğilim...
Ya bunlar türkçe değil,yahut ben türk değilim!

Oysa halis Türk benim, bunlar işgalcilerim;
Allah Türke acısın, yalnız bunu dilerim.
1973

18- HAYAT MAYAT

Hayat, mayat diyorlar
Benim gözüm mayat'ta.
Hayatin eksiği var:
Hayat eksik hayatta.

Takınsam, kanat, manat;
Kuş, muş olsam seğirtsem.
Bomboş vatana inat,
Matan'a doğru gitsem...
İğreniyorum

19- İKİ TİP

İki tip tanıyorum bu devrin utanmazı;
Biri dinde hokkabaz, biri küfür cambazı...
1977

20- İLAÇ

Eczanede ama hangi rafta şişede?
İslam ki tek ilaçtır, örümcekli köşede...
1977

21- İNSAN VE ALLAH

İnsan... İplikte büklüm, suda bir anlık suret...
ALLAH... Olmanın O'na mahsus olduğu kudret...
1974

22- İSLAM'I DONDURANLAR

Onlar ki nefslerinde İslam'ı dondurular;
İçlerinin kirini İslam'a kondururlar...
1978

23- İŞ

Nasıl_ niçin delisi aklı susturmakta iş;
Sırtında binlerce yük namaza durmakta iş...
1978

24- İTHAL MALI

Bak ki sahipsiz yurdun şu perişan haline,
İş kaldı avrupadan hükümet ithaline! ..
1978

25- İSLAM

Her fikir, her inanış, tek mevsimlik vesselam;
Zaman ve mekan ustu biricik rejim, İslam

26- HANE

Eski hane, eşyası boşaltılmış barhane;
Şimdi mektep salhane, işyeri kumarhane...
1976

27 – KARACAAHMET

Deryada sonsuzluğu zikretmeye ne zahmet!
Al sana, derya gibi sonsuz Karacaahmet!
Göbeğinde yalancı şehrin, sahici belde;
Ona sor, gidenlerden kalan şey neymiş elde?
Mezar, mezar, zıtların kenetlendiği nokta;
Mezar, mezar, varlığa yol veren geçit, yokta...
Onda sırların sırrı: Bulmak için kaybetmek.
Parmakların saydığı ne varsa hep tüketmek.
Varmak o iklime ki, uğramaz ihtiyarlık;
Ebedi gençliğin taht kurduğu yer, mezarlık.
Ebedi gençlik olum, desem kimse inanmaz;
Taş ihtiyarlar, servi çürür, olum yıpranmaz.
Karacaahmet bana neler söylüyor, neler!
Diyor ki, viran olmaz tek bucak, viraneler,
Zaman deli gömleği, onu yırtan da olum;
Ölümde yekpare an, ne kesiklik, ne bolum...
Hep olmadan hiç olmaz, hiçin ötesinde hep;
Bu mu dersin, taslarda donmuş sukuta sebep?
Kavuklu, başörtülü, fesli, basacak taşlar;
Taslara yaslanmış da küflü kemikten başlar,
Kum dolu gözleriyle süzüyor insanları;
Süzüyor, sahi diye toprağa basanları.
Onlar ki, her nefeste habersiz öldüğünden,
Gülüp oynamaktalar, gelir gibi düğünden.
Onlar ki, sıfırlarda rakamları bulmuşlar,
Fikirden kurtularak, ölümden kurtulmuşlar.
Söyle Karacaahmet, bu ne acıklı talih!
Taslarına kapanmış, ağlıyor koca tarih!

28 – MEYDAN

Tek istikamet kabe;
Ve tek örnek sahabe...
Böyle yükseldi sütun,
Böyle kuruldu kubbe.
Derken nuru kararttı
Yobazda kara cübbe.
Tuzağa düştü aslan;
Sorguç takıldı kelbe.

Vatan yüzelli yıldır
Manada bir harabe.
Artık iman ve ahlak,
Türbedarsız bir türbe.
Ne hatıra maziden,
Ne isim ne kitabe...
Düşmek, yükselmek oldu
Uçurumda mertebe...
Ağla ey koca tarih
Bu acıklı nasibe!
Nerdesin ulvi fikir
Çilekeş murakebe?
Sahte devrimler boyu
Tarihi muhasebe?
Bağlıdır bu felaket,
Tek tipe tek sebebe.
Bir tip mücerret model
Batı ajanı kahbe!
Sürüyü teslim eden,
Avrupalı celebe...
Hele bak,şu hale bak;
Eve,yurda,mektebe!
Bizde profösör derler
Kitap yüklü merkebe.
Lisan diye hırlayış;
Kültür diye alfabe...
Pazar müflis, kent deli,
Köy boş karakol izbe...
Bir çatışma boğuşma;
Şeytan uğrunda cezbe.
Karışmış gazetede
Necaset mürekkebe.
Ne bulduk parti parti,
Eyledik de tecrübe?
Bir kısmı Ebu Cehil,
Bir kısmı İbn-i Sebe.
Gerçeğe aykırılık;
Uygunsuzluk mezhebe...
İslam,gidip gelen top,
Bir hizipten bir hizbe.
Hak yolunda bir lider;
Memur, hakkı tahribe.
Düne kadar dıştandı,
Şimdi de içten darbe.
Diyanet işleri ki,
Uymaz farza, vacibe.
İlminde gaiplerin
Haşyet duymaz gaibe.
Yeni bir mamul eşya;
Fetvaları şaibe.
Bu muydu Büyük Doğu,
Kırk yıllık muhasebe?
Deli olsa yanaşmaz
İşlerini tasvibe!
Ya sanayi masalı;
Derya rolünde habbe?
Saksı içinde çınar;
Görülmemiş acibe...
Nefes almadan vermek...
Sor bu işi tabibe!
İş arayan bir millet;
Diyar diyar göçebe...
Şerefli ortak Pazar;
Ona aş, sana küsbe!
İçyüzü bu davanın,
Köle olmak salibe...
Dünkü sultan bugün kul,
Ta maşrıktan mağribe.
Rüşvetle maaşa zam,
Enflasyonla debdebe.
Yüz lira ona iner
Daha inmeden cebe.
Gidere tabii gelir
Dibi sökülmüş heybe.
"Doğa"da buldukları
Zelzele ve seylabe.
Biçare demokrasi,
Karanlıkta körebe.
Parti, bölücü alet
Batıdan bize hibe.
Gel de ey gerçek parti,
Partiyi batır dibe!
Her türlü sahteliği
Yıkmak sana vecibe!
Bu işi ne temizler,
Hangi ok, hangi harbe?
Hangi yel, hangi ateş,
Hangi söz, hangi hutbe?
Bir nesil bekliyoruz,
Büyük nizama gebe.
Nedir o nizam, nedir?
Boyun eğmektir Rabbe!
Milliyet ruha bağlı
Kıymet sadece kalbe.
Fatih'te erimiştir,
Cengiz Han ve Kurt Cebe.
Davet gücü İslam'da;
Komünisti edebe.
Her şey her şey İslam'da;
Ferde ve kavme rütbe.
Bizde, kutsi emanet;
Bizde yarın galebe!
Gün geldi, saat çaldı;
İşte yol koş takibe!
Yetmez mi esaretin;
Ey Türkoğlu, davran bee!

1975

29-NUR

Sen Ol Dersen Olur,
Nur Bize Allahı`m Nur..! ! !
Beri gel, serseri yol!
O'nun Ümmetinden ol!
Sel sel kümelerle dol!
O'nun Ümmetinden ol!

Sen, hiçliğe bakan yön!
Hep sıfır, arka ve ön!

Dosdoğru Kâbe'ye dön!
O'nun Ümmetinden ol!

Gel dünya, mundar kafes!
Gel, gırtlakta son nefes!
Gel, Arşı arayan ses!
O'nun Ümmetinden ol!

Solmaz, solmaz; bu bir renk...
Ölmez, ölmez; bir ahenk...
İnsanlık; hevenk hevenk,
O'nun Ümmetinden ol!
1949

30- PUT

Yetişemez en hakir çobanın idrakine;
Yirminci asır putu, taptıkları makine...
1974

31- SABIR

Sabrın sonu selâmet,
Sabır hayra alâmet.
Belâ sana kahretsin;
Sen belâya selâm et!

Felâh mı, onda felâh,
Silâh mı, onda silâh.
Sen de kim oluyorsun?
Asıl sabreden Allah.

Sabır, incecik sırat;
Murat içinde murat.
Sabır Hakka tevekkül.
Sabır hakka itimat.

Sabırla pişer koruk,
Yerle bir olur doruk.
Sabır, sabır ve sabır,
İşte Kur'anda buyruk!

Bir sır ki âşikâre,
Avcı yenik şikâre.
Yalnız, yalnız sabırda
Çaresizliğe çare...

32 – SAKARYA TÜRKÜSÜ

İnsan bu, su misali, kıvrım kıvrım akar ya;
Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya.
Su iner yokuşlardan, hep basamak basamak;
Benimse alın yazım, yokuşlarda susamak.
Her şey akar, su, tarih, yıldız, insan ve fikir;
Oluklar çift; birinden nur akar; birinden kir.
Akışta demetlenmiş, büyük, küçük, kâinat;
Şu çıkan buluta bak, bu inen suya inat!
Fakat Sakarya başka, yokuş mu çıkıyor ne,
Kurşundan bir yük binmiş, köpükten gövdesine;
Çatlıyor, yırtınıyor yokuşu sökmek için.
Hey Sakarya, kim demiş suya vurulmaz perçin?
Rabbim isterse, sular büklüm büklüm burulur,
Sırtına Sakaryanın, Türk tarihi vurulur.
Eyvah, eyvah, Sakaryam, sana mı düştü bu yük?
Bu dâva hor, bu dâva öksüz, bu dâva büyük! ..

Ne ağır imtihandır, başındaki, Sakarya!
Binbir başlı kartalı nasıl taşır kanarya?

İnsandır sanıyordum mukaddes yüke hamal.
Hamallık ki, sonunda, ne rütbe var, ne de mal,
Yalnız acı bir lokma, zehirle pişmiş aştan;
Ve ayrılık, anneden, vatandan, arkadaştan.
Şimdi dövün Sakarya, dövünmek vakti bu ân;
Kehkeşanlara kaçmış eski güneşleri an!
Hani Yunus Emre ki, kıyında geziyordu;
Hani ardına çil çil kubbeler serpen ordu?
Nerede kardeşlerin, cömert Nil, yeşil Tuna;
Giden şanlı akıncı, ne gün döner yurduna?
Mermerlerin nabzında hâlâ çarpar mı tekbir?
Bulur mu deli rüzgâr o sedayı: Allah bir!
Bütün bunlar sendedir, bu girift bilmeceler;
Sakarya, kandillere katran döktü geceler.

Vicdan azabına eş, kayna kayna Sakarya,
Öz yurdunda garipsin, öz vatanında parya!

İnsan üç beş damla kan, ırmak üç beş damla su;
Bir hayata çattık ki, hayata kurmuş pusu.
Geldi ölümlü yalan, gitti ölümsüz gerçek;
Siz, hayat süren leşler, sizi kim diriltecek?
Kafdağını assalar, belki çeker de bir kıl!
Bu ifritten sualin, kılını çekmez akıl!
Sakarya, sâf çocuğu, mâsum Anadolunun,
Divanesi ikimiz kaldık Allah yolunun!
Sen ve ben, gözyaşiyle ıslanmış hamurdanız;
Rengimize baksınlar, kandan ve çamurdanız!
Akrebin kıskacında yoğurmuş bizi kader;
Aldırma, böyle gelmiş, bu dünya böyle gider!
Bana kefendir yatak, sana tabuttur havuz;
Sen kıvrıl, ben gideyim, Son Peygamber Kılavuz!

Yol onun, varlık onun, gerisi hep angarya;
Yüzüstü çok süründün, ayağa kalk, Sakarya! ..
1949

33- SANAT
Anladım işi, sanat Allah'ı aramakmış;
Marifet bu, gerisi yalnız çelik-çomakmış...

34- ÖLÇÜ
Müjdecim, Kurtarıcım, Efendim, Peygamberim;
Sana uymayan ölçü, hayat olsa teperim!

35-UTANSIN
Tohum saç, bitmezse toprak utansın!
Hedefe varmayan mızrak utansın!

Hey gidi Küheylan, koşmana bak sen!
Çatlarsan, doğuran kısrak utansın!

Eski çınar şimdi Noel ağacı;
Dallarda iğreti yaprak utansın!

Ustada kalırsa bu öksüz yapı,
Onu sürdürmeyen çırak utansın!

Ölümden ilerde varış dediğin,
Geride ne varsa bırak utansın!

Ey bin bir tanede solmayan tek renk;
Bayraklaşamıyorsan bayrak utansın!

36-YAKINLIK
İnsan, yaklaştığınca yaklaştığından ayrı;
Belli ki; yakınımız yoktur Allahtan gayrı...
1972

37- ZİNDANDAN MEMET'E MEKTUP

Zindan iki hece, Mehmed'im lâfta!
Baba katiliyle baban bir safta!
Bir de, geri adam, boynunda yafta...
Halimi düşünüp yanma Mehmed'im!

Kavuşmak mı? .. Belki... Daha ölmedim!

Avlu... Bir uzun yol... Tuğla döşeli,
Kırmızı tuğlalar altı köşeli.
Bu yol da tutuktur hapse düşeli...
Git ve gel... Yüz adım... Bin yıllık konak.

Ne ayak dayanır buna, ne tırnak!
Bir âlem ki, gökler boru içinde!
Akıl, olmazların zoru içinde.
Üst üste sorular soru içinde:
Düşün mü, konuş mu, sus mu, unut mu?
Buradan insan mı çıkar, tabut mu?

Bir idamlık Ali vardı, asıldı;
Kaydını düştüler, mühür basıldı.
Geçti gitti, birkaç günlük fasıldı.
Ondan kalan, boynu bükük ve sefil;
Bahçeye diktiği üç beş karanfil...

Müdür bey dert dinler, bugün 'maruzât'!
Çatık kaş.. Hükûmet dedikleri zat...
Beni Allah tutmuş, kim eder azat?
Anlamaz; yazısız, pulsuz, dilekçem...
Anlamaz; ruhuma geçti bilekçem!

Saat beş dedi mi, bir yırtıcı zil;
Sayım var, maltada hizaya dizil!
Tek yekûn içinde yazıl ve çizil!
İnsanlar zindanda birer kemmiyet;
Urbalarla kemik, mintanlarla et.

Somurtuş ki bıçak, nâra ki tokat;
Zift dolu gözlerde karanlık kat kat...
Yalnız seccâdemin yününde şefkat;
Beni kimsecikler okşamaz mâdem;
Öp beni alnımdan, sen öp seccâdem!
Çaycı, getir, ilâç kokulu çaydan!
Dakika düşelim, senelik paydan!
Zindanda dakika farksızdır aydan.
Karıştır çayını zaman erisin;
Köpük köpük, duman duman erisin!

Peykeler, duvara mıhlı peykeler;
Duvarda, başlardan, yağlı lekeler,
Gömülmüş duvara, baş baş gölgeler...
Duvar, katil duvar, yolumu biçtin!
Kanla dolu sünger... Beynimi içtin!

Sükût... Kıvrım kıvrım uzaklık uzar;
Tek nokta seçemez dünyadan nazar.
Yerinde mi acep, ölü ve mezar?
Yeryüzü boşaldı, habersiz miyiz?
Güneşe göç var da, kalan biz miyiz?
Ses demir, su demir ve ekmek demir...
İstersen demirde muhali kemir,
Ne gelir ki elden, kader bu, emir...
Garip pencerecik, küçük, daracık;
Dünyaya kapalı, Allaha açık.

Dua, dua, eller karıncalanmış;
Yıldızlar avuçta, gök parçalanmış.
Gözyaşı bir tarla, hep yoncalanmış...
Bir soluk, bir tütsü, bir uçan buğu;
İplik ki, incecik, örer boşluğu.

Ana rahmi zâhir, şu bizim koğuş;
Karanlığında nur, yeniden doğuş...
Sesler duymaktayım: Davran ve boğuş!
Sen bir devsin, yükü ağırdır devin!
Kalk ayağa, dimdik doğrul ve sevin!

Mehmed'im, sevinin, başlar yüksekte!
Ölsek de sevinin, eve dönsek de!
Sanma bu tekerlek kalır tümsekte!
Yarın, elbet bizim, elbet bizimdir!
Gün doğmuş, gün batmış, ebed bizimdir!
1961

38- ZİKİRDEN KANATLAR

Göğe çıkanlar vardı zikirden kanatlarla
Şimdi de çıkanlar var betonarme katlarla...

39- YENİ SOY

Ruhu, çürük diş gibi sökmesinden ötürü;
Memeli hayvan soyu şimdiki insan türü...
1976

40 – VE GELİR

Bu yurda her bela içinden gelir;
'Hep'leri hep, hiçin hiçinden gelir.
Gelemez bir ithal malidir akil,
Kaf dağından, Cinden, Macinden gelir.
Dünküne eş, bu gün küfür yobazı;
Bütün derdi festen, lap cinden gelir.
'Allah vardır! ' dersin; sorarlar: Niçin?
Sonra tokat, puta 'niçin' den gelir.
Benim nur mayama pislik atanlar,
Şeytan, senin büyük elcinden gelir!
Biricik selamet yolu tarihte,
'Sormayın, görmeyin, geçin! ' den gelir.
Genç Osman'ı lif lif yolan o güruh,
Kahpe devşirmenin piçinden gelir.
Bir gün bu gidişle çatlarsa yürek,
Dile vurdukları perçinden gelir...

41- TEK KELİME

Ne var ki, pazarlığa girişecek ecelle;
Sermayem tek kelime, Allah azze ve celle...

42- TAHTA AT

Ölüm ölene bayram, bayramda sevinmek var
Oh ne güzel bayramda tahta ata binmek var.

43- SENDELEME

Sevdalın şu dağı del dese, koşar, delersin!
İş Allah'a geldi mi gücün yok, sendelersin!
1978

44- ÖFKE

Razı mısın olmasın kaşı gözü simanın?
Hiçbir değeri yoktur, öfkesi yok imanın!
1977

45- O

O, Allah'ın emriyle Kainat Efendisi;
Varlığın Tacı, varlık nurunun ta kendisi...

46- NAMAZ

Namaz, sancıma ilaç, yanık yerime merhem ;
Onsuz, ebedi hayat benim olsa istemem !
1978

47- MÜSLÜMAN YÜZÜ

O yüz, her hattı tevhid kaleminden bir satir;
O yüz ki, göz değince Allah hatırlatır...

48- MANZARA

Bütün manzara, ucuz bir dekor muşambası;
Kurtuluş günü, çıkmaz ayın son çarşambası...
1947

49- FİKİR SANCISI

Lafımın dostusunuz, çilemin yabancısı,
Yok mudur, sizin köyde, çeken fikir sancısı?

50- ESER

Gecekondu yapısı, bir üfürüklük eser...
Elbet beklenen rüzgar bir gün Kıbleden eser!..

51- CAMİİ

Camiler serbest ama bütün yolları yasak;
Onlar meydana hakim, bizse camide tutsak...

52- BÜYÜK DOĞU MARŞI - 1938

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Avlanır, kim sana atarsa kement,
Ezel kuşatılmaz, çevrilmez ebet.

Allahın seçtiği kurtulmuş millet!
Güneşten başını göklere yükselt!
Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.
Nur yolu izinden git, KILAVUZ'un!
Fethine çık, doğru, güzel, sonsuzun!

Yürü altın nesli, o tunç Oğuz'un!
Adet küçük, zaman çabuk, yol uzun.

Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!
Şahit ol, ey kılıç, kalem ve orak!
Doğsun BÜYÜK DOĞU, benden doğarak!
Aynası ufkumun, ateşten bayrak!
Babamın külleri, sen, kara toprak!

53- BENİM NEFSİM

Ruhuma bir kefen bezi yeter de;
Yetmez aç nefsime sırma ve ipek.
Çare yok yüzünden düştüğüm derde,
Yesem de toprakla karışık kepek.

Güneşle bir tutsam girmez hizaya,

Dar bulur sığmam der dipsiz fezaya.
Kuyruk sallar, sonra hırlar ezaya,
Benim nefsim, benim nefsim ne köpek!

54- ARALIK KAPI

Bu dünya bir kuyu havasız çömlek
Daralıyorum!
Kelime manayı boğan bir gömlek
Paralıyorum!
ALLAH ismi varken lügat ne demek
Karalıyorum!
Kapımı, buyursun diye o melek
Aralıyorum! !
Allah Diyen
Ellerime uzanan dudakları tepeyim
Allah diyen gel seni ayağından öpeyim.

55-ALLAH DERİM

Sırtımda, taşınmaz yükü göklerin;
Herkes koşar, zıplar, ben yürüyemem!
İsterseniz hayat aşını verin;
Sayılı nimetler bal olsa yemem!

Ey akıl, nasıl delinmez küfen?
Ebedi oluşun urbası kefen!
Kursa da boşluğa asma köprü, fen,
Allah derim, başka hiçbir şey demem!

56- ALLAH VE İNSAN

Seni aramam için beni uzağa attın!
Alemi benim, beni kendin için yarattın!

EK 2: GENÇLİĞE HİTABE - NECİP FAZIL KISAKÜREK (Kabaklı 2005, s.155-157).

“Bir gençlik, bir gençlik, bir gençlik...

‘Zaman bendedir ve mekân bana emanettir!’ şuurunda bir gençlik...

Devlet ve milletinin büyük çapa ermiş yedi asırlık hayatında ilk ikibuçuk asrını aşk, vecd, fetih ve hâkimiyetle süsleyici; üç asrını kaba softa ve ham yobaz elinde kenetleyici; son bir asrını, Allah'ın Kur'an'ında "belhümadal" dediği hayvandan aşağı taklitçilere kaptırıcı; en son yarım asrını da işgal ordularının bile yapamayacağı bir cinayetle, türkü madde plânında kurtardıktan sonra ruh plânında helâk edici tam dört devre bulunduğunu gören... bu devirleri yükseltici aşk, çürütücü taklitçilik ve öldürücü küfür diye yaftalayan ve şimdi, evet şimdi... beşinci devrenin kapısı önünde dimdik bekleyen bir gençlik...

Gökleri çökertecek ve yeni kurbağa diliyle bütün "dikey"leri "yatay" hale getirecek bir nida koparark "mukaddes emaneti ne yaptınız? " diye meydan yerine çıkacağı günü kollayan bir gençlik...

Dininin, dilinin, beyninin, ilminin, ırzının, evinin, kininin, öcünün davacısı bir gençlik...

Halka değil hakka inanan, meclisinin duvarında ‘hakimiyet hakkındır’ düsturuna hasret çeken, gerçek adaleti bu inanışta ve halis hürriyeti hakka kölelikte bulan bir gençlik...

Emekçiye "benim sana acıdığım ve yardımcı olduğum kadar sen kendine acıyamaz ve yardımcı olamazsın! ama sen de, zulüm gördüğün iddiasiyle, kendi kendine hakkı ezmekte ve en zalim patronlardan daha zalim istismarcılara yakanı kaptırmakta başıboş bırakılamazsın! ", kapitaliste ise "Allah buyruğunu ve resul ölçüsünü kalbinin ve kasanın kapısına kazımadıkça serbest nefes bile alamazsın! ", ihtarını edecek... kökü ezelde ve dalı ebedde bir sistemin aşkına, vecdine, diyalektiğine, estetiğine, irfanına, idrakine sahip bir gençlik...

Birbuçuk asırdır yanıp kavrulan, bunca keşfine ve oyuncağına rağmen buhranını yenemeyen ve kurtuluşunu arayan batı adamının bulamadığını, türkün de yine birbuçuk asırdır işte bu hasta batı adamında bulduğunu sandığı şeyi, o mübarek oluş sırrını çözecek ve her sistem ve mezhep, ortada ne kadar hastalık varsa tedavisinin ve ne kadar cennet hayali varsa hakikatinin islâm'da olduğunu gösterecek ve bu tavırla yurduna İslâm âlemine ve bütün insanlığa numunelik teşkil edecek bir gençlik...

‘Kim var!’diye seslenilince, sağına ve soluna bakınmadan, fert fert‘ben varım!’ cevabını verici, her ferdi ‘benim olmadığım yerde kimse yoktur!’ duygusuna sahip bir dava ahlâkını pırıldatıcı bir gençlik...

Can taşıma liyakatini, canların canı uğrunda can vermeyi cana minnet sayacak kadar gözü kara ve o nispette strateji ve taktik sahibi bir gençlik...

Büyük bir tasavvuf adamının benzetişiyle, zifiri karanlıkta ak sütün içindeki ak kılı farkedecek kadar gözü keskin bir gençlik...

Bugün, komik üniversitesi, hokkabaz profesörü, yalancı ders kitabı, çıkartma kağıdı şehri, muzahrafat kanalı sokağı, fuhuş albümü gazetesi, şaşkına dönmüş ailesi ve daha nesi ve nesi, hasılı, güya kendisini yetiştirecek bütün cemiyet müesseselerinden aldığı zehirli tesiri üzerinden silkip atabilecek, kendi öz talim ve terbiyesine, telkin ve telbiyesine memur vasıtalara kadar nefsini koruyabilecek, tekbaşına onlara karşı durabilecek ve çetinler çetini bu işin destanlık savaşını kazanabilecek bir gençlik...

Annesi, babası, ninesi ve dedesi de içinde olsa gelmiş ve geçmiş bütün eski nesillerden hiç birini beğenmeyen, onlara 'Siz güneşi ceketinizin astarı içinde kaybetmiş marka Müslümanlarısınız! Gerçek Müslüman olsaydınız bu hallerden hiçbiri başımıza gelmezdi!' diyecek ve gerçek Müslümanlığın 'ne idüğü'nü ve 'nasıl'ını gösterecek bir gençlik...

Tek cümleyle, Allah'ın, kâinatı yüzüsuyu hürmetine yarattığı sevgilisinin âlemleri manto gibi bürüyen eteğine tutunacak, o'ndan başka hiçbir tutamak, dayanak, sığınak, barınak tanımayacak ve o'nun düşmanlarını ancak kubur farelerine denk muameleye lâyık görecek bir gençlik...

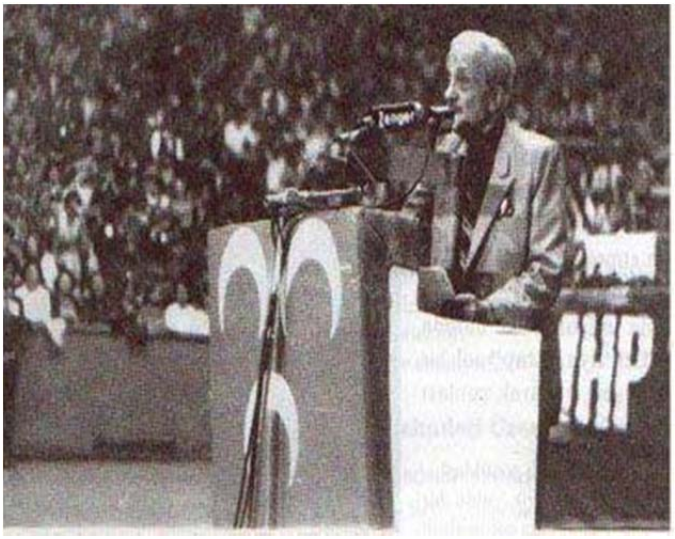
Bu gençliği karşımda görüyorum. maya tutması için otuz küsur yıldır, devrimbaz kodamanların viski çektiği kamıştan borularla ciğerimden kalemime kan çekerek yırtındığım, kıvrandığım ve zindanlarda çürüdüğüm bu gençlik karşısında uykusuz, susuz, ekmeksiz, başımı secdeye mıhlayıp bir ömür allah'ahamd etme makamındayım. genç adam! bundan böyle senden beklediğim, manevî babanın tabutunu musalla taşına, Anadolu kıtası büyüklüğündeki dâva taşını da gediğine koymandır.

Şurda bir gedik açtık; mukaddes mi mukaddes!

Eykahbe rüzgâr, artık ne yandan esersen es!

Allah'ın selâmı üzerine olsun! "

EK 3: NAZIM HİKMET VE NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN KONFERANSLARINDAN ÖRNEK FOTOĞRAFLAR

Resim 1, Kaynak:

İsmail Kesim arşivi. (Fotoğraf: Eşref Selçuk)

Resim 2 - Kaynak:www.n-f-k.com

Resim 3 – Kaynak:www.n-f-k.com

Resim 4 – Kaynak:www.n-f-k.com

Resim 5 – Kaynak:www.nasihatler.org

Resim 6 – Kaynak: www.solplatform.biz/index.php?topic=1430.0

Resim 7- Kaynak: www.hürriyet.com.tr

Resim 8 - Kaynak: www.solplatform.biz/index.php?topic=1430.0

EK 4: MELTEM ÇİÇEK ÖZGEÇMİŞ

Lisans öğrenimini, 1994 yılında Marmara Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamlayan Meltem Çiçek, 1995 yılından günümüze Feyziye Mektepleri Vakfı Işık Okulları, Üsküdar Amerikan Lisesi gibi çeşitli eğitim kurumlarında çalışmıştır. 2011 yılında başladığı Bahçeşehir Üniversitesi'nde halen Türk Dili Okutmanı olarak görev yapan Çiçek'in akademik çalışmaları aşağıda yer almaktadır:

VERDİĞİ DERSLER (Lisans – Önlisans)

Türk Dili ve Edebiyatı I-II
Turkish Language For Foreign Students I-II
Edebiyat ve Toplum
Türk Entellektüellerinin Yaşamı
Modern Türk Romanı ve Hikayesi
Yazışma Teknikleri
Osmanlıca I
ERASMUS öğrencilerine Türkçe

ULUSLARARASI BİLİMSEL TOPLANTILARDA SUNULAN VE BASILANBİLDİRİLER

13th Internatıonal Marketıng Trends Conference Venice, 2014 - *Discourse in brand message, wich causes to forget the product content: "Open cap to happiness"*

MAKALELER

Mediterranean Journal of Social Sciences Vol 6, No 1 January 2015*Talk's about the Saving Discourse of 'Türkiye Iş Bankası' at Consumer Society: A Rebellion Against Mainstream or a Nostalgic Branding?* Filiz Otay Demir- Meltem Çiçek

KİTAP BÖLÜMLERİ

PROPAGANDA-Algı, İdeoloji ve Toplum İnşaasına Dair İncelemeler–Beta Yayınları 2015Editör:Doç.Dr.Gürdal ÜLGER
Bölüm:*"ÇANAKKALE İÇİNDE KİM VURDU BENİ?"*–Meltem ÇİÇEK

SADE/CE – Remzi Kitabevi 2015 Editör: Prof.Dr.Filiz OTAY DEMİR
Bölüm: *"BİR LOKMA, BİR HIRKA"* – Meltem ÇİÇEK